

Interskandinavisk språkforståelse

*En eksempelstudie fra yrkesopplæring i et skandinavisk
reiseselskap*

Beate Hogsnes Søgård

Masteroppgave i nordisk, særlig norsk, språkvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Februar 2008

Forord

“Veien blir til mens man går”, sies det. Uttrykket beskriver godt den tretten måneders lange arbeidsprosessen det har vært å skrive denne masteroppgava, som nå er over. Det er både med stolthet, lettelse og litt vemod at jeg leverer den fra meg. For meg vil den markere et viktig veiskille i livet. Den markerer slutten på utdannelsen min og en lang studietid fylt med mange positive opplevelser både faglig og sosialt, men som også har vært preget av tunge og krevende arbeidsøkter. Samtidig med at denne oppgava avsluttes, står en ny og meningsfull oppgave for tur – nemlig den ansvarsfulle oppgava det innebærer å bli foreldre.

Det er mange som har hjulpet meg på veien fram hit, og som fortjener en takk. Aller først vil jeg takke veilederen min, Geirr Wiggen. Du har vist deg å være en enormt kunnskapsrik veileder som har foret meg med mange faglige interessante innspill, og rettet meg på en god måte. I tillegg har du også vært en raus og omsorgsfull støttespiller, som har kommet med mange oppmuntrende kommentarer underveis, og som etter hvert veiledningsmøte har gitt meg tro på meg selv og mitt prosjekt. Tusen takk, Geirr! Jeg retter også en takk til Arne Torp for utlån av testmateriale og gode kommentarer.

Videre vil jeg takke informantene mine og lærerne ved My Travels guideskole. Takk for deres imøtekommenhet og tålmodighet! John-Greger Thorsen, fra avdelinga i Oslo, skal ha mange takk for sitt engasjement, og for den praktiske tilrettelegginga i forkant av feltarbeidet.

Lesesalen på Henrik Wergelands hus hadde ikke vært den samme uten gode venner. Tusen takk Louise, Kristin og Siri!

Takk også til Eva og Kristin (igjen) for grundig og god hjelp med korrekturlesing.

Helena og Stina – takk for deres innsats med å korrekturlese og kvalitetssikre det svenskspråklige materialet. En like stor takk går også Iben Brinch Jørgensen som har hjulpet meg med de danske tekstene, og til Louise (igjen) som hjalp meg å tyde noen danske ”stød”.

Jeg vil også takke familien min; mamma, pappa, Birgit og Hans-Jørgen. Nå er jeg ferdig på skolen (tror jeg)! En ekstra takk går til mamma, som med jevne mellomrom har bidratt til å fylle opp ”studentkjøleskapet” med noe ekstra godt.

Helt til slutt går den største takken til samboeren og kjæresten min, Iver. Takk for all oppmuntring, tålmodighet, forståelse og kjærighet du har gitt meg underveis. Jeg er overbevist om at du vil bli en fantastisk pappa!

Blindern, 20.februar 2008

Beate Hogsnes Søgård

Innhold

FORORD	3
INNHold	5
1. TEMAET FOR DENNE AVHANDLINGA	9
1.1 INSPIRASJON.....	9
1.2 FORMÅL OG AVGRENSNINGER	10
1.3 STRUKTUREN I AVHANDLINGA.....	11
2. DET NORDISKE SAMARBEIDET	12
2.1 SPRÅKFELLESSKAPET	12
2.2 NORDISK SAMARBEID I ETTERKRIGSTID	14
2.3 SAMARBEID OM SPRÅK – ET HISTORISK OVERBLIKK	15
3. TIDLIGERE FORSKNING PÅ OMRÅDET	18
3.1 NORDISKE SPRÅKPROBLEMER – EN OPINIONSUNDERSØKELSE (1953).....	18
3.2 ØIVIND MAURUDS UNDERSØKELSE (1976).....	19
3.3 NORDISK SPRÅKPROSJEKT – UNGDOM OG NABOLAND (1978)	20
3.4 ULLA BÖRESTAM UHLMANN'S UNDERSØKELSER (1991,1994).....	21
3.5 INGER AAS OM GRANNESPRÅKSUNDERVISNING (2000)	23
3.6 BROEN OG SPROGET / BRON OCH SPRÅKET (2001)	24
3.7 NORDISK SPRÅKRÅD – INS, DELSING & ÅKESSON (2005).....	26
3.8 CHARLOTTE GOOSKENS` UNDERSØKELSER (2006).....	28
3.9 OPPSUMMERING OG FORSKNINGSTATUS	32
4. NOEN TEORETISKE INNFALLSVINKLER	34
4.1 SKANDINAVISK – ETT SPRÅK?.....	34

4.2	SEMIKOMMUNIKASJON OG FORUTSETNINGER FOR SPRÅKFORSTÅELSE.....	34
4.3	MOTIVASJON	37
4.4	HOLDNINGER.....	38
4.4.2	<i>Språkholdninger</i>	43
4.5	KOMMUNIKATIV KOMPETANSE OG AKKOMMODASJONSTEORI.....	45
5.	METODETEORI.....	49
5.1	FLERE VEIER TIL VITEN. KVALITATIVT ELLER KVANTITATIVT?.....	49
5.1.1	<i>Det teoretiske fundamentet som metodene bygger på</i>	50
5.1.2	<i>Sosiolingvistikken plassering og utvikling</i>	52
5.1.3	<i>Om å gå begge veier</i>	54
5.2	BESKRIVE, FORKLARE ELLER FORSTÅ	55
5.2.1	<i>Beskrivelse eller forklaring?</i>	55
5.2.2	<i>Forklare eller forstå?</i>	57
5.2.3	<i>Beskrive, forklare og forstå i sosiolingvistikken</i>	59
5.3	NOEN INNSAMLINGSMETODER	62
5.3.1	<i>Det kvalitative forskningsintervjuet</i>	62
5.3.2	<i>Observasjon</i>	64
5.3.3	<i>Selvrapporing som sosiolingvistisk metode</i>	66
6.	OPPLEGG, GJENNOMFØRING OG ANALYSE AV EGEN UNDERSØKELSE	69
6.1	VALG AV STUDIEFELT	69
6.1.1	<i>Rekrutteringa</i>	71
6.2	REISELEDESKOLEN – EN SKOLE FOR HVEM?	71
6.2.1	<i>Miljøet rundt skolen</i>	72
6.3	ELEVENE	74

6.3.1	<i>Opplysninger om elevenes bakgrunn basert på spørreskjema</i>	75
6.4	LÆRERNE – DERES UNDERVISNINGSSOPPLEGG OG FORVENTNINGER	77
6.5	MIN ROLLE	78
6.6	OBSERVASJONEN OG INTERVJUENE	79
6.6.1	<i>Hvor foregikk observasjonen?</i>	79
6.6.2	<i>Innledende kontakt og rollen som observatør</i>	80
6.6.3	<i>Den praktiske gjennomføringa av intervjuene</i>	81
6.6.4	<i>Intervjuundersøkelsens informanter</i>	82
6.6.5	<i>Transkripsjonsnorm</i>	83
6.7	LÆRERNES SPRÅKVALG.....	84
6.8	VA` SA DU, SA DU?	92
6.9	GJENNOMGANG AV INTERVJUETS TEMAER	97
6.9.1	<i>Synspunkter på egen språkforståelse, utvikling og språklige tilpasningsstrategier</i>	97
6.9.2	<i>Hva skaper friksjon i samtalene? Et forsøk på å definere noen av problemene</i>	108
6.9.3	<i>Holdninger til nabospråk og eget språk</i>	112
6.9.4	<i>Synspunkter på undervisning og kursopplegg</i>	118
6.10	VIDEOTESTEN	120
6.10.1	<i>Testmaterialet</i>	120
6.10.2	<i>Testsituasjonen</i>	122
6.10.3	<i>Testresultatet – elevene fra guideskolen versus elevene fra INS-prosjektet</i>	123
6.10.4	<i>Sammenfattende analyse av resultatene</i>	126
7.	OPPSUMMERING	129
	LITTERATUR	133
	VEDLEGG	139

1. TEMAET FOR DENNE AVHANDLINGA

1.1 Inspirasjon

Håller språket ihop Norden? var spørsmålet og tittelen på Nordisk Språkråds forskningsrapport om nordiske ungdommers forståelse av dansk, svensk og norsk som ble publisert i 2005. Prosjektets undertittel var *Internordisk språkförståelse i en tid med ökad internationalisering* (heretter forkortet INS-prosjektet). Prosjektet ble ledet av daværende Nordisk Språkråd etter forespørsel fra Nordisk kulturfond. Bakgrunnen for prosjektet var en utbredt mistanke blant nordister om at den internordiske språkforståelsen ikke er like god i dag som tidligere. Det var over tretti år siden en lignende undersøkelse om nabospråksforståelse i Skandinavia ble utført av Øivind Maurud. INS-prosjektet var derfor tenkt som en oppfølging av Mauruds undersøkelse fra 1976, der hans resultater skulle etterprøves. Konklusjonen var som ventet: Nabospråkförståelsen har forvitret i løpet av de tre siste tiåra.

I forbindelse med presentasjonen av INS-prosjektets resultater ble det avholdt en avsluttende fagkonferanse på Schæffergården i februar 2006, der jeg selv var til stede. I konferansens slutfase ble det diskutert hva som gjenstår å undersøkes, og hva som bør gjøres videre innenfor dette fagfeltet. Denne avsluttende diskusjonen var i stor grad med på å forme et utgangspunkt for det jeg ønsket å skrive om i min mastergradsavhandling. Jeg ble tidlig overbevist om at dette var et fagområde jeg ville fordype meg i. Interessen for emnet oppstod naturlig, ikke minst fordi jeg som fastboende nordmann i Stockholm og København over en kortere periode, og som tidligere ansatt i et skandinavisk reiseselskap, selv har erfart at den talespråklige kommunikasjonen med mine nærmeste naboer ikke alltid har vært problemfri. Men etter kort tid med lyttetrening og lærevillighet klarte jeg å knekke den danske uttalekoden og å lære meg de svenske glosene. Likeledes ble mine danske og svenske venner og kollegaer vant til min norske dialekt. Spørsmålene jeg stilte meg i etterkant av fagkonferansen var: Hvor godt forstår vi hverandre i faktiske samtalesituasjoner? Er vi motiverte nok for å forstå hverandre her i Skandinavia? Bestreber vi oss tilstrekkelig på å bli forstått?

1.2 Formål og avgrensninger

I denne masteravhandlinga, som jeg har kalt *Interskandinavisk språkforståelse – en eksempelstudie fra yrkesopplæring i et skandinavisk reiseselskap*, er mitt formål å undersøke den innbyrdes språklige forståelsen mellom svenske, danske og norske språkbrukere – hvor god den er når de møtes første gang, og hvordan den utvikler seg over tid. Jeg vil betrakte nabospråksforståelsen i forhold til et tidsperspektiv og et holdningsperspektiv. Med utgangspunkt i disse perspektivene, har jeg formulert to overordnede spørsmål som jeg ønsker å granske:

1. Vil forståelsen av de skandinaviske nabospråka vise en positiv utvikling (stigende læringskurve) i løpet av kort tid, der interaksjon med øvrige skandinaver skjer daglig?
2. Er god nabospråkforståelse betinget av positive holdninger til både nabospråket og deres språkbrukere?

Språkforståelse er et begrep som omfatter forståelse av både skrevet og talt språk. Når det gjelder skriftspråklig forståelse av nabospråka i Skandinavia, viser det seg at resultatene er forholdsvis symmetriske totalt sett (Maurud 1976:141), og det er ikke her de største forståelsesproblemene ligger. Utfordringene er langt større når det kommer til den talespråklige forståelsen blant skandinaver. Derfor har jeg valgt å konsentrere meg om å studere dette aspektet. Videre har jeg sett for meg at registrering av muntlig nabospråksbruk bør skje i en veldefinert kontekst, der tematisk fokuserte samtaler foregår, slik som i yrkessammenheng. På den måten vil vi kunne få inntrykk av en maksimal nabospråksforståelse. Av rent praktiske årsaker knyttet til det feltarbeidet som har blitt gjennomført, og av tidsmessige begrensninger, vil fokus i oppgava være rettet mot språkforståelsen blant språkbrukere som har dansk, norsk eller svensk som morsmål. Øvrige nordboere er holdt utenfor.

I arbeidet med å få svar på spørsmålene mine har jeg besøkt reiseselskapet My Travel, der jeg har fulgt danske, norske og svenske deltakere under opplæring ved bedriftens reiselederskole My Travel Service Academy. Kurset varer i syv uker, og det kursforløpet jeg har studert, ble avholdt våren 2007 på Mallorca. Jeg var til stede under de to første ukene.

1.3 Strukturen i avhandlinga

Denne avhandlinga består av sju kapitler. Kapittel 2 er ment å danne et bakteppe for emnet mitt. Der vil jeg først gi en kort historisk framstilling om nordisk samarbeid i mer generelle trekk, og mer spesielt om språksamarbeidet. Deretter vil jeg i kapittel 3 gjøre rede for tidligere forskning på interskandinavisk språkforståelse, hvilken status og aktualitet dette temaet har som forskningsfelt i dag.

Det fjerde kapittelet er en innledende teoretisk del der jeg avklarer og utdyper relevante språkvitenskapelige forhold, begreper og forutsetninger for språkforståelse. Jeg vil senere belyse mine egne funn ved hjelp av de teoretiske innfallsvinklene jeg presenterer her.

Kapittel 5 er et rent metodeteoretisk kapittel. Her ser jeg på de vanligste problemstillingene knyttet til bruk av ulike metoder (kvantitative og kvalitative), og hvilke av disse tilnærmingene som er mest hensiktsmessige for å få den saksinnsikt man er ute etter. Videre har jeg sett nytten av å gi en oppsummering av den diskusjonen som ble ført innenfor positivismestriden, ettersom dette har spilt en sentral rolle for utviklinga av sosiolingvistikken som vitenskapelig disiplin. Deretter presenterer jeg noen konkrete innsamlingsteknikker, og til slutt begrunnes også mine metodevalg.

I kapittel 6 er all empirien samlet. Jeg beskriver det som har vært mitt studiefelt og hvilke metoder jeg har benyttet meg av. Her presenteres resultater og analyser fra undersøkelsen.

I kapittel 7 blir trådene samlet, og jeg vil gi en kort oppsummering av det som har vært hovedtrekka i arbeidet mitt.

2. DET NORDISKE SAMARBEIDET

2.1 Språkfelleskapet

I Norden har vi en form for språkforståelse som gjerne omtales med termen *semikommunikasjon*, og som jeg vil gi en mer utførlig forklaring av senere. Kort oppsummert innebærer dette at man forstår den andres språk uten at man selv snakker det. Man har på den måten en passiv kunnskap om språket. En annen betegnelse på samme fenomen er *interskandinavisk*- eller *internordisk* språkforståelse, avhengig av hvilket geografisk område man sikter til.

Det er en faglig tradisjon for at man deler den internordiske nabospråkforståelsen inn i to grupper; en primær og en sekundær. Det var den svenske språkmannen Karl Hampus Dahlsted (1980:101, sitert av Torp 1998:101) som først introduserte denne todelinga. Med det primære språkfelleskapet mente han den innbyrdes språkforståelsen mellom dansk-, norsk- og svensktalende. De kan snakke sitt eget morsmål og forstå sine nabospråk uten å måtte lære seg dem på samme måte som et fremmedspråk. Det sekundære språkfelleskapet omfatter det øvrige Norden, der et av de skandinaviske språka fungerer som *lingua franca* – altså en fellesnevner til gjensidig forståelse.

Litt mer om det sekundære språksamfunnet – deres forutsetninger for nabospråkforståelse

Finner har lenge hatt svensk som obligatorisk andrespråk, ettersom Finland konstitusjonelt er tospråklig. Siden 1919 har både finsk og svensk vært offisielle språk i landet. De finlandssvenske befolkningsgruppene er særlig konsentrert rundt Österbotten, Nyland, Åboland og Åland. I dag utgjør den svenskspråklige minoriteten knappe 6 % av den totale befolkningen i Finland, men svensk er ikke å regne som et minoritetsspråk rent konstitusjonelt. Man kan ikke med sikkerhet slå fast hvor lenge de svenskspråklige befolkningsgruppene har vært bosatt i Finland, eller hvor mange de har vært til enhver tid. Reuter (1997:95) skriver at de områdene vi kjenner som de mest svensk-konsentrerte, har vært befolket senest siden 1200-tallet.

For islendinger, færøyinger og grønlandinger er det i all hovedsak dansk som er deres inngang til språkforståelse i møte med andre nordboere. I motsetning til Finland har Island alltid vært en enspråklig nasjon til tross for mange år under dansk styre. Dansken forble kun et skriftspråk eller et embetsspråk. Undervisning i dansk som fremmedspråk har likevel en lang tradisjon i den videregående utdanningen på Island. På Færøyene er situasjonen en ganske annen. Færøyene er fortsatt en del av Kongeriget Danmark, men har hatt indre selvstendighet siden 1948. Her står naturlig nok det danske språket i en sterkere posisjon, og det undervises i dansk allerede fra tredje trinn. Allikevel er det færøysk som regnes som hovedspråket, selv om man i praksis vil kunne hevde at færøyingene er tospråklige. Grønland er, i likhet med Færøyene, også en del av Danmark, men har hatt selvstyre siden 1979. Med vedtaket om selvstendighet kom også et brudd med den tidligere "fordanskinga" som hadde pågått i 50- og 60-åra. Fordanskinga var et ledd i forsøket på å gjøre Grønland til et mer moderne samfunn. Skoleloven fra 1967 hadde lagt vekt på at gode danskkunnskaper var en viktig forutsetning for skolebarnas videre utdannelse, om det så måtte gå på bekostning av deres eget morsmål, grønlandsk (*kalaallit oqaasii* eller *kalaallisut*). Ved flere skoler fikk ikke elevene undervisning i grønlandsk før i tredje klasse, og det var vanlig å sende 5.- og 6.-klassinger på skole i Danmark et år. Under dette oppholdet bodde vanligvis elevene hos danske vertsfamilier. Dette skapte etterhvert kraftige reaksjoner, og 70-åra ble en tid preget av en skole- og samfunnsdebatt som i særlig grad handlet om å styrke det grønlandske språket i alle sammenhenger. Dansken fikk etter hvert status som fremmedspråk. Til tross for dette er det grønlandsk (*kalaallisut*) og dansk som er offisielle språk i dag, og en del av befolkningen er å betrakte som tospråklig. Det er likevel grønlandsk som brukes til daglig, og som er det dominerende undervisningsspråket i skolen, selv om det også undervises på dansk (Jensen 1998).

Også de samiskspråklige befolkningsgruppene i de nordlige områdene i Norge, Sverige og Finland faller inn under det sekundære språksamfunnet. Allikevel skal vi være oppmerksomme på at ikke alle samer kan samisk eller bruker det til daglig. Antallet samisktalende ble i 1997 anslått til å ligge et sted mellom 30-40 000. Det understrekes for øvrig at dette tallet vil avhenge av hvordan man definerer begrepet "samsisktalende" – hvor godt og hvor ofte man snakker samisk vil her være typiske kriterier å legge til grunn (Magga 1997:137).

Også de mange innvandrergroppene i Skandinavia blir i varierende grad kategorisert inn under det sekundære språksamfunnet – fortrinnsvis første generasjons innvandrere framfor andre- og tredjegerasjon. Flere av disse groppene har et annet morsmål enn nasjonalspråket. Men innad i også denne gruppen skal vi være observante på at forskjellene kan være store med hensyn til hvor mye hver enkelt innvanderer bruker morsmålet til daglig, og hvor godt de behersker nasjonalspråket. Dette vil utvilsomt påvirke deres utgangspunkt for grannspråksforståelse.

Som vi har sett, fungerer de skandinaviske språka som en form for hjelpespråk eller *lingua franca* for nordboere i det sekundære språksamfunnet, og er dermed også en viktig forutsetning for at vi i det hele tatt skulle kunne omtale Norden som ett språksamfunn. Men i denne avhandlinga er det språkforståelsen innenfor det primære språkfelleskapet som står sentralt.

2.2 Nordisk samarbeid i etterkrigstid

Det nordiska samarbetet är unikt på grund av sin omfattning och sitt djup och genom att det försiggår på så många nivåer.

(Outi Ojala, President i Nordisk Råd 2002)

Fra 1919 har vi hatt Foreningen Norden, som er en politisk uavhengig forening, og som har arbeidet for å styrke det nordiske samarbeidet på flere arenaer. Etter andre verdenskrig ble det nordiske samarbeidet mer organisert og institusjonalisert enn det hadde vært tidligere. Det var nå større enighet om å arbeide for en felles nordisk politikk på flere områder, og samarbeidsinitiativ innenfor økonomi, arbeidsmarked, utdanning og lovgivning ble fulgt opp. Sosialdemokratene i de nordiske landa hadde samlet en egen samarbeidskomité, SAMAK, som ledet diskusjoner allerede under krigen. Komiteen skulle komme til å spille en viktig rolle i fortsettelsen for et felles sosialdemokratisk nordisk samvirke. Videre i etterkrigstida ble flere andre nordiske organisasjoner etablert – uavhengig av politisk parti.

I 2002 kunne Nordisk Råds medlemmer skåle for et aktivt nordisk samvirke gjennom 50 år. Rådet har siden opprettelsen i 1952 og fram til i dag vært et politisk samarbeidsorgan med representanter fra parlamentene i de nordiske landa, regjeringene i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, og de tre selvstyrte områdene Færøyene, Grønland og Åland.

Retningslinjer for rådet er nedfelt i *Helsingforsavtalen*, som ble inngått i 1962, da det nordiske samarbeidet ble traktatfestet. Der står det skrevet at samtlige parter forplikter seg til ” å søke å bevare ytterligere og utvikle samarbeidet mellom landene på det rettslige, kulturelle, sosiale og økonomiske området, samt samarbeid i spørsmål angående samferdsel og miljøvern”. Historiker Øyvind Tønnesson (2002:12) har oppsummert Nordisk Råds rolle med følgende ord:

Rådet [...] har ikke stor politisk makt, men har i hele sin levetid vært en arena der politikere med ulik nasjonal og partipolitisk tilhørighet – de fleste av dem uten å måtte tale fremmede tungemål – har kunnet fremme og diskutere saker av felles nordisk interesse.

Nordisk Råd har på den måten trolig bidratt til mangfoldet av nordiske samarbeidstiltak, og ikke minst opprettholdt en oppmerksomhet rundt Norden som et fellesskap – en kulturell og politisk konstruksjon som siden 1952 har blitt utbygget og vedlikeholdt gjennom rådets årlige sesjoner. Men en altomfattende globalisering, EUs integrasjon og eksponeringen av engelskspråklig massekultur, har i den senere tid gitt det nordiske fellesskapet en rekke utfordringer. Økt innvandring har ført til at befolkningen nå er mindre homogen, og vi har fått et større etnisk og kulturelt mangfold. Hva det nordiske fellesskapet og samarbeidet vil bety for kommende generasjoner, er høyst usikkert. Vi vet at det nettopp er de historiske forholda, med høy grad av religiøs og kulturell enhet, som har knyttet oss i Norden sammen. Men dette grunnlaget kan nå være i ferd med å nøytraliseres. Tønnesson spør:

Vil det fortsatt være grunnlag for å opprettholde et eksklusivt nordisk fellesskap med egne institusjoner når betydningen av norboen[d]es historiske fellesskap svekkes og deres politiske og økonomiske interesser primært trekker dem til en større europeisk arena? (Tønnesson 2002:149)

Det gjenstår å se.

2.3 Samarbeid om språk – et historisk overblikk

Tanken om et nordisk språksamarbeid fikk for alvor gjennomslag i etterkrigsåra. Riktignok hadde man fra tid til annen engasjert seg med språkspørsmål også ved tidligere anledninger. Skandinavismen på 1800-tallet tok utgangspunkt i å føre det skandinaviske folket nærmere hverandre kulturelt og politisk. Det viktigste arbeidet ble sentrert om litterære, vitenskapelige og sosiale forbindelser. Spørsmålet om et felles skandinavisk språk, der dansk, norsk og

svensk skriftspråk skulle bli til ett, ble etterhvert et diskusjonstema. Størsteparten av tilhengerne kom fra akademiske kretser og studentmiljø, og den skandinaviske bevegelsens mål og visjoner fikk ikke riktig gehør hos resten av folket. Rettskrivingsmøtet i Stockholm i 1869 har allikevel, ved gjentatte anledninger, blitt trukket fram som et interessant ledd i 1800-tallets tilnæringsarbeid (Karker & Molde 1983:55). Møtet regnes som det aller første nordiske språkmøtet.

Etableringa av et organisert språkarbeid kom med språknemndene. *Nämnden för svensk språkvård* ble grunnlagt i 1944, etter et forslag fra svensken Elias Wessén om et felles nordisk språkorgan. Den svenske språknemnda skulle foruten å verne om det svenske språket, ha til oppgave å fremme det nordiske språkfellesskapet. Siden fulgte de øvrige landa etter. *Norsk språknemnd* ble etablert i 1952, og i 1955 var også *Dansk Sprognævn* et faktum. I Finland hadde det eksistert en finlandssvensk språknemnd siden 1942, og den finskspråklige ble stifta i 1949 (Wiggen 1998:136).

Språknemndene skulle i sitt daglige arbeid fungere som en rådgivende og opplysende instans i spørsmål om språk. I tilrådning av språksaker ble det bestemt at det skulle tas hensyn til nabospråka. På språknemndenes møter har typiske diskusjonsemner vært terminologi, ortografi og ordbøker, der dette i størst mulig grad har blitt forsøkt samkjørt, samt spørsmål om nabospråksundervisning (Karker & Molde 1983:156).

I 1971 ble *Nordisk ministerråd* konstituert, og sju år senere, i 1978, kom omsider et lenge etterspurt felles nordisk språksekretariat på plass. *Nordisk språksekretariat* ble nedlagt etter nesten 20 års virksomhet, basert på en utredning om sekretariatets og andre bedrifters ”nordiske nytte”. Begrepet og prinsippet om nordisk nytte ble først introdusert av politikere og byråkrater som stod bak rapporten *Nordiskt samarbeite i en ny tid*. Rapporten kom i 1995, i etterkant av Sverige og Finlands inntreden i EU, og ”tok til orde for en konsentrasjon av samarbeidet, stramme prioriteringer og en reorganisering av Nordisk Råd” (Tønnesson 2002:134). Senere ble det satt ned en fellesnordisk samarbeidsgruppe som skulle følge opp denne rapporten. Gruppen bestod av embetsmenn og ble ledet av dansken Søren Christensen. Deres oppgave var å vurdere 47 nordiske institusjoner og deres nytte med hensyn til om de i bidro til økt nordisk kompetanse og konkurransekraft. De endelige vurderingene ble sammenfattet i en ny rapport med tittelen *Nordisk nytte*, oktober 1995.

Tjue [institusjoner] fikk karakteren ”stor nytte”, åtte ”middels nytte” og nitten ”lav nytte”. Blant de siste var Nordisk språksekretariat. I rapporten het det blant annet om Språksekretariatet at resultat kvaliteten gjennomgående var god, men gjennomslagskraften ikke overbevisende (Løland 1997:111-112).

Nedleggelsen var et tungt nederlag for språksekretariatets ansatte og tilhengere, som mente at virksomheten var svært nyttig, både på nasjonalt og nordisk nivå. Men i 1997 ble det opprettet en ny instans gjennom *Nordisk Språkråd*, der språknemndene igjen kunne samarbeide og koordinere sine beslutninger i forhold til sentrale fellesnordiske språkspørsmål og tiltak.

Et særskilt formål var å fremme internordisk språkforståelse og å gjøre det enklere å bruke nordiske språk i og utenfor Norden, for eksempel i det europeiske samarbeidet (Ola Haugen 2003).

Ved utgangen av 2003 ble også Nordisk Språkråd en saga blott, og dets aktivitet skulle nå føres inn under Nordisk ministerråds ansvarsområde gjennom organet Nordplus Språk og de to andre språkprogrammene som Nordmål og Nordkurs. Målsettinger for Nordplus Språk i dag er blant annet å fremme den interskandinaviske språkforståelsen, styrke kunnskapen om språka i Norden og deres stilling internasjonalt, og samtidig arbeide for demokratisk språkpolitikk og språksyn. Ved starten av 2008 er for øvrig en ny omlegging av det nordiske språksamarbeidet underveis, som visstnok skal innebære en sterkere politisk (og mindre faglig?) styring av det i Nordisk ministerråds sekretariat (muntlig opplysning fra Geirr Wiggen 1.2.2008).

3. TIDLIGERE FORSKNING PÅ OMRÅDET

Det foreligger allerede et mindre antall undersøkelser som forsøker å kartlegge språkforståelsen mellom de skandinaviske eller nordiske språka. Innenfor disse har metoder, valg av informanter og innfallsvinkler variert.

3.1 Nordiske språkproblemer – en opinionsundersøkelse (1953)

Den første empiriske utredninga om interskandinavisk språkforståelse kan dateres tilbake til 1953, da den norsk-amerikanske språkforskeren Einar Haugen gjennomførte en spørreskjemaundersøkelse der 900 telefonabonnenter fra Danmark, Sverige og Norge deltok. I undersøkelsen fikk informantene svare på spørsmål om sine relasjoner til nabolanda, og mer spesielle spørsmål knyttet til selve språkforståelsen og hvilke strategier som brukes for å unngå misforståelser. Av bruttoutvalget på 900 personene var det bare 81 danske, 54 svenske og 117 norske som svarte på spørreskjemaet, hvilket utgjør en svarrespons på bare 28 %. Med andre ord var bortfallet såpass stort at det vanskelig lot seg gjøre å si noe sikkert om hvor godt Haugens resultater var representative for populasjonen.

Resultatene bekreftet likevel Haugens forventninger, og viste at kommunikasjonsproblemene mellom dansker og svensker var størst. Der målte forståelsesprosenten ikke høyere en 40 %. Forståelsen mellom nordmenn og svensker rapporteres som ukomplisert og samtidig symmetrisk ”with a slight skewing in the direction of Swedish optimism in thinking they understood everything” (Haugen 1966:224). Forståelsen mellom dansker og nordmenn var ikke like uproblematisk, og plasserte seg omtrent på midten av forståelsesskalaen. Videre kom det fram at danskene mente at de forstod nordmennene bedre enn det nordmennene oppgav om sin forståelse av dansk. Haugen peker på den danske uttalen som en sannsynlig forklaring på at det oppstår friksjon i dansk-norske samtaler, ettersom det leksikalske i begge språk i bredt omfang samsvarer, grunnet historiske forhold.

Holdninger var også et aspekt ved språkforståelsen som Haugen valgte å inkludere i sin spørreundersøkelse. Deltakerne fikk rangere nabospråka langs det forfatteren selv definerte som ”some kind of abstract beauty scale”. Dette var et forsøk på å søke noen overflatiske

holdningsmønstre. I land der nasjonalfølelsen er sterk, skulle man også kunne vente seg at språket vurderes særlig positivt og settes høyere enn andre lands språk. Dette stemmer ikke for de skandinaviske landa. Majoriteten av nordmenn og svensker vurderer hverandres språk som mer vakkert enn sitt eget språk, eller som like vakre. Bare 2 % av de spurte nordmennene og ingen av de svenske vurderte det danske språket som vakrere enn sitt eget, mens motsatt foretrakk 41 % av danskene norsk, og henholdsvis 42 % svensk, framfor sitt eget morsmål. Dansk er det språket som tydeligst blir nedvurdert, også av danskene selv.

I arbeidet med å opprettholde en gjensidig språkforståelse i Skandinavia, og overvinne språklige barrierer som hemmer forståelsen, framholder den norsk-amerikanske professoren to løsninger: grannespråksundervisning og språkplanlegging. Bare 10 % av Haugens informanter svarte at de hadde fått opplæring i nabospråka på skolen.

3.2 Øivind Mauruds undersøkelse (1976)

Alle har vel hørt historien om svensken som ankom Oslo Østbanestasjon, fast bestemt på å slå seg løs i den norske storbyen. Han pralet følgelig en drosje og anmodet sjåføren om å kjøre ham til "ett roligt ställe", hvorpå han umiddelbart ble fraktet til Vestre Gravlund (Maurud 1976:11).

Tjue år senere ble et lignende, men langt mer omfattende, forskningsprosjekt satt i gang av Pedagogisk forskningsinstitutt i Oslo under ledelse av Øivind Maurud. I denne undersøkelsen testet han 504 mannlige rekrutter fordelt på de tre skandinaviske landa. Mauruds rapport, *Nabospråksforståelse i Skandinavia* fra 1976, bygger på data fra selvrapporert og faktisk forståelse. Samtlige informanter ble testet både i nabospråkas skrift og tale. I tillegg til å teste selve språkforståelsen ble det i undersøkelsen også lagt vekt på å fange opp holdninger informantene hadde til hverandres nabospråk. Blant de mannlige rekruttene var de norske tydelig best til å forstå sine nabospråk, både med hensyn til lesing og lytting. Deretter kom danskene med en noe lavere forståelsesprosent, og på sisteplass svenskene som hadde de klart største forståelsesproblemene. Ser vi bare på informantenes høreforståelse av nabospråka, kom Maurud fram til denne oversikten (Maurud 1976:141):

Danskers forståelse av norsk talespråk:	68,70 %
Danskers forståelse av svensk talespråk:	42,80 %
Nordmenns forståelse av dansk talespråk:	72,80 %
Nordmenns forståelse av svensk talespråk:	87,60 %
Svenskers forståelse av dansk talespråk:	22,80 %
Svenskers forståelse av norsk talespråk:	48,30 %

Tabell 1: Mauruds resultat av skandinavers høreforståelse

Mauruds konklusjon var at de virkelige kommunikasjonsvanskene er knyttet til talespråket. I likhet med Haugen peker også han på problemene mellom dansk og svensk, der særlig svenskene sliter med forståelsen av dansk. Videre ble det påpekt at forståelsen mellom dansker og nordmenn viste overraskende resultater i retning av å være bedre enn forventet. Forståelsesforholdet mellom nordmenn og svensker var i større grad asymmetrisk. Nordmennene hadde klart bedre forståelse av svensk, enn det svenskene hadde av norsk. Rent lingvistisk skulle svensker og nordmenn ha like forutsetninger for å forstå hverandre. Lydforholdene er godt nok like, og svenskene skulle i utgangspunktet ikke ha større vansker med norsk enn det nordmenn har med svensk. En mulig forklaring på svenskenes lave forståelsesscore mener Maurud har sammenheng med ikke-språklige forhold som holdninger, manglende kontakt og radio- og TV-vaner.

3.3 Nordisk språkprosjekt – Ungdom og naboland (1978)

To år senere kom en ny forskningsrapport med tittelen *Ungdom og naboland*, en undersøkelse av fjernsynets betydning for nabospråksforståelsen. Rapporten ble utgitt i 1978 og var en del av Nordisk språkprosjekt om nabospråksundervisning, i regi av pedagoger ved Stavanger lærerhøgskole og Rogaland distriktshøgskole. Ved sistnevnte institusjon var Inge Bø undervisningsleder, og det var han som ledet denne delen av prosjektet. I undersøkelsen deltok 1666 niendeklassinger fra til sammen 14 kommuner fordelt på Danmark, Norge og Sverige. Resultatene fra undersøkelsen viste at de elevene som bodde nær nabolandet, og dermed hadde mulighet til å se nabospråklige TV-sendinger, hadde en bedre nabospråksforståelse enn elever fra kommuner som lå fjernt fra nabogrensa, og dermed utenfor nabolandets sendekrets. Tendensene var de samme som i foregående undersøkelser om forståelse av nabospråka. Totalt sett er muntlig norsk lettest å forstå, mens muntlig dansk

på sin side er desidert vanskeligst å forstå. Best ut av språktestene kom nok en gang de norske elevene, med en markert bedre forståelse av dansk og svensk enn det de danske og svenske elevene hadde av sine nabospråk. De norske elevene skiller seg også ut her ved at de hadde størst selvtillit til egen språkforståelse. Dansker og svensker rapporterer om dårlig språkforståelse av hverandres språk. Især tror svenskene ekstra dårlig om seg selv når det gjelder muntlig dansk. Men samlet sett bekrefter testresultatene at elevenes egne bedømmelser om forståelsen av sine nabospråk i stor grad er riktige (Bø 1978:101). På spørsmål om hva elevene mener er den viktigste forutsetningen for at de skal forstå nabospråket, trekker de fram radio/TV og personlig kontakt som betydningsfulle faktorer. Elevene ble også spurt om de hadde sterke ønsker om å få oversatt nabospråklige medier til eget morsmål, ettersom dette kunne indikere en svak nabospråkforståelse. Svenske elever oppgav størst behov for oversettelse, mens behovet til norske og danske elever var nokså sammenfallende. Sett under ett var ønsket om oversettelse størst i forhold til dansk språk, og minst i forhold til svensk (op.cit:103).

3.4 Ulla Börestam Uhlmanns undersøkelser (1991,1994)

Ulla Börestam Uhlmann er en av dem som i senere tid har engasjert seg mye i hvordan den interskandinaviske kommunikasjonen foregår i praksis, som en interaksjon mellom mennesker. Derfor har hun hatt en mer kvalitativ tilnærming til temaet. I en rapport fra 1991, gjennomført på oppdrag fra Nordisk språksekretariat, forsøkte hun ved hjelp av spørreskjemaundersøkelser å kartlegge og analysere nordboeres erfaringer med nordisk språkkontakt. Her var det deltakere fra et utvalg på 24 nordiske møter som fikk svare på spørsmål relatert til opplevelsen av hvordan de syntes at møtet fungerte med hensyn til egen språkforståelse samt hvordan de selv ble forstått. I tillegg ble deltakerne spurt om hvilke kommunikasjonsstrategier de hadde benyttet seg av dersom det oppstod friksjon i samtalen, deres holdninger til de forskjellige strategiene, om de hadde øvrige synspunkter på hvordan de samnordiske møtene fungerte og eventuelle forbedringsforslag. Av resultatene kom det fram at de norske møtedeltakerne satt igjen med det mest positive inntrykket av språkforståelsen etter de nordiske sammenkomstene. Deres rapporteringer om egen språkforståelse av nabospråka er jevnt høyere enn den vi finner hos de andre gruppene. Svensk var det språket som ble best forstått, men her må selvsagt finnenes svar tas med i

betraktningen. Det viste seg også at svenskene var de som i høyest grad hadde kunnet snakke sitt eget morsmål. Av de skandinaviske gruppene hadde derimot danskene måttet gjøre betydelige anstrengelser, og da i retning av å veksle til svensk i samtale med svensker og finner. Andre funn pekte på at yngre personer var mer positive enn eldre, og at språkforståelsen fungerte bedre ved kortere møter enn ved langvarige, og i sammenkomster med få deltakere framfor mange. En del møtedeltakere oppgav at de hadde måttet legge om til engelsk, men det forekom hovedsakelig i samtaler mellom personer fra det primære og sekundære språkfellesskapet (Börestam Uhlmann 1991:101). Utover disse rapporteringene var responsen blant deltakerne stor når det gjaldt å komme med forslag til hvordan den nordiske kommunikasjonen kan forbedres (op.cit:102):

Många personer ger konkreta förslag till hur kommunikationen vid nordiska möten kan löpa smidigare. [...] En hel del informanter framhåller det personliga ansvaret (t.ex. tala sakta och tydligt), andra vill ha mer innsatser på språkplaneringens område. Man tillmäter skolans undervisning stor betydelse.

I doktorgradsavhandlinga til Börestam Uhlmann (1994) er den skandinaviske samtalen i en emnestyrt kontekst tematisert. Store deler av avhandlinga bygger på et empirisk materiale bestående av video- og lydopptak av autentiske samtaler mellom skandinaver. I samtalene deltok 18 ungdommer i alderen 18-25 år, og innspillingene ble foretatt i alle de tre skandinaviske hovedstedene. I gruppesammensetningene inngikk som regel en dansk, en norsk og en svensk deltaker. I enkelte av samtalene var det kun to informanter, enten av ulik eller lik nasjonalitet. Forskeren kom i kontakt med testpersonene via Nordjobb¹. Formålet var å studere kommunikasjons- og akkomodasjonsstrategier i samtaler mellom de skandinaviske ungdommene. I Börestam Uhlmanns analyser om akkomodasjon og interaksjon kom hun fram til at

¹ Nordjobb er et kontaktskapende nordisk nettverk som blant annet finansieres av Nordisk ministerråd, Foreningen Norden og medvirkende arbeidsgivere. De arbeider med å tilby nordiske ungdommer sommerjobb i et annet nordisk land. Utover selve jobbformidlingen hjelper Nordjobb ungdommene med bolig, i tillegg til at de også arrangerer ulike fritidsaktiviteter og språkkurs.

[n]ormmännena står för den största anpassningen samt att danskarna och svenskarna i första hand tillnärmar sig varandra. Allra mest anpassar sig normmännena vid samtal med svenskar, och ansträngningarna är klart asymmetriska på så sätt att svenskarna inte gör tillnärmelsesvis lika mycket. [...] Att norrmännena, helt i linje med resultatet från tidigare forskning i form av förståelsesmätningar, har den överlägset bästa förståelsen av grannespråk visar inte minst interaktionsanalysen eftersom norrmännena inte behövt initiera reparering så ofta som danskar och svenskar (Börestam Uhlmann 1994:189).

3.5 Inger Aas om grannespråksundervisning (2000)

Inger Aas` (2000) hovedfagsavhandling hadde som mål å belyse skandinaviske læreres holdninger til grannespråksundervisning og aktuell praksis på området. Ved bruk av metoder som spørreskjema og kvalitative forskningsintervju har Aas kunnet gi en bred, men også dyptgripende framstilling av situasjonen. I motsetning til foregående prosjekt er det ikke selve språkforståelsen mellom skandinaver Aas interesserer seg for, men derimot det som er en viktig forutsetning for den; nemlig opplæringa av nabospråk i skolen.

Undervisning i nabospråk har vært nedfelt i danske, norske og svenske morsmålsplaner siden slutten av 1800-tallet, men hva lærerne selv praktiserer og selv anser som hensiktsmessig og viktig i morsmålsfaget, strider mot den offisielle læreplanen. Aas skriver at "[t]idligere undersøkelser på området har vist at mye kan tyde på at grannespråksundervisninga er et stebarn eller en salderingspost." Resultatene til Aas viser at godt og vel 70 % av lærerne behandler emnet en til to ganger i året, 5 % underviser ikke i emnet i det hele tatt, mens 23 % behandler emnet flere ganger i løpet av året. Videre fant hun ut at

[N]orge totalt sett har den beste aktiviteten, og her finner vi også de største regionale variasjonene. Variabler som en kan si gjenspeiler lærernes holdninger til og interesse for grannespråk, viser seg å være utslagsgivende for hvor ofte de behandler grannespråkene i egen undervisning. Dette gjelder lærernes egen grannespråkforståelse, om de sjøl leser grannespråklitteratur på fritida og om de har deltatt på nordiske kurs (Aas 2000:162).

Også aldersvariabelen fikk betydning. Det viste seg at lærere under 30 år var de mest entusiastiske til emnet. Aas påpeker at geografisk bosetning er en påvirkende faktor, men ikke den eneste.

31 % av de spurte lærerne oppgav at de gjerne legger mer vekt på ett av de to nabospråka. Dette begrunnes med synspunkter på hva de selv oppfatter som mest anvendelig og hensiktsmessig for elevene. Særlig var det en merkbar tendens til at skoler i

Øresundsregionen i sterk grad prioriterte dansk og svensk. Det kan sees på som en naturlig følge av et utvidet handels- og kommunikasjonssamarbeid som kom med Øresundsbroa.

Det finnes en bred enighet blant lærerne om hva som er komplisert ved nabospråksundervisning. Mangel på tid, undervisningsmaterieell og en fraværende interesse hos elevene er de mest framtrede problemområdene. Aas understreker at det er de samme problemene som har blitt pekt på i tidligere undersøkelser. Selv om samtlige lærere mener at grannespråka er en naturlig del av morsmålsfaget, er det knapt 60 % av dem som mener at bruk av nabospråklig materiale bør inngå også i andre skolefag. Dette var en tanke som ble tatt opp i en konferanseserie samme år med tittelen *Det umistelige*², som et forslag til å styrke nabospråksundervisninga og dermed forbedre språkførståelsen hos elevene. Flere av lærerne i Aas` undersøkelse mente at en slik ordning ville skape store problemer særlig for fremmedspråklige og svake elever, som fra før av har en anstrengende skolehverdag.

Et annet sentralt punkt i avhandlinga er synspunktene og diskusjonen rundt hvilke læremidler som er de mest hensiktsmessige i undervisning av grannespråk. Direkte kontakt med vennskapsklasser i nabolandet, der brev- og e-postutveksling er hovedaktiviteten, prioriteres av respondentene som en viktig del av grannespråksundervisninga, etterfulgt av lyttematriell, film og video. I tillegg til det å få trening i å lytte til nabospråka, tror forfatteren selv at bruk av IKT vil gi emnet ”en ny og aktuell motivasjon” (Aas 2000:163).

3.6 Broen og sproget / Bron och språket (2001)

Bakgrunnen for forskningsprogrammet *Broen og sproget/Bron och språket* var etableringa av broa over Øresundsregionen 1.juli 2000. Øresundsregionen omfatter Skåne i Sverige og Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm i Danmark. De to sentrale storbyene i regionen er Malmø og København. Med broa åpnet nye muligheter seg for å bygge samarbeidsrelasjoner både økonomisk, sosialt og kulturelt. Flere Øresundsbeboere arbeider i hverandres land, de ferierer i hverandres land, noen har flyttet, og veldig mange pendler. 14 000 pendler over

² *Det umistelige* var en konferanseserie bestående av fire konferanser i regi av kultursentrene Hanaholmen, Hässelby slott, Voksenåsen og Fondet for dansk-norsk samarbeid. Nordisk Sprogråd var medarrangør, og serien ble gjennomført med støtte fra Nordisk Kulturfond. Konferansene handlet om utfordringer for det nordiske språkfelleskapet ved inngangen til et nytt århundre. I etterkant av konferansene ble det utarbeidet en sluttrapport som oppsummerte det som kom fram på møtene (jf. Grünbaum 2001).

broa hver dag, og det er en firedobling bare siden 2001 (Øresundsbro Konsortiet). Dette har også medført at dansker og svensker i Øresundsregionen i langt større grad nå enn før, kommer i kontakt med hverandres språk. Også interessen for å lære hverandres språk har vist seg å være større enn forventet. Universiteter som tilbyr kurs i grannespråk, har hatt fulle deltakerlister, og lærere på både dansk og svensk side er overrasket over den store tilstrømminga av lærelystne øresundsbeboere (Grünbaum 2001:28). Hva som vil skje med språket i denne regionen på lang sikt, er det for tidlig å si noe om, men dette er helt klart et nytt språkkontaktområde som er i utvikling, og som flere språkforskere er opptatt av å holde øye med.

Forskere fra de nordiske fagmiljøene ved universitetene i København og Lund har arbeidet sammen om prosjektet Broen og Sproget/ Bron och Språket. Deres mål har vært å kartlegge den dansk-svenske språkforståelsen. En del av prosjektet, ledet av Jörgensen og Kärrlander, tok sikte på å undersøke høreforståelsen til ungdommer i den videregående skolen i Øresundregionen, i tillegg til deres holdninger til nabolandet, nabospråket og etableringa av broa. I Sverige testet man til sammen 20 skoleklasser fordelt på stedene Helsingborg, Malmö og Växjö. I Danmark deltok totalt 13 klasser fordelt på København, Helsingør og Næstved.

I språktesten inngikk en innspilling av det anerkjente spørreprogrammet *Jeopardy* og en konstruert innspilling av en nyhetsopplesning i radio. Hensikten med dette skulle være å teste hverdagslig språk versus mer formelt språk. Elevene fikk utdelt et sett med åpne spørsmål om innholdet. Det endelige hovedresultatet var at svenske og danske elever i den videregående skolen ikke er spesielt flinke til å forstå talte tekster på nabospråket. Videre bekrefter Jörgensens og Kärrlanders resultat det samme som ved tidligere undersøkelser: Danskene forstår svensk bedre enn svensker forstår dansk. Den sammenlagte poengsummen for hver av gruppene gav danskene 40,0 % av maksimal poengsum, mens svenskene fikk 31,7 %. Noe overraskende var det at svenskene klarte seg bedre enn danskene på spørsmålene til Jeopardy-teksten. Muligvis kan dette forklares med at det i den danske innspillinga av tv-programmet, i motsetning til i den svenske, ble snakka om mer hverdagslige og alminnelige tema. Det illustrer imidlertid at samtaleemne kan være en avgjørende faktor for språkforståelsen.

Testresultatet ble også vurdert i relasjon til hvor i regionen elevene kom fra. Helsingborg og Malmö utmerker seg med et godt resultat hvis man trekker fra den andelen av testpersonene

som ikke hadde svensk som sitt hjemmespråk. (Helsingborg fikk 53,3 % på Jeopardy og 27,5 % på radiooppløsing. Malmø fikk henholdsvis 45,0 % og 23,3 %). Videre viste det seg også at kontakter med nabolandet spiller inn på høreforståelsen.

De som har klarat spørsmåla på hørforståelse bäst är också de som har flest kontakter med grannlandet. Helsingborg och Helsingör inntar en särställning genom att ha mer kontakt med grannlandet än vad man har i de andra städerna (Jörgensen & Kärrlander 2001:87-88).

I spørsmålene om man kunne tenke seg å bo eller å studere i nabolandet, er svenskene mer interesserte enn danskene. I Helsingborg var 62,9 % positive til tanken, mens det i Helsingør bare var 13,9 % som svarte positivt på dette spørsmålet. Jörgensen og Kärrlander mener sammenhengen mellom holdninger til nabolandet og språkforståelsen er mindre tydelig. Derimot er det en tendens til at jo lavere poengsum man har oppnådd på testen, desto mindre positiv er man til nabospråket i vurderinga av om det er et fint eller stygt språk. I analysen av materialet har det også kommet fram at kjønnsvariabelen har gitt noe utslag i form av at det er jentene som generelt oppnår de høyeste poengsummene. Endelig er det likevel kontakten som ser ut til å være den viktigste forutsetninga for språkforståelse. Verre er det å avgjøre hvorvidt det er snakk om en årsak-virkning-effekt. I rapporten videreføres denne usikkerheten med følgende sitat: ”Det är också oklart vilka av de faktorer som studerats som egentligen avhänger av varandra” (op.cit:89). Har man god kontakt med nabolandet fordi man synes språket der er lett eller fint? Eller vurderes nabospråket som lett eller fint nettopp fordi man har god kontakt? I hvilken retning påvirkninga skjer, er det altså vanskelig å fastslå.

3.7 Nordisk språkråd – INS, Delsing & Åkesson (2005)

Som nevnt innledningsvis, kom forskningsrapporten *Håller språket ihop Norden?* ut i 2005. Dette samnordiske prosjektet presenterte den første store undersøkelsen om interskandinavisk språkforståelse som var gjort på 30 år. Lars-Olof Delsing og Katarina Lundin Åkesson fra institusjonen for nordiske språk ved Lunds universitet ledet prosjektet.

Ca. 1850 ungdommer fra den videregående skole i alle de nordiske landa ble testet i svensk, dansk og norsk. Undersøkelsens overordnede mål var å teste den faktiske språkforståelsen av de skandinaviske språka i Norden, men samtidig å sammenligne dette med forståelsen av

engelsk. Videre skulle språkforståelsen belyses i form av et tidsperspektiv, et andrespråksperspektiv og et kontaktperspektiv. Testmaterialet bestod av en videosekvens, en nyhetsopplesning og en avisartikkel med svaralternativ, som var konstruert for å registrere både tale- og leseforståelse. I tillegg ble det gjennomført noen spesialundersøkelser som testet ungdommenes kunnskaper i engelsk og eget morsmål. Ettersom et av delmålene til INS-prosjektet var å teste språkforståelsen i et tidsaspekt, ble også et antall foreldre til ungdommene testet i de øvrige nabospråka. Ungdommene fikk også her svare på spørsmål relatert til holdninger om nabospråk og naboland – for eksempel om de synes at språket er fint eller stygt og om de kunne tenke seg å bo i et annet naboland. I tillegg ble informantene bedt om å oppgi hvor ofte de så nabospråklige TV-sendinger og leser litteratur på nabospråket. Den eldre undersøkelsen av Maurud fungerte som målstokk for de nye resultatene.

På spørsmålet om hvor dyktige skandinaver er på å forstå hverandres språk, var svaret at nordmenn er klart bedre enn dansker og svensker. Danskene er igjen noe bedre sammenlignet med svenskene (Delsing & Åkesson 2005:137).

Innvandrere i Skandinavia viste en gjennomgående dårligere nabospråksforståelse enn de innfødte. Disse forskjellene er størst i Norge og minst i Danmark. Allikevel gjør norske innvandrere det bedre enn hva de innfødte danske og svenske ungdommene gjør (ibid).

Når det gjelder resultatene fra det øvrige Norden, viste det seg at færøyinger er best på norsk og dansk, og nest best på svensk, mens de finskspråklige klassene var de dårligste på å forstå skandinaviske språk. Resultatmessig sammenlagt inntar islendinger og grønlendere en slags mellomposisjon. Grønlenderne viser gode språkferdigheter i dansk, men har store problemer med norsk og svensk. Dette forklares med at de i utgangspunktet har et ikke-nordisk morsmål, og at det derfor gjør det vanskeligere å gjette seg til fremmede ord på norsk og svensk som ikke finnes i dansk (op.cit:141). Informantene fra Island forstod, i likhet med færøyingene og grønlenderne, dansk best av de tre testspråka. Men sammenlignet med de to andre nasjonene, oppnådde de ikke like godt resultat på dansktesten. Videre forstod islendingene norsk og svensk like godt som grønlenderne, men de måtte se seg slått av færøyingene. Delsing og Åkesson peker på Islands strenge holdning til låneord som en mulig årsak her.

Det er understreket at resultatene må ses i sammenheng med hvilket morsmål den aktuelle nordboer har. For en finskspråklig elev som ikke har svensk som andrespråk, og som i tillegg har et morsmål som tilhører en helt annen språkfamilie enn den de skandinaviske språka tilhører, er forutsetningene for å forstå et skandinavisk språk naturlig nok dårligere enn det er for færøyinger og islendinger. Som vi vet tilhører både færøysk og islandsk den nordgermanske språkgruppa, mens finsk er et uralsk språk.

I de undersøkelsene der enkelte av foreldrene til ungdommene deltok, kunne man se at de gjorde det langt bedre på språktestene enn barna sine. Selv om resultatene fra denne testen demonstrerer at nabospråksforståelsen i et tidsaspekt ser ut til å bli dårligere med åra, skal det ikke utelukkes at foreldrenes overlegenhet kan skyldes en ”individuell utveckling, alltså att de äldre har större ordförråd och bättre vana vid grannspråk eller annan språklig variation och att detta hjälper dem till ett bättre resultat” (Delsing & Åkesson 2005:142). Den sammenfattende konklusjonen tilsier at nabospråksforståelsen jevnt over har blitt dårligere i løpet av de siste tretti åra. Dette gjelder først og fremst i Danmark og Sverige, mens i Norge er forholdene tilnærmet uforandret. Særlig er det talt dansk som skaper problemer for svenskene, og danskene sliter også med forståelsen av både av norsk og svensk. Et noe overraskende utfall var københavneres svake forståelse både av nabospråka og engelsk. Svar på spørsmål knyttet til holdninger fastslo at danskene heller ikke var særlig interesserte i å flytte til et annet skandinavisk eller engelskspråklig land. Svare avviker markant fra nordmenns og svenskers svar på dette området.

3.8 Charlotte Gooskens` undersøkelser (2006)

Charlotte Gooskens, professor i skandinavisk språkvitenskap ved universitetet i Groningen i Nederland, har i motsetning til den tidligere forskninga undersøkt det direkte forholdet mellom interskandinavisk språkforståelse og den lingvistiske avstanden mellom disse språka. I Groningen har man utviklet en metode, Levensthein-metoden, til å måle fonetiske avstander mellom dialekter. I første henseende var metoden benyttet til å klassifisere norske og nederlandske dialekter, men den har også vist seg å være velegnet for å måle avstander mellom beslektede språk, slik som dansk, norsk og svensk (Gooskens 2006a).

Gooskens har gjort en nærmere analyse av enkelte resultater fra INS-prosjektet og undersøkt i hvilken grad kontakt, holdninger og lingvistisk avstand kan være betydningsfulle faktorer for hvor godt man forstår hverandres språk i Skandinavia. Ved hjelp av Levesthein-metoden har Gooskens regnet ut den fonetiske avstanden mellom språka (dialektene) til skoleungdommene som inngikk i testgruppene fra INS og de skandinaviske standardtalemåla (Jf. Gooskens 2007). Innspillingene av standardspråka var allerede tilgjengelige i INS-materialet i form av en regissert nyhetsopplesning. Den samme teksten ble lest inn av elever fra ni av de samme skolene som hadde deltatt tidligere. De ble bedt om å lese teksten med "[t]he language variety which they used for daily communication with their classmates". Videre modifierer Gooskens at "[t]he language of the pupils could in all cases be characterized as a locally coloured accent (regiolect) rather than dialect (op.cit:4). I neste omgang ble alle innspillingene transkribert (fonetisk), for så å bli automatisk utregnet i et dataprogram som foretar målinger etter Levensthein-metoden³. Resultatene av målingene vises i tabellen under (Gooskens 2007:6). Den fonetiske likheten mellom de ulike skandinaviske varietetene og standardspråka er oppgitt i prosent:

Subjects	Danish	Norwegian	Swedish
Denmark			
Århus	-	78.0	71.2
København	-	79.3	71.6
Norway			
Bergen	76.2	-	76.8
Oslo	76.9	-	78.1
Sweden			
Malmö	69.3	76.7	-
Stockholm	68.6	77.9	-
Finland			
Mariehamn	68.5	79.3	-
Vaasa	69.4	78.5	-
Helsinki	69.8	78.4	-

Tabell 2: Fonetisk likhet mellom de skandinaviske standardspråka og andre skandinaviske talemålsvarieteteter.

Av denne tabellen ser vi at norsk plasserer seg som det midterste av de tre språka. Prosentverdiene for fonetisk likhet mellom de norske varietetene (talemålet i Bergen og Oslo) og nabolandas standardspråk ligger et sted mellom 76,2 til 78,1 prosent. De fonetiske

³ For en mer detaljert beskrivelse av selve utregningen, se Gooskens 2007:5. Levensthein-metoden er utførlig beskrevet i verket *Measuring dialect pronunciation differences using Levensthein distances* av Wilbert Heeringa (2004), Groningen: Groningen dissertations in linguistics (Grodil).

likhetene er som vi ser noe mindre mellom dansk og svensk. Verdiene fordeler seg fra 68,6 til 71,6 prosent. De danske varietetene viser størst likhet med norsk standardtalemål. Likeledes gjør de svenske. Også de finlandssvenske varietetene er tatt med i tabellen, og viser en prosentvis større likhet til norsk standardspråk enn de svenske varietetene i Malmö og Stockholm. Videre er Gooskens' egne utregninger om lingvistisk avstand og resultatet fra INS tilknyttet holdninger og kontakt, satt opp og sammenlignet i en korrelasjonsanalyse, for å se hvorvidt disse variablene korrelerer med resultatet av språkforståelsestesten.

Scales	r	p
attitude		
liv in	.20	.45
beautiful	.56	.02*
contact		
TV	.18	.49
newspaper	.30	.24
personal conatct	.27	.30
visit	.02	.94
phonetic similarity	.81	.00**

Tabell 3: Gooskens' korrelasjonsanalyse

Tabellen leses på den måten at jo høyere r-verdien er, desto mer korrelerer de oppgitte variablene med språkforståelsen. De astriksmarkerte verdiene viser signifikante korrelasjoner (* = signifikant på 5 % -nivå og ** = signifikant på 1 % -nivå). Gooskens' endelige konklusjon av undersøkelsen er at det finnes en klar sammenheng mellom fonetisk likhet og språkforståelse. (Hun ender her opp med en korrelasjonskoeffisient på $r=0,81$).

Korrelasjonsanalysen viste at sammenhengen mellom de ekstralingvistiske faktorene; holdnings- og kontaktvariablene, og språkforståelse er lav. Likevel var samvariasjonen mellom forståelsen av nabospråket og holdningsresultatene basert på en femtrinns graderingsskala om stygt /fint språk signifikant. Det vil i praksis si at god forståelse av et språk betyr at man også vurderer språket som fint. Det en slik korrelasjonsanalyse imidlertid ikke viser, er forholdet mellom årsak og virkning:

It is possible that the subjects tend to make a greater effort understanding a language which they find beautiful, but i[t] could also be the case that they find languages which are easy to understand beautiful. Furthermore, there could be one or more intervening variables (op.cit:6).

Påvirkninga kan gå begge veier, og det er uvisst hva det er som påvirker hva. Slik er det derimot ikke i forhold til korrelasjonen mellom lingvistisk likhet og språkforståelse. Her vil påvirkninga mest sannsynlig bare kunne gå i en retning. Ligger to språk nære hverandre

lingvistisk, vil det kunne forutsette en vellykket gjensidig forståelse mellom språkbrukerne. Fonetisk likhet regnes som en uavhengig variabel. Gooskens gjør rede for dette i det hun kaller en *multiple linear regression analysis* (jf. op.cit:7).

Korrelasjonsmål av resultatene fra den delen av holdningsundersøkelsen i INS-prosjektet som omfattet forskjellige former for kontakt med nabolandet, og resultatet av språktesten viser heller ingen signifikant korrelasjon. Den høyeste korrelasjonsverdien her var for øvrig lesing av aviser på nabospråket ($r= 0,30$), dernest personlig kontakt, TV og besøk.

Gooskens utelukker ikke at det også kan finnes sammenhenger mellom språkforståelse og avstand på andre lingvistiske nivå, eksempelvis det leksikalske. Dette er et felt hun vil forske videre på.

I skrivende stund er Gooskens nå i gang med et nytt forskningsprosjekt. Her undersøker hun den interskandinaviske språkforståelsen i et dialektperspektiv. I motsetning til tidligere undersøkelser har Gooskens villet teste sine informanter i ulike dialektutgaver av dansk, norsk og svensk, noe som har vært fraværende i de tidligere undersøkelsene tilknyttet nabospråkforståelse. Foreløpig er det bare undersøkelsene fra Danmark som er ferdige. Elever fra ulike videregående skoler i københavnområdet ble testet i sin forståelse av 18 forskjellige skandinaviske dialekter. Gooskens gikk ut ifra at alle elevene snakket en variant av riksdansk, eller at de i det minste kjente til den, siden de alle hadde danske foreldre. Med samme metode som Gooskens har brukt tidligere, ble de fonetiske avstandene mellom riksdansk og alle de øvrige dialektene målt. Igjen ble det aktuelt å se på forholdet mellom språkforståelsesresultatene og måla av de fonetiske avstandene. I konklusjonen skriver Gooskens at "[d]et er påfaldende, at testpersonerne har næsten ligeså svært ved at forstå jyske dialekter som nogle af de svenske og norske dialekter." (Gooskens 2006b:9). Resultatet for øvrig viser at standardvariantene blir best forstått, mens dialektvariantene på sin side skaper problemer. Igjen viser også disse resultatene at det finnes en sammenheng mellom språkforståelse og fonetisk avstand. Dialektene i Nord-Norge og Nord-Sverige ble i liten grad forstått, men her utelukker ikke Gooskens den faktor at språklig kontakt også kan ha vært en faktor av betydning. Det er nærliggende å tro at danskene er bedre kjent med de sørlige dialektene i nabolanda. I fortsettelsen mener Gooskens at det gjenstår "at analysere de fonetiske forskelle i nærmere detaljer, så man kan få et dybere indblik i, hvilke fonetiske

faktorer, der især virker hindrende på sprogforståelsen” (Gooskens 2006b:10). Tilsvarende undersøkelser som denne i Danmark, har Gooskens nå påbegynt i Norge.

3.9 Oppsummering og forskningsstatus

Selv om Haugens opinionsundersøkelse metodisk sett har sine svakheter, må hans prosjekt regnes som starten på interskandinavisk språkforståelse som eget forskningsområde.

Arbeidet ble i sin tid sett på som en pionergjerning og et prisverdig tiltak. Hans undersøkelser har også vært til gagn for senere forskning på nabospråksforståelse. Allikevel har det gjerne gått tiår mellom hver gang nye og større undersøkelser er blitt gjennomført. Jeg tillater meg å hevde at temaet nok har engasjert nordister så vel som allmennheten i større grad enn hva publikasjonene vitner om, nettopp fordi det er et emne det er lett å mene noe om – man har gjerne selvopplevde historier og morsomme anekdoter å komme med, og man forklarer og konkluderer med utgangspunkt i egne erfaringer og observasjoner. Men som Maurud (1976) påpeker i forbindelse med sitt prosjekt, er forestillinger om nabospråksforståelse grunnet på tro, antakelser og fordommer heller enn på konkret empirisk viten.

Til tross for at Haugens resultater måtte betraktes som noe overflatiske, har senere forskningsresultater kunnet bekrefte hans antakelser, bl.a. hos Maurud. Men også i hans undersøkelser er det blitt påpekt svakheter, særlig med hensyn til utvalget som kun bestod av mannlige rekrutter. Dette utelukker spredning i alder og kjønn, og dermed forteller undersøkelsen oss lite om resten av befolkninga. I tillegg var de danske og norske rekruttene fra områder der svenske fjernsynssendinger var tilgjengelige, mens svenskene, som hovedsakelig var fra Stockholmsområdet, ikke hadde tilsvarende muligheter. Derimot var den geografiske variabelen en viktig forutsetning i Bøs undersøkelse om ungdom og naboland, og kan sies å tette noen av hulla fra Mauruds arbeid. Bøs fokus var rettet mot hvorvidt TV og skolen hadde betydning for nabospråkforståelsen. Undersøkelsene til Börestam Uhlmann har helt klart en annen innfallsvinkel til temaet enn de foregående. Hun observerer språkforståelsen i autentiske samtaler, og hennes doktoravhandling er den mest utførlige taleetnografiske studien innenfor dette forskningsområdet. Her legges det vekt på kommunikasjonen som et møte mellom mennesker og ikke et møte mellom språk, hvor akkomodasjonsteoretiske forhold og samtaleanalytiske aspekt diskuteres. Inger Aas`

hovedfagsoppgave gir en fyldig oppdatering på om læreplanenes krav om grannespråksundervisning praktiseres i de skandinaviske grunnskolene, og hvilke forhold som begrenser eller stimulerer denne praksisen. Forskningsrapporten om høreforståelsen i Øresundsregionen har metodisk sett mye til felles med undersøkelsene til Maurud og Bø, men her er nordmennene utelatt. INS-rapporten fra 2005 inneholder fremfor alt data basert på kvantitative forskningsmetoder. Her var utgangspunktet å måle nordiske ungdommers forståelse av dansk, norsk og svensk sammenlignet med forståelsen av engelsk samt resultatene fra Mauruds undersøkelser. Videre skulle også testresultatene tolkes i et holdnings- og tidsperspektiv. Charlotte Gooskens har i sine studier fulgt opp med egne analyser av resultatene fra INS-prosjektet, og sett dem i forhold til målinger av fonetisk likhet mellom språka. Ifølge Gooskens avhenger den interskandinaviske språkforståelsen også av lingvistisk avstand, holdninger og erfaring. Gooskens` studier skiller seg klart fra de foregående ved at de er mer strukturlingvistisk orienterte. Hun inkluderer den fonetiske avstanden mellom to språk som en avgjørende forutsetning for god eller dårlig språkforståelse. I dette arbeidet har hun anvendt en metode, Levensthein-metoden, som aldri før har vært benyttet i forskning om interskandinavisk språkforståelse. Gooskens er per dags dato i gang med nye undersøkelser innenfor området, og derfor falt det seg naturlig å omtale hennes forskning noe mer detaljert.

I prosjektbeskrivelsen til INS fra november 2002 ble det gitt uttrykk for at det parallelt med de kvantitative undersøkelsene også burde gjennomføres ” [...] en kvalitativ undersøgelse hvor der kunne blive lagt vægt på kvalitativt anlagte dybtgående analyser af internordisk sprogforståelse i bestemte kontekster [...]” (Nordisk Sprogråd 2002:14) Grunnet mangel på tid og ressurser kunne likevel ikke ønsket om denne typen observasjoner la seg gjennomføre. Det er nettopp på dette området at jeg nå håper å kunne bidra med ny informasjon.

4. NOEN TEORETISKE INFALLSVINKLER

4.1 Skandinavisk – ett språk?

Svaret på spørsmålet over vil nok, fra et allment så vel som fra et språkvitenskapelig ståsted, besvares med et nei. Allikevel er ”skandinavisk” en alminnelig betegnelse på den språkbruken som normalt finner sted når dansker, nordmenn og svensker kommuniserer med hverandre. Ved flere anledninger ble det i mine undersøkelser, både av lærere og elever, nevnt at det språket de skulle lære seg var ”skandinavisk”. Skandinavisk er ikke et eget, offisielt vedtatt og kodifisert standardspråk. Derimot kan det brukes som et samlebegrep, og vi kan si at summen av de som snakker skandinavisk, er summen av de som snakker henholdsvis dansk, norsk og svensk. Börestam Uhlmann (1994:41) viser til at det ved siden av termen ”skandinavisk” gjerne forekommer andre mer morsomme og beskrivende benevnelser som ”kattegatska” og ”polarswahili”. Også ”svorsk” er en populær term som viser til en språklig blanding av svensk og norsk, og i flyselskapet SAS sies det at personalet snakker ”sasperanto”. Skandinavisk er altså ikke ett språk, men betegner gjerne det kompromiss- eller tilpasningsspråket skandinaver bruker når de snakker med hverandre. Det er ikke uvanlig at man i sitt eget språk legger inn ord og uttale fra nabospråket. Blant reiseledere er det en alminnelig oppfatning om at skandinavisk er et blandingspråk.

4.2 Semikommunikasjon og forutsetninger for språkforståelse

Danes, Norwegians and Swedes expect to be understood by fellow Scandinavians when they use their own languages. At times, however, they are disappointed in their expectations; and the region as a whole offers many examples of what we may call semicommunication, the trickle of messages through a rather high level of “code noise” (Haugen 1966:216).

Det var Einar Haugen som introduserte begrepet *semikommunikasjon* i sin beskrivelse av den skandinaviske språksituasjonen, og i ettertid har denne betegnelsen vist seg å være anvendelig i tilknytning til lingvistiske emner som flerspråklighet og akkomodasjon. Dessuten har termen kunnet erstatte de noe negativt ladde begrepene *halvspråklighet* eller

halvkommunikasjon. Uten at Haugen spesifikt utbroderer hva han mener med *code noise*, er det rimelig å anta at det er en form for *språklig kodeløst* man kan erfare i skandinaviske samtaler, som har å gjøre med leksikalske og fonologiske forhold som skaper friksjon i samtalen og dermed hemmer forståelsen. Den språklige virkeligheten vi erfarer i møte med nabofolk, svarer ikke alltid til våre forventninger. Kommunikasjonen er ikke like fri for problemer som enkelte vil tro. Vikør (2001:121) konstaterer at ”the act of “understanding” another language or variety, or ”understanding” speech in general, is a very complex one”. Hva som er de grunnleggende faktorer for språkforståelse, sammenfatter Vikør i følgende tre punkter:

- 1. Lingvistisk nærhet vs. avstand**
- 2. Motivasjon (både i rollen som taler og lytter)**
- 3. Kunnskap og øvelse (hos begge parter)**

Kurt Braunmüller, professor i germansk filologi og især nordisk språkvitenskap ved universitetet i Hamburg, har lenge gransket flerspråklighet og innbyrdes kommunikasjon, blant annet i Norden. Også han tar i bruk begrepet semikommunikasjon som et nødvendig nøkkelbegrep for å kunne gi en lingvistisk beskrivelse av den innbyrdes skandinaviske eller nordiske kommunikasjonen. Braunmüller (1998:216) peker på at en vellykket semikommunikasjon avhenger av fem betingelser:

- a) **nært språkslektskap**
- b) **ekvivalent grammatisk system/grunnstruktur, men også ekvivalent maktforhold**
- c) **noenlunde samsvar i ordforråd**
- d) **samme innstilling til internasjonale kulturord**
- e) **samtalepartnerens innstilling**

Særlig sistnevnte punkt vektlegger han som den viktigste forutsetningen for at nabospråkbrukere skal kunne forstå hverandre. Samtalepartnerne må selv ha et ønske om å forstå hverandre og få til en god kommunikasjon:

Hos den enkelte talende og i den enkelte språkgruppe forutsettes det igjen språklig toleranse, vilje til å tilpasse seg et litt annerledes system, og i noen grad også aktiv lærevillighet, kort sagt i et hvert fall tilegnelse av passiv kompetanse i det andre språket. [...] Man kan faktisk hevde at den sistnevnte faktor (e) – positiv vilje til å forstå nabospråket - i realiteten er den avgjørende. Hvis ikke den betingelsen er oppfylt, hjelper det egentlig ikke at enkelte objektive språklige betingelser ((a) – (d)) er til stede (op.cit: 216-217).

Mentalitetsperspektivet, både hos den enkelte språkbruker og i det enkelte språksamfunn, vil altså være avgjørende for hvor godt man forstår samtalepartnerens språk. Braunmüller skiller mellom det han kaller *objektive* og *subjektive* faktorer. Grammatiske elementer utgjør de objektive (jf. punkt a)-d)), mens holdninger, fordommer og lærevillighet er blant de subjektive (punkt e)). En viktig forutsetning er at taleren viser språklig toleranse og vilje til å bli kjent med og tilpasse seg et språkssystem som er forskjellig fra ens eget.

Fra EU-synsvinkel er Norden blitt sett på som et forbilde nettopp på grunn av sin språksituasjon. Innenfor et geografisk område bestående av åtte nasjoner, fra Finland i øst til Grønland i vest med sine respektive åtte nasjonale språk, har man altså muligheten til å samtale, samarbeide, forhandle og ikke minst forstå hverandre ved å ta i bruk ett av de skandinaviske språka. Dette innebærer at vi i Norden kan, med en viss anstrengelse, samarbeide på tvers av landegrensene uten å måtte bruke store ressurser på tolking og oversettelse. Også ute i Europa, og blant regioner innenfor samme nasjon, er man opptatt av å få til et solid og velfungerende samarbeid med sine nærmeste naboer. Forutsetningen for et slikt samarbeid berører i stor grad også spørsmålet om hvordan man skal kommunisere språklig med hverandre. Braunmüller og Zeevart (2001:3) spør:

Soll man die Sprache des anderen, des Nachbarn aktiv lernen, soll man nicht lieber gleich Englisch, also eine *lingua franca*, miteinander reden oder soll man – und dieser Gedanke soll hier favorisiert werden – die Sprache des anderen passiv verstehen lernen, insbesondere wenn es sich um eine *genetische (eng) verwandte* Sprache handelt? Vorbild für diesen Vorschlag ist das skandinavische Modell [...].

Tanken om å tilegne seg en passiv forståelse av et annet språk, med Norden som eksempel, og fremfor alt et språk som lingvistisk sett er nærliggende ens eget, er altså en foretrukket løsning. Braunmüller og Zeevart viser til den skandinaviske modellen, men indikerer at det til tross for lange tradisjoner og aksept med denne typen gjensidig forståelse, ikke skal utelukkes at forståelsesproblemer likevel oppstår fra tid til annen.

4.3 Motivasjon

Motivasjon er en grunnleggende forutsetning for all læring, og for å oppnå gode læringsresultater. Motivasjon er et viktig aspekt innenfor psykologien og kan noe forenklet defineres som drivkreftene bak atferd. Ulike retninger innenfor psykologien presenterer ulike perspektiv på hva det er som styrer menneskers motivasjon. Men felles for motivasjonsteoriene er at de har som hensikt å forsøke å forstå, forklare og forutsi menneskelig atferd, ettersom motivasjonen er en betydningsfull faktor både for atferdens retning, intensitet og utholdenhet. Noen motivasjonsteoretikere har pekt på motivasjon som et mer eller mindre konstant trekk ved menneskers personlighet. I dag er det en alminnelig oppfatning blant motivasjonsteoretikerne at motivasjon er en situasjonsbestemt tilstand påvirket av våre verdier, erfaringer, selvoppfatninger og forventinger (Skaalvik & Skaalvik 1998:71-72).

En teoretisk innfallsvinkel til motivasjonsbegrepet tar utgangspunkt i at mennesker har grunnleggende behov de ønsker å få tilfredsstillt for å føle velvære, og at det er det som utvikler motivasjon. Blant behovsteoretikerne er det Abraham Maslow og hans behovspyramide som står sentralt. Maslow deler menneskers behov inn i et hierarki. Nederst i den tenkte pyramiden ligger de fysiologiske grunnbehova – de som inkluderer mat, drikke og varme. Dernest kommer behovet om trygghet. Sosial tilhørighet, aksept og kjærlighet fra sine omgivelser utgjør neste nivå. Deretter følger behov for aksept av ulike forhold i seg selv, i form av intellektuelle og estetiske behov, før man når toppen som er behovet for selvrealisering – behovet for positiv selvoppfatning, selvrespekt og anerkjennelse. Pyramidemodellen tolkes på den måten at etter hvert som de underliggende behovsnivåene tilfredsstilles i prioritert rekkefølge, forseres også motivasjonen og ønsket om å utvikle seg selv og realisere sine mål. Maslow presenterer et menneskesyn som skiller seg klart fra det behavioristiske. Maslow betrakter mennesket som et aktivt og handlende vesen med fri vilje og behov for åndelig vekst, i motsetning til atferdpsykologenes syn på mennesket som et objekt utsatt for ytre påvirkning. En behavioristisk tankegang forklarer læring og motivasjon som et resultat av positiv og negativ forsterking. (Belønning og straff er et annet begrepspar som gjerne brukes). Således vil frekvensen av en viss atferd øke dersom individet blir belønnet. Motsvarende vil man kunne regne med at frekvensen av en viss type atferd vil avta dersom man blir straffet. Hvorvidt denne atferdsendringen skal oppfattes som både læring og

motivasjon, er vanskelig å avgjøre ettersom det ikke vises til noe klart skille. Innvendinger mot denne atferdspsykologiske forståelsen av motivasjonsbegrepet har gått ut på at belønning ikke alltid har en positiv effekt. Det har blitt påpekt at også andre betydningsfulle anliggender hos individet (for eksempel individets oppfattelse av og forventning til seg selv og egne prestasjoner) spiller inn og er avgjørende for læringa. I så fall kan man ikke i forkant av belønninga si om den vil ha en forsterkende effekt. Det er nødvendig at man tar hensyn til kognisjon for å forstå hva motivasjon er. Tyngdepunktet i Maslows motivasjonsteori er rettet mot de kognitive aspektene ved motivasjon, som tanker, tro, tolkninger og forventinger om mestring (Skaalvik & Skaalvik 1998:72-78).

4.4 Holdninger

Gjentatte ganger har det blitt pekt på at holdninger man har til et språk, er en medvirkende faktor for hvor godt du forstår språket. I det følgende vil jeg først gi en teoretisk tilnærming til holdningsbegrepet. Deretter vil jeg si noe om holdninger konkret knyttet til språk og hvilken status språkholdninger har som sosiolingvistisk studieobjekt.

Det snakkes om holdninger i veldig mange sammenhenger. Det snakkes for eksempel om nordmenns holdninger til etniske minoriteter, ungdoms holdninger til alkohol, læreres holdninger til nynorsk, nye holdninger, etiske holdninger, holdninger det må jobbes med og holdninger som må endres – slik kan vi fortsette nesten i det uendelige. Bare et enkelt søk på ”holdninger” på Goolge gir oss ca. 2 900 000 treff, noe som illustrerer at dette begrepet er både velkjent og populært i det vi kunne omtale som vårt allmennspråk. Men holdninger har lenge vært et forskningsobjekt av stor interesse i flere fagmiljøer, og begrepet kan også defineres med mer vitenskapsteoretiske termer. I sosialpsykologien har det siden slutten av 1800-tallet blitt oppfattet og omtalt som en grunnleggende komponent i studiet av menneskers atferd, og det var innenfor denne disiplinen at de første holdningsundersøkelsene ble gjennomført. Ifølge Allports (1954) historiske gjennomgang av holdningsbegrepet i sosialpsykologien, har Thomas og Znaniecki i en utgivelse fra 1918 ”*defined social psychology as ‘ the scientific study of attitudes’*” (Allport 1954:19). Det var først senere at begrepet ble overført til sosiolingvistikens forskningsfelt, der man begynte å interessere seg for holdninger til språk. I 1988 skrev Persoons og Deprez (1988:125) at ”[a]lthough most forms of human behaviour involve language, the study of language attitudes is quite recent”.

Hvis vi ser på norsk forskning for seg, var det før 1995 kun gjort noen få undersøkelser av språkholdninger (Skilbred 2005:20). Jeg vil komme tilbake til språkholdninger senere i kapitlet.

Definisjon og struktur

For å gi en etymologisk begrepsavklaring av 'holdning', er det relevant å starte med å gå til den engelske oversettelsen 'attitude'. Dette ordet har sin opprinnelse i det latinske 'aptitudo' som betyr beredskap. Videre kan det relateres til det italienske ordet 'atto', som igjen er avledet av det latinske 'actus', som betyr handling eller atferd. Holdninger kan således defineres som *beredskap til atferd* – fra engelsk; *readiness to behaviour* (Persoons & Deprez 1988:125). Ifølge Fishbein og Ajzen er holdninger definert som "a predisposition to respond in a consistently favourable or unfavourable manner with respect to a given object [...]" (Fishbein & Ajzen 1975, sitert i op.cit:125). Altså er holdninger en tilbøyelighet til å reagere positivt eller negativt med hensyn til et objekt, enten det gjelder en person, en hendelse, en situasjon, et språk osv. Går vi til *Aschehoug og Gyldendals store norske leksikon* (Kortner, Munthe & Tveterås 1979:742), finner vi en tilnærmet lik forklaring. Her defineres holdning som "innstilling, i sosialpsykologien betegnelse for vedvarende beredskap til å reagere positivt eller negativt overfor "sosiale objekter", ideer og verdier". Det blir igjen omtalt som et begrep med tilhørighet til den sosialpsykologiske vitenskapsdisiplinen. Denne disponeringa til å reagere på en bestemt situasjon eller påvirkning er forklart på to måter basert på to forskjellige tilnærminger: En behavioristisk tilnærming og en mentalistisk tilnærming. Fra et behavioristisk ståsted blir holdninger forklart ut ifra handling og atferd, uten å vise til indre tilstander hos mennesket. Å studere en persons holdninger til noe eller noen ville da gå ut på å observere handlingene personen gjør overfor det aktuelle objektet. Den mentalistiske tilnærmingen til holdningsbegrepet er ikke like snever, og inkluderer flere forhold enn bare det direkte observerbare. Den tar høyde for at holdninger også kan ligge skjult i menneskets underbevissthet. Den mentalistiske definisjonen av holdninger viser til en struktur bestående av tre konstituerende komponenter knyttet til hva vi *tenker, føler* og hvordan vi *handler*. Ifølge den såkalte klassiske *trekomponentmodellen* er en holdning satt sammen av en *kognitiv*, en *affektiv* og en *konativ* komponent. Disse tre elementene kan ses på som tre krav, som henger sammen i en kjede, og som må oppfylles for at vi kan si at vi har med en holdning å gjøre. Før en person kan vurdere og reagere på et objekt, må

vedkommende først vite noe om objektet. Deretter vil vurderinga være grunnlaget for en intendert handling.

Kunnskapene vi har om et objekt, utgjør den kognitive komponenten av en holdning. Persoons og Deprez antyder at dette ikke nødvendigvis dreier seg om riktig og saklig kunnskap, men at det er det personen oppfatter, assosierer, mener eller tror han vet om et objekt:

This knowledge is composed of so-called beliefs. Beliefs are the smallest cognitive units of the conceptual structure. [...] The person assumes or “knows” that there is a relation between the object of his attitude and some other attribute, some other feature, some other object. The cognitive component thus comprises all characteristics, attributes, objects that are associated with the object in question (Persoons & Deprez 1988:125).

Den affektive komponenten er knyttet til personens følelser, verdier og evaluering overfor objektet. Følelsene er ofte relatert til en lyst-ulyst-dimensjon, men kan også være preget av ambivalens (Venås 1991:243). Man mener at de følelsesmessige reaksjonene er en følge av den kunnskapen vi har tilegnet oss – det vi vet, enten den er basert på direkte erfaring, bygger på annen etablert kunnskap, eller tar utgangspunkt i det autoriteter har fortalt oss (jf. Persoons & Deprez redegjørelse om *descriptive, inferential* og *informational beliefs*). Til sammen vil den kognitive og affektive komponenten danne en slags ”handlingsoppskrift” for hvordan vi intenderer å handle, og på det viset forutbestemme den konative eller handlingsmessige komponenten. Men om selve handlinga viser seg å samsvare med individets intensjon, er et annet spørsmål. Likeledes er det ikke sikkert at denne *tendensen* til å handle manifesterer seg i en reell handling. Kan vi være sikre på at en person alltid handler i samsvar med holdningene sine? Er det ikke slik at vi i noen situasjoner er pragmatiske nok til ikke å avsløre våre egentlige holdninger? I så fall kan det være vanskelig å avgjøre om det er utsagna om eller handlingene i forhold til studieobjektet som er (et uttrykk for) selve holdningen. Undersøkelser har vist at dette er et innfløkt problem. Som et eksempel vil jeg trekke fram en undersøkelse ifra 1971 om sosiolingvistiske forhold i Trøndelag, nærmere bestemt Skaun (jf. Stemshaug 1972). Denne studien omtales som den første ”seriøse granskninga” (op.cit.:58) om det Stemhaug karakteriserer som *språkstridsholdninger*. I forbindelse med et valg om undervisningsspråket i grunnskolekretsen (opprettholdelse av nynorsk eller innføring av bokmål), foretok en forskergruppe fra Nordisk institutt ved Universitetet i Trondheim en intervjuundersøkelse blant innbyggerne i kommunen en måned

i forkant av avstemninga. Stemhaug (ibid) foregriper resultatene og skriver at "[s]amanliknar vi korleis intervjuobjekta sa dei ville røyste i april og korleis dei verkeleg røysta i mai, kan ein gjera seg mange interessante refleksjonar." Selv om det blir presisert at man skal være forsiktig med å legge for mye i resultatene fra Skaun, var det allikevel en klar tendens til at flere stemte for nynorsk ved det reelle valget (35,7 %) enn det som ble oppgitt i intervjueriene (28,6 %) bare en måned tidligere. Motsatt var det langt færre som stemte for bokmål (45,2 %), enn det man hadde forventet ut ifra intervjurundene (64,3 %). Her tør jeg påstå at mange ville tolket handlinga, hva folk faktisk stemte og ikke hva de sa, som et uttrykk for deres holdninger til nynorsk og bokmål. Colin Baker (1992:15) viser til et lignende eksempel⁴ og konstaterer at "[a]ctual behaviour was seemingly incongruent with expressed attitudes". Videre uttrykker han at det er en lettvin og forhastet, men ofte også en lansert, løsning å mene at

[...] observation of external behaviour leads to accurate and valid understanding while expressed attitudes deceive. [...] Observation of external behaviour may produce mis-categorisation and wrongful explanation. Such behaviour may be consciously or unconsciously designed for disguise or conceal inner attitudes (ibid).

Dette eksempelet illustrerer muligvis også at skillet mellom den behavioristiske og den mentalistiske tilnæringsmåten til holdningsbegrepet jeg har gjort rede for over, ikke nødvendigvis står i et skarpt enten-eller-forhold til hverandre. Selv om den mentalistiske modellen i dag ser ut til å være den mest siterte, ønsker jeg ikke å utelukke den behavioristiske. Holdninger og atferd står utvilsomt i nær relasjon til hverandre. Man behøver ikke gå til den ekstreme definisjonen til Bain om at "den eneste måten å bestemme holdninger på er ved observasjon og statistisk behandling av atferd i sosiale situasjoner" (Bain 1928:957, gjengitt etter Agheyisi & Fishman 1972:78). I stedet bør man la det være rom for nyanseringer og modifiseringer innenfor disse "sosiale situasjonene". Blant de fleste teoretikere råder det, til tross for deres ulike syn på holdningers struktur og komponenter, en bred konsensus om at holdninger står i et positivt forhold til handling eller åpen atferd. Holdningene kan fungere som en predisposisjon for atferd, eller utgjøre et bestemt aspekt ved selve atferden (Agheyisi & Fishman 1972:81). Atferd er ikke bare en funksjon av holdningene våre. Den vil også være påvirket av en rekke andre kontekstuelle faktorer.

⁴ Baker viser her til en studie av R.T. LaPiere fra 1934 med tittelen "Attitudes versus action". I LaPieres undersøkelse blir et kinesisk par nektet adgang og service på bare én av de totalt 251 restauranter paret besøkte i USA. I et brev som ble sendt ut til de samme restaurantene seks måneder senere, svarte 92 % dem at de ville nekte det kinesiske paret å slippe inn.

Eksempelet fra Skaun viser at det finnes diskrepans mellom det folk sa og det folk gjorde – det er en kjent situasjon. Én tenkelig forklaring på at folk endret syn, og som Stemshaug viser til, kan ha vært at nynorsktilhengerne var mer aktive og synlige i sitt opplysnings- og kampanjearbeid i forkant av valgdagen. Ut ifra det burde vi kunne slutte oss til at holdninger både er dynamiske, selvmotsigende og kontekstavhengige.

Hvordan skapes holdninger, og hva er deres funksjon?

Holdninger er ikke noe medfødt, men derimot noe vi tilegner oss gjennom læring og erfaring. Fra vi er små, blir vi sosialiserte inn i et samfunn, der vi gjennom våre sosiale roller og i samhandling med andre lærer sosiale og intellektuelle normer og verdier. I første omgang av sosialiseringprosessen er det foreldrene som påvirker oss mest. Det er familien som definerer barnets verden og dets virkelighetsforståelse. Foreldrene overfører verdier og holdninger eksplisitt og ikke minst implisitt i alt de gjør eller ikke gjør. I neste omgang er det innflytelse fra venner, skolen og media som kan være med på å avgjøre et individs holdninger. Det er et kjent fenomen, og kanskje særlig i ungdomskulturer, at man tar etter holdningene til andre medlemmer i en gruppe for selv å bli akseptert og kjenne tilhørighet. Undersøkelser har vist at holdninger som blir tidlig internaliserte, vil vare livet ut og vanskelig la seg forandre (jf. Persoons & Deprez 1988:128). Martinussen (1986) sammenligner holdninger med byggesteiner i menneskets bevissthet, og mener at de står for en viktig del av det grunnlaget hvert individ handler ut ifra. De hjelper oss til å forstå verden rundt oss, ved å organisere og forenkle den komplekse mengden av inntrykk, hendelser og påvirkninger vi får gjennom våre omgivelser. Dette er en sentral oppfattelse innenfor psykologien.

Holdninger fungerer altså som et slags personlig arkivsystem som gir oss psykisk trygghet og får våre persepsjoner og vurderinger til å framtre som stabile og konsistente. Gjennom å aktivere våre holdninger plasserer vi nye hendinger i sammenheng med gamle, og bekrefter for oss selv på denne måten at verden ikke er kaotisk, men forholdsvis stabil og kan forstås (Martinussen:346).

På den måten kan vi forstå holdninger som noe som hjelper oss med å beskytte vår egen selvtillit og til å passe inn i og mestre en sammensatt verden. Således blir integrering og stabilisering stående som to nøkkelord i forklaringen av holdningers funksjon.

4.4.2 Språkholdninger

” [...] norskan är ju alltid roligt att lyssna på, den låter ju alltid glad, alltså hela tiden, och... ja danskarna låter ju lite förbannade hela tiden, faktisk – så det är lite kul.” (Robert fra Sverige, 21 år. Vedlegg 8, intervju 4)

Som jeg skrev i forrige avsnitt, var det først på 70-tallet at sosiolingvistene begynte å interessere seg for å studere holdninger til språk, og særlig hvilken effekt de kunne ha i forhold til språklig innovasjon, variasjon, spredning og endring. Språkholdningsstudier har nærmest utviklet seg til å bli en egen grein innenfor den sosiolingvistiske disiplinen, og er et aspekt av nyere dato innen språkforandringsteorien. For som til alt annet, har vi også holdninger til språk. Holdningene vi har, kan være knyttet til ulike språklige nivå og kan gjelde prosodiske, morfologiske, fonologiske, syntaktiske, pragmatiske eller semantiske sider av språket. De kan gjelde både skrift og tale, hele nasjonsspråk, enkeltstående dialekter og ulike typer av gruppespråk. Det er for eksempel ingen hemmelighet at holdninger til enkelte norske dialekter har vært svært negative, og at disse har blitt omtalt med nedsettende vendinger.

I studier av språkholdninger undersøker man følgelig holdninger som positive eller negative reaksjoner på forskjellige språk eller varieteter av et språk. Særlig i flerspråklige samfunn har det vært interessant å undersøke holdninger til de ulike språka innenfor samfunnet, og i lys av dette begrunne den posisjonen språka har fått i det aktuelle samfunnet. Skjelbred (2005:13) skriver at holdningene kan fortelle oss noe om språkets tilstand, og særlig i forbindelse med studier av språklig variasjon og endring, kan det å kartlegge holdningene være nyttig informasjon for å si noe om hvorvidt et språk er i ferd med å tape terreng eller spres. Det er ikke et ukjent fenomen at varieteter og språkdrag som er knyttet til prestisje, vil styrke sin posisjon i samfunnet, mens språkdrag som nedvurderes, risikerer å dø ut. Holdninger til språk og språkbruk grunner som regel ikke bare i språket selv. Venås forklarer det slik at

[s]pråkholdningar blir gjerne overførte på språket eller på språkfenomen frå noko anna. Som regel er det tale om haldningar til dei som bruker språket, og særskilt er det slik med omsyn til sosiolektar. Dei blir vanleg oppfatta og definerte i motsetnadshøve til andre sosiolektar, og ut frå sosiale verdivurderingar som har nokså breitt feste i samfunnet, er det ikkje tvil om kva for samfunnslag som har positive og negative føreteikn til seg. Språket er eit viktig atributt, og det positive eller negative blir naturleg knytt til språket (Venås 1991:247).

Hvis vi tar utgangspunkt i Roberts sitat innledningsvis i dette delkapittelet, ser vi at han knytter norsk til noe underholdende, noe gledelig, ved å referere til ”roligt” og ”glad”. På den andre siden er hans oppfattelse av det danske språket en litt annen. Til tross for at jeg har bedt Robert om å beskrive det danske språket, knytter han det direkte til språkbrukerne, til danskene, og sier at de høres forbanna ut. Dette eksempelet illustrerer nettopp at språk og språkbrukere står i et nært, nærmest uatskillelig, forhold til hverandre. Språket til en person er en veldig tydelig identitetsmarkør, og vi kategoriserer folk på grunnlag av språket deres, når vi ikke kjenner vedkommende bedre. Holdninger til nabospråk vil nødvendigvis også bety holdninger til nabofolk. Vi kan tolke Roberts utsagn i retning av at nordmenn er morsomme og glade, og at han følgelig vurderer norsk språk som positivt. Danskene er forbanna, og det ville man trolig tolke som noe negativt, hvis det ikke hadde vært for at han til slutt kommenterer at det faktisk er litt kult.

Selv om det i teorien blir hevdet at holdninger vanskelige lar seg endre, har vi allikevel sett eksempler på det motsatte. Her i landet skjedde det i løpet av 70-åra og neste tiår en tydelig holdningsendring til dialekter. Dette var et resultat av en aktiv kampanje som oppfordret alle til å bruke dialekt og være stolte av den. Norge er, sammenlignet med veldig mange andre land, blant annet våre naboland, å betrakte som en nokså dialekttolerant nasjon som også presenterer et språklig mangfold gjennom alle de dialektene man finner her. Både danskene og svenskene har vært underlagt en streng talespråklig uniformering fra myndighetenes side (jf. Lund 1987, Andersson 1989, Jørgensen 1989, Wiggen 1989, Kristiansen 1999a, Torp 2001). I disse landa har standardspråkideologien hatt en sterk posisjon og innflytelse på flere områder, blant annet i skolen og i media, men også ellers blant allmennheten. Flere språkvitere mener at den strenge normeringspolitikken må ta sin del av skylda for at de danske og svenske dialektene med tiden har tapt terreng. En tilsvarende dramatisk utvikling finner vi ikke i Norge. Den norske normeringspolitikken har for det første tatt hensyn til at vi har to offisielle skriftspråknormaler, og på det viset ivaretatt et skriftspråk som i sin helhet hviler på et dialektisk fundament, nemlig nynorsken. Utover det skal det også nevnes at det i norsk skolelovgivning fra 1878 ble vedtatt at ” Undervisningen i Almueskolen bør saavidt mulig meddeles paa Børnenes eget Talesprog”, og dette vedtaket har, kun med små endringer, blitt stående frem til i dag (mer om dette i Jahr 1984). Norsk språkpolitikk har altså innført en rekke tiltak for å bevare den talespråklige variasjonen i landet. Dette har

muligvis bidratt til en sterkere synliggjøring av talemålsvariasjonen, samt en bredere allmenn aksept og mild holdning til det å snakke på dialekt, enn hva realiteten er i nabolanda.

4.5 Kommunikativ kompetanse og akkommodasjonsteori

”Ein trønder har tre dialektvariantar, ein når han snakkar med grannane sine, ein når han talar i telefonen og ein når han vender seg til doktoren”. (Stemshaug 1972:57)

Utsagnet over er et godt eksempel på at man tilpasser språket sitt til den man snakker med, og at man forandrer språket sitt ettersom kommunikasjonssituasjonen skifter. Eksempelvis når vi snakker med barn, er det naturlig for oss å forenkle språkbruken vår ved å unngå vanskelige ord og lange innskutte setningsledd. Og i møte med innvandrere som bare kan litt norsk, vil vi kanskje passe på å snakke både sakte og tydelig. Om man i tillegg har en markant dialekt, vil man muligvis forsøke å nærme seg et mer bokmålsnært talespråk. Alle disse eksemplene viser at vi som mennesker disponerer ulike språklige registre, som vi skifter mellom alt etter hvilke sosiale situasjoner vi deltar i. Vi er også språklig tilpasningsdyktige overfor den eller de som lytter, både med hensyn til form og innhold. Også når vi snakker med folk fra våre naboland, er det ikke uvanlig at vi tar i bruk noen språklige tilpasningsstrategier.

Dell H. Hymes, som representerer den mer sosialantropologiske tilnærminga til sosiolingvistikken, har engasjert seg med å studere det han omtaler som *den kommunikative kompetansen* til mennesket. Kommunikativ kompetanse definerer han som ”competance as to when to speak, when not, and as to what to talk about with whom, when, where, in what manner” (Hymes 1972:277). Hymes` kompetansebegrep begrenses derfor ikke til kun å omfatte de grammatiske ferdighetene hos mennesket (slik som hos Chomsky), men handler også om evnen til å kommunisere på en måte som innfrir de forventningene som den gitte situasjonskonteksten skaper. Språket kan ikke ses på som en separat størrelse ifølge Hymes – det må ses i sammenheng med både den tid (when) og det rom (where) det brukes/opptrer i. Videre vil mottakeren (whom) man snakker med spille en sentral rolle for både hvordan (what manner) man uttrykker seg og legger fram sitt budskap, og hva man sier (what). Med dette utgangspunktet kan en samtale ses på som en forhandling mellom de parter som deltar, et gjensidig gi-og-ta-forhold, der deltakerne påvirker hverandre, og hvor begge har et ansvar for å nå en felles forståelse.

Menneskets språklige tilpasningsevne i kontaktsituasjoner er med språkvitenskapelige fagtermer kjent som *akkommodasjonsteorien* eller *the interpersonal speech accommodation theory*. Teorien er utviklet og formulert av sosialpsykologen Howard Giles og hans medarbeidere. Med sitt sosialpsykologiske utgangspunkt forsøker den å gi en forståelse av de motivasjoner og forutsetninger som ligger til grunn for menneskers språklige stilskifte i ulike sosiale sammenhenger. Akkommodasjonsteorien er satt sammen av fire sosialpsykologiske teorier, og jeg skal gi en kort omtale av hovedpunktene i hver av dem. Akkommodasjon, tilpasning og tilnærming er i det følgende brukt synonymt.

Den første teorien Giles og Smith (1979:47) henviser til er den såkalte "similarity-attraction processes". Grunntanken her er noe som kan minne om et "like barn leker best"-prinsipp. Det vil si, at dersom likhetsfølelsen mellom to mennesker er stor, vil tiltrekningskraften mellom dem mest sannsynligvis også være sterk. Formulert med andre ord er det rimelig å anta at dimensjonen av tiltrekning og sympati nærmest står i et konstant forhold til graden av likhet, der likhet er basert på felles holdninger, verdier og oppfatninger. Enten det handler om språk eller andre sosiale forhold, vil et ønske om likhet og nærhet med andre mennesker føre til at man reduserer forkjeller, i håp om å skape mindre avstand og tettere relasjoner. I forhold til språk er denne prosessen et eksempel på språklig konvergens⁵. Det er generelt en mer markant tendens at vi velger å konvergere enn å gjøre det motsatte; divergere. Giles og Smith (ibid) hevder at jo større ønsket om sosial aksept er, jo mer omfattende er konvergens. Den andre teorien, "social exchange process", fokuserer nærmere på de negative virkningene en slik tilpasning som beskrevet over kan føre med seg for språkbrukeren selv. Den språklige tilpasninga kan på den ene siden gi positive utslag i form av sympati, godkjennelse og tilhørighetsfølelse, men på den andre siden kan vi risikere å bryte med egne oppfattelser og egen identitet. Det finnes også en fare for at den språklige tilnærminga blir *for* påfallende, og at den heller mot det parodiske. Lytterne kan da oppfatte det som herming eller latterliggjøring. (Jeg utdyper dette aspektet senere i kap.6.7). I forkant av slike *utvekslingssituasjoner* forsøker vi derfor å vurdere hvilke positive og negative utfall de forskjellige valgmulighetene av tilnæringsmåter vil gi, og på grunnlag av vurderingene velger vi det alternativet som sammenlagt gir optimal gevinst (op.cit:48). Samtidig begrenser

⁵ Med språklig *konvergens* menes talespråklig tilnærming til en annen talespråklig varietet, mens språklig *divergens* betegner det motsatte, at man markerer avstand og forskjell ved hjelp av språket.

vi utsiktene for eventuelle tap. Den tredje teorien, "causal attribution processes", konsentrerer seg mer spesifikt om intensjonene og motivene bak de språklige handlingsmønstrene. Det tenderer til at vi tolker andre menneskers atferd som et uttrykk for at de ønsker å oppnå noe, og vi vurderer dem ut ifra dette. Allikevel kan ikke kommunikasjonspartnerne være helt sikre på at de har tolket hverandres intensjoner riktig. At man konvergerer talemåten sin til å bli mer lik samtalepartnerens, kan være et tegn på imøtekommenhet, eller det kan av helt praktiske årsaker være en bevisst handling fra talerens side, fordi man vil unngå at misforståelser oppstår. Motivet bak konvergensen kan også være at man ikke ønsker å markere sin egen identitet, men innta en mer tilbakeholden og reservert posisjon i en sosial sammenheng. Motsatt bør ikke et divergerende språkmønster tolkes som fiendtlig. Divergens behøver ikke å bety at man bevisst går inn for å være arrogant eller ønsker å understreke at man er annerledes og suveren i forhold til sin samtalepartner. Forklaringa kan være så enkel som at personen mangler den nødvendige språklige kompetansen for å konvergere, eller at han i den konkrete situasjonen er utsatt for et sterkt press fra de kulturelle omgivelsene om å bruke sitt eget talemål eller sin egen talemåte (op.cit:51). Anstrenger en av samtalepartnerne seg for å opprettholde de divergerende språkstrukturene, kan dette derimot signalisere at vedkommende vil distansere seg fra sine samtalepartnere. Denne tilnæringsstrategien står sentralt i beskrivelsen av det fjerde og siste prinsippet i akkommodasjonsteorien, som er samlet under tittelen "processes of intergroup distinctiveness". Dette prinsippet bygger på sosialpsykologen Henri Tajfels teori om at når ulike grupper møtes, er det en tendens til at man sammenligner seg selv med medlemmer av en annen gruppe. Dette skjer på flere områder. Det kan være på bakgrunn av personlighetstrekk, ferdigheter, egenskaper eller eiendeler. Tajfel (op.cit: 52) omtaler denne sammenligningssekvensen som "intergroup social comparisons", og mener at mennesker i slike kontaktsituasjoner nærmest har en trang til å lete etter, eller kanskje til og med til å skape, forhold som kan gjøre dem positivt forskjellige fra de andre utgruppene. Dette vil også kunne føre til at individets tilhørighetsfølelse og identifisering med egen gruppe blir forsterket, samtidig med at det også kan føre til en gunstig aksentuering av egen gruppeidentitet. I det henseende kan språklig divergens være en viktig strategi for å markere avstand til andre grupper og tilhørighet med egen gruppe.

Akkommodasjonsteorien kan være en viktig innfallsvinkel i beskrivelsen av interskandinaviske kommunikasjonssituasjoner. Den kan hjelpe oss til å forstå noen av de

sosialpsykologiske vilkårene som kan ligge til grunn for at man som språkbruker tilpasser seg på den ene eller andre måten, og hvordan man som lytter tolker motpartens tilpasninger. Sett under ett handler akkommodasjonsteorien om hvordan man ved hjelp av ulike språklige strategier kan etablere og opprettholde et fellesskap, eventuelt ta avstand fra et, på en måte som gir det mest fordelaktige utfallet for den aktuelle språkbrukeren. Et relevant spørsmål i den forbindelse er om disse valgene av språklige virkemiddel alltid er et resultat av en bevisst og nøye overveielse fra talerens side, eller om det skjer mer eller mindre instinktivt. Brit Mæhlum (1992:111-112) mener i sin tolkning av akkommodasjonsteorien at språklig konvergens eller divergens kan ses på som ”en refleks – trolig langt på vei ubevisst – av språkbrukerens ønske om sosial *integrasjon* og *identifikasjon* med andre individer eller grupper av individer” og at ”valg av språklige strategier for en stor del foregår under det menneskelige bevissthetsnivå, og dermed er vanskelig tilgjengelig for direkte og umiddelbar dokumentasjon”. De psykologiske og sosiale faktorene som spiller inn, er av en kompleksitet som gjør det vanskelig å forutsi hvilke språklige strategier som vil bli valgt i ulike situasjoner.

Av de tidligere nevnte forskningsprosjektene om interskandinavisk språkforståelse (jf. kap.3), er det Börestam Uhlmann som klartest legger vekt på det akkommodasjonsteoretiske perspektivet i studiet av samtaler mellom skandinaver. Hun nevner det å finne fram til en ”språklig minsta gemensam nämnare” (forkortet SMGN) som en språklig tilpasning for å overvinne diskrepanser når skandinaver snakker med hverandre. Denne strategien forsøker hun å begrunne og forstå ved hjelp av akkommodasjonsteorien.

5. METODEDETEORI

Ordet metode kommer fra gresk *methodos*, og betyr vei mot målet. Det kan også defineres som en planmessig måte å nå et mål eller å oppnå et resultat på. Metoden regnes som den håndverksmessige siden av vitenskapelig arbeid. Metodeteorien går ut på å gi en forståelse av hvordan vi kan samle inn, behandle og analysere data. Etter å ha valgt en problemstilling er neste steg i prosessen å finne fram til den metoden som er best egnet for innsamling av data som kan belyse forskningsspørsmålet. Valg av metode vil gjerne styre undersøkelsen i en bestemt retning og gi en bestemt type data. Derfor er det en viktig prosess å tenke nøye gjennom hva slags informasjon man ønsker å få frem.

I det følgende skal jeg gjøre rede for forholdet mellom kvalitativ og kvantitativ metodikk. Her blir det naturlig å se på noen av de motstridende vitenskapsteoretiske idealene som disse metodetyperne grunner i, og den kritikken de har blitt møtt med. Det burde ikke være noen stor overraskelse at diskusjonen rundt kvalitative og kvantitative metoder i generell metodologi lenge har vært et stridens eple. Derfor er det interessant å se på de argumentene som taler for en kombinasjon. Samtidig vil jeg forsøke å se på hvordan den sosiolingvistiske forskningstradisjonen plasserer seg i forhold til de to metodetyperne.

5.1 Flere veier til viten. Kvalitativt eller kvantitativt?

På den ene side er det hevdet: "If you can't count it, it doesn't count" Hovedsvaret på denne utfordringen har vært: "If you can count it, that ain't it" (Grønmo 1996:73).

I all metodeteoretisk litteratur innenfor human- og samfunnsvitenskap vil man straks legge merke til at det skilles mellom *kvantitative* og *kvalitative* metoder. Det disse to adjektivene egentlig refererer til, er egenskaper til de dataene som samles inn og hvordan de systematiseres og analyseres. Kvantitative data uttrykkes vanligvis i tall og andre mengdeuttrykk, der nettopp tallmaterialet er utgangspunktet for analysen. Med en kvantitativ tilnærming tar man sikte på å skaffe en bred og representativ oversikt over det man undersøker. Man er interessert i målbare resultater som er statistisk generaliserbare og etterprøvbare. Med en kvalitativ undersøkelsesform er hensikten å skaffe til veie en mer dyptgripende og sammensatt forståelse av et studieobjekt. Forskerens egne tolkninger av

informasjonen blir en viktig del i analysearbeidet. Erfaringer og observasjoner kan ikke måles eller kvantifiseres med tall, men må beskrives med ord. Noe forenkla kan vi si at kvantitative data viser bredde, mens kvalitative data viser dybde.⁶

5.1.1 Det teoretiske fundamentet som metodene bygger på

Naturvitenskapene og positivismen

Vi kan si at distinksjonen mellom kvalitativ og kvantitativ metodologi springer ut fra ulike vitenskapsteoretiske posisjoner som representerer forskjellige oppfattninger om *hva* vitenskap er, og *hvordan* man begrunner et arbeid som vitenskapelig.

Positivismen ble formulert som en egen filosofisk lære av franskmannen August Comte tidlig på 1800-tallet. Han argumenterte for at vitenskap og erkjennelse måtte ta utgangspunkt i erfaring, og at all metafysisk spekulasjon måtte forkastes. Hva sansene forteller oss om virkeligheten og den systematiske bearbeidelsen av dem, er ifølge denne teorien det som danner grunnlaget for erkjennelse og sann kunnskap. Ifølge positivistene er grunnstrukturen i alle vitenskapelige metoder den samme; de er intet mindre enn ulike varianter av den hypotetisk-deduktive metode. De som forsvarer dette synet, anser den hypotetisk-deduktive metoden som en betingelse for at en virksomhet kan kalles for vitenskap. Det å stille opp hypoteser, teste dem, avdekke allmenne sammenhenger og deretter formulere disse som vitenskapelige lover, er vanlig metodepraksis i naturvitenskapelig forskningsarbeid⁷. I positivistisk forskningstradisjon er kvantifiseringer, målinger og statistiske beregninger høyt verdsatt. Det har vært kritikernes polemiske spissformulering at det som ikke kan telles, det teller ikke. Positivismen har naturvitenskapen som sitt forbilde, og naturvitenskapelige forklaringer er derfor idealet for alle vitenskaper. Forklaringsbegrepet i positivistisk vitenskapsforståelse er nærmest å regne som et synonym for ”årsaksforklaring”, og ingenting er forklart ”før man har vist at det kan tilordnes og avledes fra en generell lovmessighet” (Kalleberg 1996:28). Holdninga er at tall er objektive og kontrollerbare, og således er

⁶ Sigurd Grønmo har skrevet mer utførlig om skillet mellom kvalitativ og kvantitativ metodebruk i sin artikkel ”Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen”. Jf. oppføringa i litteraturlista.

⁷ Denne typen metodepraksis blir gjerne omtalt som nomotetisk forskning.

kvantifisering en nødvendighet for objektivitet. Derfor har kvantitative tilnærminger stått sterkt i naturvitenskapelige disipliner.

Også innenfor humaniora og samfunnsfag ble de naturvitenskapelige metodene praktisert for å gjøre disse fagområdene mer ”vitenskapelige” og likestilte med naturvitenskapene.

Positivism er samlebetegnelsen på denne måten å tilpasse humaniora til naturvitenskapene.

En slik tilpasning forutsatte at mennesker måtte tolkes som fremmede objekter det skjer noe med. Dette menneskesynet har av anti-positivister blitt beskrevet som en lite overveid

løsning og en ignorering av den vesensforskjell at mennesket faktisk er et tenkende subjekt

som kan formidle sine tanker gjennom et talespråk – en unik og vesentlig egenskap som

skiller oss fra andre arter – et skille som ikke bør overses, men som det er nødvendig å ta i

betraktning. Man kan ikke benekte at studieobjektene innenfor de ulike vitenskapene er

svært forskjellige. De overleverte begrepene fra naturvitenskapen om hva viten og vitenskap

var, passer ikke så godt for de humanistiske fagene. Krogh (2005:103) sier at humanistene

ble nødt til å ”begrunne at det fantes en annen og alternativ form for vitenskap, konsentrert

rundt en utforskning av selvstendige enkeltfenomener [...]”

Debatten om hvorvidt det fantes ulike typer av vitenskap, fant sted første gang på 1800-tallet,

og utspilte seg i hovedsak mellom to grupperinger. Man hadde de som var av en positivistisk

overbevisning, og man hadde de som forsvarte et fenomenologisk vitenskapssyn, hvor

størsteparten av sistnevnte gruppe bestod av historikere. Denne debatten tok altså

utgangspunktet i vesensforskjellen mellom de ulike disiplinenes studieobjekt. I 1960-åra

blusset denne debatten opp igjen, og er omtalt som *positivismestriden*. Denne striden var i

større grad begrenset til å gjelde forholdet mellom naturvitenskapen og samfunnsvitenskapen

med særlig blick på det metodologiske aspektet.

I Norge kom positivismestriden til uttrykk gjennom filosofen Hans Skjervheim og hans

positivismekritiske artikkel ”Deltakar og tilskodar” fra 1957. I artikkelen kritiseres

sosiologer og psykologer for å følge et behavioristisk paradigme der mennesket

objektiveres. Jeg vil komme tilbake til Skjervheim noe senere i kapitlet.

5.1.2 Sosiolingvistikken plassering og utvikling

Språkvitenskap regnes som den av de humanistiske vitenskapene som har hatt den mest virksomme tilpasningen til naturvitenskaplig teori og metodelære. Brit Mæhlum (2002:38) har omtalt lingvistikken som ”naturvitenskapens utbestridte ledestjerne” og peker på at ”det særlig innenfor den nyetablerte lingvistikktradisjonen [var] en sterk vilje til å betrakte de egne studieobjektene som analoge med naturvitenskapens objekter” der det ikke fantes noen betenkeligheter med å analysere språk som et fysisk eller matematisk formalsystem. Når sosiolingvistikken ble etablert og institusjonalisert som egen disiplin på 60-tallet, skjedde dette også innenfor rammene av en positivistisk-empirisk forskningstradisjon. Årsaken til dette må ses i sammenheng med det faktum at sosiolingvistikk er en tverrfaglig disiplin med innslag av både lingvistikk og samfunnsvitenskap, der det innenfor begge fagområder på denne tiden var vanlig å bedrive vitenskaplig praksis inspirert av anglo-amerikansk sosiologisk fagtradisjon, som var sterkt positivistisk orientert. Sosiolingvistikken ligger i en kløft mellom to vitenskapskulturer; på den ene siden lingvistikk, og på den andre samfunnsvitenskap. I tillegg kan samfunnsfagene inndeles i disiplinene sosiologi, sosialantropologi og psykologi, som alle kan sies å være interesseområder sosiolingvistikken har hentet impulser fra – noe som illustrerer det spenningsfeltet disiplinen befinner seg i, og den multivitenskaplige eller hybride karakteren faget har. Typisk definerer man sosiolingvistikk som studiet av språk i sin sosiale sammenheng (Akselberg 1993). Eller som Mæhlum (1992:91, gjengitt etter Nordberg 1985:11) skriver: ”Studiet av den kulturelt, sosialt og psykologisk betingete utnyttningen av de språklige ressursene i menneskers daglige interaksjon”. Ettersom sosiolingvistikk er en nokså ung disiplin med innflytelse fra flere fagområder (Akselberg op.cit.:60), ligger det riktignok et problem i at den ikke kan vise til en samlet og enestående overordnet teori, slik som den vi for eksempel finner innenfor allmenn lingvistikk. Sosiolingvister har derfor ofte stått overfor et legitimeringsproblem. ”Sosiolingvistikken mangler teori, men har metode (Sandøy, munnleg opplysning)”, skriver Akselberg (op.cit.:59).

Innenfor sosiolingvistisk forskningstradisjon har det labovske paradigmet lenge hatt en dominerende posisjon og fungert som modell for senere studier. Labovs grunntanke er at menneskers språklige variasjon er betinget av sosiale faktorer som kjønn, alder og klasse. Mæhlum (1992:91) påpeker at denne typen korrelasjonsstudier, der man forsøker å finne en

sammenheng mellom språklig atferd og sosial klasses tilhørighet, utgjør majoriteten av all sosiolingvistisk forskningsinnsats, og at

[...] store deler av tradisjonell sosiolingvistikk har på den måten kommet til å framstå som taksonomiske korrelasjonsstudier, der en har dokumentert hvordan bruken av bestemte variable lingvistiske enheter relaterer seg til visse sosio-demografiske forhold. [...] dermed har det vært en tendens til at nettopp de statusbaserte taksonomiske sidene ved disiplinen gjerne har blitt oppfattet som ensbetydende med selve begrepet "sosiolingvistikk".

Derfor har den labovske tradisjonen også lenge definert grunnleggende teoretiske og metodiske aspekt ved faget. Kvantitative observasjons- og analysemetoder har vært idealet, og med støtte i signifikansmålinger og andre statistiske mål har dataene blitt generaliserbare (utover det empiriske grunnlaget de er beregnet fra). Også i Norge og det øvrige Skandinavia har Labov i større eller mindre grad influert det meste av sosiolingvistisk arbeid. Akselberg (1993:71) mener at "[d]en granskinga som for alvor la grunnen til den empiriske sosiolingvistikken her i landet, var TAUS-undersøkinga i Oslo som vart gjennomført mellom 1971 og 1976". Den metodiske rammen rundt TAUS-prosjektet var kvantitativt orientert, og lignet både i oppbygging og gjennomførelse mange av Labovs egne undersøkelser. Til tross for at undersøkelsen også har vært kritisert en del, har den likevel "vore mønstergyldig for seinare norske granskingar" (op.cit.:71-72).

Labovs banebrytende og eksemplariske innsats, samt hans betydning som grunnlegger og utvikler av sosiolingvistikk som egen vitenskapelig disiplin, bør ikke undergraves. Allikevel har det fra tid til annen blitt fremført en kritikk mot at den tidlige sosiolingvistiske forskningen, men også den senere, har vært mer opptatt av å følge Labovs metoder og mønstre, enn å faktisk reflektere over fagets teoretiske grunnlag og tenke nyskapende (jf. Skramstad 2000). En forskningspraksis som følger samme metodiske mønster hver gang, vil nødvendigvis gi inntrykk av å være både reproduserende og lite original. Hovdhaugen (1979:13), professor i lingvistikk, gikk så langt som å anklage den ferske sosiolingvistikkenes datainnsamling for å ha skjedd "nokså bevisstløs". Akselberg (1993:76) mener at Labov hadde "vel eit noko uproblematisk syn på samanhengen mellom språk og samfunn", og at man kanskje skulle forvente at han hadde vist en større interesse for den språklige heterogeniteten i et sosialt fellesskap og den individuelle språkbruken – noe han ikke gjør. Det er særlig sosiolingvister som forsker på pidgin- og kreolspråk som har kritisert Labovs

metoder på dette området.⁸ Man snakker gjerne om *den post-labovske sosiolingvistikken* som en betegnelse på det som representerer en motsetning til og et brudd med den klassiske labovske tradisjonen, og som tar for seg en alternativ sosiolingvistisk tilnærming, der særlig enkeltindividet som analytisk enhet har en verdifull rolle. Dermed blir det i større utstrekning lagt vekt på andre sosiale aspekt. Utviklinga fra et labovsk til et post-labovsk paradigme i sosiolingvistisk forskning

[...] er ei utvikling som har gått frå ei dominerande empirisk og kvantitativ gransking på positivistisk grunn, knytt til sosio-økonomiske faktorar på makronivå, til ei gransking som går i retning av meir bruk [av] kvalitativ og forståande metode på individ- og mikronivå, med vekt på interaksjon og fenomenologi (op.cit.:83).

Akselberg antyder at Labov ikke har løsrevet seg fra det behavioristiske språksynet til Bloomfield, og at en del av behaviorisme-kritikken kommer til uttrykk gjennom denne såkalte post-labovske retningen innfor sosiolingvistikken, som opererer med noen andre teoretiske målsettinger.

5.1.3 Om å gå begge veier

Som jeg har skissert i foregående underkapitler later det til at kvalitative og kvantitative metoder er blitt betraktet som to skarpt atskilte og uforenelige størrelser, der sistnevnte størrelse har vært mest verdsatt. Men det er nettopp gjennom diskusjoner av slike motsetningsforhold at nye og fruktbare teorier utvikles. Selv om det innenfor human- og samfunnsvitenskaplige forskningsmiljøer har vært en slik dikotomiserende tradisjon i metodevurderinga, skal vi ikke se bort fra at denne sterke polariseringa ikke har gitt like store utsalg i virkelig forskningspraksis. Unn Røyneland (1994:45) har påpekt at

[m]otsetnadene ofte kjem klarast og mest uforsonleg til uttrykk på det vitskapsteoretiske nivået, der positivistiske og fenomenologiske vitskapsideal har stått i skarp kontrast til kvarandre. [...] På disiplinnivå er motsetnadene ofte ikkje så skarpe. I praksis har forskarar innafor dei einskilde fagdisiplinane gjerne gjort seg nytte av begge metodane i arbeidet med ulike forskningsprosjekt.

⁸ Her nevner Akselberg (1993:77) Derek Bickerton, Robert Brock Le Page og Suzanne Romaine. Videre peker han også på Nancy C. Dorian, Mats Thelander og Lesley og James Milroy som internasjonalt anerkjente representanter for den post-labovske sosiolingvistikken. Særlig holder han frem Lesley Milroys studier som både interessante og trendskapende, og viser til hennes utvikling av den sosiologiske nettverksmodellen.

Den argumentasjonen som har blitt fremført til forsvar for en slik vitenskaplig praksis (som inkluderer begge metoder), har forsøkt å peke på at styrken ved bruk av den ene metoden vil kunne veie opp for svakheten ved den andre, og omvendt, ved at de hver for seg belyser ulike saksaspekt. Dermed bør man se metodene i et komplementært og ikke et konkurrerende forhold til hverandre. Ved bruk av begge tilnærminger har man et solid utgangspunkt for analysen, der man både vil kunne vise til detaljerte og nyanserte aspekt ved undersøkelsesobjektet, og samtidig kunne vise til tallfestede og mer generaliserbare resultater. Det er ikke nødvendigvis snakk om en enten/eller-situasjon vi står overfor når vi skal velge metode (jf. Grønmo 1996 og Tschudi 1996).

5.2 Beskrive, forklare eller forstå

I min undersøkelse har jeg forsøkt å si noe om hvordan språkundervisninga foregår ved en skandinavisk guideskole, og hvordan kommunikasjon og samhandling mellom elevene utspiller seg i denne kontekstspesifikke settinga. Tidvis har jeg selv nærmest vært en del av informantgruppen, og kommet tett innpå enkelte av informantene. Elevene var verken håndplukket av meg på forhånd eller på noen måte sammensatt etter mine kriterier eller ønsker. Jeg fikk denne ene muligheten til å delta, og måtte forholde meg til den elevgruppen som deltok i det tidsrommet kurset fant sted. At fordelinga på kjønn, nasjonalitet og spredning i alder var ujevn og tilsynelatende noe ufordelaktig, spilte heller en liten rolle for mitt undersøkelsesopplegg, ettersom jeg først og fremst fulgte en kvalitativ design der innsamlingsmetoder som observasjon og intervju var blant de dominerende. Min intensjon var ikke utelukkende å måle disse elevenes nabospråksforståelse, men å beskrive den ved å ta utgangspunkt i det jeg selv observerte i undervisningssituasjoner, gruppearbeid og samtaler for øvrig, og ved hjelp av det elevene selv fortalte meg om sin egen forståelse av, erfaringer med, og holdninger til nabospråka. Derfor er min studie i stor grad beskrivende. Beskrivelsene blir i sin tur gjenstand for refleksjon og fortolkning, som igjen vil kunne være en åpning til forståelse og forklaring.

5.2.1 Beskrivelse eller forklaring?

I vitenskapsfilosofiske diskusjoner har forholdet mellom beskrivelser og forklaringer gjentatte ganger blitt tematisert, og jeg ser nødvendigheten av selv å ta stilling til hvordan

disse to begrepene forholder seg til hverandre rent vitenskapelig, og hvilke kriterier som skiller en god forklaring fra en beskrivelse. Hans Regnéll (1982) har drøftet disse filosofiske spørsmålene, særlig i lys av fagdisipliner som idéhistorie og biologi, som han anser som gode illustrerende bakgrunner for å oppnå en grundig forståelse av visse prinsipper som ligger til grunn for beskrivelses- og forklaringsbegrepet. *Beskrivelse* og *forklaring* er frekvente ord i vårt vokabular, og vi trenger ingen videre redegjørelse for hva begrepene innebærer – vi tar dem for gitt, og de forstyrrer aldri eller sjelden når de dukker opp i samtaler eller tekst. Allikevel har dette begrepsparet pirret en og annen filosof til å reflektere over og reise spørsmål ved dette forholdet. Regnéll viser til flere utgivelser av vitenskapsfilosofiske verk som særlig omhandler det vitenskapelige forklaringsbegrepet. Forfattere som Carl G. Hempel og Paul Oppenheim, Ernest Nagel, Wolfgang Stegmüller, Georg Henrik von Wright og Michael Scriven nevnes som noen av de mest betydningsfulle. Blant dem råder en konsensus om at en forklaring er svar på et spørsmål om *hvorfor*, mens en beskrivelse besvarer et spørsmål om *hva*. Ifølge denne læresetninga vil man gjennom forklaringa oppnå en mer dyptgripende og tilfredsstillende kunnskap om et fenomen, enn det man får gjennom beskrivelsen. Dette har vært en nokså alminnelig oppfattelse av distinksjonen, og det råder ingen tvil om at forklaringa i vitenskapelig sammenheng gjerne har blitt tilskrevet en høyre verdi enn beskrivelsen. Derimot er synspunktene på ”forklaring” som vitenskapsfilosofisk term svært varierte. Forhandlingene om hva som er begrepets egenart og funksjon, og de prinsipper som bør legges til grunn for at man kan definere noe som en vitenskapelig forklaring, er ikke avsluttet. Å hevde at forklaringer er svar på hvorfor-spørsmål, er i og for seg en logisk, men noe lettvindt påstand, ettersom man ikke kan utelukke at forklaringer også kan være svar på hva-spørsmål. Scriven (gjengitt etter Regnéll 1982:45) hevder at heller ikke alle svar på hvorfor-spørsmål nødvendigvis bør kalles en forklaring, og at forklaringer ikke er betinget av et foregående spørsmål om *hvorfor* – eller et mulig spørsmål i det hele tatt. Videre tolker Regnéll (ibid) Scrivens tekst i retning av en konklusjon som sier at det vanskelig lar seg gjøre å skille klart mellom beskrivelser og forklaringer, men at det i stedet er mer relevant å gi et svar på eller avgjøre

[n]är och hur vissa beskrivningar gäller som förklaringar. Det är [...] i detta sammanhang tydligen oriktigt att påstå, att förklaringar ger något mera än beskrivningar. (Därmed uteslutes ju ingalunde, att vissa beskrivningar som ger mera än andre beskrivningar kan gälla som förklaringar).

I sine egne resonnement likestiller Regnéll spørsmål om *hvorfor* med en eksplisitt oppfordring til forklaring på noe, mens et spørsmål om *hva* gjerne peker i retning av å angi predikater ved noe. Allikevel er ikke denne analogien tilfredsstillende, ettersom et spørsmål om hva også kan lede til kausale og teleologiske forhold, og dermed uttrykker et implisitt ønske om forklaring. Regnéll (op.cit:46) illustrerer dette med følgende eksempel:

Antag, att någon för första gången upplever ett jordskalv. ”Vad är detta”?, frågar han kanske och vill därmed säkert veta orsaken till at dörren går upp ”av sig själv”, lampan i taket svänger osv. Svaret ”Detta är ett jordskalv” ger inte bara en beskrivning av vad som händer utan också en orsaksförklaring, men som del av beskrivningen.

5.2.2 Forklare eller forstå?

Forklaring og *forståelse* er et annet omdiskutert begrepspar fra vitenskapsfilosofien og positivismestriden. Det anti-positivistiske vitenskapssynet som stadig vokste fram på slutten av 1800-tallet, var svært kritisk til positivismens syn på forklaringsbegrepet. Ifølge von Wright (1975) var det i hovedsak tyske filosofer, historikere og samfunnsvitere som representerte den anti-positivistiske tradisjonen. Blant de betydeligste finner vi Droysen, Dilthey, Simmel og Max Weber. Droysen lanserte ideen om at det å forklare, er en motsetning til det å forstå. Dette skillet har sitt utspring i skillet mellom de studieobjekter som naturforskeren og humanisten står overfor, som i sin tur handler om et metodologisk skille:

The German historian-philosopher Droysen appears to have been the first to introduce a methodological dichotomy which has had great influence. He coined for it the names explanation and understanding, in German Erklären and Verstehen. The aim of the natural sciences, he said, is to explain; the aim of history is to understand the phenomena which fall within its domain (von Wright 1975:5).

Følger vi Droysens oppfatning, er naturvitenskapens mål å forklare, mens historien, eller det man med en samlebetegnelse kunne kalle åndsvidenskapene, har som mål å forstå ulike fenomener. Også Krogh (2005:107) har i sin omtale av Droysen forsøkt å presentere dette skillet mellom forståelse og forklaring:

Vi *forstår* [uthevet av meg] noe når vi oppfatter det som resultat av en form for menneskelig virksomhet, som noe mennesker har frembrakt. Litt av naturen kan vi forstå, fordi vi deler noen former for sjeleliv med dyrene. Vi kan forstå et dyr når det blir skremt, f.eks. av en brå lyd. [...] Men når vi kommer til fysikk og kjemi, til planetbanenes form, er det ikke lenger noe å forstå. For vi oppfatter ikke disse naturfenomenene som uttrykk for noe, som frembrakt av vesener med bevissthet. Her kan vi *forklare* [uthevet av meg] ved å henvise til naturlover og tyngdekraft.

Også *forklaring* og *forståelse* er kjente ord fra hverdagsspråket som vi ofte bruker og hører. Jeg vil også påstå at disse to begrepene gjerne opptrer sammen og at de tidvis brukes om hverandre uten at det blir tenkt noe særlig over at det skulle finnes en klar distinksjon mellom dem. For å forstå noe trenger man gjerne en forklaring. På den måten vil forklaringer kunne sies å være en forutsetning for forståelse. Men er det slik Krogh skriver, kan man ikke regne med at alt kan forstås – enkelte ting kan bare forklares. Det er det objektet vi velger å studere som til sist avgjør om det er mest hensiktsmessig å søke en forklaring eller en forståelse.

I en overført betydning kan skillet mellom forklaring og forståelse beskrives som et innside-utside-forhold: Man er på utsiden når man studerer naturen, og på innsiden når vi skriver om mennesket. I den forbindelse synes jeg det er relevant å trekke en parallell til Skjervheims skille mellom ”deltakar” og ”tilskodar”. Disse to rollene refererer til et skille mellom det å være forsker innenfor samfunnsfag og humaniora, og det å være forsker innenfor naturvitenskap. Forsker man på samfunnet og menneskene, er man selv en del av den virkeligheten man utforsker, mens naturforskeren studerer ting som ikke selv har meninger, følelser og tanker. I Skjervheims artikkel med samme navn (*Deltakar og tilskodar*) fra 1957, går forfatteren til angrep på positivistenes vitenskapeliggjøring av mennesket som et faktum og en gjenstand for objektivisering. Han innleder med et sterkt angrep på samtidens psykologi og sosiologi, og kritiserer deres holdninger til mennesket som vesen (menneskesyn) og behandlingsmetoder av pasienter. Skjervheim har i ettertid selv sagt at det ikke er psykologien han går til angrep på, men psykologismen.

Med psykologisme meiner eg tendensen til å absolutera dei psykologiske synsmåtane, å setja dei i sentrum ved handsaminga av alle problem. Parallelt kan ein tala om sosiologisme, biologisme etc. Generelt skal eg tala om objektivisme når den objektivierende holdningen vert absolutert, det vil seia når ein berre vil sjå alt under synsvinkelen fakta og faktisitet. [...] [D]et [er] ikkje lenger respektabelt å vurderera, å *delta* i menneska sine vurderingar, men derimot handsame vurderingar som fakta (Skjervheim [1957]1996:78).

Ved ikke å delta blir man tilskuer og gjør ”den andre” til fakta – man *objektiverer*.

Skjervheim understreker at det prinsipielt er umulig å objektivere seg selv. Derimot kan vi til en viss grad objektivere andre, men det skjer gjerne i forbindelse med at vi ikke kan ta det den andre sier alvorlig. Ved å gjøre mennesket til et faktum, har man valgt å se bort fra de grunnleggende menneskelige egenskapene som skiller oss fra dyra. Vi har evnen til å tenke, uttrykke oss språklig, føle og handle. Vil man kunne få noen forståelse for mennesket som vesen hvis man ikke kan forske på og bygge en viten om mennesket uten å la det selv få en deltakende rolle? Skjervheim hevder at man som menneske ikke kan velge mellom å delta eller ikke å delta – vi er allerede deltakere i verden. Vi kan bare velge hva vi vil delta i. Stiller man seg utenfor og objektiverer sine omgivelser, inntar man en deterministisk holdning til samfunnet og mennesket. I så måte skulle mennesket ikke ha noen fri vilje, men være styrt av forhåndsbestemte og naturgitte lover – i det øyeblikket gjør man seg selv til en fremmed. Dette blir hos Skjervheim omtalt som å ”fuska i eksistensen” – et uttrykk han har hentet fra Kierkegaard:

Det som Kierkegaard gjer, er å streka under at vi eksisterer ikkje utanfor tida, vi er endelege i vår eksistens, og vi kan ikkje stilla oss utanfor som om vi var tidlause, spesielt kan vi ikkje stilla oss utanfor oss sjølv. Eksistensielt er det nettopp spørsmåla om godt og vondt, rett og rangt som er dei sentrale, å eliminera dei ved abstraksjonen si hjelp, er å fuska i eksistensen (op.cit:86).

Jeg har i det foregående forsøkt å oppsummere noen synspunkter som har gjort seg gjeldene i den filosofiske diskusjonen om hva beskrivelse, forklaring og forståelse er. Vitenskaplig ståsted og studieobjekt har vært avgjørende for hvordan begrepene har blitt erkjent og fortolka. Med tanke på min avhandlings vitenskapelige plassering, skal jeg i neste omgang mer spesifikt ta for meg hvordan det har blitt reflektert, og om det har blitt reflektert, rundt forholdet mellom det å beskrive, forklare og forstå innenfor den sosiolingvistiske tradisjonen.

5.2.3 Beskrive, forklare og forstå i sosiolingvistikken

Sånn helt umiddelbart kan det kanskje være vanskelig å oppdage en tydelig link mellom Skjervheim som filosof og sosiolingvistikken som fag, men betrakter man det hele fra et mer overordnet perspektiv, ser man at Skjervheims utarbeiding av et ikke-positivistisk vitenskapsteoretisk grunnlag innenfor samfunnsvitenskapene har hatt en indirekte innflytelse på og betydning for sosiolingvistisk teori og metode. Akselberg (1993:73) antyder at

Skjervheim la opp til et slags paradigmeskifte innenfor samfunnsvitenskapene ved å presentere en transcendentale og dialektisk vitenskapsfilosofi, som senere også fikk følger for utviklinga i sosiolingvistikken.

Positivismekritikken fekk fylgjer òg for sosiolingvistikken, fyrst og fremst på det europeiske kontinentet, seinare i Skandinavia. Den som faktisk gjorde opptakten til og som dessutan var ein ivrig deltaker i denne positivismedebatten var filosofen Hans Skjervheim. Skjervheim kom sjølv Peter Winch i forkjøpet, og medlemmer av Frankfurt-skolen som Karl-Otto Apel og Jürgen Habermas står i gjengjeld til denne nordmannen. Skjervheim er òg viktig fordi han i sin kritikk av positivismen, m.a. behaviorismen, formulerte arbeidsoppgåver og interesseområde som seinare har fått plass i sosiolingvistikken. Behaviorismekritikken fekk konsekvens for den behavioristiske trusretningen i lingvistikken (ibid).

I kapittel 5.1.2 gjorde jeg et forsøk på å plassere sosiolingvistikken som vitenskapelig disiplin sett i forhold til andre disipliner, og jeg gjorde kort rede for hvilke vitenskapsteoretiske retninger som (tradisjonelt) metodisk har preget sosiolingvistisk forskningsarbeid. Som Mæhlum påpekte, har de taksonomiske korrelasjonsstudiene lenge dominert disiplinen (jf. s.53). I sin doktoravhandling (Mæhlum 1992:94) kritiserer hun den tradisjonelle sosiolingvistiske forskninga for å ha vært preget av en ”påfallende mangel på eksplisitt fortolkende, analytiske kommentarer til de kvantitative verdiene og forskjellene som blir dokumentert”. Man har altså nøyd seg med å ha fått bekreftet eller påvist en korrelasjon, og latt det tjene som en fullgod forklaring i seg selv. Redegjørelser og forklaringer av fortolkende art er så godt som fraværende. Idet man kun velger å forholde seg til gruppebaserte og generaliserende korrelasjonsstudier knyttet til sosiale variabler på et makronivå, velger man samtidig å overse den muligheten for at andre viktige mentale aspekt hos enkeltindividet kan avgjøre valg av språklig strategi. Språkbrukerens holdninger, hans fortolkning av situasjonskonteksten og hans kognitive og følelsesmessige disposisjoner er faktorer som kan motivere han i ulike sammenhenger der interaksjon foregår. Disse sosiale og psykologiske mekanismenes funksjon og betydning har havnet i skyggen av det sterkt positivistisk-inspirerte forskningsidealet, og har ikke vært det store interesseområde innenfor fagfeltet.

Med en sterkere fokusering av sosiolingvistikken som en spesifikt humanvitenskapelig disiplin vil det imidlertid være mulig å oppnå større kunnskap om språkets plass i slike mer omfattende meningssammenhenger – der den sosiale og språklige realiteten må fortolkes og forstås innenfor en semiotisk ramme av bestemte betydnings- og verdiskapende strukturer (ibid).

Mæhlum (ibid) mener at det primære formålet i sosiolingvistikken ikke er ”å forklare fenomener og korrespondanser i kausal forstand, men snarer å anvende analytiske grep som kan hjelpe oss til å forstå dem bedre ved å sette dem i et nytt lys, og slik utvide vår erkjennelse (sitert etter Haga 1986)”.

Akselberg (1993:83) tar opp noe av det samme som Mæhlum, og etterlyser et mer bevisst forhold til om målet er å beskrive, forklare eller forstå det fenomenet som man undersøker. ”I den labovske forskningstradisjonen har ein vel ofte blanda saman skildring og forklaring. Omgrepet forståing er det ofte ikkje reflektert over i det heile”. Akselberg kritiserer både Labovs og Milroys kvantitative korrelasjonsregning, (som man for så vidt kan holde på med ut i det uendelige), og spør: ”I kva grad forklarar denne korrelasjonen noko i det heile? Er det ikkje berre skildring? Og kvar vert det av forståinga? (op.cit.:82)”. Et nødvendig supplement for å forklare og forstå språklig variasjon mener han å finne i psykolingvistiske modeller og i hermeneutikken. I denne sammenhengen utpeker Akselberg Giles akkomodasjonsmodell som svært anvendelig (jf. kap. 4.5). Det er nettopp akkomodasjonsmodellen, kombinert med den sosiale nettverksmodellen, som har ligget til grunn for Mæhlums doktoravhandlingsarbeid om språklige strategier hos barn og ungdom på Svalbard.

Internasjonalt framfører den amerikanske sosiolingvisten Suzanne Romaine en annen vitenskapsteoretisk oppfatning enn Mæhlum og Akselberg. Romaine slutter seg til Karl Popper og hans syn på den hypotetisk-deduktive metode som utgangspunkt for enhver forskning (jf. Romaine 1982:3-4). Hun mener at man i sosiolingvistikken må regne med et skille mellom beskrivelse og forklaring. Geirr Wiggen (1987:33) oppsummerer det slik at Romaine, med utgangspunkt i det vitenskapsteoretiske, kommer fram til ”at sosiolingvistikken neppe kan bli ein vitskap (i snevrare forstand = eng. ”science”) som gir forklaringar, men må bli taksonomisk beskrivande”. Wiggen påpeker videre at en slik konklusjon ikke trenger å tolkes negativt med mindre man forstår vitenskapsbegrepet slik det defineres innenfor naturvitenskapen. Romaine foreslår at man i sosiolingvistikken arbeider for å utvikle en ikke-deduktiv epistemologi. Wiggen (ibid) skriver:

Taksonomiar som skildrar empiriske fakta som dreier seg om språklege variablar og korleis dei går saman med sosiale faktorar og er ein del av ei språklig endring eller utvikling, gir kanskje ikkje forklaring på språkutviklinga eller -variasjonen (Romaine meiner dei ikkje gjer det), men kan gi grunnlag for verdifulle spørsmål og retning til vidare gransking.

5.3 Noen innsamlingsmetoder

5.3.1 Det kvalitative forskningsintervjuet

Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å forstå sider ved intervjupersonens dagligliv, fra den intervjuedes eget perspektiv. Forskningsintervjuets struktur er likt den hverdagslige samtalen, men som et profesjonelt intervju involverer det også en bestemt metode og samtaleteknikk (Kvale 1997:37).

Innenfor den humanistiske vitenskapen og samfunnsvitenskapen har det kvalitative dybdeintervjuet inntil 1990-åra vært en lite anvendt metode. Dette henger trolig sammen med tidligere positivistiske grunnholdninger og tankegodt. Som et resultat av at den kvalitative forskningsprosessen er blitt mer etablert, har intervjuet som metode fått oppmerksomhet.

Kvalitativ intervjuing tar [...] utgangspunkt i samtalen. Det dreier seg om en annen iscenesettelse enn det strukturerte intervjuet har. Den kvalitative forskeren beveger seg innenfor kulturens dagligdagse språk og uttrykksform. Formålet er blant annet å få brakt på det rene respondentens meningsrammer og opplevelse av begivenheter og handlinger (Holter 1996:16).

Sammenlignet med kvantitativ forskning finnes det for kvalitativ forskning færre regler, prosedyrer og metodiske konvensjoner for hvordan man samler inn data. Allikevel er det viktige forutsetninger som bør være oppfylt for å få til et godt forskningsintervju. Intervjueren bør på forhånd ha satt seg godt inn i intervjuets tema, og ha en metodisk bevissthet til intervjujangeren. Kvale (1997) omtaler forskningsintervjuet som et produksjonssted for kunnskap, og peker på at termen *intervju* oversatt til engelsk *inter view* faktisk taler for seg selv: "en utveksling av synspunkter mellom to personer som samtaler om et tema av felles interesse". Det er i denne utvekslingen og interaksjonen mellom mennesker at ny kunnskap blir til, overføres og konstrueres. Ulike former for interaksjon vil således skape ulike former for kunnskap, der også fokus varierer. En faglig utveksling skiller seg fra den spontane dagligdagse dialogen ved at den er mer strukturert og formålsrettet. I en faglig diskusjon vil man i større grad reflekterer over spørsmålene til samtalepartneren enn det man gjør i en hverdagsamtale. Kvale beskriver det kvalitative intervjuet som en samtale med en struktur og et formål.

Intervjutyper

Et intervju kan ha forskjellige grader av åpenhet og struktur. Det er vanlig å skille mellom tre hovedtyper av kvalitativt intervju; *strukturert, semi-strukturert og ikke-strukturert* intervju (Robson 2002:270). Sistnevnte intervju blir også kalt *åpent* intervju.

Det strukturerte intervjuet har faste spørsmålsformuleringer og fast rekkefølge, og er til en viss grad beslektet med spørreskjemaet. En vesentlig forskjell er at der spørreskjemaet som oftest har ferdig forhåndsdefinerte svarkategorier, gir det strukturerte intervjuet rom for åpne svar.

I motsatt ende kan et intervju være ikke-strukturert. Her er temaet kjent, men spørsmålene formuleres underveis og intervjuet minner mer om en åpen samtale. Å utføre et godt ustrukturert intervju er å betrakte som et kunstnerisk håndverk, og som stiller store krav til kunnskap, presisjon, trening og erfaring hos intervjueren.

Den tredje intervjutypen kaller Robson for semi-strukturert, og dette befinner seg naturlig nok i en mellomposisjon i forhold til de to foregående typene jeg har beskrevet. Denne typen utspørring er delvis strukturert. Man jobber vanligvis ut fra en intervjuguide med spørsmål som er utformet på forhånd. Med denne intervjutypen har man en viss grad av fleksibilitet til å bytte om på spørsmål og tema, slik at rekkefølgen kan tilpasses til den enkelte situasjon. Det er ikke uvanlig at intervjueren stiller oppfølgingsspørsmål i løpet av intervjuprosessen, der han finner det naturlig.

Jacobsen (2005:144) opererer i motsetning til Robsen med en femdeling av kvalitative intervjutyper, som fordeler seg på en skala fra helt lukket til helt åpen.

Helt lukket 1-----2-----3-----4-----5 Helt åpent

- 1) Spørsmål med faste svaralternativer i en fast rekkefølge**
- 2) Spørsmål i en fast rekkefølge, innslag av åpne svar**
- 3) Intervjuguide med tema, fast rekkefølge, noen faste svaralternativer**
- 4) Intervjuguide med tema, fast rekkefølge og kun åpne svar**
- 5) Samtale uten intervjuguide, uten sekvens i samtalen**

Jacobsen argumenterer for at det åpne individuelle intervjuet egner seg godt når få enheter skal undersøkes, og når vi er interessert i hva det enkelte individ sier. På den måten innhentes

en samling med synspunkter, holdninger og oppfatninger hos respondenten. I tillegg har man gjennom et åpent forskningsintervju også muligheten til å avklare intervjupersonens fortolkning og forståelse av et fenomen, som gir et mer nyansert bilde av hans eller hennes hverdag. Dette er et vitenskapssyn som bygger på konstruktivistisk og fortolkende tankegang.

Uansett hvilken intervju type valget faller på, vil man oppdage at de ulike typene både har sine fordeler og ulemper. Standardiserte intervjuer tar gjerne kortere tid, og svarene er lettere å sammenlikne med andre svar hvis flere personer er intervjuet. Behandlinga og analysen av data blir gjerne mindre tidkrevende og oversikten bedre. Ulempene ved et strukturert intervju er at det begrenser fleksibiliteten. I et åpent, ikke-strukturert intervju er det lettere å etablere en mer avslappende og uformell atmosfære, som kan påvirke respondenten til å snakke mer naturlig og direkte om et tema. På en annen side vil analysearbeidet av materialet bli mer omfattende.

5.3.2 Observasjon

Å observere er en aktivitet vi gjør hver eneste dag. Samtidig forsøker vi å tolke og forstå det vi observerer, uten at vi nødvendigvis er bevisste på det. Vi forsøker å tolke andre menneskers intensjoner gjennom observasjon av deres handlinger, språk og opptreden. Iblant har vi rett i våre forutsigelser om hvordan en person kan komme til å reagere – andre ganger feiltolker vi.

Når man skal bruke observasjon som forskningsmetode, må man ta stilling til om man vil arbeide systematisk etter et fastlagt mønster, eller ta på seg rollen som deltaker i det miljøet som skal studeres. Som en parallell til det strukturerte og ustrukturerte intervjuet skiller man gjerne mellom en strukturert og en ustrukturert observasjon.

Når man skal gjøre en strukturert observasjon, har man på forhånd laget et system med predefinerte kategorier for hva som skal observeres. Disse kategoriene er som regel listet opp i et *track sheet*, der man gjerne bruker symboler i registreringsarbeidet i stedet for hele setninger. Videofilming er et godt redskap for observasjon. Ved å filme informantene får man dokumentert både tale, bevegelse, kroppsspråk og andre ekstralingvistiske faktorer. Ulempen med videofilming kan være at informantene opplever situasjonen som ubehagelig,

og av den grunn legger lokk på viljen til å gi informasjon (Johannesen, Tufte & Kristoffersen 2006:130) – en særlig uttalt versjon av det Labov omtalte som ”observer`s paradox”.

Ved ustrukturert observasjon foreligger det ingen spesielle regler for hva som skal følges under observasjonen, og det har på forhånd ikke blitt bestemt i detalj hva det skal fokuseres på. Som feltarbeider har man da større fleksibilitet i forhold til hvordan man ønsker at observasjonen skal legges opp. Formålet med observasjonen er klart, men hva som er interessant og ikke i forhold til formålet er noe observatøren må vurdere underveis. Kleven (2002:76) skriver at ”[...] idealet er at alt som er interessant i forhold til formålet med observasjonen skal observeres”.

Som en underkategori til ustrukturert observasjon nevner Kleven deltakende observasjon, der observatøren selv er deltaker i den settingen han eller hun skal observere. Forskeren kan velge å involvere seg aktivt, eller å holde en lavere deltakerprofil. Deltakende observasjon er en forskningsmetode fra sosiologiens fagfelt. Særlig i etnologiske og sosialantropologiske studier er denne formen for observasjon svært vanlig. Faghistorisk hører disse fagene til sosiolingvistikkenes kilder (jf. Dell Hymes 1962: ”The ethnography of speaking”).

En vanlig typologi av feltroller gir forskeren fire valg til hvordan han kan opptre i det miljøet som skal studeres. Typologien tar hensyn til to dimensjoner, der grad av åpenhet kombineres med grad av deltakelse. Skjematisk kan observatørrollene stilles opp slik (jf. Johannesen, Tufte & Kristoffersen 2006):

	Skjult	Åpen
Deltaker	FULLSTENDIG DELTAKER	OBSERVERENDE DELTAKER
Ikke deltaker	REN OBSERVATØR	TILSTEDEVÆRENDE OBSERVATØR

Tabell 4: Ulike observatørroller

Ethvert metodisk valg vil nødvendigvis innebære et sett med fordeler og ulemper, og bestemte teoretiske implikasjoner. Med en strukturert planlegging av observasjonsprosessen kan man raskt gjøre unna sine observasjoner, behandlinga av data er mer systematisert, og dataene kan telles. Ulempene er relatert til fleksibilitet og begrensning. Man kan risikere at

interessante hendelser ikke blir registrert. Der strukturert observasjon har sin svakhet, har den ustrukturerte observasjonen sin styrke. Observatøren står fritt til å være mer eksplorerende og åpen for nye spørsmål, og studerer utvikling og endringer gjennom de ulike faser av prosessen. Men til gjengjeld får han muligens uforutsette utfordringer i datakategoriseringa og framstillinga i etterkant. Men når fenomener skal studeres i sine naturlige sammenhenger, slik også jeg ønsket, var observasjon en nærliggende metode å bruke.

5.3.3 Selvrapporing som sosiolingvistisk metode

Synet på selvrapporing som vitenskapelig metode i sosiolingvistisk forskningsmiljø er variert og reflekterer gjerne ulike posisjoner som har utviklet seg innenfor disiplinen. Jeg skal se nærmere på ulike synspunkt tilknyttet denne metoden og hva som gjør den interessant.

En sosiolingvistisk forsvarlig metode?

Brodersen (2000) har diskutert og problematisert selvrapporing innenfor rammen av sosiolingvistisk teori og metode, og peker på at holdninger til denne typen feltmetodisk praksis kan oppsummeres i følgende tre kategorier, der man har de som mener at:

1. Selvrapporing er uinteressant for sociolingvistikken. For der er ringe samsvar mellom selvrapporerende og observerede data. Informanter er upålitelige når de rapporterer om deres egen adfærd.
2. Selvrapporing er empirisk interessant for sociolingvistikken som supplement til og på linje med observerede data. For selvrapporerede data gir adgang til og indblik i informanternes forståelsehorisont og kan føre til større innsikt i og forståelse av vassentlige sider ved undersøgelsesobjektet (informanternes talesprog og sprogholdninger).
3. Selvrapporing er teoretisk og metodisk interessant for sociolingvistikken. For selvrapporerede data reiser spørsmål omkring tolkning og forståelse av undersøgelsesobjektet og kan således bidrage til teoretisk og metodisk videreudvikling i sociolingvistikken.

De tre punktene overfor kan sies å illustrere utviklinga av sosiolingvistikken som fagdisiplin. Den tidlige sosiolingvistikken som tok utgangspunkt i *det labovianske paradigmet*, mente at selvrapporing ikke var en holdbar og pålitelig kilde til informasjon om virkelige forhold (jf. pkt.1). Selvrapporerte data og data som resultat av observasjon, var å betrakte som to

vidt forskjellige informasjonsstørrelser uten samsvar, hvorav den sistnevnte datatypen var den eneste troverdige størrelsen å forholde seg til. Det Brodersen omtaler som den nyere og mer *interaktionistiske* og *individcentrerede* sosiolingvistikken, representerer synspunktene som kommer fram i den andre kategorien, mens den tredje oppfattelsen har en hermeneutisk innfallsvinkel. Her er det Gadamer's filosofiske hermeneutikk Brodersen bruker som utgangspunkt i diskusjonen. I det følgende skal jeg se nærmere på det tredje punktet, som Brodersen drøfter i lys av Gadamer's teorier.

Med filosofisk hermeneutikk menes en utvidelse av hermeneutikken og en allmenn *forståelsesteori* som ble utviklet av Gadamer som igjen var inspirert av Heidegger. "Utvidelsen til en almen teori medfører bl.a. et menneskesyn hvor mennesker er handlende og forstående individer, interaktører med bestemte forståelseshorisonter, erfarings- og eksistensmuligheter" (Brodersen 2000:23). Gadamer stiller seg kritisk til det som omtales som objektiv, i betydningen forutsetningsfri, kunnskap. Vi kan ikke motsette oss at vi i rollen som fortolkere er påvirket av den historiske situasjonen vi er en del av. Den historiske situasjonen vi er en del av, vil alltid ha betydning for vår fortolkning og den manifesterer seg i vår forståelseshorizont. Gadamer's hermeneutiske teori skiller seg fra tradisjonell hermeneutikk på det punktet at den handler om betingelser for forståelse, og i så måte er en forståelselære, ikke en metodelære om tolkning og utlegning av tekster, som har vært særlig relevant innenfor disipliner som teologi, jus, litteraturvitenskap og historie. *Den hermeneutiske sirkel* har Gadamer videreutviklet ved å inkludere fortolkeren i sirkelen (op.cit.: 24). Han sier at forforståelse, det at man har en foreløpig fortolkning av et meningsfylt materiale eller en slags første helhetsforståelse, er nødvendig for forståelse. "Vores forforståelse afgør på den ene side hva vi erfarer, og revideres på den anden side gennem vores erfaringer", formulerer Brodersen det. Videre viser hun til begrepet *dobbelt hermeneutikk*, som er svært relevant i forhold til selvrapporing. Begrepet ble først etablert av den britiske sosiologen Anthony Giddens, som var inspirert av Gadamer's fortolkningsteori. Giddens peker på at all samfunnsvitenskapelig forskning bygger på en tosidighet, en dobbelt hermeneutikk, der man må forholde seg både til den verden som allerede er fortolket og beskrevet av aktørene selv, og til det å måtte gjenskape disse oppfatningene ved å bruke fagterminologi. Slik fungerer det også i sosiolingvistikken

[...] for når vi i interviewsamtaler stiller informanter direkte spørsmål om emner i deres egen livsverden, så må vi forholde os til både deres beskrivelser og oppfattelser og vores egne beskrivelser og tolkninger af informanternes virkelighet i en videnskabelig kontekst, ved bruk af begreper fra sociolingvistikken og den filosofiske hermeneutiks teoriapparat [...] Brodersen (op.cit.:25).

På denne måten er en intervjusamtale et møte og en sammensmelting mellom to forståelseshorisonter, forskerens og informantens, og et produkt av interaksjonen mellom dem. Brodersen begrunner sin henvisning til Gadammers teorier nettopp fordi han skaper en bevissthet om at samtalepartene ikke er nøytrale enheter, men produktive parter som bringer med seg en bakgrunn av oppfattelser, erfaringer og holdninger inn i samtalen. Via denne dynamiske og åpne samtalen med hverandre vil man kunne oppnå nærmere forståelse av og innsikt i et fenomen.

6. OPPLEGG, GJENNOMFØRING OG ANALYSE AV EGEN UNDERSØKELSE

Datamaterialet består av:

- Observasjoner (notater og lydopptak)
- Spørreskjemasvar
- Intervjuer og samtaler med elever (og skolens rektor)
- Språktest

I det følgende kapittelet vil all informasjon fra datainnsamlinga bli presentert. Ettersom mine undersøkelsesmetoder i hovedsak har vært kvalitative, vil presentasjonen i sin helhet være overveiende beskrivende. Beskrivelsene er et produkt av mine observasjoner. Derne er observasjonene kommentert, analysert og fortolket av meg.

Av praktiske grunner og tekststrukturelle hensyn har jeg valgt å analysere dataene fortløpende, der det har falt seg naturlig å omtale dem. At jeg har valgt å gjøre det på den måten, kan ikke minst begrunnes med de kvalitative dataenes egenskaper. Analysen av kvalitative data kan ikke løsrives fra datainnsamlingsfasen på samme måte som kvantitative, men skjer gjerne med direkte utgangspunkt i de foreliggende tekstene (feltnotater og intervjuer). Det er meningen at de ulike bestanddelene av datamaterialet skal supplere og bygge på hverandre. Helt konkret vil det bety at når jeg for eksempel har beskrevet noe jeg har observert, kan et intervju sitat støtte opp om observasjonen. Likevel har jeg prøvd å systematisere hovedresultatene fra de fire undersøkelsesmetodene i hvert sitt underkapittel for å gjøre stoffet så oversiktlig som mulig.

6.1 Valg av studiefelt

Undersøkelsen tar utgangspunkt i en situasjon som likner den jeg selv var en del av for seks år siden. Jeg fikk jobb i et skandinavisk reiseselskap og deltok i første omgang på en felles yrkesopplæring i Stockholm med andre kommende reiseledere fra Danmark, Norge og Sverige. Her var det lagt opp til felles undervisning, og undervisningsspråket vekslet mellom

de tre skandinaviske språka. Dette var i begynnelsen komplisert for mange av oss, men det ble snart noe vi måtte venne oss til. Å forstå de andre skandinaviske språka var nettopp en viktig forutsetning for denne reiselederjobben. En slik jobb krever nært samarbeid mellom kollegaer uansett nasjonalitet og språkbakgrunn. Reiselederne har et felles ansvar for den daglige driften på reisemålet, og god kommunikasjon mellom medarbeiderne er derfor nødvendig for å kunne samarbeide effektivt og løse oppgaver i fellesskap. Ikke minst er det i møte med gjestene at de ansatte bør ha en viss kjennskap til de skandinaviske språka – både med hensyn til å forstå hva kunden sier, og med tanke på hvordan de selv best kan tilpasse sitt eget språk til kundens språk, og således unngå misforståelser. Å formidle et budskap på en slik måte at ikke viktig informasjon går tapt eller feiltolkes, er viktig. Som norsk reiseleder er du ikke garantert å bare ha med norske gjester å gjøre. Du må også kunne gi de danske og svenske gjestene på reisemålet den samme informasjonen, hjelpen og servicen. Du er ikke pålagt å lære nabospråka flytende, men du bør kjenne til dem såpass godt at ikke den språklige samhandlinga med kollegaer og gjester blir et så belastende problem at det hindrer deg i å gjøre de mest elementære og dagligdagse arbeidsoppgavene som forventes av en reiseleder.

I forbindelse med denne mastergradsavhandlinga har jeg ønsket å vende tilbake til dette arbeidsmiljøet og gjøre det til mitt studieobjekt for et språkvitenskapelig arbeid om nabospråksforståelse i Skandinavia. Jeg visste at denne bransjen var en arena for skandinavisk språkkontakt. Allerede fra starten av har jeg vært bevisst på at mine undersøkelser skulle være overveiende kvalitative, og at språket skulle studeres i en sosial kontekst som ikke var konstruert, men virkelig. I motsetning til mye av den tidligere forskninga på området, har jeg ønsket å undersøke praktisk nabospråksbruk og -forståelse i yrkesopplæringssammenheng, nærmere bestemt på en reiselederskole. Hvordan tematiseres dette med språk? Hvilke didaktiske og metodiske grep tar lærerne i bruk for å gi elevene den skandinaviske språkkompetansen de trenger? Videre har jeg også villet se om et slikt yrkesinnføringskurs kan ha hatt noen effekt på kursdeltakernes språkforståelse samt deres oppfatning av nabospråk og nabofolk som sådan. Her var en av de metodiske strategiene at deltakerne selv skulle få kommentere og vurdere egne opplevelser og erfaringer.

For at det ikke skal oppstå noen misforståelser, vil jeg orientere om at jeg i følgende tekst veksler mellom å bruke *elever*, (*kurs-*)*deltakere* og *informanter* om de personene som deltok i det aktuelle yrkesopplæringsprogrammet og mine undersøkelser. Videre bør også *skolen*

(*reiselederskolen og guideskolen*), kurset, yrkesopplæringa og utdanninga tolkes mer eller mindre synonymt. Alle kursdeltakerne er dessuten anonymisert og kodifisert. Koden består av to bokstaver og et nummer. Bokstavene D, N og S refererer til nasjonalitet, K og M til kjønn, og numrene er tilfeldig fordelt. Eksempelvis vil DK3 forstås som dansk kvinne, informant 3. De av informantene som oftest blir omtalt, har også fått tildelt et fiktivt navn.

6.1.1 Rekrutteringa

Etter at jeg hadde fattet beslutninga om å studere nabospråksforståelse i en slik setting som beskrevet over, var neste steg i prosessen å kontakte reiseselskapene. Jeg forfattet et brev med nødvendig informasjon om undersøkelsens formål og opplegg (jf. vedlegg 1). Sammen med en anbefaling fra veileder (jf. vedlegg 2) sendte jeg i februar 2007 ut dette brevet til fire ulike reiseselskap jeg visste hadde et slikt yrkesopplæringskurs jeg var ute etter. Det gikk imidlertid en stund uten at jeg fikk respons, og med tiden ble jeg bestemt på at jeg var nødt til å takke ja til det selskapet som var først ute med å gi meg en positiv tilbakemelding. Deretter fikk jeg håpe på at det gitte utvalgets sammensetning var formålstjenlig. Det var hos reisekonsernet My Travel at anledningen først bød seg. De skulle i gang med et yrkesopplæringskurs for kommende reiseledere allerede tidlig i april samme år, og her var jeg velkommen til å delta.

6.2 Reiselederskolen – en skole for hvem?

Språket brukes alltid i konkrete situasjoner og med bestemte mål. Derfor har jeg funnet det nødvendig å gi en skisse av den skolen og det skolemiljøet jeg skulle forholde meg til.

Jeg besøkte My Travels reiselederskole på Mallorca våren 2007. Reiselederskolen, som internt heter *My Travel Service Academy* (forkortet *MTSA*), er en felles skole for de ulike charterarrangørene som inngår i konsernet My Travel⁹. Skolen henvender seg til unge

⁹ Divisjonen My Travel Northern Europe har sin virksomhet i Danmark, Finland, Norge og Sverige, og inngår i det internasjonale reisekonsernet My Travel Group som er britiskeid. I Norge er det reisearrangørene *Bridge*, *Saga* og *Ving* som inngår i My Travel, liksom *Ving* og *Globetrotter* ligger under My Travel Sverige og *Spies*, *Tjäreborg* og *Skibby* tilhører den danske divisjonen. I Finland er *Tjäreborg* det eneste selskapet innenfor My Travel gruppen.

mennesker i alderen 20-30 år som ønsker seg en utdanning innenfor reiseliv og service, og som kunne tenke seg å jobbe i turistnæringa. Skolen avholdes alltid i utlandet på et av selskapets reisemål, og utdannelsen tar normalt 6-8 uker avhengig av antall søkere og inntak. Elevene kommer fra Danmark, Norge og Sverige, og lærerne er selv erfarne medarbeidere fra bedriftens utenlandsseksjon.

På den elektroniske informasjonssiden til MTSAs står det skrevet at

[v]år reiselederskole passer for deg som er mellom 20 og 30 år, og som vil ha en grunnleggende opplæring innen service med vekt på reiselederyrket. Skolen retter seg også mot deg som vil oppleve et nytt og spennende miljø sammen med mange andre likesinnede fra Sverige, Danmark og Norge.

Videre påpekes det i teksten at

[d]et ikke er nok at du er en person som ”elsker å oppleve fremmede kulturer” og ”treffe nye mennesker”. Det krever også at du er en person som liker å være der det skjer. Du er på mange måter i sentrum av begivenhetene og det er viktig at dette er noe du trives med allerede FØR du søker en slik jobb. Jobben krever positive holdninger, innsatsvilje og at du våger å prøve nye saker¹⁰. Du kan se fram til å arbeide i et levende miljø der ingen dager på noen som helst måte er like.

Ut ifra disse beskrivelsene kunne jeg gjøre meg visse forventninger om informantene. For det første ville jeg komme til å møte unge mennesker ifra Danmark, Norge og Sverige. Hadde de lest stillingsbeskrivelsen nøye, burde de alle sammen være forberedte på at de på skolen ville treffe folk fra nabolanda. Med stor sannsynlighet kunne jeg også forvente meg at disse menneskene var sosiale, åpne og utadvendte individer, i tillegg til at de sikkert også var eventyrlystne, nysgjerrige og uredde overfor den litt uforutsigbare arbeidshverdagen som en guide normalt har.

6.2.1 Miljøet rundt skolen

Guideskolen holdes som sagt alltid på ett av selskapets reisemål. Denne gangen skulle yrkesopplæringa foregå på den spanske øya Mallorca. Undervisningslokalene lå i et av

¹⁰ Denne setninga avslører at teksten trolig er oversatt fra svensk: En bedre oversettelse av ”våger å prøve nye saker” kunne for eksempel være ”tør å prøve nye ting”. Jeg vil på et senere tidspunkt (jf. kap.6.7) i avhandlinga komme inn på det svenske språkets posisjon i reiselederbransjen.

hotellene som inngår i *Sunwing Resort*. Sunwing Resort er et hotellkonsept som spesielt henvender seg til barnefamilier. Her er alt tilrettelagt for at alle aldersgrupper skal kunne trives, og at gjestene har kort vei til bassenget, stranden, restauranter og butikker. På dagtid tilbys ulike sportsaktiviteter for både voksne og barn. Barna har egne lekeplasser og My Travels` barneledere legger til rette for lek og moro både på stranden og i bassenget. På kveldene er det gjerne underholdning som passer for hele familien. Skandinaviske artister underholder med sang, dans og teater. Enkelte kvelder i uka arrangerer underholdningspersonalet egne forestillinger for barn med såkalt ”minidisco”. Videre er det også tilrettelagt for at man som gjest til enhver tid skal få god service. I resepsjonen og ellers på hotellene arbeider det både lokalt og skandinavisk personale, så man kan fint klare seg uten kunnskaper i et annet fremmedspråk. Sunwings *Help Desk* er bemannet 24 timer i døgnet og kan gi gjestene gode ferietips eller hjelpe dem med praktiske ærend. På alle Sunwing-hotellene arbeider det også en lege, slik at man raskt og enkelt kan få hjelp dersom man skulle bli syk under oppholdet.

Dette miljøet på Sunwing Resort som jeg har beskrevet over, er også en del av det miljøet elevene opplever og ferdes i hver dag. De er verken ansatte eller gjester, men vil kunne få et innblikk i begge roller. Hver dag spiser de frokost i den samme matsalen som gjestene og reiselederne som jobber der. De bor innenfor samme hotellområde, og ellers i fritida beveger de seg mellom de ulike bygningene som tilhører Sunwing Resort; klasserommet, sin egen leilighet, restauranten, treningssenteret, bassengområdet osv. Også jeg ble en del av denne tilværelsen – det føles nærmest som om man lever i en skandinavisk getto. Om man ikke beveger seg utenfor Sunwing-området, er naturomgivelsene med palmer og azurblått hav og det typiske sydlandske utseendet til enkelte av de ansatte det eneste som minner en på at man faktisk befinner seg i Spania. Her i området hører man stort sett svensk, dansk og norsk rundt meg. Nesten overalt innenfor denne ”gettoen” kan man lese informasjon på sitt eget morsmål eller et av de to andre skandinaviske språka. På fjernsynet i lobbyen vises TV-programmer og nyheter fra skandinaviske TV-kanaler. Hvis Sunwing-konseptet har som mål å få gjestene til å føle seg litt som hjemme, selv om de er på ferie, så har de etter min vurdering gjort et vellykket stykke arbeid.

6.3 Elevene

Totalt deltok 35 elever ved dette kurset. (En deltaker reiste hjem etter første uke). Skolen arrangeres flere ganger i løpet av året, avhengig av antall søkere og behov for arbeidskraft. Elevsammensetninga på det kurset jeg fikk følge, må dessverre sies å være lite optimalt for noen av mine undersøkelser, blant annet videotesten. I dette kullet deltok bare fire dansker, tre nordmenn og hele 28 svensker. Kjønnfordelinga var også skjev, med ni gutter og 26 jenter. Alle guttene var dessuten fra Sverige. Elevene var mellom 20 og 27 år, gjennomsnittsalderen ca. 22. I den svenske og til dels i den danske gruppa var det en god geografisk spredning, mens alle de norske elevene kom fra Bergen og kjente hverandre fra før av. Det var forhåndsbestemt av lærerne hvem som skulle bo sammen. Kravet var at minimum to og to elever skulle bo sammen, og så langt det lot seg gjøre, skulle elever med ulikt morsmål dele leilighet.

Også blant tidligere elevkull er svenskene best representerte. Lærere og ledelse i reiseselskapet har forklart at dette trolig henger sammen med at reiselederyrket har høyere anseelse i Sverige enn i de øvrige to landa. En annen guidelærer jeg var i kontakt med, forklarer nordmenns manglende interesse:

Jeg tror [at] grunden til, at guidejobbet ikke er så attraktivt i Norge er pga. de høje lønninger i netop Norge. Et guidejob betaler sig ikke så godt, som du ved, og når man kan tjene det tre- måske fire-femdobbelte i Norge, hvorfor skal man så knokle for 5000-6000 kr flere timer om dagen, flere dage om ugen? Desuden ser vi jo at nordmændene nedprioriterer servicejobbene, også hjemme i Norge. Mange svenskere og danskere arbejder på caféer, restauranter og barer i f.eks. Oslo-området. Det virker ikke som servicejobbene tiltaler nordmændene særlig meget (Personlig e-post fra Jani Mujunen 30.03.07).

Også My Travels representant mener at svenskene her kanskje tenker annerledes enn nordmenn og dansker, på den måten at de ser jobben som en interessant erfaring og en fantastisk mulighet til å komme ut i verden. Selv ble jeg fortalt på min egen guideskole at det ikke er penger man blir rik på i denne bransjen, men snarere opplevelser. Man kan med ganske stor sikkerhet si at de elevene som søker seg til en slik utdanning, med et ønske om å jobbe som reiseleder i utlandet, i utgangspunktet er åpne, sosiale og reiseglade mennesker som må synes det er gøy å jobbe med service. Er det en faktisk tendens til at serviceyrker ikke er like attraktivt for nordmenn som for svensker? Og er det den lave lønna som er

forklaringa? Ellers bekrefter Mujunens kommentar også mine egne erfaringer om at det er påfallende mange svensker som jobber i servicenæringa i Oslo og på Østlandet for øvrig.

6.3.1 Opplysninger om elevenes bakgrunn basert på spørreskjema

Som et ledd i datainnsamlinga hadde jeg i forkant av feltarbeidet forberedt et spørreskjema (jf. vedlegg 6a). Målet var å kartlegge elevene litt nærmere med tanke på bakgrunn og tidligere erfaring med og holdninger til nabospråka. I undersøkelsen bad jeg om personopplysninger i form av alder, kjønn, bosted, utdanning og morsmål; det språket den enkelte snakker hjemme. I tillegg spurte jeg også om foreldrenes utdanning.

Spørreskjemaet var satt sammen av en felles innledningsdel, der man skulle komme med personopplysninger, og påfølgende fire deler mer direkte knyttet til språk; del A, B, C og D. Jeg gav elevene så nøyaktige instruksjoner som mulig om hvordan de skulle svare, og bad dem spørre meg hvis det var noe de var usikre på. De tre første delene var satt sammen av et sett med identiske spørsmål som relaterte seg til hvert av de skandinaviske språka; dansk, norsk og svensk. I så måte skulle hver elev svare på de to delene som omhandlet deres nabospråk. Del D var en felles del som alle skulle svare på. Så godt som alle spørsmålene hadde ferdige svarkategorier, og dersom ingen av alternativene allikevel skulle passe, var det satt av plass til å komme med en kommentar eller begrunnelse. Helt til slutt hadde jeg laget et åpent svarfelt der jeg oppfordret respondentene til å komme med øvrige kommentarer, synspunkter eller tanker om temaet for undersøkelsen eller undersøkelsens komposisjon i seg selv.

Jeg hadde på egen hånd anstrengt meg for å oversette spørsmålene til henholdsvis dansk og svensk. Jeg hadde imidlertid ikke oversatt spørsmålene i innledninga, og i ettertid så jeg at flere av de svenske deltakerne hadde misforstått ett av dem. Jeg spurte om ”nåværende bosted” og ”oppvekststed”, for å kunne avgjøre informantenes geografiske tilhørighet. En tredjedel av de spurte svenskene oppgav svar som: ”hos föräldrarna”, ”hemma hos mamma”, ”hus med familjen”, ”hus”, ”lägenhet i Stockholm”, ”med svenska kompisar”, ”hus i Filipstad”. En håndfull elever har bare svart ”Sverige”. Jeg burde derfor ha presisert overfor svenskene at det i første henseende var snakk om det som på svensk heter *bostadsort* og ikke at jeg var ute etter *bostad*, som oversatt til norsk (og dansk) betyr *bolig*. Liknende misforståelser forekom ikke blant danskene.

Utdanningsmessig fremstod elevene som en homogen gruppe. Alle oppgav å ha fullført tre år på videregående skole. Utover det var det bare to av deltakerne som hadde fulgt noen kurs ved høyskole og universitet. De fleste kunne rapportere at de hadde jobberfaring etter videregående skole. Av opplysningene om foreldrenes utdanningsbakgrunn fremgikk det at flertallet av dem (53 av 70) har videregående (20) eller høyere utdanning (33).

Når det gjaldt spørsmål om elevenes kontaktmønstre, i form av det å besøke nabolanda eller omgås folk derfra, var det her heller ingen som skilte seg spesielt ut. De fleste rapporterer at de besøker nabolandet en gang i året eller sjeldnere. Videre var det ingen klar tendens til at disse elevene fra før av hadde noen utstrakt form for kontakt med nabofolk for øvrig.

Svenskene oppgav å ha noe mer kontakt med nordmenn. Det viste seg at disse nordmennene som regel var kollegaer på arbeidsplassen eller folk de hadde blitt kjent med på reise. Men ettersom svenskene var betraktelig flere, kan ikke deres kontaktmønstre vurderes opp imot fåtallet av dansker og nordmenn ved skolen.

Bare et mindretall av informantene ser TV og film fra nabolandet. Fire svensker oppgir at de ser dansk TV ukentlig, og to av svenskene ser norsk TV ukentlig. En av de fire danskene ser svensk TV hver uke, mens de norske elevene fra Bergen svært sjeldent ser danske og svenske TV-programmer.

En oppsummering av kontaktmønstre og vaner tilknyttet naboland og nabospråk, viser at min testgruppe samlet har liten erfaring med fellesskandinaviske sammenkomster. Det å se på nabospråklige TV-sendinger eller lese litteratur på nabospråket, er heller ikke er noe som inngår i deres hverdag. Bare et beskjedent mindretall fikk undervisning i nabospråk på skolen. Dermed var det rimelig å anta at denne elevgruppas forutsetninger for innbyrdes forståelse og samhandling langt på vei ikke kunne sies å være betinget av tidligere erfaring. Ifølge Vikørs teori (jf. 4.2) var kunnskap og øvelse en av de tre faktorene han vurderte som grunnleggende for språkforståelse. På bakgrunn av informasjonen fra spørreskjemaene så det ut til at de fleste av deltakerne ved guideskolen ikke oppfylte dette kravet. Vikørs øvrige to punkter angikk lingvistisk nærhet og motivasjon. Det er ingen tvil om at de skandinaviske språka ligger nære hverandre lingvistisk sett, noe også Gooskens (jf. 3.8) målinger av fonetiske avstander kan bekrefte. Motivasjon er et psykologisk fenomen, og er ikke direkte målbart hos elevene, men kan komme til syne gjennom individets handling fordi motivasjon

kan defineres som noe som forårsaker aktivitet, opprettholder den og gir den mål og mening. Jeg vil senere i kapittelet komme nærmere inn på motivasjonsgrunnlaget til elevene.

6.4 Lærerne – deres undervisningsopplegg og forventninger

Jeg ankom Mallorca dagen før yrkesopplæringa startet og fikk derfor mulighet til å snakke litt med den svenske rektoren på skolen, Karl, på forhånd. Karl hadde undervist flere elevkull på My Travels guideskole og var ansvarlig for undervisninga også denne våren. Den ville han komme til å dele sammen med to andre kollegaer; Merete fra Norge, og Niels fra Danmark. På den måten ville de utgjøre en skandinavisk lærertrio, og kursdeltakerne ville måtte venne seg til å bli undervist på alle de tre skandinaviske språka fra første dag. Karls norske og danske kollegaer var også erfarne reiseledere som hadde arbeidet i selskapet i flere år, men som skulle undervise for første gang denne våren. Den siste uka før skolestart hadde lærerne disponert til å planlegge undervisninga og fordele oppgaver og timer.

Selve rammen rundt kursopplegget var en ferdig utarbeidet læringsplan med ukentlige skjemaer som viste hvilke temaer som skulle gjennomgås og hvilke arbeidsoppgaver elevene skulle utføre. Det meste av kursmateriellet (stensiler, kompendium, transparenter) som skulle brukes, var utarbeidet, organisert og sendt fra hovedkontoret. Elevene fikk bare utdelt en ukeplan av gangen, og informasjonen om hva som skulle skje på skolen fra dag til dag, var svært sparsommelig. Her skulle dagene være fylt med overraskelser. Det stod eksempelvis bare ”Livsstil”, ”Tyrkia” eller ”Kalle och Lisa” på timeplanen, uten noen videre spesifiseringer (jf. vedlegg 12). De to førstnevnte emnetitlene avslører antakelig noe mer om hva timene ville inneholde enn hva den siste indikerer. Karl forklarte at grunnen til at elevene ikke skulle vite for mye om hva som skal skje fra dag til dag, var at undervisninga hadde som ett av sine mål å speile litt av den virkelige arbeidssituasjonen en guide normalt møter. Som reiseleder må en være innstilt på å håndtere oppgaver fortløpende uten å ha anledning til å forberede seg noe særlig. Iblant finnes det ingen fasit for hvordan man skal løse en situasjon som plutselig oppstår, og man må stole på egen fornuft og beslutningsevne. Andre gjøremål kan man forberede seg til. Det legges vekt på at elevene skal lære seg å improvisere, men også å planlegge. På reisemålene er det ikke uvanlig at uforutsette

hendelser inntreffer. Eksempelvis kan en gjest bli skadet eller utfluktsbussen punktere. Da nytter det ikke å bli stressa, men man må derimot være profesjonell og løsningsorientert.

6.5 Min rolle

Jeg presenterte meg allerede første skoledag. Jeg valgte å være åpen om mitt prosjekt og fortalte at jeg var her i to uker for å få kunnskap om hvor godt skandinaver forstår hverandre når de møtes, slik som i yrkessammenheng. Jeg introduserte meg som språkstudent ved Universitetet i Oslo, og gjorde det klart at jeg verken var lærer eller elev, men nærmest alltid tilstedeværende ”flue på veggen” som ingen hadde grunn til å frykte. Samtidig med min presentasjonsrunde delte jeg ut et informasjonsskriv og en samtykkeerklæring til elevene, der jeg informerte om prosjektets formål, gjennomførelse, innsamlingsmetoder, videre bearbeidelse og oppbevaring av data. Dette prøvde jeg å gjøre uten å virke for formell. Avslutningsvis i skrevet hadde jeg valgt å understreke at jeg ikke var her for å bedømme elevenes prestasjoner på skolen som representant for My Travel. Dette var det også viktig for meg å gjenta muntlig, for at jeg skulle kunne få etablert et godt og tillitsfullt forhold til elevene. Jeg bad dem opptre naturlig i samtaler eller gruppearbeid, og forsøke å overse meg som observatør, med mindre jeg valgte å engasjere meg. Jeg bad dem også om å verken la seg forstyrre av båndopptager eller filmkamera, om det var mulig. Ellers oppfordret jeg dem til å ikke nøle med å stille meg spørsmål.

Kalleberg (1996:45) sier at en av de store utfordringene i feltforskning er å kunne veksle mellom tilstrekkelig nærhet og tilstrekkelig distanse. Det er alltid en fare for at vi over- eller underidentifiserer oss med de studerte aktørene. I alle samfunnsvitenskapelige og humanistiske studier der studiet av mennesket står i sentrum, er både forskeren og den han forsker på, subjekter som vil kunne påvirke hverandre. Også Kalleberg refererer i denne sammenheng til Giddens begrep om ”dobbelthermeneutikk” (jf. 5.3.3) og peker på at man som samfunnsforsker er i en dobbeltdialog. ”Samfunnsforskeren registrerer og fortolker allerede foreliggende fortolkninger i den sosiale virkelighet [...]. Dette betyr også at begreper og innsikter kan flyte i begge retninger, fra forskninga til samfunnet og fra samfunnet til forskninga (ibid)”. Med denne kunnskapen i bakhodet anstrengte jeg meg for å finne fram til en god balanse mellom de ulike rollene jeg naturlig ville få, og som er nærmere formulert i kapittel 6.6.2.

6.6 Observasjonen og intervjuene

Grunnen til at jeg valgte å bruke observasjon som metode, var at jeg på den måten mente å kunne få direkte tilgang til den samhandlinga som utspilte seg i felten. Som jeg tidligere har påpekt, var det for meg viktig å studere interskandinavisk interaksjon og språkforståelse i dets naturlige setting. Ved å være til stede og observere et stykke ”sosial virkelighet” fra innsiden, ville jeg også forhåpentligvis også få et innblikk i en kompleksitet og flerdimensjonalitet som ellers ikke er så lett tilgjengelig.

Av plassmessige årsaker har jeg ikke kunnet gjennomgå hvert intervju i detalj. I stedet har disse vært utgangspunkt for en helhetlig analyse i samspill med den informasjonen jeg har fått ved å være deltakende observatør. Ved gjennomlesning og bearbeidelse av intervjuene har jeg grepet fatt i de tema som jeg fra starten av har villet belyse, og som flere av spørsmålene i intervjuguiden er fundert på. I neste omgang har jeg plukket ut de utsagna som best illustrerte det jeg oppfattet som gjennomgående hovedinntrykk. Jeg har valgt å fokusere mer på noen elever enn andre under hvert av temaene, men supplerer med sitat fra andre intervju eller feltobservasjoner som et virkemiddel for å understreke et poeng ytterligere.

6.6.1 Hvor foregikk observasjonen?

Det meste av undervisninga foregikk på et av My Travels hotell, i et konferanselokale som fungerte som elevenes klasserom. Her møttes elevene hver dag kl. 09 og avsluttet dagen kl. 19, kun avbrutt av en to-tre timers siesta midt på dagen. Ofte fikk elevene jobbe i grupper, og da plasserte de seg gjerne i klasserommet eller rett utenfor, i resepsjon og lobby. Det var alltid mulig for meg å observere flere grupper i løpet av samme time. Som oftest var elevene delt inn i grupper på 5-6 personer. Det var lærerne som stod for inndelinga, blant annet fordi de ønsket å forsikre seg om at det ikke ble gruppesammensetninger med bare svensker, dansker eller nordmenn. Den lave representasjonen av dansker og nordmenn gjorde at det allikevel ikke var til å unngå at det fra tid til ble dannet grupper kun bestående av svensker. Derfor var det til enhver tid viktig for meg å følge de gruppene der både danske, norske og svenske deltakere var å finne.

Foruten klasserommet var fritida til elevene en interessant kontekst for observasjon. Mesteparten av fritida tilbrakte de sammen i egne leiligheter, på restauranter, barer, på stranda og ellers på hotellområdet.

6.6.2 Innledende kontakt og rollen som observatør

De første dagene var det viktig for meg å etablere god kontakt med elever og lærere for å bli en del av gruppa, selv om min rolle som observatør på sidelinja var gjort kjent. Den første dagen ble det arrangert en skattejakt for å orientere seg i byen Alcudia. Her deltok jeg i en av gruppene og løste oppgaver sammen med de andre deltakerne. Senere på kvelden var jeg med på en felles velkomstmiddag, men da satt jeg ved lærernes bord. Andre dager var jeg ute og spiste med noen av elevene, eller jeg fulgte med til en av de lokale barene eller hotellets kveldsarrangementer. Helt i begynnelsen ble jeg kanskje sett på som en av lærerne. Dette skjønnte jeg ettersom noen av elevene kunne komme til meg med undervisningsrelaterte spørsmål. I de tilfellene henviste jeg dem til en av de andre lærerne. Jeg var positiv til at de henvendte seg til meg, men jeg ønsket ikke å ta på meg rollen som lærer. Med tiden ble elevene mer trygge på at jeg heller var en av dem enn en av lærerne, ettersom det var de jeg var sammen med på ettermiddagene, kveldene og den ene helgen jeg fikk med meg. Ved å være et ”midlertidig medlem” i gruppa, håpet jeg på å kunne bygge opp et tillitsforhold til mine informanter. Jeg fikk best kontakt med elevene på det internatet der jeg selv bodde, og jeg takket gjerne ja til tilbud om å stikke innom bare for å skravle, lage et felles måltid, gi tilbakemelding på arbeidsoppgaver de skulle forberede til skolen, trene eller gå ut. Det var i første omgang den aktiviteten som foregikk på dagene, i skolesammenheng, som var fokus for observasjonen. Det var der elevene mer tydelig kunne se meg i observatørrollen – at jeg skrev notater og at jeg foretok lydinnspillinger. Den første tida virket de nysgjerrige på det jeg drev på med, stilte spørsmål om masterprosjektet mitt, og lurte på om jeg hadde funnet noe interessant. Senere utover i kurset brydde de seg ikke om min tilstedeværelse på samme måte.

Det er klart at jeg også utenfor skoletida var interessert i å notere meg alt som kunne være verdifulle registreringer for masteroppgava. Gjennom vennerollen på kveldstid ble kontakten med elevene straks litt mindre formell, og de kunne komme med mer ærlige og spontane kommentarer og meninger om nabospråk og nabofolk. Jeg opplevde ikke disse

kommentarene som baksnakk, men mer som opplevelser og erfaringer de ville dele med meg. Denne informasjonen måtte jeg nøye meg med å lagre i hukommelsen inntil jeg var tilbake på rommet mitt og fikk skrevet det ned. Hvis jeg alltid skulle hatt diktafonen på under disse samtale, er jeg redd for at elevene kunne komme til å legge lokk på seg selv som følge av det å føle seg overvåket. I blant spurte de meg om jeg også ”var på jobb” på kveldstid. Jeg svarte at jeg selvfølgelig ikke kunne la være å ha mitt prosjekt og forskningsfokus i bakhodet til enhver tid, men at jeg ikke var like aktiv observatør på kveldene. Dessuten gjorde jeg det klart for dem at jeg syntes det var godt å slappe av litt, gjøre andre ting, distansere meg fra arbeidet og bare få være sosial.

6.6.3 Den praktiske gjennomføringen av intervjuene

Som jeg var inne på i metodekapittelet, finnes det forskjellige måter å organisere og gjennomføre et intervju på. Ifølge Jacobsens inndeling (jf. 5.3.1) vil mine intervju være mer åpne enn lukket. Intervjuet vil etter Robsens metodeteoretiske definisjon kunne svare til det semi-strukturerte forskningsintervjuet. Jeg har fulgt en intervjuguide med ferdig utarbeidede spørsmål, slik at jeg ikke skulle glemme å spørre om viktige ting (jf. vedlegg 7). Ellers har jeg lagt vekt på å få til en nokså fri og åpen samtale, der det er rom for at informantene kommer med åpne svar, og hvor de får tid til å resonnerer fritt rundt det de selv sier. I intervjuene har jeg også forsøkt å følge opp intervjuobjektets svar, blant annet ved å be elevene presisere hva han mener. Hensikten med det var å skape en mest mulig naturlig samtale, i stedet for å etterstrebe en ren spørsmål-svar-dynamikk. I ettertid blir man allikevel alltid litt klokere. Jeg har under etterarbeidet med intervjuene stadig kommet på nye spørsmål jeg kunne ha stilt for å få ytterligere informasjon. Samtidig har jeg måttet innse mine begrensninger og lært at det å intervjuer er en krevende prosess som også forutsetter nødvendig trening og erfaring for å lykkes optimalt.

Jeg åpnet alltid intervjuene med å be informanten om å fortelle litt om seg selv og om det første møtet med skolen, lærerne og de andre elevene. Dette gjorde jeg for at eleven skulle få snakke om noe kjent, komme i gang, og bli bekvem og avslappet i forhold til intervjusituasjonen. Intervjuene foregikk enten i min leilighet over en kopp te, i lobbyen på hotellet, eller det kunne skje helt spontant i et friminutt ute ved bassengområdet. Jeg prøvde å huske på å alltid ha med meg diktafonen, i tilfelle jeg skulle havne i en interessant situasjon

eller samtale. Dessverre var det likevel ikke alltid at jeg husket å ha intervjuguiden med meg, så derfor er det i noen intervjuer ett og annet spørsmål som er glemt eller formulert litt annerledes. Som regel spurte jeg elevene på forhånd om de hadde tid og lyst til å svare på noen spørsmål. Jeg poengterte alltid at det ikke var noe problem å si nei, slik at de ikke skulle føle seg forpliktet til det. Jeg fikk ingen avslag – tvert imot uttrykte de fleste en interesse for mitt prosjekt, og utover i kurset var det enkelte av elevene som i mer eller mindre grad selv tok initiativ til å bli intervjuet. Om dette var av ren nysgjerrighet eller om det skyldes en oppriktig interesse for mine studier, er vanskelig å avgjøre, men jeg vil tro at det kanskje var en kombinasjon av begge deler.

Min intensjon med intervjuene var å få et innblikk i elevenes opplevelser og erfaringer i møte med nabofolk og nabospråk. Jeg ville forsøke å se situasjonen fra deres synsvinkel, få fatt i deres meninger, holdninger og fortolkninger av den aktuelle situasjonskonteksten: Hvordan fungerer kommunikasjonen med de andre elevene? Har du hatt kontakt med andre skandinaver tidligere? Hva går fint? Hva er vanskelig? Er det anstrengende å samtale på skandinavisk? Irriterende kanskje? Hvordan går det med undervisninga? Er det vanskelig å følge med? Har det oppstått noen misforståelser? Hva er den beste måten å lære nabospråka på? Hva synes du om nabospråka? Hva er dine holdninger til Skandinavia som felles språkområde? Er det viktig at vi kan snakke sammen på eget morsmål og allikevel forstå hverandre i Skandinavia? Dette var typiske spørsmål jeg prøvde å få svar på gjennom intervjuene. For å kunne gi gode og presise beskrivelser av mitt studieformål var jeg også avhengig av å hente inn elevenes egne begreper og begrunnelser.

6.6.4 Intervjuundersøkelsens informanter

Til sammen har jeg ti innspilte intervju. I ett av intervjuene blir to personer intervjuet sammen. I de resterende ni er det kun meg og intervjupersonen som deltar. Opplysninger om informantene finnes i tabellen under. Alle navn er fiktive. Nummereringa av intervjuene er kronologisk. Intervju 1 til og med 4 ble gjort i løpet av den første uka av kurset, mens intervju 5 til 10 ble gjort i løpet av den andre uka.

Intervjunummer	Hvem? (Navn og kode)	Kommer fra?
Intervju 1	Line, NK2	Bergen
Intervju 2	Anneli, SK5	Lindesberg (Örebro län)
Intervju 3	Anja, DK1	København
Intervju 4	Robert, SM5	Umeå
Intervju 5	Niklas, SM2	Morgongåva (Uppsala län)
Intervju 6	Heidi, NK1	Bergen
Intervju 7	Victoria, SK3 og Malin, SK17	Dalstorp (Västres Götalands län) og Umeå
Intervju 8	Ellen, NK3	Bergen
Intervju 9	Vibeke, DK4	Ålborg
Intervju 10	Henrik, SM8	Malmö

Tabell 5: Oversikt over intervjuene, intervjuobjektene og hvor de kommer fra

6.6.5 Transkripsjonsnorm

I denne oppgava er det innholdet i intervjuene som er det sentrale, og ikke den språklige forma. Jeg har derfor valgt å bruke en tilpasset form for vanlig ortografi for å gjøre intervjuene lettlesle og klare. Dette gjelder transkripsjon av både dansk, norsk og svensk tale. Derimot har jeg ikke gått iherdig inn for å forenkle syntaksen i sitatene. Jeg har gjengitt talen mer eller mindre fortløpende, slik den høres på lydinnspillingsmaterialet. På den måten har jeg bevart noe av den typiske muntlige uttrykksformen som særpreger samtalen. Jeg har markert ikke-verbale aktiviteter, pauser, avbrytelser og liknende. Iblant har jeg også notert meg observasjoner av taleren og måten han snakker på eller kommet med oppklarende kommentarer. For å sikre en grei flyt i teksten har det vært et mål å ikke ta i bruk for mange tegn. Dette var også et valg jeg tok for å gjøre transkriberingsjobben overkommelig. Under følger en oversikt over de transkripsjonsprinsippene jeg har fulgt. Det har imidlertid vært vanskelig å være helt prinsippfast, ettersom man til tider står overfor grensetilfeller. All transkripsjon er utført av meg, og den er forsøkt gjennomført så konsekvent som mulig. De danske og svenske tekstene er følgelig kvalitetssikret av personer med henholdsvis dansk og svensk morsmål. Mine spørsmål er kursiverte, mens informantenes svar har normal skrifttype.

- skarpe klammer med tre prikker [...] betyr kutt i teksten. I intervjuene har jeg normalt kuttet den innledende og avsluttende delen av teksten. Her kommer gjerne informanten med personlige opplysninger, og vi småprater litt om andre ting som er uvesentlig for undersøkelsen.

-
- skarpe klammer [] brukes: a) i de tilfeller intervjupersonen bruker et ord fra en annen dialekt, nabospråket, et annet fremmedspråk eller et lydmalende ord. For eksempel: ”*De har jo skjønnne ord som vi lærer, som gumman [+svensk]*”. b) der deler av sitatet ikke er forståelig eller hørbart. Denne delen av teksten markeres med [uklart].
 - små pauser der informanten ”drar litt på ordet”, nøler, avbryter seg selv eller stopper opp et kort øyeblikk, markeres med tre prikker. Eksempel: *Nej, jag tror... en islänning hadde vi.* Lengre pauser markeres med tankestrek – .
 - ekstra trykk på enkeltord markeres med fet skrift. Eksempel: ” [...] *så tänkte man ju att det kommer **aldrig** att gå!*”
 - ikke-verbal aktivitet markeres mellom dobbel parentes, for eksempel ((latter)).
 - slangord og andre ord som forklares eller omtales av intervjupersonen settes mellom enkle anførselstegn. Eksempel: *Och det är samma sak med `sytligt` och `tyken`.*
 - når personen gjengir et sitat ved å bruke direkte tale, skrives dette mellom anførselstegn. Eksempel: *Ja, ja – det var första dagen att det var så här: ”Jag förstår ingenting!”.*
 - enklitiske former blir skrevet ut. For eksempel vil *ha`kke* bli skrevet som *har ikke*.
 - i situasjoner der det kan være tvil om betydningen av hva intervjupersonen sier, at noe er underforstått eller at jeg kommer med en oppklarende kommentar, brukes enkle parenteser.

6.7 Lærernes språkvalg

Noen av de første observasjonene jeg gjorde meg, dreide seg om lærernes språklige strategier i undervisningssammenheng. Dette var også et tema rektor tok opp i samtalen med meg dagen før kursstart, og som jeg naturlig nok fikk spesielle forventinger til. Det ville bli svært interessant å se om de språkvalga lærerne oppgav at de skulle bruke samsvarte med praksisen.

Rektor forteller om undervisningsspråket

Karl fortalte at i de to-tre første kursukene ville undervisninga fordeles mellom han og de to andre lærerne. En vanlig praksis er at alle lærerne er til stede i klasserommet samtidig, og at de i løpet av timene bytter på å ha ordet, slik at elevene fra starten av blir vant med å høre alle de tre skandinaviske språka. Allikevel ville de ikke snakke rent dansk, norsk og svensk foruten aller første dag. Den første timen gjør de dette for å ”ta temperaturen” på elevenes språkforståelse, og for å se hva slags respons de får. Karl sa at det språket han underviser på til vanlig er ”skandinavisk”. Det vil si at han bruker danske og norske ord blandet inn i sitt svenske språk der han vet det er nødvendig. Med det samme opplæringa setter i gang, vil elevene også få lære seg til å lese tekster på alle de skandinaviske språka. Blir forelesninga gitt på svensk, er det vanlig at støtteark og powerpoint-presentasjonen står skrevet på dansk eller norsk. Allikevel er svensk det språket det produseres mest tekst på i denne bransjen, både på hotellene og på reisemålet generelt. Karl mente at dette har sin klare sammenheng med at hovedkontoret, og det han omtalte som bedriftens ”opphav”, ligger i Sverige. Ettersom Karl var den av lærerne med mest erfaring fra tidligere undervisning, og skolens rektor, ville det også falle seg naturlig at han fikk noe mer undervisningstid. Det kunne derfor komme til å bli en del svensk i løpet av de første kursukene. Etter tre uker skulle Karl forlate skolen for å arbeide på et annet reisemål og dermed overlate undervisningsansvaret for de resterende fire ukene til Merete og Niels. Resten av tida på skolen ville elevene måtte forvente seg å få høre mer dansk og norsk. Likevel kom det til å bli en del gjesteforelesninger på svensk, blant annet av ansatte fra hovedkontoret i Stockholm, som skulle besøke skolen. Som vi ser av samtaleutdraget under, har rektor allerede gjort seg opp noen forventinger med hensyn til elevenes forståelse av hverandres språk, og hvordan denne utvikles:

K: man märker det efter första veckan, så märker man av denna utvecklingen (språkutviklinga) faktisk. Sen så, vecka två, vecka tre, precis när du åker, så kommer du märka det att danskar och svenskar kommer att umgås mer på privat plan, man kan börja prata (om) lite mera djupare saker. För första veckan så håller de sig lite mer ifrån varandra

B: ja

K: för de känner det att de kan inte prata på et djupare plan [uklart]. Då blir det som oftast danska klickar, norska klickar, eller norska klickar eller det blir det inte så ofta ändå, de, de umgås lite med olika.

B: ja, mm..

K: just danska klickar och svenska klickar blir det ganska ofta, och då som vi jobbar med att eliminera de första dagarna lite grann. Vi vill inte ha de här klickarna.

B: *nej?*

K: vi vill att de ska umgås. Eh... och det lyckades vi (med) – eller det är lite olika från skola till skola

B: *hva har dere for metoder for det?*

K: ja vi har ju ganska många, du kommer att se i morgon, det är lite kul med den här utbildningen också, för folk tror ju att det här är... ja de vet att det är en guideutbildning och de tror att det är lite fest och det är sol och det är bad och det är ferie [+norsk] vad? Och det är så kul att sitta första dagen i klassrummet och chockera de, för det är en intensiv utbildning som kräver mycket allvar, och den... otroligt mycket av varje individ så krävs det väldigt mycket. Och det kommer du se i morgon, det är ganska mycket regler och så vidare, så man går igenom allt det här. Och vi har som en regel, och den är nästan den första reglen som vi nämner, och det är att vi har totalförbud (mot att prata) på engelska va, och engelska går totalt (bort).

Jeg møtte Karl igjen sammen med de andre to lærerne på deres kontor litt før den aller første undervisningstimen. Her ble jeg informert om at de nå skulle ta imot elevene, ønske dem velkommen og fortelle litt om skolen, skolens regler og litt om Mallorca og hva øya kan tilby. Den første timen var planen til lærerne, som jeg nevnte tidligere, at de skulle snakke på rent dansk, norsk og svensk. Lærerne regnet med å få se mange usikre ansikter og hakeslepp, særlig blant de svenske elevene når det ble Niels sin tur til å snakke.

Observasjoner av lærernes språk i klasserommet

Den danske lærerens åpningsfrase til elevene aller første skoledag var: ”Er dere friske?”, der *friske* kan tolkes i betydninga *opplagte, uthvilte eller kvikke*. Som ventet var det kun de danske elevene som svarer umiddelbart, mens resten av gruppa viste ingen eller kun nølende respons. Niels fulgte derfor opp med et nytt spørsmål: ”Forstår dere hvad jeg siger?” På nytt ble det ganske stille, men noen svarte i alle fall klart og tydelig nei. Niels sa at han skulle forsøke å snakke så klart og tydelig som mulig i fortsettelsen. Den svenske læreren overtok og spurte elevene om de hadde fått spist frokost eller *morgenmad*? Karl forklarte fort at ”frokost” på dansk er det samme som ”lunsj”, og at danskene sier ”morgenmad” til det som på svensk og norsk betyr ”frokost”. Til tross for at lærerne på forhånd hadde sagt at de skulle snakke så rent som mulig på sine respektive morsmål, observerte jeg at de ikke klarte å unngå å legge inn ord fra nabospråket og iblant kommentere forskjellene. Karl fortsatte å snakke om programmet for dagen, men la inn både danske og norske ord flere steder, særlig når han refererte til tall. For eksempel sa han *sekstun* etterfulgt av *seksten* (med norsk uttale

”seisten”), år *nitton åttioett* etterfulgt av *nitten hundrede og enogfirs* og *sjutton mil* etterfulgt av *et hundrede og halvfjerds kilometer*. (Det er uvisst hvorfor Karl gjorde om fra mil til kilometer, ettersom en dansk mil er det samme som en norsk og svensk mil). Etter en stund tok Merete over ordet. Hun snakket med det jeg ville karakterisere som en modifisert bergensdialekt, og det var merkbart at typiske dialektord, som Merete normalt ville brukt, var luket ut (som *ikkje, dokker, kor, kossen*)¹¹. Allikevel var den bergenske prosodien og den utpregede skarre-r`en tydelig. Meretes måte å snakke på var særlig preget av at hun la inn svenske ord og vendinger. Blant annet sa hun ved flere anledninger ”å det hållet”, ”ungefär så här” og ”tråkig”. Når det igjen ble Niels sin tur til å presentere øya, snakket han forholdsvis ren dansk, men også hos han snek det seg inn et og annet svensk ord. Dessuten brukte han også stadig ordet ”ungefär” (som verken finnes i dansk eller norsk, men som betyr ”omtrent”).

Etter at den innledende presentasjon var ferdig, snakket Karl litt om de skandinaviske språka og språkforståelsen mellom skandinaver. Han sa til de svenske elevene at han antok at de hadde hatt problemer med å forstå alt det Niels nettopp hadde fortalt, og at det normalt pleier å være slik. Elevene nikkete bekreftende. Videre fortsatte Karl med å si at svenskene ikke forstår særlig mye dansk. Motsatt forstår danskene muligvis litt mer svensk. Men når svensker og dansker skal kommunisere, så blir det som regel problemer. Nordmennene derimot omtalte Karl som ”språkbegåvade”. Jeg observerte at elevene nikkete anerkjennende samtidig som de smilte og lo. Karl understreket overfor elevene at det skulle jobbes mye med språk i ukene framover, og uansett hvor håpløst det enn måtte føles for øyeblikket, mente han at alle deltakerne på guideskolen kom til å lære å forstå hverandres språk før kurset var avsluttet. Som en ekstra motivasjon la Merete til at det også ville se godt ut på deltakernes framtidige CV at de kunne beherske alle de skandinaviske språka. Som første ledd i denne læringsprosessen deklamerte rektor med autoritet i stemmen overfor kursdeltakerne at det fra dagens dato, og det aktuelle klokkeslett, var totalforbud mot å snakke engelsk med hverandre¹². Videre poengterte han at dette tiltaket kun var til elevenes beste. Det handlet

¹¹ Det bør presiseres at det finnes ulike utgaver av bergensdialekta, og at ikke alle inneholder disse variantene av dialektord som jeg har nevnt i teksten.

¹² Til tross for at elevene blir bedt om å ikke bruke engelsk, så inneholderer timeplanen deres (kalt ”Weekly planner”) innholder flere innslag av engelskspråklige termer (jf. vedlegg 12). Dette kan betraktes som et paradoks. Likevel skal vi ikke se bort fra det faktum at engelsk er det språket reiselederne bruker i kommunikasjon med sine lokale agenter og samarbeidspartnere på reisemåla i utlandet.

nemlig om å venne seg til å høre nabospråka. Om ikke alle hadde forstått alt som hadde blitt sagt innledningsvis, så var det meninga. De første ukene av kurset lovet imidlertid lærerne å være påpasselige med å prate langsomt, repetere ”och tala skandinavisk när det behövs”.

Gjennom gruppearbeid skulle alle få mulighet til å øve seg.

Etter en kort pause fortsatte undervisninga. Jeg visste at nå ville ikke lærerne lenger snakke rent på sine egne språk, men akkomodere mer i retning av det de hadde beskrevet for meg som skandinavisk – en slags blanding av alle tre språka. Denne vekslingen eller språkskiftet var veldig markant, og aller mest hos Merete og Niels. Mens jeg satt og hørte på Meretes forelesning, noterte jeg meg i løpet av kort tid et 20-talls ord og fraser fra svensk. Likeledes var det med Niels. Disse svenske orda eller frasene erstattet de norske og danske snarere enn at de ble nevnt i tillegg (slik Karl gjorde tidligere med hensyn til tallene). I feltloggen noterte jeg meg en rekke svenske ord og vendinger som Merete brukte opptil flere ganger. Jeg har stilt dem opp i første kolonne i skjemaet under. Samtidig har jeg oversatt de aktuelle orda til norsk, slik at lydlikheter eller lydulikheter kommer tydelig frem:

Svenske ord:		Oversatt til norsk:
bra sätt		bra måte
attityder		holdninger
resebranchen		reisebransjen
flera länder		flere land
Turkiet		Tyrkia
Grekland		Hellas
det är ju lite kul		det er jo litt kult
pappersarbete		papirarbeid
ha koll (kontroll)		ha kontroll /oversikt
riktigt kul		riktig/ordentlig kul
hittar		finner
semester		ferie
hyra en bil		leie en bil
vilket sätt		hvilken måte
skolan		skolen
arbetar		arbeider/jobber
även		selv om /også
skön plats		skjønn/fin plass
den här praktik		den her praksisen
betygen		karakterene
pappret		papiret
på "nä t" (något) sätt		på en måte
mycket		mye
åt det hållet		i den retningen
ungefär så här		omtrent sånn her
"sen" (sedan)		siden
tycker		synes

Tabell 6: Svenske ord brukt av den norske læreren

Som vi ser av eksemplene i tabellen over, skulle det i flere tilfeller ikke være nødvendig som nordmann å måtte oversette til svensk av forståelseshensyn. Når ord som *reisebransjen*, *Tyrkia*, *papirarbeid*, *skolen*, *papiret*, *arbeider* og *plass* oversettes, kan dette oppleves som litt overflødig, nettopp fordi de ikke skiller seg stort fra den norske versjonen. På en annen side velger jeg å tro at det ikke er resultat av en bevisst handling fra lærerens side, men at det svenske språkets dominans i den skandinaviske reiseindustrien har påvirket både dansker og nordmenns talespråk i retning av å bli mer svensk. Hos de fleste skandinaviske turoperatørene er hovedkontorene plassert i Sverige. De ansatte eksponeres for mer svenskspråklig tekst gjennom den informasjonen som utsendes, og på utenlandsdestinasjonene er det ikke uvanlig at man finner et flertall av nettopp svenske reiseledere.

Også Niels tok i bruk mange svenske ord i tillegg til at han enda tydeligere anstrengte seg for å snakke med en så svensk uttale som mulig. Her er noen av ordene han brukte:

Svenske ord		Oversatt til dansk
mycket		meget
sjuk		syg
läkaren		lægen
hänga efter		henge efter
börja nio		begynde ni
stänga dörren		lukke døren
inte		ikke
ursäkt		undskyldning
veckan		ugen
morgonen		morgenen
fyra		fire
førti		firti (førr)
arton		atten
fjäll		bjerge
shitsnack		bagtalelser
lyssnar		lytter
lämnar		forlade/efterlade
säga		sige
smutsig		beskidt
droger		stoffer

Tabell 7: Svenske ord brukt av den danske læreren

I bare noen få tilfeller sa Niels først det danske ordet etterfulgt av den svenske oversettelsen. Ellers sa han ofte bare det svenske. Han er tydeligvis nokså bevisst på at hans danske uttale er spesielt vanskelig å forstå for svenskene, men også for nordmennene. Av den grunn

bestrebet han seg på å akkomodere sitt talespråk mest mulig i retning av en svensk eller norsk uttale. På et tidspunkt uttalte han også eksplisitt at hans vestjyske dialekt kunne være vrien å oppfatte.

Ifølge mine observasjoner fra akkurat denne timen, samt senere observasjoner, virker det som om svensk er skolens og undervisningas *lingua franca*. I disse innledningstimene akkommoderte den danske læreren mest, og etter min mening nesten overdrevet. I hans siste innlegg konvergente han såpass mye i retninga av svensk at jeg en stund mistenkte de danske elevene for ikke å forstå sin egen landsmann. Denne konvergeringa ble nok gjort av forståelseshensyn og i beste mening fra den danske lærerens side, men samtidig er det en viss fare for at han mister autoritet, karakter og oppleves som usikker. I tillegg er det lett at man mister konsentrasjon og fokus på innhold, både som taler og tilhører, når anstrengelsene blir så påfallende. Det var slik jeg opplevde situasjonen.

I forbindelse med gjennomgangen av Giles og Smiths akkomodasjonsteori (jf. 4.5), ble det foregrepet at en optimal konvergering ikke for enhver pris er den strategien som blir vurdert som den mest positive av tilhørerne. Konvergens kan foregå på flere nivå, og det handler like mye om *hva* som sies som *hvordan* det blir sagt (Giles & Smith 1979:54). Man kan tilpasse innholdet i samtalen til å bli mer likt samtalepartnerens, for eksempel ved at man bruker et mindre teknisk språk hvis man vet at personen man snakker med ikke har den samme faglige innsikten. Andre tilpasninger kan gjøres i forhold til måten man snakker på – at man artikulere tydelig og konverserer i et langsommere tempo enn normalt. Eller man kan gå mer iherdig til verks og justere uttalen sin til å bli mer lik samtalepartnerens. Det finnes altså flere måter å konvergere på, og man vil ikke uten videre legge merke til alle de språklige tilpasningene motparten gjør. Men en tilpasning av innhold, taletempo og uttale er blant de mest markante strategiene. Giles og Smith viser til en undersøkelse der ulike grader av konvergens ble vurdert av en britisk forsøksgruppe. De fikk høre åtte ulike versjoner av et kort lydopptak, der en kanadisk mann fremfører en og samme tekst på åtte forskjellige måter. Graden av akkomodasjon varierte fra ingen akkomodasjon i det hele tatt til akkomodasjon på alle nivå, dvs. både i forhold til innhold, taletempo og uttale. Forsøksgruppa evaluerte hver og en av de tre konvergerende strategiene som positive, men en kombinasjon av alle ble vurdert negativt.

In the present study, the effect of adding pronunciation convergence was to attenuate the favourableness of the ratings. According to the listeners, they thought that the speaker had a very uncomplimentary view of them when he converged on all linguistic levels (Giles & Smith op.cit.: 61-62).

Det er altså en fare for at tilhørerne oppfatter deg som nedlatende og innsmigrende dersom den språklige tilpasninga overdrives. Personlig syntes jeg nok at Niels overanstrengte seg unødig mye med å legge om til svensk. For å finne ut om det var flere som delte min oppfatning, spurte jeg en av de svenske jentene, Anneli (SK5), senere på dagen om hva hun syntes om lærernes måte å snakke på (jf. intervju 2, vedlegg 8):

Du har tre lærere som presenterer hvert sitt land. Hva synes du om den måten den danske og norske læreren snakker på?

Om det er svært å forstå vad de säger eller?

Ja eller bare litt generelt.

Jag får nog säga samma sak där...eh..att den norska är också lätt att förstå. Alltså de är ju så duktiga att prata lärarna, att de är ju liksom..och göra sig förstådd och så. Så jag tycker att danskan också går rätt bra när han pratar. Nu har ju inte han pratat så jättemycket.

Men de pratet på rent norsk og rent dansk den første perioden på velkomstmøtet i går. Hvordan synes du det gikk?

Hmm...alltså man förstår ju, man har ett hum om vad det handlar om, man vet ju ungefär vad de pratar om. Så då kan man ju, som jag sa, gissa sig till om man inte förstår. Men jag tycker att det går rätt så bra. Man får ju koncentrera sig extra mycket, när det är norsk eller dansk som pratar.

I intervjuet med norske Line (NK2) stiller jeg spørsmålet litt annerledes (jf. intervju 1, vedlegg 8):

Er det noen av danskene som du har forstått litt bedre enn andre her?

Jeg har forstått best læreren da. Men det er kanskje for at han snakker litt saktere og tar det litt rolig, sant.

Det er tydelig at begge elevene har lagt merke til at lærerne gjør visse språklige tilpasninger, men ingen av dem kommer med negative kommentarer om dette. Anneli beskriver lærerne som flinke til å snakke og til å gjøre seg forstått – noe hun tydeligvis setter pris på. Line nevner at hun forstår den danske læreren best, men tillegger at hun har bemerket seg at han snakker i et rolig tempo, og at det er forklaringa. Derimot nevner hun ingenting om hans akkommodasjon i retning av svensk.

Hvorfor både den norske og danske læreren oversetter ord som er tilnærmet likt på alle de tre skandinaviske språka, er vanskelig å forklare. For det skulle ikke være nødvendig å måtte si *inte* i stedet for *ikke* og *arbata* i stedet for *arbeide* av forståelseshensyn? Man oversetter i prinsippet feil ord i det man har til hensikt å konvergere til ”skandinavisk”. Börestam Uhlmann (1994:52-53) skriver: ”Om utformningen av ”skandinaviska” kan man emellanåt höra att folk ”silar mygg men sväljer kameler”, och att de språkdrag man övertar från grannspråket knappast underlättar förståelsen”. Det kan tyde på at det er en manglende bevissthet eller kunnskap om hvilke ord som utgjør de virkelige problemkildene i interskandinaviske samtaler, og i stedet blir det en tendens til at typisk høyfrekvente ord (som for eksempel *inte*) fra nabospråket oversettes. Det fantes ingen tvil om at lærerne hadde god erfaring med nabospråka og en tilfredsstillende ordkunnskap, men de går allikevel i den samme fellen som Börestam Uhlmann beskriver i sin redegjørelse om akkommodasjonsforhold i skandinaviske samtaler. Men som jeg antydte tidligere, kan det for lærernes del, først og fremst den danske og den norske, ha en sammenheng med deres lange fartstid i bransjen. Over tid har de kommet til å utvikle et skandinavisk blandingspråk med sterk påvirkning fra svensk, som det kan være vanskelig å venne seg av med. Som reiseleder har jeg selv erfart at mitt norske språk tok veldig farge av svensk. Jeg hadde flest svenske kollegaer og hadde ellers mye å gjøre med svenske gjester. Det var særlig med hensyn til de svenske gjestene at jeg gjorde de største språklige tilpasningene. Motivasjonen for dette var at jeg ville være effektiv, beholde en viss flyt i samtalene og samtidig forsikre meg om at gjestene ikke misforstod det jeg sa. På utflukter var det også forventet av meg som ”skandinavisk reiseleder” å guide på ”skandinavisk”, i tillegg til å gjøre justeringer i taletempo og uttale. Sistnevnte strategi fungerte som oftest godt nok overfor danskene.

6.8 Va`sa du, sa du?

Dette var en av emnetitlene på elevenes timeplan for den andre skoledagen (jf. vedlegg 12). Karl fortalte til elevene at hensikten med de kommende to timene var å øke deres språkforståelse av de skandinaviske språka. Han la vekt på at *det här med språket är viktigt, eftersom våra gäster är ifrån alle de tre skandinaviska länderna*. Det ble sagt at det med stor sannsynlighet kom til å skje at man som svensk guide ble sittende på en transferbuss med bare danske gjester, og *då måste man se till att tala skandinavisk*. Det samme ville gjelde når

man møtte gjestene på velkomstmøter og servicetreff på hotellene. Elevene skulle derfor få arbeide med de skandinaviske språkas ulikheter. Inndelt i grupper på 5-6 deltakere skulle de oversette og forklare for hverandre ulike ord på henholdsvis dansk, norsk og svensk. Før gruppearbeidet innledet lærerne timen med å fremføre en sketsj eller et rollespill. Ved hjelp av rollespillet demonstrerte de for elevene hvordan en rekke danske, norske og svenske ord som ligner hverandre ikke betyr eller refererer til det samme. Av rollespillet kom det tydelig fram hvordan dette kan skape problemer og misforståelser i skandinaviske samtaler. De orda som det ble fokusert på, var typiske ord man skulle passe seg for å bruke. I faglitteratur om skandinaviske språk i kontrastivt perspektiv omtales orda med betegnelsene ”falske venner” eller ”lömska likheter” (jf. Mårtenson & Fjeldstad 1993:101-109). Rollespillet fanget elevenes oppmerksomhet med det samme, og fremførelsen ble mottatt med latter og begeistring. (Se ord fra sketsjen i vedlegg 13). Etterpå ble det gitt en gjennomgang av sketsjen ved at elevene fikk se manuset med alle replikkene på overhead. Her var aktiviteten hos deltakerne stor, og ordforklaringer ble tatt opp og diskutert i fellesskap for hverandre. De danske deltakerne ble bedt om å forklare de danske ordas betydning, og de svenske og norske forklarte ord fra sine respektive nasjonalspråk. Lærerne gjennomgikk også noen råd for hva man bør tenke på i samtale med andre skandinaver:

- **snakk langsomt og tydelig**
- **kroppsspråk; bruk munnen og kroppen for å få fram ditt budskap**
- **vær obs om du har en vanskelig dialekt**
- **unngå slang og forkortelser – bruk språket mer som det skrives**
- **tenk på ordvalget – f.eks. si tallene på to måter**
- **danskene skal tenke på å uttale av ordene (ikke forkorte)**
- **kjenn til tallsystemet**
- **kjenn til klokka: ti på halv fire = tjue over tre. Fem på/i seks**

Disse rådene kan oppsummeres som kommunikasjonsstrategier for å skape gode skandinaviske eller nordiske samtaler, og vi kjenner dem godt igjen fra Nordisk språkråds veiledning med språkråd til nordboere i nordisk samarbeid: *Att förstå varandra i Norden* (jf. Grünbaum & Reuter 1995).

Kommentarer

Om ikke disse to undervisningstimene nødvendigvis økte guideskoleelevenes språkforståelse umiddelbart, så lot det til at de didaktiske grepa som ble tatt i bruk, og det pedagogiske opplegget (måten det ble undervist på, og oppgavene som ble gitt), fungerte godt også med hensyn til andre forhold. Vi må kunne ta høyde for at det ble skapt en større bevissthet rundt de skandinaviske språkas slektskap, diskrepanser og hvordan man best kan overvinne disse, og muligvis også en forståelse for *nødvendigheten* av å tilegne seg et minimum av språkkunnskaper, motivert av pragmatiske argumenter. Vektlegginga av at kunnskaper om språk og kommunikasjon var viktig for den reelle arbeidssituasjonen kursdeltakerne ville møte etter endt utdanning, og at det inngikk som et elementært tema i den totale yrkesopplæringa som ett av flere kompetansemål, forsterket trolig også guideskoleelevenes ønske om å *ville* forstå sine nabospråk bedre. Flere uttalelser deltakerne kom med under oppholdet, bekreftet disse antakelsene. De så tilbake på disse to timene som svært nyttige og interessante – ikke minst fordi det var en god del humor inkludert. Jeg har sammenfattet noen av kommentarene under. Enkelte uttalelser er hentet fra mine feltloggnotater, andre er å finne i intervjuene:

Fra intervju med Niklas, SM2 (intervju 5):

For dere hadde en leksjon om språk allerede i begynnelsen av første uke. Var det noe der som var til hjelp for deg? Noe som var interessant, noe som gjorde at det gikk opp et lys for deg?

I början pratade alla tre (lärerne) skandinaviska. Men sen förklarade de mer och mer om språken, danskan först, på en gång, liksom... Det är ju väldigt likt svenska i grund och botten. Men just då började jag att förstå ännu mer. Det var väldigt, väldigt spännande framför allt.

Fra intervju med Victoria, SK3, og Malin, SK17 (intervju 7):

Er det noe ved undervisninga eller kursopplegget som har vært positivt for språkutviklinga av nabopråka. Er det noe som har vært spesielt nyttig?

M: Ja, vi fikk väl ett papper där första dagen där vi fick gå ihop några grupper och sitta och översätta ord på svenska, danska och norska. Och då stod det ju flera ord och då fick man ju lära sig, det tycker jag var bra.

Var det noe spesielt du oppdaget under den leksjonen? Fikk du noen spesielle, tanker eller reaksjoner på det?

M: Aha, att det var ganska mycket ord som man inte förstod. Men vi hade tur och hade med en norsk i vår grupp, så hon översatte nu ganska lätt. Det är ett bra sätt att få se ord och hur de stavas och så, översätta.

V: Jag tycker att det har varit ganska kul liksom att vi har fått ha en norsk eller dansk i gruppen hela tiden, så att inte de har suttit för sig själva, och att vi svenska har suttit för oss själva, utan att vi har försökt köra ihop så att alla får vara med och prova på de olika språken, och sen då samtidigt då, som Malin säger, liksom att det var väldigt roligt att försöka sätta sig med de här orden och försöka lära sig dem. Vi hade ju en norska i vår grupp som inte heller kunde riktigt alla danska ord, men det gick bra ändå.

Fra intervju med Vibeke, DK4 (intervju 9):

Er det noe du har opplevd som søtt eller morsomt?

Eh ((latter)) jo altså det der – den der lektionen vi hadde, den der ”va` sa du, sa du?”

Ja?

Jeg synes, eller jeg hadde hørt mange af de ord efter, så tænker man lige først okey Hvad var det lige de sagde der? Men så kom jeg lige i tanke om at okey, det var jo ikke lige det...

Var det de orda som stod på lista, eller de som inngikk i sketsjen i begynnelsen?

Det var begge dele. Mest de der i sketsjen tror jeg.

Ja

’Bolle` og sådan noget ((latter))

Fra feltloggen – uttalelse fra SK9:

”Jag blev förvånad över hur likt norsk och dansk är, orden. Det var svårt att förklara vissa ord, till exempel ’kavaj’”. (*Kavaj* er det samme som *dressjakke* på norsk, og *habitjakke* på dansk).

Fra feltloggen – referert uttalelse fra Stina, SK7, under en middag:

Stina sier at hun gleder seg til å lære seg dansk og norsk. Ikke at hun skal snakke språka fullt og helt, men at hun skal forstå alt som de sier, at hun henger med og kan svare direkte. (Kort oppsummert ønsker Stina å kunne snakke med dansker og nordmenn på tilsvarende måte som hun gjør i nasjonale samtaler).

Noen bemerkninger om å være dansk og i mindretall

Den siste dagen før jeg reiste hjem, var en fredag, og elevene hadde fri dagen etter. For å markere at det var helg, og for å feire at nok en lang og krevende uke var tilbakelagt, tok elevene initiativ til å gå ut og spise på samme restaurant. Det var ikke alle som ble med, men godt over halvparten. Jeg takket ja til tilbudet, og synes også det var en hyggelig avslutning på oppholdet mitt. I restauranten grupperte vi oss ved tre bord. Svenskene var snare med å gruppere seg rundt de to større bordene. Tre av de danske jentene satte seg ved sitt eget bord, og de to norske som var med, fordelte seg på de to svenske bordene. Den fjerde av de danske

jentene (DK1) satt med svenskene. Jeg valgte å slå meg ned med de tre danske jentene. Jeg hadde fått særlig god kontakt med dem i løpet av den siste uka, med Lotte (DK3) som såkalt *portvakt*¹³. (I forbindelse med at hun hadde vært syk, hadde jeg tilbudt meg å hjelpe henne med å oversette pakningsvedlegget til medisinen hennes fra spansk til norsk. Siden opprettholdt vi god kontakt.)

Det var god stemning rundt vårt dansk-norske bord, og vi ble derfor sittende en stund etter at de andre hadde gått. Samtalen gikk så å si friksjonsfritt. De danske jentene forstod min norsk veldig godt, og jeg hang godt med når de snakket – også til hverandre. Nå er det ikke min språkkompetanse som er i fokus her, men det blir allikevel relevant å ikke undergrave betydninga av det faktum at jeg har regelmessig kontakt med dansker, og at jeg også har studert og arbeidet i Danmark et halvår. Derfor er jeg forholdsvis godt vant med dansk. Det påvirker meg selvfølgelig i måten jeg snakker med dansker på, og med hvem. I tillegg har den teoribaserte kunnskapen jeg har opparbeidet meg om interskandinavisk språkforståelse som språkvitenskapelig tema, naturligvis gjort meg mer bevisst i forhold til hvilke språklige strategier som er mest hensiktsmessige for å få til en vellykket skandinavisk samtale. Normalt forsøker jeg å styre unna de ordene som jeg vet kan være vanskelig for en danske å forstå. Ellers vil jeg si at jeg snakker forholdsvis norsk, men jeg både sakker ned på taletempoet og legger vekt på god artikulasjon. Jeg vil nok påstå at jeg praktiserte samme strategi også denne kvelden, uten at jeg satt og tenkte teoretisk på det der og da.

Det mest spennende med denne samtalen var at elevene, helt uoppfordret fra min side, kom til å fortelle meg om hvordan det var å være så få dansker på kurset, og hvordan de opplevde det å skulle samarbeide og omgås så mange svensker hele tiden. Til tross for at flere av de svenske deltakerne selv mente å ha blitt bedre til å forstå dansk, noe som jeg også synes å ha lagt merke til, gav jentene uttrykk for at svenskene slettes ikke forstod så mye som de selv skulle ha det til. De hevdet at man kunne merke det på dem: *De siger bare "aha", aha" – og så spørger man om de har forstået, og så sier de alligevel "nej" og ler det bort. Det er som om de lukker af.* Dersom danskene snakket i normalt tempo med hverandre, forstod

¹³ Portvakt er en metaforisk betegnelse om de personer man som observatør gjerne først kommer i kontakt med, og som er sentral for det samfunnet, gruppa eller miljøet du studerer. "De vokter porten som åpner for kontakt med de andre deltagerne og tilgang til felten", forklarer Katrine Fangen rollen som portvakt (2004:63). De er viktige på den måten at "[d]e sikrer deg tilgang til informasjon, de kan invitere deg med på møter eller sammenkomster og de kan være gode kanaler som du kan diskutere gyldigheten av dine tolkninger med (op.cit.:63)".

svenskene overhodet ingenting, ble det sagt. Jentene gav også uttrykk for at det blir veldig slitsomt og anstrengende i lengden å skulle tilpasse seg svenskene språklig, og sammenlignet det med å snakke med barn. *De gir op let!* Allikevel pekte de ut et par svensker som var blitt gode på å forstå dansk. En av dem var Anneli (SK5) som bodde på rom med en av dem.

Hvorfor jentene hang mye sammen utenom skolen, forklarte de med at de hadde behov for å koble av og snakke ”normalt”, i betydninga uanstrengt. Pernille (DK2) påstod at når hun sitter i en gruppe som eneste danske sammen med tre svensker, så prater de nesten bare med hverandre. *Siger man noget, så blir det man siger ikke rigtigt fulgt op.* Hun kunne tydelig merke at hun ikke ble forstått. Resultatet blir at man ikke blir ordentlig integrert i samtalen. På spørsmål fra meg om de hadde liknende opplevelser med de norske elevene, sa de at det gikk bedre, men påpekte at også nordmennene var i mindretall, så det var jo heller ikke så ofte at det var noen norske på gruppa. Pernille nevnte noe om mentalitetsforskjeller, og hevdet *at vi dansker og nordmænd er mer ens – det tror jeg*, uten at hun utdypet påstanden ytterligere.

6.9 Gjennomgang av intervjuets temaer

6.9.1 Synspunkter på egen språkforståelse, utvikling og språklige tilpasningsstrategier

Det å forstå et annet språk gir en god opplevelse. Motsatt føler man kanskje ubehag og frustrasjon når man ikke forstår. I interskandinaviske samtaler vil man måtte anstrenge seg mer enn i nasjonale samtaler, og anstrengelsene vil bero på motivasjon, erfaring og kunnskap (jf. 4.2). Noen helt grunnleggende kunnskaper om hvordan man best kan tilpasse språket sitt i skandinaviske sammenkomster, fikk informantene allerede den andre kursdagen.

Intervjuene fant sted på ulike tidspunkt i kursforløpet, men felles for dem alle er at de ble spilt inn etter forelesningen om språk; ”Va`sa du, sa du”? I kommende tekst viser jeg til hva elevene selv mener om sin egen språkforståelse og utvikling av den, om de opplever at de selv blir godt forstått, hva de mener er vanskelig, og hvordan de løser eventuelle språkvansker.

Line, Heidi og Ellen – noen uttalelser fra de norske deltakerne

Line intervjuet jeg allerede andre skoledag. Hun synes det går fint å forstå svensk, men innrømmer at hun har store problemer med å forstå dansk:

Det (dansk) synes jeg er ganske vanskelig. Altså, jeg må konsentrere meg for å forstå hva de sier da. Også kan jeg dette ut av og til og da er det sånn... Da kommer jeg ikke så lett inn igjen i hva de sier, også får jeg ikke med meg det første de sier så... detter jeg helt ut liksom.

Likevel forstår hun den danske læreren, Niels, noe bedre enn de andre danskene på skolen, fordi *han snakker litt saktere og tar det litt rolig*. Det at Line peker ut den danske læreren, er ikke overraskende, og det bekrefter mine observasjoner av Niels' språklige tilpasninger (jf. 6.7). Det er ingen overraskelse at dansk talespråk er det av de skandinaviske søsterspråka som er den vanskeligste barrieren å bryte i nabospråklig kommunikasjon. Det kan resultater fra tidligere forskning bekrefte (jf. Haugen 1953, Maurud 1976 og Delsing & Åkesson 2005), og så godt som samtlige svensker og nordmenn jeg intervjuet, har kommentert dansk som et problemområde. Jeg vil omtale dette nærmere senere i kapitlet.

På spørsmålet om Line opplever at de andre elevene forstår henne godt, kommer hun med dette eksempelet:

Eh – altså... for eksempel romvenninnen min – da må jeg av og til legge over litt på svensk så hun skal forstå hva jeg sier, sikkert fordi at jeg er fra Bergen og at det er litt sånn "rrr" (demonstrerer med skarpe r) og litt vanskelig på det. Så... Men vi bruker litt kroppsspråk og sånn. "Kan du ta den?" liksom ((strekker ut hånda)), og peker og... Men hun forstår ganske mye faktisk.

Av Lines svar her kan vi se at hun er oppmerksom på at hun har en dialekt som kan være vanskelig å forstå, og gjør derfor visse anstrengelser for å imøtekomme sin samtalepartner. I neste sitat kommer Line med enda et nytt eksempel fra en situasjon med sin svenske romvenninne, der hun viser hvordan hun avslører at den svenske venninna ikke forstår, og hva hun gjør for å få henne til å forstå:

Det var for eksempel i går, så snakket vi om noe, også sier hun "ja" til noe som jeg visste hun skulle si nei til, og da sier jeg [uklart] "nei, nå forstod du ikke hva jeg sa!" - "nei" ((latter)) og da måtte jeg ta hele setningen på svensk – sånn halvveis svensk da.

I stedet for at Line repeterer det hun har sagt på norsk til sin svenske samtalepartner, velger hun heller å veksle til svensk, mer eller mindre. Line fikk ingen undervisning i verken dansk eller svensk på skolen, men mener selv at hun har sett mange svenske filmer og TV-program,

for eksempel Pippi og andre barneserier, *så jeg tror egentlig det er der vi får... at vi forstår svenskene ganske godt da*. Som det har blitt påpekt i andre forskningsprosjekt om interskandinavisk språkforståelse, er ikke TVs rolle helt uten betydning for forståelsen (se f.eks. Bø 1978 og Åsen 1992) – noe også Line trekker frem som en mulig forklaring, og som dermed gjør nordmenn språklig overlegne i møtet med svensker. Det at Line legger om til svensk, er ingen uvanlig strategi blant de norske jentene. Derimot er det et typisk mønster jeg observerte hos samtlige av dem. Dette gjelder både ved muntlige presentasjoner og gruppearbeid i skoletida, og i sosiale sammenkomster på fritida. Denne språklige konvergeringa er med stor sannsynlighet motivert av flere forhold. I første omgang er det rimelig å påstå at konvergeringa er motivert av forståelseshensyn. Annen informasjon som kom fram i intervjuene, kunne tyde på at det dreier seg om en form for ”språklig lekenhet” og et resultat av en generell positiv holdning til svensk. Line beskriver det svenske språket slik:

[...] Jeg synes det svenske språket er fint jeg. Jeg liker s.. altså, de virker så glad og lissom... når de snakker så høres det ut som om de er fornøyd hele tiden [...].

Også Ellen (intervju 8, vedlegg 8) beskriver svensk som et språk med *skjønne ord*. Jeg spør henne om hun har noen favoritter, og da svarer hun:

Det er vel helst det, ”gumman” [+svensk], også når de har setninger de sier som ”lägg av” [+svensk] og sånn. Vi tar etter de, også begynner vi og, ja.

En annen grunn til at vi bedre skal kunne forstå de norske jentenes motivasjon for å snakke svensk, kan tenkes å ligge i det Heidi fortalte meg i et intervju ut i andre kursuke:

[...] Man blir veldig påvirket da, når man går rundt og surrer med en haug med svensker. Det er svensk hele tiden, da begynner du selv å snakke svensk. Det er jo litt morsomt og da.

Flere språkkontaktstudier har vist at det å være i kontakt med et annet språk eller en annen dialekt over lenger tid, vil føre til en påvirkning av den opprinnelige dialekten. Ulike variasjonsmekanismer trer i kraft, og språklig konvergens og modifisering av eget talespråk er typiske konsekvenser av en periode med langvarig innflytelse fra et annet språk. Innenfor mitt konkrete studieområde, reiselederskolen, er det som jeg tidligere har nevnt, det svenske språket som er best representert i form av at det fins flest svenske deltakere. Logisk sett kan vi konkludere med at i dette bestemte møtet mellom de tre språka, vil språkas ujevne representativitet kunne få betydning, og særlig med tanke på i hvilken retning de språklige

påvirkningskreftene foregår. Svensk, som har flest språkbrukere, har en større innflytelse på norsk og dansk enn motsatt. Påvirkningsforholdet mellom de ulike nasjonsspråka kan således karakteriseres som asymmetrisk.

De norske jentenes svenskfargede språkstil ble også lagt merke til av svenskene selv. Det finnes alltid en tilstedeværende risiko for at samtalepartneren kan komme til å reagere negativt på de konvergerende strategiene man benytter, særlig hvis akkommodasjon foregår på flere nivå samtidig (jf. 6.7). Victoria og Malins kommentarer under her viser at de norske elevenes strategi med å legge om til svensk, blir godt mottatt og ikke oppfattet som overdreven (intervju 7, vedlegg 8):

Har dere kjent noen utvikling allerede nå på en og en halv uke?

V: Ja, vi har fått våra norska till att prata mer svenska!

M: Ja verkligen, de har varit duktiga.

De norske elevene her?

M: Mmm, de är duktiga på svenska. Riktigt duktiga!

Er det sånn at de legger om helt eller?

V: De använder lite enstaka ord. De tycker det är kul själv också. Så det är jätteroligt.

Anneli og Robert fra Sverige

Anneli synes som de fleste svensker at *norska är ju betydligt lättare än danska*. Hun har hatt litt telefonkontakt med både nordmenn og dansker gjennom jobben. Da har hun erfart at kommunikasjonen har gått greit med nordmenn, men innrømmer at når hun ringer til Norge *då pratar ju han svenska så jag skall förstå*. Kontakten med danskene var vanskeligere og *där fick vi ta lite på engelska ibland*. Anneli antyder at forståelsen av dansk avhenger av hvilken dansk dialekt samtalepartneren har (intervju 2, vedlegg 8):

[...] Men det beror (på), alltså danskan, hon som jag bor i hop med, jag kommer inte ens i håg vad hon heter – det är inte så noga. Men när hon... Alltså det är ju så olika vart i Danmark de är (ifrån) också, för att det, vissa är ju ((avbryter seg selv)), pratar ju ganska lätt danska. Man kan, har man en konversation så där, så kan man gissa vad de säger åtminstone. Mens alltså andra pratar ju jättesvårt.

Hun du bor sammen med – vet du sånn ca hvilken del av Danmark kommer hun kommer fra?

Jag kommer inte riktig i håg, men hon pratar ju lätt danska, tycker jag. Det tycker jag, så det är bra.

Det er Vibeke fra Ålborg Anneli refererer til. Igjen kommer dette med dialekt opp som tema. Det finnes ingen fasit på hvilken dansk dialekt svensker måtte forstå bedre fremfor andre. Informantene rapporterer forskjellig her. Noen mener at Anja fra København er den letteste å forstå av danskene (jf. intervju 4, 7 og 10), mens andre peker ut Niels, den danske læreren eller Vibeke. Det er etter mitt syn problematisk å avgjøre hvilken dialekt som er den vanskeligste av de danske, for forståelsen vil også avhenge av hvem som lytter, men også hvem som prater. Gooskens (jf. 3.8) har foreløpig kunnet kartlegge danskernes språkforståelse av 18 skandinaviske dialekter. Resultatene fra tilsvarende målinger av nordmenn og svensker foreligger ikke på nåværende tidspunkt. At dialekt er en variabel som påvirker språkforståelsen, er høyst sannsynlig, men er ikke ene og alene en avgjørende faktor. Taletempo, artikulasjon, ordvalg og ikke minst erfaring kommer i tillegg. Jeg har allerede påpekt at Niels konvergerer språket sitt i retning av svensk, og han har jobbet med skandinaviske kollegaer i flere år. Vibeke forklarer i sitt intervju hvordan også hun pleier å legge inn svenske ord og setninger i sitt danske talespråk (jf. intervju 9 vedlegg 8). I forbindelse med elevenes stadige uttalelser og tematisering av dialekter, dukket det opp et annet spørsmål: Hvor gode er egentlig elevene til å identifisere forskjellige skandinaviske dialekter? Jeg stiller meg heller tvilende til at mine informanter er i stand til å gjenkjenne konkrete dialekttrekk, og på bakgrunn av en slik kunnskap har et bevisst forhold til hvilke dialekter i nabolandet som er kompliserte, og hvilke som er lette å forstå. Som vi ser av Annelis sitat over, vet hun ikke hvor Vibeke kommer fra, bare at hun prater en *lätt danska*, noe som hun likevel mener å henge sammen med det geografiske området Vibeke kommer fra.

Motsatt opplever Anneli at de norske elevene ved skolen forstår henne uten problemer, men tror at *de som är ifrån Danmark, förstår mig lika lite som jag förstår dem*. I de tilfellene hun merker at hun ikke blir forstått, må hun forsøke å finne andre ord som likner dansk eller norsk, eller bruke kroppsspråk. I likhet med Line intervjuet jeg også Anneli allerede etter andre skoledag, og jeg spurte henne om hun hadde fått følelsen av om det hadde skjedd noe med språkforståelsen på så kort tid:

Det är svårt att säga eftersom jag inte haft så mycket kontakt, och behövt använda mig utav danska och norska så. Men det tycker jag - alltså jag är förvanad över att jag förstår så mycket som jag gör.

Ja?

Så att, jag vet inte om det beror på om jag utvecklats och lärt mig, eller att det beror på att man kanske har ve (vetat)... kunnat hela tiden. Det vet jag inte. Men man, jag förstår mer än vad jag trodde jag skulle förstå.

Det er tydelig at Anneli er positivt overrasket over at det hittil har gått bra å forstå nabospråka, men stiller seg tvilende til hva det skyldes. I Börestam Uhlmanns rapport fra 1991 om språkmøter i Norden (jf. 3.4) var lengden på møtene en av bakgrunnsvariablene som språkforståelsen ble sett i forhold til. Ifølge møtedeltakernes rapporteringer tydet det på at kortere møter (1-4 dager), fungerte bedre enn lengre møter (5-12 dager). Likevel er det en rekke andre forhold som kan ha hatt medvirkende betydning, og som ikke kan utelukkes. For eksempel var de kortere møtene avholdt av "väl samanslutna kretser" (Börestam Uhlmann 1991:31) som i større omfang hadde hatt en kontinuerlig kontakt, og kanskje derfor var mer språklig rutinerte. Disse kortere møtene stilte muligvis også høyere krav til forberedelse i forkant av møtet. Samtidig tror Börestam Uhlmann (ibid) at "de språklige problemene vid korta kontakter lättare skjuts under mattan". Under de lengre møtesoppholdene, blir gjerne den språklige samhandlinga satt på prøve i flere sosiale situasjoner, man lærer de andre deltakerne bedre å kjenne, og man blir naturlig nok ventet at man konfronteres med språklige hinder når de oppstår.

Hva gjelder Annelis konkrete situasjon på intervjutidspunktet, så har hun foreløpig bare vært på skolen i to dager. Hun har ikke hatt noen utstrakt personlig kontakt med nabofolk før, og er på den måten ikke forberedt på å møte andre skandinaver i en slik betydning som Börestam Uhlmann legger fram. Videre har de seneste to skoledagene til Anneli vært preget av lange forelesninger fra språklig rutinerte lærerne, og det er grunn til å anta at elevene hittil bare har blitt kjent med hverandre på et ytre plan. Det er derfor rimelig å tro at vurderingsgrunnlaget for Annelis uttalelser om egen språkforståelse er påvirket av alle disse omstendighetene til sammen, og at de sammenlagt har gitt henne overveiende positive erfaringer så langt, kanskje også fordi hun ikke har måttet konfronteres med de store utfordringene ennå. Senere observasjoner jeg gjorde av Anneli, viste at hun ofte var sammen med sin danske romvenninne på fritida, og ellers var hun en av de svenskene som involverte seg mest med de danske jentene. Tidligere i dette kapitlet (jf. 6.8) kom det fram at de danske jentene synes Anneli, i motsetning til mange av de andre svenske deltakerne, hadde blitt god til å forstå dansk.

Robert intervjuet jeg etter en uke på skolen. Han har lite erfaring med dansk og norsk tidligere, men bor i Nord-Sverige, og har fra tid til annen vært over grensa til Norge for å stå på ski. I Danmark har han kun vært én gang i forbindelse med den årlige musikkfestivalen i Roskilde. Om sin forståelse av norsk og dansk sier han at

[n]u går det, nu går det mycket bättre. Det gör det faktiskt. Alltså norskan, nu tycker jag det nästan låter som svenska – mer eller mindre. Aaa, danskan är lite, när de pratar fort, då är det fortfarande lite svårt - ja det blir bättre och bättre (intervju 4, vedlegg 8).

Jeg spurte også spesifikt om hvordan det hadde gått når den danske læreren underviste en hel skoletime alene i begynnelsen av uka. Til det svarer Robert:

Ja, jag trodde aldrig att jag skulle förstå danska, för det var grötigt ((latter)) ... Jag kunde inte sitta och skriva samtidigt som han pratade, för då, då försvann allt bort. Jag fick sitta och koncentrera mig och... Det var flera med mig också som efteråt kände så här att ((puster lettet ut)) när han slutade så kunde man slappna av, för man satt och koncentrerade sig så hårt när han pratade. Man var nästan slut efter den lektionen. Nu går det mycket bättre.

Robert var en av de som ikke la skjul på at møtet med nabospråka var litt skremmende. Han innrømte at i starten var bare tanken på å kanskje måtte dele rom med en fra nabolanda urovekkende nok. Ettersom alle guttene på skolen kom fra Sverige, ble det naturligvis slik at Robert fikk bo med en annen svenske. Men ifølge han hadde det kommet reaksjoner om bosituasjonen fra andre deltakere på kurset.

Du bor med en annen svenske på rommet. Men det var jo også bare svenske gutter her...

Ja, man var lite rädd där att hamna med en dansk, och det tyckte... och det var det många som tyckte, de som hamnade med en norska eller danska att bara "Shit! Jag förstår inte ett ord!"

Har det vært reaksjoner på det?

Ja, ja – det var första dagen att det var så här: "Jag förstår ingenting!"

Og du synes det var litt skremmende å tenke på at du kunne ha havnet på rom med en norsk eller dansk?

Exakt. Det kändes lite så där att bara: Hur fan, hur ska **det** gå? Ska man bo ihop med någon man inte förstår över huvudtaget.

Også SK13 kom med en lignende innrømmelse til meg, som jeg noterte meg i feltloggen:

När jag fekk veta att jag skulle bo på rum med en norska så tänkte jag: "Å – varför just mig!".

Skal vi tro på det Robert sier, så var ikke disse ”fryktreaksjonene” vedvarende. Han understreker at det bare gjaldt den første dagen. Senere i intervjuet innrømmer han også at han ikke har satt seg godt nok inn i hvordan guidejobben faktisk foregår i praksis. Ettersom det er et skandinavisk reiseselskap, blir man også omtalt som *skandinavisk* reiseleder, og man skal i den reelle jobbsammenhengen yte service både til dansker, nordmenn og svensker uavhengig av egen nasjonalitet. Jeg spurte derfor om hvilke tanker Robert hadde gjort seg om dette før han ankom guideskolen, og fikk til svar at

[d]å hade jag inte riktig koll på att det skulle vara, alltså, jag visste att det skulle vara danska och norska alltså elever på skolan, men inte att man skulle ta..., jag trodde att var man svensk så tog man hand om svenskar, svenska gäster och så där men. Ja, det var lite nervöst så där när man fick veta, för, för som sagt när man kom hit så förstod man ju inte ett ord av danskan, och så tänkte man ju att det kommer **aldrig** att gå. Men, ja nu märker man att bara på en vecka förstår man så mycket mer, så då, om sju veckor är det nog inga problem alls [...].

Det var ikke uventet at førsteinntrykket av skolen virket litt sjokkerende på elevene. I alle fall ikke fra rektors side (jf. 6.7), som indikerer at dette var noe han ønsket å oppnå for å gjøre det helt klart overfor elevene at det var viktig og ta denne yrkesopplæringa på alvor. Regler ble omhyggelig fremført, hovedtrekk ved kursets innhold ble gjennomgått, som lærernes forventninger til elevene, konsekvensene av å ikke bestå de fem eksamenene deltakerne skulle gå opp til, etc. I tillegg til dette ble det også poengtert hvor viktig det var for en reiseleder å forstå alle de skandinaviske språka. Jeg mistenker at summen av alt dette samt alle andre nye inntrykk fra det å være i helt fremmede omgivelser, kan ha satt noen og enhver ut av balanse. Og når man i tillegg må forholde seg til to andre språk man har liten erfaring med, vil det være en naturlig reaksjon å bli litt spent og nervøs. *Man är ju alltid nervös inför nya grejer, det är man ju, men som oftast så löser det sig jämt, så att man bygger upp lite för stora scenarier*, mener Robert.

Anja fra Danmark

Anja intervjuet jeg i et friminutt den tredje skoledagen. Hun gav uttrykk for at hun så langt var veldig fornøyd med både undervisninga, lærerne og de andre kursdeltakerne. Allikevel påpeker hun at det er litt vanskelig å være dansk i gruppa (intervju 3, vedlegg 8):

Lærerne er rigtig flinke og rigtig søde og åbne – og de virker rigtig coole, og de andre elever virker også rigtig, rigtig søde. Det er lidt hårdt, hvis man kan sige det på den måde, vi er så få danskere, fordi vi skal tænke rigtig, rigtig meget – altså de snakker bare svensk, over hovedet på en, fordi at – og når de snakker så hurtigt så kan du slet ikke følge med. Så det kræver meget arbejde også i starten i forhold til dem, for at vi er lidt... vi er fire og de er tre, svenskerne.

Det blir slitsomt?

Hvad siger du? Det forstår jeg ikke.

At det blir hårdt [+dansk] som du sier – at man må anstrenge seg mye for å få med seg det som blir sagt.

Præcis. Men de er søde så det bliver ikke noget problem altså – det er bare lige indtil man lærer å forstå ordene, hvis man kan sige det på den måde, ikke?

Selv om Anja synes det er vanskelig å følge med når de svenske prater, og spesielt når de snakker med hverandre, synes hun å ha en positiv innstilling til det å overkomme språkvansker og bli kjent med elever fra nabolanda. Igjen kommer den skjeve sammensetninga av kursdeltakere opp som et tema. Anja peker på konsekvensene av å være i mindretall. At det er så mange svensker, gjør at danskene i likhet med nordmennene sammenlagt blir eksponert for mer svensk talespråk enn motsatt. For å ta del i og sosialiseres inn i dette dominerende svenske fellesskapet, vil det for de danske og norske elevene sin del kreves en ekstra innsats på språklig plan. Som Anja beskriver det, kan det til tider bli slitsomt. Vibeke peker på akkurat det samme i sitt intervju (intervju 9, vedlegg 8):

[...] vi er jo ikke så mange danskere. Så man er jo tit alene dansker i en gruppe med svensker, og så tager de jo ikke altid hensyn. Altså de snakker meget hurtigt med hinanden. Men så må man lige sige til dem at de må snakke langsommere. Også hvis man nu siger et eller andet, så er det ikke altid de gider at sige sådan "Hvad sagde du lige?" hvis de ikke forstod det. De gider ikke sådan rigtigt at... prøve at forstå mig på en måde. Det synes jeg de er lidt dårlige til ((latter)).

Men til tross for at man som dansk i gruppa må anstrenge seg nokså mye, mener også Anja, slik som Anneli, å ha lagt merke til en utvikling av egen språkforståelse i løpet av de to dagene hun har vært på skolen. Bare sammenlignet med gårdsdagen, hevder hun å ha blitt bedre til å forstå svensk:

[...] Vi sad og snakkede om det tidligere i dag, det er meget nemmere at forstå hinanden i dag. Vi havde de her præsentationer tidligere hvor vi skulle præsentere hinanden alle sammen, og der var to eller tre af de svenske elever som jeg ikke forstod, og selvfølgelig de interne jokes også, det forstår man jo ikke endnu. Men jeg var faktisk overrasket over hvor meget jeg forstod.

Anja deler rom med en av de svenske jentene, Sara (SK4), og således er begge forpliktet til å gjøre en innsats med å prøve å forstå den andre og å selv gjøre seg forstått. Effekten av det å leve så tett innpå hverandre, vil i alle fall over tid gi positive resultater på språkforståelsen, forutsatt at man faktisk kommuniserer. Anja og Sara fikk god kontakt med hverandre. Jeg snakket med dem begge to i et friminutt litt senere i uka, og begge var enige om at det å bo sammen var en god måte å lære hverandres språk på. Jeg opplevde Anja som den av de danske jentene som tok mest initiativ til å oppsøke svenskene, og at hun ellers var en svært positiv og omgjengelig person. Etter hvert kunne jeg registrere at det løp flere og flere svenske gloser i hennes talespråk. Også Robert gav uttrykk for å ha observert det samme som meg:

[...] För man märker att danskarna, för Anja – hon, hon var ju shitduktig, hon tog ju mycket kontakt i början, och hon började förstå snabbare, alltså hon började förstå svenska snabbare än vad vi förstod danskan.[...].

Et illustrerende eksempel på Anjas stadige absorbering av svenske ord var når jeg spurte henne om hun hadde sett Niklas. Da fikk jeg til svar: *Jeg tror han er med de andre killarna*. Det interessante med dette svaret er at til tross for at hun vet jeg er norsk, svarer hun delvis på svensk (mht. både uttale og ord). I så fall burde hun ha svart at Niklas var med de andre *guttene*. Eller tatt sjansen på at jeg ville forstått dansk; *drengene*, ettersom hun vet at dansk og norsk leksikalsk sett har mye til felles (jf. sitatet under). En mulig forklaring er kanskje å finne i det svaret hun gir her:

Hvilket språk kan du best like [typisk dansk ordstilling]?

Det er svensk, tror jeg, fordi det er så langt fra vores... eller ikke så langt fra dansk, men det er lengst fra dansk. Jeg tror jeg tenker på at det er også det jeg gerne vil lære, fordi norsk – det kan man næsten godt forstå, det er ikke så mange ord du skal lære, men det svenske det forstår du slet ikke noget af – eller jeg forstår det slet ikke når de snakker to og to uden mig for eksempel. Det virker spændende at snart kunne lære å følge med i deres samtaler.

Anja ytrer et ønske om og en vilje til å lære seg svensk, motivert av at svensk er det hun betrakter som mest fremmed og ulikt dansk. Kanskje er det slik at det vi opplever som annerledes og eksotisk, er det som tiltrekker oss? I så fall kan det se ut til å stemme for Anjas vedkommende. Samtidig sier det også en del om hennes personlighet – i motsetning til Robert framstår hun som både uredd og nysgjerrig. Mitt eksempel over, der Anja svarer meg på svensk, var langt fra det eneste, og som jeg allerede har vært inne på, var tendensen den samme hos de norske jentene. Jeg har allerede drøftet noen mulige forklaringer på hvorfor

elevene konvergerer til svensk. Videre er det vanskelig å avgjøre om konvergensen er resultat av en bevisst eller en mer intuitiv handling. Hva som er motivasjonen hos den enkelte, er ikke lett å avgjøre, men det kan, som i Anjas tilfelle, handle om et *ønske* om å lære seg svensk, og derfor fanger man opp de svenske ordene raskere, og bruker dem mest mulig. I akkommodasjonsteorien (jf. 4.5) blir det hevdet at jo større ønsket om sosial aksept er, jo mer omfattende er konvergensen. Det er grunn til å anta at Anjas aktive oppsøking av svenskene snarere kan begrunnes med et ønske om å oppnå en tettere relasjon med dem og en identifisering med denne gruppa (framfor at det bare handler om å øke sin fremmedspråkkompetanse). Det å lære seg språket er en av flere strategier som vil hjelpe henne i denne sosiale tilnæringsprosessen, og et redskap til å redusere avstand og forskjeller.

I undervisningstimene om språk ble det påpekt at svensker var de som hadde størst problemer med å forstå sine nabospråk, at nordmenn derimot har få problemer, og at danskene forstår relativt godt, men er de som normalt må bestrebe seg mest for å gjøre seg forstått. Især gjelder dette anstrengelser med hensyn til det å uttale ordene klart, og særlig overfor svensker. Vi kan ikke utelukke at denne kortfatta oppsummeringa som rektor gav elevene, kan ha festet seg et sted i elevenes bevissthet, og virket som en underliggende motivasjonsfaktor som har styrt elevene til å foreta ulike språkvalg beroende på hvem de prater med. For implisitt i denne erkjennelsen om det asymmetriske språkforståelsesforholdet mellom skandinaver, tør jeg påstå at det ligger en oppfordring. Oppfordringa til danskene er at de må gjøre seg bedre forstått. Oppfordringa til svenskene er at de må bli bedre til å forstå begge de to andre språka, helst dansk, mens nordmennene ikke får noen klar oppfordring om å anstrenge seg – i alle fall ikke når det gjelder å lære seg svensk, for det kan de. Ut ifra dette faktum at elevene er kjente med hvor skoen trykker og hos hvem den trykker mest, samt mine erfaringer fra studieoppholdet, så vil jeg komme med en hypotese: Nordmenns og danskers flittige konvergering mot svensk, og svenskens bevissthet om at de gjør det, bidrar til at svenskene blir mer sløve med hensyn til å selv benytte seg av språklige akkommodasjonsstrategier. Det fører til at svensk som oftest blir et kompromisspråk i skandinaviske sammenkomster. Dersom man som svensk ikke er bevisst på den danske eller norske samtalepartnerens tilpasning, vil det trolig gi han et feilaktig inntrykk av å ha bedret sin egen nabospråkforståelse.

Et annet viktig aspekt innenfor språkkontaktstudier handler om språkas posisjon og størrelse. I den konkrete språkkontaktsituasjonen jeg har studert, er svensk å betrakte som et majoritetsspråk, mens norsk og dansk er minoritetsspråk. I henhold til akkommodasjonsteorien vil språkkontakt medføre tilpasning enten i form av konvergering eller divergering. Det er et kjent fenomen at innenfor et språksamfunn vil det normalt være slik at språklige minoriteter konvergerer i retning av språket til majoriteten. Dette er overens med mine observasjoner av både de norske deltakerne og delvis også de danske (fortrinnsvis Anja og Vibeke).

I en konkret gruppebeidssituasjon på skolen i andre kursuke, hvor bare dansker og nordmenn ble satt sammen for å skrive en tekst, var det derimot få tegn til aktiv omlegging av språket til svensk. Dette bevitner at de danske og norske deltakerne ikke bruker svensk uhemmet og for enhver pris, men er seg bevisste på sine samtalepartnere, og foretar de nødvendige språkskift deretter.

6.9.2 Hva skaper friksjon i samtalene? Et forsøk på å definere noen av problemene

I enkelte av intervjusituasjonene og i andre metaspråklige samtalesekvenser jeg har notert, har elevene kommet med direkte uttalelser om hva det er som gjør det problematisk å forstå nabospråka. Jeg skal først presentere noen relevante utdrag her, for deretter å sammenfatte og kommentere informasjonen:

Kan du peke på noe spesielt som er problematisk med dansk?

Själva orden i sig (själv) är inte så jättesvåra, men det är just uttalet. ”Dejlig chokolade” ((demonstrer med dansk uttale)) liksom. Det låter som de har gröt i munnen när de pratar. Det har jag väldigt svårt för.

Har du hatt problemer med å forstå norsk her nede?

I början med Merete (den norske læreren), för hon pratar inte som du gör (østlandsk talemålsvariant). Det är väldigt annorlunda, men alltså jag förstod det – det gjorde jag, men det märktes tydligt att det var dialekt.

(Intervju 5 med Niklas, vedlegg 8)

Hvor godt føler du at du forstår de andre språka?

Jeg synes jeg forstår det meste. Altså, det er jo alltid et ord her og der jeg ikke forstår, men... også forstår jeg svensk mye bedre enn jeg forstår dansk.

Hva er det som gjør svensken enklere enn dansken?

De snakker mer tydelig, eller jeg vet ikke. Det er vanskelig å forklare egentlig, men det er liksom med danskene så blir det bare: ”Wø” [+lydmalende] – forstår liksom ikke hva de prøver å få ut.

Hvis du har problemer med svensk, hva er det som er problemet da?

Nei, det er liksom... De har andre ord som ikke ligner i det hele tatt. Eller de har et ord som gjerne hos oss betyr noe annet liksom.

(Intervju 6 med Heidi, vedlegg 8)

Hvor godt føler dere at dere forstår de andre språka?

M: Alltså danska man får anstränga sig lite grann – man får ju anstränga sig mer för att förstå, och kanske är det lättare om de pratar lite saktare då. Så att det går ju att förstå om man bara koncentrerar sig, verkligen lyssnar.

Hva er det som går lett med dansk, og hva er det som er problematisk? Kan du peke på noe spesielt?

M: Det är nog de korta orden. Alltså det är väldigt – alltså det är väldigt snabbt slut på orden. Ja, det hade varit lättare om det inte var det. Nej, men det är väldigt snabbt slut på orden. Då hör man inte riktigt.

Har du samme opplevelse?

V: Alltså, det beror ju på. Jag tycker att norskan är ju lätt att förstå. Men danskan det beror sig på vart ifrån i Danmark de kommer. Kommer de från Köpenhamn så är det absolut inga problem att förstå, även om de pratar fort. [...] Men som Niels` dialekt, när han stod och pratade sin rena dialekt, då förstod jag inte et ord ut av vad han sa. För det gick så fort, och det var så bred dialekt.

Og norsk går fint?

V: Det var lite problem när vi var där uppe i Kirkenes då men.

Hva slags problem?

V: De pratar ju väldigt bred norska. Också även – var det ju väldigt mycket samer där uppe samtidigt, så de hade ju den samiska norskan typ så här. Så man bara: ”Ursäkta, vad sa du?”.

(Intervju 7 med Victoria og Malin, vedlegg 8)

Hvor godt føler du at du forstår de andre språka?

Jeg føler at jeg forstår det veldig godt. Det er noen ord jeg ikke forstår, ellers forstår jeg det meste.

Hvis du tenker på svensk, hva er det som eventuelt skulle være problemet der?

Når de begynner med slangordene, så...

Faller du litt ut?

Ja, men det er bare enkelte ord. Når de sier en hel setning så forstår du sammenhengen av det de skal si, så lærer vi nye ord og så husker vi på de.

Hvordan er det med dansken da?

Det er vel akkurat det samme syns jeg.

Ordene?

Ja. Ordene. Og av og til har de sånn: "Uææ" [+lydmalende ord] og da, da skjønner jeg ikke.

Uttalen?

Ja, når de ikke uttaler hele ordet.

Hva mener du med at de ikke uttaler hele ordet?

De forkorter de. Da kan det være vanskelig å forstå hva de mener.

(Intervju 8 med Ellen, vedlegg 8)

Du sa jo at du forstod svensk veldig godt

Ja, ja. Ikke når de snakker hurtigt. Men ellers så.

Hva med norsk da?

Jo, men det... jeg har jo aldri riktig snakket med nordmænd før, men jeg kan da altså merke at der er mange ens ord, og I har jo også det her æ, ø og å, og sådan noget. Så det er jo meget ens med det. Så det, jeg syns det går i hvert fald let – det går lige så fint som svensk næsten.

(Intervju 9 med Vibeke, vedlegg 8)

Jan: Det svåra når man ska lära sig ett språk eller forstå någon som pratar ett annat språk enn sig själv, så är det när folk ställer korta frågor till en, för då har man inget sammanhang. Det är först när folk säger långa meningar eller berättar någonting som man kan ta lite av varje ord, och då förstår man. Det är de här korta fraserna som är svåra.

(Middagsprat, vedlegg 9)

Dansk uttale har ved flere anledninger blitt utpekt som et gjennomgående problemområde i interskandinavisk kommunikasjon. Dansk regnes å være det mest progressive av de nordgermanske språka, og utviklinga av talespråket har skjedd i et hastig tempo sammenlignet med hva som er tilfellet i det svenske og det norske språksamfunnet. Dansk har gjennomgått en rekke fonologiske forandringer. Kort oppsummert er disse forandringene av nyere tid knyttet til vokalsystemet. Tonemtap, utvikling av stød, bortfall av trykklette

vokaler, vokalisering av r og r-påvirkning av vokaler kan nevnes som noen av de sentrale. Alle disse lydligene endringene har medført at uttalen har fjerna seg radikalt fra skriftspråket (mer om dette i Torp 1998).

Som vi kan lese ut av eksemplene, er det en bred enighet blant de norske og svenske informantene om at den danske uttalen er komplisert. Orda i seg selv, som Niklas sier, er ikke nødvendigvis så vanskelige – noe han trolig har erfart etter å ha lest en rekke danske tekster på skolen. Det dreier seg om måten orda kommer ut på. Heidi beskriver dansk som utydelig. Ellen påpeker at det er vanskelig å oppfatte orda fordi danskene forkorter dem, og får støtte av Malin (intervju 7), som supplerer at *det är väldigt snabbt slut på orden*. Jan opplever at også de korte setningene, som for eksempel når man blir stilt et spørsmål, kan være vanskelige å forstå, da de fremstår som mer spontane og kontekstløse. Videre blir tempo og dialekt definert som avgjørende forutsetninger for forståelse. Snakker man for fort, eller har en markant dialekt (i betydninga talemålsvarietet som skiller seg markant fra det som oppfattes som standardtalemålet i de respektive landa), blir det mer besværlig for den som lytter og forsøker å følge med.

Danskene på kurset kritiserte ofte svenskene for å snakke veldig fort, og at det av den grunn ble vanskelig å forstå svensk. I den grad det finnes problemer i svensk-norske samtaler, mente de norske deltakerne at forståelsen av ord er et typisk problem – enten at de har en annen betydning på svensk enn på norsk, eller at de er helt fremmede. Ellen har også fått inntrykk av at svensker bruker mye slangord, og at det kan være vanskelige å gjette seg fram til hva de betyr. Likevel modifierer hun svaret sitt ved å si at det kun gjelder enkelte ord, og at man dessuten får god støtte i konteksten. Angående de danske og svenske elevenes oppfattelse av norsk, er det ingen bestemte problemer som utmerker seg. Begge grupper synes norsk er lettere å forstå enn hverandres språk, og at det som regel ikke oppstår noen store språklige misforståelser. Enkelte, som Niklas og Victoria, har kommentert det at visse norske dialekter kan virke hemmende på forståelsen. Ellers påpeker svenskene som oftest at den norske uttalen, i motsetning til den danske, er veldig klar. Danskene peker på likhetstrekk mellom norsk og dansk på ordnivå.

6.9.3 Holdninger til nabospråk og eget språk

Ser vi på informantenes beskrivelser og vurderinger av hverandres språk, kommer klare kontraster til syne. Foruten at disse beskrivelsene er høyst subjektive, er mitt hovedinntrykk at elevene ofte vurderer språka med samme ordkategorier som når de ble bedt om å definere forståelsesproblemer. Norsk blir beskrevet som *glatt, rent, härligt, roligt, sjovt og syngende*, bare for å nevne noen adjektiver. Beskrivelser av dansk blir som oftest omtalt i disse ordlag: *uklart, grötigt, som om de "grumlar" fram allting, låter lite arga, og som de har en potet sittende fast i halsen*. Motsatt blir svensk skildret som *tydelig, fint, høres ut som om de er fornøyd hele tiden, skjønne ord, flydende og dejlig*.

Allerede i 1953 var Haugen inne på holdninger som et viktig aspekt ved språkforståelsen. Dette aspektet har også i noen grad vært utforsket i senere undersøkelser, blant annet i forskningsprosjektet Broen og sproget (2001) og hos Delsing og Åkesson (2005). En positiv innstilling til og vurdering av nabospråket (og dels dialekter) og nabofolket, kan se ut til å ha betydning for språkforståelsen. Delsing og Åkesson kom fram til at de som synes et språk er fint, også har lettere for å forstå det.

Om dialekter

I foregående kapitler ser vi av sitatene at elevene er særlig fokuserte på dialekt som et aspekt ved språkforståelsen. Jeg skal komme med noen kommentarer i tilknytning til dette. Som jeg allerede har antydnet tidligere (jf. s.101), er det vanskelig å rangere dialekter etter vanskelighetsgrad fordi forståelsen i stor grad avhenger av både taler og lytter. I tillegg stilte jeg meg tvilende til om elevenes ferdigheter til å gjenkjenne ulike dialekter fra nabospråka var gode nok, og at deres kategorisering av dem som lette eller vanskelige dermed måtte ses på som mer eller mindre tilfeldig. Et relevant spørsmål her blir: Hva er det elevene forstår med *dialekt*? For å besvare dette spørsmålet, er det riktig å ta utgangspunkt i den faktiske dialektsituasjonen i dagens Skandinavia. Vi finner her et klart skille mellom Danmark og Sverige på den ene siden, og Norge på den andre siden. Utviklinga i Danmark, Sverige og Norge har gjennom historien nesten vært samkjørt når det gjelder politiske, sosiale og religiøse forhold, men på det språkpolitiske plan er det kjent for enhver språkentusiast at

Norge markerer seg som ”annerledeslandet”¹⁴ i forhold til Danmark og Sverige – en situasjon som i stor grad kan forklares historisk og som har å gjøre med de ulike nasjonenes tilblivelsesforhold. I det danske og det svenske språksamfunnet finner vi grunnleggende forskjeller i innfallsvinkler, problematisering og holdninger til språknormering (jf. 4.4.2). Man kan med sikkerhet si at det har vært en annen grobunn for dialektene i Norge sammenlignet med Sverige og Danmark. I Norge har vi som kjent ikke noe offisielt standardtalespråk. Allikevel er det nok en alminnelig forestilling om at det bokmålsnære talespråket som finnes i Oslo og på store deler av Østlandet, er den varianten som assosieres som et dialektfritt standardtalemål. I Danmark og Sverige har hovedstadsområdene fungert som normgivende sentrum i uttalenormeringa, og det er talespråket her som hele veien har blitt oppfattet som riksmål eller standardtalemål. Følgelig sprer de københavnske og stockholmske trekk seg til resten av landet.

De danske og svenske elevene på guideskolen viste ingen tydelige tegn på at de hadde problemer med talespråket til de norske elevene og læreren fra Bergen. Niklas kommenterer likevel at det var litt vanskelig å forstå den norske læreren i starten *för hon pratar inte som du gör (østlandsk talemålsvariant)*. *Det är väldigt annorlunda, men alltså jag förstod det – det gjorde jag, men det märktes tydligt att det var dialekt* (intervju 5, vedlegg 8). I grunn burde ikke Niklas ha hatt særlige store problemer med å forstå Merete. Som jeg beskrev tidligere i kapittelet, var hennes måte å snakke på fri for typiske dialektord og mer bokmålsnært, i tillegg til at frekvensen av svensk ordbruk var høy. For meg var det skarre- r`en og tonefallet som var de to dialekttrekka som var mest påfallende. Både Merete og Niels gjorde det klart allerede fra første skoledag at de begge snakket dialekt, og at det av den grunn kanskje kunne være litt vanskelig å forstå dem. Niels fortalte elevene at i det øyeblikket de forstod hans dialekt, så ville de forstå alle dansker uten vansker. Dette utsagnet, og også andre sitat fra intervjuene, illustrer muligvis at det råder en generell holdning til at dialekt nærmest er ensbetydende med problematisk – og i særlig grad ser det ut til at dette er en typisk forestilling blant svensker og dansker. I så fall er det kanskje mer reelt å omtale det som en stereotypi – en inngrodd og adoptert forestilling? Kan det være slik

¹⁴ *Anderledeslandet* er tittelen på et dikt av lyrikeren Rolf Jacobsen, og er hentet fra hans diktsamling *Nattåpent* fra 1985. I 1994, i forkant av EU-avstemmingen, ble tittelen et politisk begrep lansert av Senterpartiet på et av partiets landsmøter samme år, og siden den gang har det blitt stående som et sentralt begrep i norsk politikk. Diktet var blant annet ett av bidragene til organisasjonen *Nei til Eus* utgivelse av en antologi.

at nettopp den holdninga til at ”dialekt” er vanskelig, er det som får dialektbruk til å virke vanskelig? – og at det her er snakk om en slags ”troll i ord”-effekt? Vi skal se på et par sitater til, hvor Victoria (intervju 7, vedlegg 8) forteller om sin forståelse av nabospråka:

V: [...]. Jag tycker att norskan är ju lätt att förstå. Men danskan det beror sig på vart ifrån i Danmark de kommer. Kommer de från Köpenhamn så är det absolut inga problem att förstå, även om de pratar fort. För att det är ju som i Oslo, det är väldigt mycket blandat med båda svenska och norska, så på danskan är det ju både svenska och danska. Men som Niels` dialekt, när han stod och pratade sin rena dialekt, då förstod jag inte et ord ut av vad han sa. För det gick så fort, och det var så bred dialekt.

Vi ser at Victoria har en oppfatning om at språket som snakkes i København og Oslo, er uproblematisk å forstå. Jeg velger å tro at hun bygger sine påstander på kunnskapen om at hovedstedende representerer standardspråket (slik det gjør i Sverige), og at standardspråket følgelig asosieres med et lett språk. Men den danske dialekten som Niels snakker, den beskriver hun som bortimot uforståelig – i alle fall i starten. En kommentar av SK13 sier noe av det samme som Victoria: *Men Anja är lätt att förstå! Jag tror hon kommer från København.* Også Anneli hevdet at forståelsen av dansk kom an på hvor i landet samtalepartneren kom fra. Hun sier imidlertid at Vibeke er lett å forstå, men kan ikke huske hvor hun kommer fra. Det viser seg at Vibeke kommer fra et lite sted utenfor den nordjyske byen Ålborg – altså et godt stykke fra København. Hennes dialekt skiller seg altså ikke betydelig fra Niels` dialekt¹⁵. Victoria og Annelis syn på hvor godt de forstår to dansker med tilnærmet samme dialektbakgrunn, er motstridene. Forskjellen er at Victoria *vet* at Niels snakker dialekt, mens Anneli ikke er oppmerksom på at Vibeke gjør det. Med utgangspunkt i dette spør jeg: Kan det være slik at denne forskjellen, mellom en erkjennelse og en ikke-erkjennelse i forkant, gir seg utslag i to ulike typer mental innstilling til å imøtekomme og forstå en talespråklig varietet som avviker fra det som regnes som standardtalespråket?

Jeg mener det er grunn til å tro at dette kan være et viktig sosialpsykologisk aspekt, som vil påvirke danskers og svenskers møte med og holdning til grannespråka, og dernest influere språkforståelsen. I alle de nordiske landa har vi hatt en avdialektiseringsprosess i løpet av det

¹⁵ Jeg bruker her ordet *dialekt* ettersom det var den betegnelsen som også ble brukt av lærere og elever. Når det gjelder den talespråklig situasjonen i dagens Danmark skiller det normalt mellom fire typer dansk: 1) standardspråk, slik man snakker i København 2) svak regional standard som man finner i de større byene utenfor Sjælland 3) sterk regional standard som hovedsakelig snakkes i mindre byer/tettsteder og til slutt har vi en mindre gruppe som ennå snakker 4) tradisjonelle dialekter, først og fremst av eldre mennesker fra små samfunn/landsbyer på Jylland og Bornholm (. Den talespråksvarianten Vibeke og Niels normalt snakker, vil trolig havnet et sted mellom kategori 2 og 3.

siste århundret, hvor dialektnedgangen i Danmark og Sverige i særlig grad har vist en dramatisk fallkurve. I Norge er ennå dialektene mange, og de har større prestisje enn de har i nabolanda. Nordmenn flest er dermed vant med å høre stor talespråklig variasjon hver dag, både i media, jobbsammenheng og ellers i det sosiale hverdagslivet. At nordmenn stadig viser seg å være de som forstår sine nabospråk best (jf. kapittel 3), kan med stor rimelighet forklares med at de har en holdningsmessig og mental beredskap til å møte språklig variasjon. Tilsvarende teorier har tidligere blitt brakt på bane av både Gun Widmark (muntlig opplysning fra Geirr Wiggen gitt under veiledning 23.10.06), og Arne Torp (1998).

Jo mer kontakt, jo finere låter det?

Synes man et språk er fint, har man også lettere for å forstå det. Motsatt kan det også være interessant å undersøke om man vurderer et språk som finere etter hvert som man eksponeres for det, blir kjent med de som snakker det og forstår det. I kapittel 3.6 omtalte jeg Kärlander og Jørgensens prosjekt om høreforståelsen av dansk og svensk hos elever i øresundsregionen. Der ble det reist spørsmål om man har god kontakt med nabolandet fordi man synes språket der er lett eller fint, eller om nabospråket vurderes som lett eller fint fordi man har god kontakt. Forskerne kunne ikke med sikkerhet påvise i hvilken retning påvirkninga skjer.

I spørreskjemaet fikk kursdeltakerne rangere hverandres språk på en femtrinns skala, der 5 var fint og 1 var stygt. I tilknytning til denne delen av spørreundersøkelsen vil jeg først komme med noen observasjoner jeg mener er interessante, og som muligvis kan klargjøre enkelte resultater fra finhetsrangeringa.

Som jeg har nevnt før, virket to av de danske jentene, Anja og Vibeke, mer positive til det å lære seg svensk, og særlig Anjas innsats med å bli inkludert i det svenske miljøet var svært framtreddende. Utover det var det også mye som tydet på at relasjonen mellom Anja og romvenninnen Sara på et tidlig tidspunkt ble godt etablert. De kom nesten alltid sammen til frokost, satt ved siden av hverandre i klasserommet, gikk på trening sammen, lagde felles middager etc. De tre øvrige danske jentene, Pernille (DK2), Lotte (DK3) og Vibeke (DK4), grupperte seg mer sammen. Også Malin (intervju 7) merket seg dette sterke samholdet og sier om danskene at *de håller sig faktisk lite för sig själva*. Hun mente at *de gärna kunde sprida på sig lite grann*. Det skal nevnes at Lotte og Vibeke kjente hverandre fra før og at det ble naturlig for dem å holde sammen den første tida. Likevel var Vibeke den av de tre jentene

som jeg oppfattet at hadde best kontakt med sin romvenninne Anneli, så Anneli var ofte å se sammen med den danske jentetrioen.

Spørreskjemaet med rangeringsoppgava fikk elevene utdelt tredje skoledag. Elevenes resultater i vurderinga av hverandres språk viser noe av det samme mønsteret som liknende undersøkelser har indikert før. En overflatisk oppsummering viser at de danske kursdeltakerne vurderte sitt eget språk og norsk som like fint (gjennomsnittlig 3,5 poeng), og svensk som det klart fineste (gjennomsnittlig 4,5 poeng). De norske elevene vurderte dansk som mindre pent (2,66), sitt eget språk som forholdsvis fint (3,66), mens alle var enige i at svensk var det fineste og gav det 5 poeng hver. Svenskene på sin side vurderte norsk (4,28) som et fint språk, mens dansk språk ble vurdert mer i retning av stygt (2,5). Sitt eget språk vurderte de som nesten like fint som norsk (4,07). (For en mer detaljert poengfordeling, se vedlegg 6b).

En av de svenske deltakerne skiller seg ut i sin vurdering av dansk ved å være den eneste som gir det 4 poeng. De øvrige svenskene gir mellom 1 og 3 poeng. Den som gir 4 poeng, er Sara (SK4), som bor sammen med Anja (DK1). Anneli (SK5), som bor sammen med Vibeke (DK4), rangerer dansk med en 3`er, mens Pernille (DK2) og Lotte (DK3) sine samboere (SK8 og SK18) begge gir dansk en 2`er. Det jeg antyder er at de svensk-danske relasjonene jeg har notert meg mellom elevene, sett i lys av hvem som bor med hvem, kan ha hatt betydning for finhetsvurderinga. Økt grad av kontakt kombinert med en positiv, åpen, nysgjerrig og utadvent personlighet, slike personlighetstrekk Anja presenterer (jf. s. 106), har trolig oppmuntret Sara til å vurdere dansk som et fint språk – nesten dobbelt så fint som det gjennomsnittlige svenske omdømmet. Jeg oppfattet Vibeke som en rolig og litt mer sjenert person enn Anja, men også hun viste stor velvilje til å akkommodere i retning av svensk fra starten av, og hun har senere i intervjuet forklart at hun i sine første barneår snakket finlandssvensk, og at hun godt kunne tenke seg å lære det svenske språket igjen. Verken Pernille eller Lotte viste etter mitt syn et tilsvarende engasjement til å bli bedre kjent med svenskene eller samme interesse for å lære seg språket. Mine antydninger om det ble i noen grad bekreftet i den samtalen jeg hadde med de danske jentene (Vibeke, Pernille og Lotte) under middagen siste kveld før hjemreise (jf. 6.8).

Personligheten – en glemt forutsetning?

Hvorvidt mine tolkninger av det jeg har observert kan la seg overføre til å gjelde også andre liknende sammenhenger, er ikke min viktigste intensjon å finne ut av her. Derimot ønsker jeg å fremme tanken om at en språkbrukers personlighet kan fungere som en bakgrunnsvariabel for språkforståelse. Jeg tenker da ikke bare på individets forståelse av et annet språk, men også på hvordan personlighet måtte fungere som en sentral faktor for individets mer generelle kommunikative kompetanse og evne til å tilpasse seg og gjøre seg forstått hos andre, og dernest gi andre språkgrupper en positiv opplevelse av det språket individet selv representerer. Det er en kjent sak at sosiolingvistik som fagdisiplin har hentet impulser fra andre fagområder (jf. 5.1.2). Likevel finnes det bare noen få sosiolingvistiske studier som har berørt personlighetsaspektet i sammenheng med språkbruksforskning. Av de som i varierende utstrekning har tematisert forholdet mellom personlighet og språkbruk, nevner Geirr Wiggen (2005) navn som Aslaug M. Torvund, Brit Mæhlum, Eva Aniansson (for mer detaljert omtale, se op.cit. ss. 202-203). Her finner jeg det også riktig å også oppgi Martin Sjekkelands undersøkelser (jf. Sjekkeland 2001). Wiggen (op.cit.:203) skriver at

[d]et er det sosiolingvistiske kjerneområdet som beskjeftiger seg med beskrivelse og forståelse av variasjon i språk og språkbruk, som nyere personlighetsforskning kan tenkes å kaste lys over i første rekke, men dernest også enkelte andre områder med saklig tilknytning til det, som språkpolitisk normproblematikk og språkdidaktisk virksomhet, både i deres agenda-/målfastsetting og i deres implementeringstiltak.

Personlighetsforskninga kan altså bringe fram nye perspektiv som godt lar seg kombinere med den variasjonelle sosiolingvistikens nå mer individsentrerte engasjement som vi har sett den senere tid. Fokuset har ”fra kausalitetssøking i allmenne sosiale faktorer [...], til leiting etter forklaringer på språkbruksvariasjonen i den enkeltes sosiale intensjoner”.

Wiggen hevder at nyere empiriske funn innen personlighetsforskning nå ”utfordrer sosiolingvistikken i nettopp den grunnpremissen ved at den [...] betoner sterkt arvelige (genetiske) og dermed idosynkratiske forutsetninger for både personlighetsdanning og sosiale preferanser” (op.cit.:204). Som et eksempel pekes det på at personlighetstrekket ekstroverhet/introverthet (utadvendthet/innadvendthet), som Wiggen beskriver som viktig i språkbrukssammenheng, er en grunnleggende egenskap ved vår personlighet, og som nyere nevrobiologisk og personlighetspsykologisk forskning fastslår som genetisk nedfelt i mennesket. Det betyr samtidig at samfunns- og miljømessige faktorer, derunder familiære forhold, i begrenset omfang får innvirkning på vår personlighetsprofil, som i sin tur har innflytelse på individets læringsforutsetninger (mer om dette i Wiggen 2005).

6.9.4 Synspunkter på undervisning og kursopplegg

Jeg har allerede kartlagt informantenes bakgrunn med hensyn til tidligere erfaring med nabospråk og sosial omgang med folk fra nabolandet. I kapittel 6.8 ble det naturlig å vise til noen få kommentarer tilknyttet undervisningsopplegget. I intervjuene har jeg forsøkt å få elevene til å komme med sine synspunkter på undervisninga, og også hva de selv mener har vært den viktigste kilden til økt språkforståelse i løpet av kursoppholdet. Nesten samtlige elever jeg intervjuet, har pekt på fordelene av å ha tre lærere som samlet representere de skandinaviske språka. På den måten får elevene høre dansk, norsk og svensk vekselvis gjennom hele skoledagen, og det legger nærmest et press på å lære å forstå. Robert representerer det jeg oppfattet som et generelt syn fra elevenes side. Han ser det som svært nyttig for utviklinga av språkforståelsen at lærerne i undervisninga har lagt vekt på å aktivt benytte alle de tre skandinaviske språka i både tale og skrift.

Er det noe du kan peke på ved kurset eller undervisningen som har hjulpet deg til å forstå de andre språkene – at du har blitt bedre?

Ja, men det är nog att det är norsk eller dansk lärare och norsk lärare också så där så att man... ja du måste förstå det nästan. Och också sen som när de har sådana olika... som de visar på overhead, alltså då kanske det står på svenska, men han pratar på danska och norska, så att man får höra orden, så att man kopplar de svenska orden med hur de ser ut på danska eller norska – så tycker jag.

Så det har vært en bra...

Ja det har varit jättebra! Också kompendierna, att de har varit på olika språk. För då har man gått igenom det kanske på svenska, så får man det på danska, då vet man ju vad innehållet är, så då går det att räkna ut orden och så där också.

(Intervju med Robert, vedlegg 8)

Slik jeg har tolket det, gav undervisninga også noen av elevene en ny forståelse, interesse av og oppmerksomhet rundt det faktum at de skandinaviske språkas lingvistiske slektskap.

Eksempelvis sier Niklas (jf. intervju 5, vedlegg 8):

I början pratade alla tre (lärerne) skandinaviska. Men sen förklarade de mer och mer om språken, danskan först, på en gång, liksom... Det är ju väldigt likt svenska i grund och botten! Men just då började jag att förstå ännu mer. Det var väldigt, väldigt spännande framför allt.

Det er tydelig at også bosituasjonen har vært til god hjelp for språkforståelsen til de som fikk anledning til å dele rom med en fra nabolandet. For utenom det har selve deltakelsen i det sosialt etablerte fellesskapet som yrkesopplæringssituasjonen legger opp til, vært en verdifull

mulighet til læring. Malin (intervju 7, vedlegg 8) snakker om betydninga av *att man är på plats* og trekker flere paralleller til andre positive erfaringer hun har hatt med fremmedspråkinnlæring. Vibeke (intervju 9, vedlegg 8) uttrykker det på denne måten:

Det er jo at være sammen, altså være i konstant kontakt med dem hele tiden ligesom vi er nu. Bo sammen med en, så man er tvunget til at skulle snakke det språk.

Om man kanskje ikke er direkte tvunget til å akkommodere optimalt i en interskandinavisk kontekst, ved å legge om helt til samtalepartnerens språk, så kan Vibekes sitat forstås på den måten at det i den gitte språkkontaktsituasjonen ligger en slags forventning om å gjøre visse språkstrategiske tiltak for å få til en vellykket kommunikasjon.

Sett under ett er det ingen tvil om at undervisningsopplegget i et språkinnlæringsperspektiv har hatt en positiv virkning. Det at man i løpet av kurset har satt av to timer til å tematisere de skandinaviske språkas likheter og forskjeller, samt løse oversettelsesoppgaver, var etter mitt syn ikke det som hadde størst effekt på språkforståelsen. Det var ingenting som tydet på at elevene var blitt noe særlig bedre til å forstå hverandre etter de to timene. På en annen side mener jeg det er grunn til å hevde at elevene straks ble mer bevisste på nettopp de lingvistiske forholda som ble tematisert, og langt mer oppmerksomme på hvilke språklige strategier som kan være lønnsomme i skandinaviske samtaler. Jeg fikk inntrykk av at dette også var lærernes intensjon med opplegget denne dobbelttimen – å gi kursdeltakerne en liten introduksjon. Det som utvilsomt har vært stimulerende for deltakergruppas utvikling av det man kunne omtale som en passiv nabospråkkompetanse, har vært kursets struktur og opplegg som helhet. For det første bygger undervisninga på et skandinavisk fundament og kulturfellesskap, ettersom bedriften My Travel driver sin virksomhet i både Danmark, Norge og Sverige. Yrkesopplæringa foregikk således til enhver tid omgitt av en skandinaviskinspirert kontekst. At undervisningsspråket konstant vekslet mellom dansk, norsk og svensk, og likeledes at det supplerende skriftlige kursmaterialet var fordelt på de tre nasjonsspråka, er pedagogiske tiltak som helt klart er sentrale komponenter i det komplekset av faktorer som bidrar til, og nærmest sikrer guideelevene til, å øke sin språkforståelse i løpet av kurset. Daglig fikk de høre alle tre språka, enten ved at lærerne foreleste, eller at de samarbeidet med hverandre i grupper. De ble vant med å høre den språklige variasjonen. Lærerne fungerte som levende eksempler på hvordan man tilpasser språket sitt i dette yrket, og det påvirket med stor sannsynlighet også elevene til å gjøre det samme. At kurset var lagt til utlandet, fremfor ett av de skandinaviske landa, var også en fordel i språklig henseende.

På den måten ble alle elevene likestilte i den forstand at de sosiale omgivelsene var nye og fremmede for alle. Ingen kunne føle seg mer hjemme og mer trygge enn andre. De ble gitt et likt utgangspunkt. Måten å innlosjere deltakerne på, i et avgrensa område der all aktivitet foregår på et spansk feriested for skandinaviske turister, har i et språkinnlæringsperspektiv også vist seg å være en nøye overveid og effektiv læringsstrategi. Dessverre var det ikke slik at alle deltakerne ved kurset fikk denne muligheten til å bo med en deltaker fra et annet naboland grunnet den skjeve nasjonsfordelinga, men de som fikk den, gav uttrykk for at de hadde hatt stort utbytte av løsninga.

6.10 Videotesten

Etter de første fem dagene på guideskolen gav jeg elevene en test for å måle høreforståelsen av talt svensk, dansk, norsk og engelsk. Selv om jeg hadde bestemt meg for at mine undersøkelser skulle være overveiende kvalitative, fant jeg det likevel interessant å sette elevene i en testsituasjon tilnærmet lik de testsituasjoner vi har sett i den tidligere forskninga, som hos Maurud, Bø, Delsing og Åkesson. Her har måling og tallfesting av nabospråkskunnskaper vært det sentrale.

6.10.1 Testmaterialet

Via Arne Torp på Instituttet for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo var jeg så heldig å få tilgang til deler av det samme testmaterialet som ble brukt i forbindelse med INS-prosjektet og de undersøkelsene Delsing og Åkesson gjennomførte i 2005 (jf. 3.7). Foruten at det av praktiske hensyn både var tids- og kostnadsbesparende for meg å få låne dette materialet, gav det meg også en unik mulighet til å sammenligne resultatene til min informantgruppe med resultatene til de ungdommene som deltok i INS-prosjektet. Videre kunne jeg også se om resultatene på videotesten stemte med de observasjonene jeg allerede hadde gjort meg om elevenes språkferdigheter i den autentiske yrkesopplærings situasjonen. Dette gav meg dessuten anledningen til å vurdere hvor godt eller dårlig de faktiske resultatene fra videotesten samsvarte med de selvrapporterte dataene elevene hadde oppgitt om sine nabospråksferdigheter.

Testmaterialet bestod av til sammen fire videoklipp fra det internasjonalt kjente TV-programmet *Vil du bli millionær?*. Hvert av klippene var innspillinger fra de respektive skandinaviske landa i tillegg til en britisk versjon. På den måten kan vi si at testen består av fire deltester. Til hvert videoklipp er det laget fem spørsmål basert på innholdet i samtalen mellom programlederen og deltakeren.

Til tross for at konseptet for programmet *Vil du bli millionær?* er likt for alle land, er det åpenbart at innspillingene innholdsmessig ikke kunne bli identiske. Programlederne og deltakerne i konkurransen er følgelig ikke de samme personene for hvert land, og innholdet i samtalen mellom dem varierer også. I det svenske videoopptaket møter vi en kvinne som tidligere har jobbet som distriktslege, men som nå har pensjonert seg. Hun forteller om sin interesse for vandring, og at hun har vandret pilgrimsveien (*pilgrimsled* er ordet hun bruker på svensk) fra Paris til Nord-Spania. Hun oppgir at tiden i helvete [sic! hun mener nok skjærsilden] halveres dersom man har gått denne veien. Til slutt forteller hun litt om ulike husdyr og at datteren hennes har en hest. I den danske utgaven av programmet får vi treffe en 35 år gammel mann som opprinnelig er ingeniør, men som har jobbet i reklamebransjen i mange år. Han arbeider for tiden hjemme, og hans arbeidsoppgaver består i å forfatte tekster til internett, brosjyrer og lignende. På fritida spiller han klassisk gitar, og hvis han vinner en stor sum med penger, har han et ønske om å bygge et eget halmhus. Personen vi møter i det norske programmet er en mann som jobber som redaktør i et pressebyrå. Han skriver bridgespalter og lager kryssord for forskjellige aviser. Dette yrket har hatt i tjue år. Han er interessert i bridge, og hjemme hos han sitter hele bridgeklubben klar til å hjelpe hvis det blir nødvendig. Komposisjonen i det engelske videoklippet skiller seg noe fra de skandinaviske. De skandinaviske versjonene er klipt og satt sammen av to samtaleutdrag fra ulike tidspunkt i programmet, mens den engelske er kun én lang, sammenhengende dialog. Også her møter vi en mannlig deltaker, men opptaket er mer et slags tilbakeblikk og en oppsummering av hvordan det gikk da han tidligere deltok i TV-konkurransen. Han kommer selv med kommentarer til spørsmålet han svarte feil på, hva han tenkte, og hva vennene hans uttalte da han svarte feil. Til slutt får vi vite at pengene han vant, ble brukt på en reise til Antarktis og kjøp av motorsykkel. En del av gevinsten har han også delt med vennene sine.

Ettersom de fire videoklippene innholdsmessig er såpass ulike, er det ikke til å unngå at vanskelighetsgraden mellom dem også varierer. Spørsmålene som er utarbeidet til hver test, vil være styrt av innholdet i samtalen. I neste omgang vil andre faktorer, som stemmen til

den som snakker, taletempoet og tekniske forhold som lyd- og bildekvalitet, være viktig å ta med i vurderinga av materialet. Den uklipte komposisjonen av den engelske innspillinga vil trolig gjøre det lettere for testpersonene å få en klarere sammenheng av innholdet, slik Delsing og Åkesson også har påpekt (2005:43). De har også diskutert hvorvidt de ulike temaene for samtalene er hverdagslige, kjente samtaleemner for informantene.

Den svenska texten behandlar bland annat en vandringsled som, når man har tillryggelagt hela sträckan, halverar ens tid i helvete. Detta er inte något som kan antas vara bekant för testpersonerna, och heller inte mer eller mindre bekant för en testperson än en annan. Å andra sidan gynnas inget land mer än et annat. Frågorna och innehållet i den engelska texten är mer konkret och vardagligt, och detta gäller också den norska sekvensen som handlar om korsord och bridgespel. Den danska sekvensen handlar också om kända ting, nämligen reklambranchen, men här kommer ett förvillande element in i det at mannen i inslaget har arbetat med en del olika saker och vi bara frågar efter vad han sysslar med i nuläget. Vidare talar den norska deltagaren relativt otydligt medan den danske talar ovanligt tydligt (Delsing & Åkesson 2005:44).

Jeg kan si meg enig i mye av det forfatterne beskriver ovenfor. Jeg stiller meg derimot noe tvilende til at bridge kan karakteriseres som et hverdagslig tema. Sammenlignet med pilgrimsvandring ville jeg nok svart ja. Sett i forhold til reklame er svaret nei. Men bridge er ikke et spill som typisk har mange unge spillere eller appellerer til unge mennesker.

6.10.2 Testsituasjonen

Under testen satt elevene i klasserommet. Videoklippene ble vist på et helt enkelt fjernsyn som viste et tilfredsstillende bilde, og lydstyrken var jeg påpasselig med å skru godt opp. Jeg gav igjen klar beskjed om det ikke skulle settes karakter på denne testen, og at den ikke skulle inngå i noen samlet evaluering av deres prestasjoner som elever ved skolen. Resultatene ville ikke ha noen betydning for den endelige avgjørelsen på om de ville bli kvalifiserte reiseledere eller ikke. Årsaken til at jeg igjen valgte å presisere dette, var fordi jeg etter kort tid hadde fått inntrykk av at flere av elevene jobbet svært hardt og pliktoppfyllende med sine kursoppgaver og at de tok denne reiselederutdanninga seriøst, slik rektor også hadde poengtert tidligere. Elevene virket positive til undersøkelsen og trygge på testsituasjonen og min rolle. De var nå blitt vant til at jeg var en del av gruppa, og flere av elevene hadde i samtale med meg vist interesse for mitt prosjekt. Også i spørreundersøkelsene jeg hadde delt ut dagen før, svarte så godt som alle elevene at de syntes

at det hadde vært interessant å svare på undersøkelsen, og at tema for undersøkelsen også var interessant. Bare noen få svarte ”vet ikke”, men ingen svarte ”nei”.

I forkant av selve gjennomførelsen gav jeg beskjed om at dette var en individuell oppgave, og at de ikke måtte samarbeide, se på eller snakke med sidemannen under testen. Jeg fortalte elevene bare kort om at de skulle få se fire videoklipp på respektive fire språk, og at det til hvert klipp var fem spørsmål relatert til innholdet, som skulle besvares etter beste evne. Videre fikk de beskjed om at de skulle svare på deres eget morsmål uavhengig av hvilket språk videoinnspillinga foregikk på. Før jeg spilte av videoopptakene, fikk elevene utdelt spørsmålene og hadde dermed noen få minutter til å se igjennom dem.

6.10.3 Testresultatet – elevene fra guideskolen versus elevene fra INS-prosjektet

Den testgruppa jeg har hatt med å gjøre, er representert med så få nordmenn og dansker at deres resultater ikke vil kunne gi noe allmenngyldig bilde på hvor god språkforståelsen er hos den øvrige norske og danske populasjonen. Resultatene sier derimot noe om de elevene jeg studerte. Jeg har av systematiske årsaker allikevel valgt å ta med de danske og norske resultatene i tabellene under, og for ordens skyld har jeg også regnet ut deres gjennomsnitt, selv om antallet informanter er for lite til å kunne estimere et gjennomsnitt i populasjonen. Til tross for dette vil jeg ikke utelukke at også de danske og norske elevenes resultater har en verdi – de sier i det minste noe om hvor godt disse sju elevene (tre norske og fire dansker) presterte sammenlignet med de svenske. Interessant er det også å se disse sju deltakernes resultat i forhold til gjennomsnittsresultatene fra INS-undersøkelsen, som må antas å presentere nabo-språkforståelse hos skandinaviske ungdommer på landsbasis.

På forhånd hadde jeg en forventning om at elevene ved guideskolen kom til å score bedre på videotesten sammenlignet med INS-informantene. De faktorer jeg la til grunn for denne forventninga var knyttet til tid, erfaring, bevisstgjøring, kunnskap og tilvenning. Elevene hadde tilbrakt de siste fem dagene sammen fra morgen til kveld, både på skolen og i fritida. De burde på det tidspunktet testen ble gitt, allerede ha hørt flere timer med dansk, norsk og svensk tale fra lærere og medelever. I tillegg hadde også språk vært tematisert som en del av undervisninga (jf. 6.8). På dette grunnlaget, ville elevene trolig ha opparbeidet seg et lite ”forsprang” før testen. I tabellen under er den gjennomsnittlige poengsummen for mine

testdeltakere regnet ut. Hver deltest gir maksimalt 10 poeng. Totalt kan man altså oppnå 40 poeng. Rettinga av testene er utført etter de samme prinsippene som i INS-undersøkelsen (jf. Delsing & Åkesson 2005, bilag 5)

	Svensk test	Dansk test	Norsk test	Engelsk test	Sammenlagt	Antall informanter
Svenske elever	8,81	5,22	4,59	6,88	25,51	(27)
Danske elever	5,0*	9,5*	3,0*	7,25*	24,75*	(4)
Norske elever	4,0*	6,66*	8,33*	7,0*	26,0*	(3)

Tabell 8: Guideskoleelevenes resultat på videotesten. * Ikke representativt gjennomsnitt

Som det fremgår av tabellen, klarer elevene testen på sitt eget språk best, med gjennomsnittlig poengsum på 8,81 for svenskene, 9,5 for danskene og 8,33 for nordmennene. Også på den engelske testen ser vi et jevnt og godt resultat. Svenskene gjør det dårligere på den norske testen (4,59 poeng) enn på den danske (5,22 poeng). De danske elevene scorer også lavt på den norske testen (3,0 poeng), men gjør det bedre på den svenske (5,0).

I tabell 9 og 10 har jeg sammenfattet og stilt opp videotestresultatet fra INS-undersøkelsen med utgangspunkt i bilag nr.8 (B8:1, B8:2) hos Delsing og Åkesson (2005). I den første av tabellene ser vi at testresultatet er fordelt på to byer fra hvert av de skandinaviske landa. En slik fordeling lot seg ikke gjøre med mine elever, da den geografiske spredninga var for stor.

	Svensk test	Dansk test	Norsk test	Engelsk test
SV- Stockholm	8,19	2,86	3,97	6,45
SV- Malmö	8,42	5,45	3,66	7,06
DK- Århus	1,58	9,08	2,13	6,58
DK-Kb.havn	1,48	9,27	1,51	5,45
NO- Oslo	4,61	6,32	8,03	7,59
NO- Bergen	3,61	6,56	7,61	7,20

Tabell 9: Gjennomsnittlig resultat fordelt på undersøkelsessted og testspråk

Tabell 10 viser den gjennomsnittlige poengsummen for hver nasjon. Resultatene uten parentes er kun basert på besvarelsene fra elever som har henholdsvis dansk, norsk og svensk som morsmål (det som i INS-undersøkelsen beskrives som *hemspråk*, i betydninga det språket eleven snakker hjemme med foreldrene sine). Tallene i parentes er den gjennomsnittlige poengsummen for samtlige elever som deltok i testen, uavhengig av morsmålsbakgrunn/hjemmespråk (jf. tabell 4:16 hos Delsing & Åkesson 2005:70).

	Svensk test	Dansk test	Norsk test	Engelsk test
Svenske elever	9,146 (8,28)	4,47 (3,98)	3,97 (3,84)	7,29
Danske elever	1,61 (1,52)	9,30 (9,20)	1,88 (1,78)	6,12
Norske elever	4,78 (4,27)	6,96 (6,40)	7,86 (7,60)	7,47

Tabell 10: Gjennomsnittlig resultat fordelt på land og testspråk.

Svenskenes resultat

De svenske elevene ved reiselederskolen gjør det forholdsvis likt med de svenske testpersonene fra INS-prosjektet når det gjelder test på eget morsmål. Deres engelskkunnskaper ser heller ikke ut til å avvike stort fra det gjennomsnittlige INS-resultatet. En større forskjell finner vi derimot på den danske og den norske testen, der de gjør det bedre. Svenskene på guideskolen oppnår en gjennomsnittlig sum på 5,22 poeng på den danske testen. I forhold til testgruppa fra Stockholm, som i gjennomsnitt fikk 2,86 poeng, er dette et langt bedre resultat. Sammenlignet med elevene fra Malmø, som har et gjennomsnitt på 5,45 poeng, er derimot ikke differansen like påfallende. Også på den norske videotesten klarer guideskoleelevene seg bedre om vi ser på gjennomsnittet. De oppnår 4,59 poeng og scorer dermed bedre enn skoleungdommen fra Stockholm (3,97) og Malmø (3,66) som deltok i INS-undersøkelsen.

Danskenes resultat

De fire danske jentene fra guideskolen får sammenlagt en tilsynelatende god poengsum sammenlignet med resultatet fra både Århus og København. De får 5,0 poeng på den svenske testen og 3,0 på den norske, men spredningen innad i gruppa er stor. På den svenske testen scorer de fire jentene henholdsvis 3, 4, 6 og 7 poeng. På den norske testen er resultatene henholdsvis 0, 2, 4 og 6 poeng (jf. vedlegg 11). Engelskkunnskapene hos mine danske elever

er litt bedre enn landsgjennomsnittet. Testen på eget morsmål løser de enkelt og oppnår henholdsvis 9, 9, 10 og 10 poeng.

Nordmennenes resultat

Når det gjelder de tre norske elevene fra guideskolen, er alle sammen fra Bergen. Av den grunn blir det naturlig å vurdere deres prestasjon nettopp i forhold til INS-undersøkelsens resultat fra Bergen. Som vi ser av tabell 9, er gjennomsnittsscoren på videotesten til bergensungdommene 3,61 poeng på den svenske testen, og 6,56 på den danske. De tre elevene jeg testet, fikk 5, 7 og 8 poeng på den danske testen. To av dem fikk dermed en poengsum som var høyere, og den tredje av dem en litt lavere poengsum, sammenlignet med INS-deltakerne. Den individuelle poengsummen på den svenske testen varierte hos mine elever fra 1 poeng og opp til 5 og 6 poeng (jf. vedlegg 11). Noe ujevn er også guideskoleelevenes besvarelse på den engelske testen. Poengsummene ligger på 3, 8 og 10 poeng.

6.10.4 Sammenfattende analyse av resultatene

Sett under ett later det til at min testgruppe gjør det tilnærmet likt på videotestene, og i blant litt bedre, sammenlignet med Delsing og Åkessons resultater. Samtidig må vi ta høyde for at mine elever i gjennomsnitt er litt eldre enn det INS-elevne var. Elevene på guideskolen var alt fra 20-27 år gamle, mens INS-undersøkelsens testdeltakere i hovedsak var elever i den videregående skolen, og derfor noe yngre.

I forbindelse med beskrivelsen av videoopptakene av *Vil du bli millionær* (jf. 6.10.1) antydet jeg at det fantes en del forskjeller mellom de fire opptakene både med hensyn til tematisk innhold og deltakere i TV-programmet. Det er åpenbart at disse forskjellene påvirker vanskelighetsgraden og dermed det endelige resultatet.

Blant videoklippene er det etter min bedømming den norske innspillinga som er særlig vanskelig. Deltakeren her snakker tidvis ganske så utydelig, og han puster markant tyngre innimellom ordene enn det de andre intervjupersonene gjør. I tillegg høres en svak antydning til at han lesper. Alt dette kan virke forstyrrende på høreopplevelsen og forklare elevenes dårlige norskforståelse. Både tallene fra min videotest og tallene fra INS-undersøkelsen indikerer dette. Nordmennene er blant de tre skandinaviske nasjonene som fikk lavest

poengsum på eget språk i videotesten. Flere av elevene kommenterte at de syntes det norske videoopptaket var vanskelig å forstå. Selv de norske elevene var frustrerte over den dårlige innspillinga, og mente at det danske videoklippet var betydelig lettere. En av tre norske informantene fikk faktisk samme poengsum på den norske testen som på den danske (jf. NK2 i vedlegg 11). Min evaluering av videomaterialet og de kommentarer jeg har fått fra elevene, bekrefter mye av det Delsing og Åkesson påpeker i sine vurderinger av testmaterialet:

Av resultatene att döma har det danska testet varit lätt. Intervjupersonen talar tydligt och de frågor vi ställt har uppenbarligen varit relativt lätta. De infödda danskarnas genomsnittresultat var 9,30 (av 10). Det svenska testet verkar ha varit lite svårare, men de infödda svenskarna fick ändå 9,15 på det svenska videotestet. Det norska testet var klart svårast, bland annat på grund av att huvudpersonen talar lite otydligt. De infödda norrmännen fick bara 7,64 på det norska videotestet [...] (Delsing & Åkessons 2005:52)¹⁶.

Hvis dette testmaterialet ene og alene skulle være et parameter på elevenes språkforståelse, kunne vi i så fall konkludere med at skandinavisk ungdom forstår engelsk bedre enn sine nabospråk. Dernest skulle dansk være det enkleste språket å forstå av de tre skandinaviske, etterfulgt av svensk og norsk – noe som åpenbart strider mot guidskoleelevenes oppfatning så vel som allmenhetens, og hva tidligere forskning har kunnet fastslå. Som jeg allerede har vært inne på, er det rimelig å hevde at flere forhold har vært avgjørende for utfallet. Et av dem kan ligge hos testdeltakerne selv, og blant annet ha med motivasjon å gjøre. En arrangert forståelsesprøve, der man lytter til et innspilt materiale og skal prøve å forstå hva som sies, forteller oss lite om hvor god eller dårlig vedkommendes språkforståelse er i virkeligheten. Å ta del i en samtale innebærer en sosial forventning om å forhandle med den man snakker med og overvinne de forståelsesproblemer som eventuelt måtte oppstå i den konkrete samtalen. I tillegg vil en samtale alltid foregå innenfor en rekke kontekstuelle rammer som vil kunne styrke forståelsen. Man har som lytter mulighet til å be samtalepartneren om å gjenta ord eller fraser, eller formulere seg annerledes, og gjennom hele samtalen kan man gi hverandre bekreftelse på at budskapet er forstått. Mye taler også for at både motivasjonen og viljen til å forstå er større i virkelige samtalesituasjoner enn i en arrangert testsituasjon.

I spørreskjemaet elevene svarte på før videotesten, ble de bedt om å vurdere sin egen språkforståelse av nabospråka på en femtrinns skala. På den måten har jeg kunnet sammenlignet deltakernes selvevalueringer med det faktiske testresultatet. I vedlegg 11, er denne sammenligninga presentert i tabellform. For hver kursdeltaker er det i en kolonne regnet ut et forventet resultat, på bakgrunn av den femtrinns skala vedkommende har vurdert sin språkforståelse etter. Det forventede resultatet er oppgitt i poeng som skulle tilsvare den poengsummen som det er rimelig at eleven oppnår på videotesten (utregninga er forklart nærmere i vedlegget). Til slutt har jeg sett på hvorvidt de selvrapporterte dataene samsvarte med de faktiske resultatene fra videotesten. Kort oppsummert ser vi at elevene overrapporterer når det gjelder sine svensk- og norskkunnskaper i forhold til den faktiske poengsummen, mens elevene vurderer sine danskkunnskaper dårligere enn hva det foreliggende testresultatet viser. Denne over- og underrapporteringa reflekterer i ytterligere grad den ujevne vanskelighetsgraden på testmaterialet som jeg alt har foregrepet. Den danske testen var utvilsomt den letteste, mens den svenske og norske var langt vanskeligere. Elevenes selvrapporteringer står etter min mening i et bedre og mer realistisk samsvarsforhold med de observasjonene jeg har registrert av elevenes språkforståelse under kursoppholdet.

¹⁶ Tallene det henvises til i resultatet er den gjennomsnittlige poengsummen til innfødte dansker, nordmenn og svensker. Elever med invandrerbakgrunn og som har et annet morsmål i tillegg til et av de skandinaviske, er ikke medregnet her. Derfor vil de refererte tallene ikke være identiske med de som fremkommer av tabell 2 over.

7. OPPSUMMERING

I denne avhandlingen ønsket jeg, som et supplement til flertallet av de kvantitative forskningsarbeidene som tidligere er gjort om interskandinavisk språkforståelse, å fortelle noe kvalitativt om hvor godt dansker, svensker og nordmenn forstår hverandre når de møtes som språklige aktører i en helt bestemt samhandlingssituasjon. Reiseselskapet My Travels yrkesopplæringskurs for reiseledere viste seg å være en slik skandinavisk språkkontaktsituasjon, og dermed et godt utgangspunkt for de undersøkelsene jeg ønsket å gjennomføre. Innledningsvis formulerte jeg to spørsmål jeg ønsket å arbeide ut fra (jf. 2.1). Det første gikk ut på å studere hvordan språkforståelsen ville utvikle seg over tid. Det andre spørsmålet jeg ønsket å finne svar på, var hvorvidt holdninger til nabospråket påvirker språkforståelsen.

Gjennomgangen og analysen av datamaterialet i kapittel 6 utgjør oppgavas tyngdepunkt. Dataene jeg har samlet inn, har jeg analysert og tolket med støtte i de teoretiske innfallsvinklene jeg presenterte i kapittel 4, men også i forhold til hva tidligere forskning på området har vist (jf. kapittel 3). Jeg har underveis drøftet en rekke bakgrunnsforhold som kan tenkes å ha innflytelse på språkbrukernes forståelse.

I det bestemte kursforløpet jeg studerte, var det mye som tydet på at det asymmetriske forholdet mellom skandinavisk språkforståelse, som tidligere undersøkelser peker på, også gjorde seg gjeldene her, og mest tydelig var det i starten. De største problemene knytter seg særlig til kommunikasjonen mellom dansker og svensker. I de situasjonene kom ofte nordmennene til unnsetning og fungerte som ”brobyggere”. Dansk uttale ble av deltakerne definert som et problemområde, som ofte skapte friksjon i samtaler. Det viste seg imidlertid at dette problemet ikke var uoverkommelig og uløselig. Det var oppløftende å se at språkforståelsen til deltakerne på kurset faktisk ble svært god i løpet av kort tid. Erfaring, det å daglig være eksponert for sine skandinaviske søsterspråk og venne seg til dem, hadde helt klart en positiv effekt på språkforståelsen. Videre gav det konkrete yrkesopplæringskurset i sin helhet deltakerne svært gode forutsetninger for at språkforståelsen deres raskt skulle vise en stigende læringskurve. Kurset har på flere områder, først og fremst med sitt pedagogiske opplegg, men også til dels med sitt faglige innhold og den sosiale tilrettelegginga, bidratt til å skape et miljø der *det skandinaviske* har vært en slags overordnet og felles identitet. I denne

bransjen er man ikke nordmann, svenske eller danske – man er *skandinav*, og *här talar vi skandinaviska*, som guideskolens rektor poengterte. Denne felles tilhørighetsfølelsen, som jeg vil påstå at alle kursdeltakerne etter hvert fikk en opplevelse av, dannet trolig et viktig grunnlag for at de ble ekstra motiverte for å gjøre en innsats med å lære seg å forstå hverandres språk. De mange grupperarbeidene som det ble lagt opp til i undervisningstida, og de sosiale arrangementene og aktivitetene som foregikk på fritida, gav deltakerne flere muligheter til å bli godt kjent med hverandre. Det å dele opplevelser og gjøre hyggelige ting i fellesskap med folk fra nabolandet, hadde uten tvil hatt en positiv effekt på elevenes holdninger og motivasjon. I den teoretiske drøftinga i kapittel fire (jf. 4.4.2) pekte jeg på at holdninger til språk, gjerne blir overført fra de som bruker språket. Har man en positiv holdning til sine skandinaviske kollegaer, vil det naturlig medføre at man også er positiv til språket de snakker. I tillegg har det vist seg at kunnskap om grannespråka ikke er ubetydelig. En bevisstgjøring om elementære lingvistiske likheter og ulikheter mellom de skandinaviske språka, om at ulikhetene faktisk ikke er så store, og om hvilke akkommodasjons- og kommunikasjonsstrategiske tiltak som er velegnede i en skandinavisk samtalediskurs, har også vært motiverende for enkelte av informantene. Ved å bli gjort oppmerksomme på disse forholda, og fokusere på *likhetene*, gjør muligvis at fristelsen til ”å slå over på” engelsk blir redusert. En av de svenske elevene kom med følgende illustrerende uttalelse om dansk etter en uke: *Det är ju väldigt likt svenska i grund och botten!* (jf. intervju 5, vedlegg 8). Videre i analysen har jeg reist spørsmål om hvorvidt språklæring, språkforståelse, og i det hele tatt vår generelle kommunikative kompetanse, også avhenger av språkbrukerens individuelle karakter, og at personlighetsfaktoren i større grad bør integreres som en viktig bakgrunnsvariabel i språkbruksforskning.

En slik studie som jeg har gjennomført, og de metoder jeg basert studien på, er ikke helt fri for innvendinger. For det første skal vi ikke se bort fra at den gruppa med informanter jeg har hatt med å gjøre, var en gjeng som samlet sett var svært motiverte for å få til en god nabospråklig samhandling. Om ikke det var deres innstilling *før* de kom til skolen, så har lærerne spilt en sentral rolle i det holdningsskapende arbeidet. Det var tydelig at noen av deltakerne markerte seg som mer motiverte og tilpasningsdyktige enn andre. Jeg har forsøkt å tolke den individuelle variasjonen i lys av det de selv fortalte meg, ut ifra deres personlighet, handlinger og omgivelser, men også med støtte i akkommodasjonsteorien. I neste omgang kunne sammensetninga av informanter med fordel vært noe jevnere, med

tanke på både representasjon av nasjonalitet og kjønn. Den skjeve gruppesammensetninga, der svenskene har vært i klart flertall, har med sikkerhet påvirket utfallet av undersøkelsene på flere områder, og jeg har tatt høyde for det faktumet i analyseprosessen. Som svensk deltaker har det trolig vært lettere å ”smelte inn” i den store gruppa som fellesskap uten å måtte gjøre de største språklige anstrengelsene. Mindretallet av danske og norske deltakere har derimot gjort dem mer synlige i flokken, og fra observatørsynsvinkel har disse gruppene naturligvis også blitt lettere å følge med på. Både danskene og nordmennene viste tidlig i kursforløpet et mønster til å konvergere språket sitt i retning av svensk, og jeg har diskutert flere mulige grunner til det (jf. 6.9.1). Også den norske og danske læreren hadde mange svenskspråklige innslag i sitt talespråk, og jeg har i den forbindelse argumentert for at svensk kan karakteriseres som reiselivsbransjens *lingua franca* (jf. 6.7). Danskene gav uttrykk for at de språklige anstrengelsene de måtte gjøre for å bli forstått, til tider var svært slitsomt. Men mot slutten av andre kursuke var det likevel mye som tydet på at det generelt foregikk en mer avslappet kommunikasjon mellom svensker og dansker. For nordmennene har det vært langt enklere. Norsk språk blir godt forstått både av dansker og svensker. De norske deltakerne hadde ingen problemer med å forstå svensk, og deres holdninger til svensk må totalt sett bedømmes som svært positive. Noe mer skeptiske var de norske deltakerne til dansk, og det tok også litt tid for dem å bli vant med den danske uttalen. Den innbyrdes språkforståelsen mellom dansker og nordmenn utviklet seg likevel til å bli svært god i løpet av første kursuke.

Beskrivelsene og analysene i foregående kapittel er basert på mine subjektive fortolkninger og forståelse av det jeg erfarte i felten. De bygger i hovedsak på et empirisk grunnlag der dataene er av en egenskap som gjør det mulig for andre å tolke dem annerledes enn det jeg har gjort. Svakheten ved å ta i bruk en kvalitativ undersøkelsesdesign, må sies å være resultatenes generaliserbarhet. Jeg kan derfor ikke konkludere med at min studie gir et faktisk bilde på hvordan den allmenne språksituasjonen mellom unge skandinaver er i dag. Derimot kan den gi en skisse av hvordan den i virkeligheten *kan* være, og kanskje *bør* være ideelt sett, for at det i framtida skal kunne eksistere et skandinavisk språkfellesskap? De seneste forskningsresultatene om interskandinavisk språkforståelse (jf. INS-prosjektet, 3.7) konkluderte med at unge skandinaver forstår hverandre dårligere i dag enn for tretti år siden, og bekreftet således mistanken om at det skandinaviske språkfellesskapet er blitt svekket. Ved å ha vært til stede på dette yrkesinnføringskurset i bare to uker, har jeg fått se utallige eksempler på det motsatte. Det å samtale på skandinavisk nytter hvis man bare *vil, må* og *vet*

at det er mulig. Kort oppsummert har mine kvalitative studier vist at den innbyrdes språkforståelsen blant skandinaver utvikles og bedres i løpet av få dager der daglig interaksjon foregår, og at positive holdninger til nabospråk og nabofolk spiller en viktig rolle i utviklinga av den. Treffes man i en bestemt sosial kontekst, som denne reiselederskolen har vært, er man nødt til å møte både de sosiale og språklige utfordringene situasjonen fører med seg. Får man et spørsmål, blir man svar skyldig – selv om det koster litt ekstra i skandinaviske samtaler.

Nordisk språkforståelse som tema har den siste tida fått økt oppmerksomhet både innenfor fellesnordiske organisasjoner som arbeider på grasrotnivå, og sentrale politiske og kulturelle samarbeidsinstitusjoner i Norden. Senest i forrige uke (18.02.08, jf. Andenæs) stod det skrevet i Aftenposten at det til våren legges frem en stortingsmelding om norsk språk. Kulturminister Trond Giske sier at hensikten med den, er å sikre norsk språk som bruksspråk og fagspråk på alle samfunnsområder. Som et eget emne nevnes ”det nordiske språkfelleskapet og fremmedspråkenes rolle.” Videre har Nordisk ministerråd språk som ett av sine samarbeids- og satsingsområder, og 1.november 2006 ble en nordisk språkdeklarasjon godkjent av de nordiske utdanningsministrene (jf. Nordisk råd/Nordisk ministerråd 2006). I deklarasjonens handlingsplan legges det blant annet vekt på å at alle nordboere skal kunne kommunisere med hverandre på skandinavisk, at nabospråksundervisninga i skolen skal styrkes, og at de samfunnsbærende nordiske språka i større omfang skal synliggjøres i offentligheten. Danmarks undervisningsminister Bertel Haarder skal ha uttalt at deklarasjonen er ”[d]en største språkpolitiske begivenhet som har funnet sted etter annen verdenskrig” (Stedje 2006). Det er de nordiske landas politikere og myndigheter som har til oppgave å sette disse ambisjonene ut i live og sikre oppfølginga av den fellesnordiske språkdeklarasjonen.

Jeg håper at min delstudie med den type informasjon jeg har samlet inn, kan ha kastet lys over nye sider ved vårt skandinaviske språkfelleskap, og således fungere som ett bidrag til en mer helhetlig forståelse av situasjonen. I det minste mener jeg at den bidrar med å være et positivt eksempel på hvor velfungerende det språklige samspillet mellom skandinaver kan være.

Litteratur

- Agheyisi, Rebecca og Joshua Fishman (1972): Språkholdningsundersøkelser. En kort oversikt over metoder. I Engh, Jan, Eskil Hanssen, Kjell Ivar Vannebo og Geirr Wiggen (red.): *Språksosiologi*. Ss. 77-97. Oslo: Universitetsforlaget.
- Allport, Gordon W. (1954): Attitudes in the History of Social Psychology. I Warren, Neil og Marie Jahoda (red.): *Attitudes. Selected Readings. Second edition*. Ss. 19-25. Harmondsworth: Penguin Books.
- Akselberg, Gunnstein (1993): Paradigmeutvikling i sosiolingvistikken. I Gilje, Nils og Oddvar Storebø (red.): *Vitenskapsteori og lingvistik. 11 vitenskapsteoretiske innlegg til dr. art. – graden*. Ss. 55-91.
- Andenæs, Ulf (2008, 18.februar): Engelsk er vår tids latin. I *Aftenposten* (Morgenutg.). Kultur s. 8.
- Andersson, Lars-Gunnar (1989): Sweden. I *Sociolinguistica. International Yearbook for European Sociolinguistics* 3. Ss. 143-155. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Baker, Colin (1992): *Attitudes and language*. Clevedon: Multilingual Matters
- Brodersen, Randi Benedikte (2000): Selvrappoterering i sociolingvistikken i lys af Gadammers filosofiske hermeneutikk. I Brodersen, Randi Benedikte og Torodd Kinn (red.): *Språkvitenskap og vitenskapsteori. Ti nye vitenskapsteoretiske innlegg*. Ss. 21-45. Larvik: Ariadne forlag.
- Braunmüller (1998): *De nordiske språk*. Oslo: Novus forlag.
- Braunmüller, Kurt og Ludger Zeevart (2001): Semikommunkation, rezeptive Mehrsprachigkeit und verwandte Phänomene. Eine bibliograhische Bestandaufnahme. I *Arbeiten zur Mehrsprachigkeit. Working papers in multilingualism, 19*. Hamburg: Universität Hamburg. Tilgjengelig fra www.muds.dk/rapporter/MUDS_9.pdf [Lesedato: 14.05.07]
- Bø, Inge (1978): *Ungdom og naboland. En undersøkelse av fjernsynets og skolens betydning for nabospråkforståelsen*. Stavanger: Rogalandsforskningen, rapport nr.4-1978
- Börestam Uhlmann, Ulla (1991): *Språkmöten och mötesspråk i Norden*. Oslo: Nordisk språksekretariat. Rapport 16.
- Börestam Uhlmann, Ulla (1994): *Skandinaver samtalar. Språkliga och interaktionella strategier i samtal mellan danskar, norrmän och svenskar*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk ved Uppsala Universitet.
- Delsing, Lars-Olof og Katarina Lundin Åkesson (2005): *Håller språket ihop Norden? En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

-
- Dil, Anwar S. (1972): *The Ecology of Language. Essays by Einar Haugen. Selected and Introduced by Anwar S. Dil.* Stanford, California: Stanford University Press.
- Fangen, Katrine (2004): *Deltagende observasjon.* Bergen: Fagbokforlaget.
- Giles, Howard og Philip M. Smith (1979): Accommodation Theory: Optimal Levels of Convergence. I Giles, Howard og Robert N. St clair (red.): *Language and Social Psychology.* Ss. 45-66. Oxford: Basil Blackwell.
- Gooskens, Charlotte (2006a): Hvordan måler man sprogforskelle? I Breivik, Torbjørg, Jørgen Nørby Jensen, Eivor Sommardahl, Aino Piehl, Ari Páll Kristinsson, Paula Ehrnebo, Birgitta Lindgren (red.): *Språk i Norden 2006.* Ss. 131-132. Oslo: Novus forlag.
- Gooskens, Charlotte (2006b): Internordisk sprogforståelse i et dialektperspektiv. I Widell, Peter og Ulf Dalvad Berthelsen (red.): *11. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog Århus 2006.* Århus: Aarhus Universitet. Tilgjengelig fra <http://www.let.rug.nl/~gooskens/pdf/MUDS06.pdf> (ss.1-10) [Lesedato: 14.10.07].
- Gooskens, Charlotte (2007): Contact, attitude and phonetic distance as predictors of inter-Scandinavian communication. I Eloy, Jean- Michel og Tadhg O hlfearnain (red.): *Near languages – collateral languages. Actes du ColloqueInternational réuni à Limerick, du 16 au 18 juin 2005.* Ss. 99-109. Paris: L'Harmattan. Tilgjengelig fra <http://www.let.rug.nl/~gooskens/pdf/CollateralLanguages.pdf> (ss.1-8) [Lesedato: 30.10.07]
- Grünbaum, Catharina og Michael Reuter (1995): *Att förstå varandra i Norden – språkråd till nordbor i nordiskt samarbete. En handledning utgiven av Nordiska rådet, Nordiska språksekretariatet och Nordiska språk- och informationscentret,* 4.oppl. Stockholm: Rådet.
- Grünbaum, Catharina (2001): *Nordisk språkförståelse – att ha och mista. En rapport baserad på fyra konferenser om nordisk språkförståelse – "Det omistliga".* [Oslo, Esbo, Stockholm, København:] Fondet for dansk-norsk samarbeid, Hanaholmen, Hässelby slott, Nordisk Sprogråd, Voksenåsen. Tilgjengelig fra <http://www.nordisk-sprakrad.no/DET-OMIS.PDF> [Lesedato: 01.03.07]
- Grønmo, Sigmund (1996): Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen. I Holter, Harriet og Rangvald Kalleberg (red.): *Kvalitative metoder i samfunnsforskning,* 2. utg. Ss. 73-108. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haugen, Einar (1966): Semicommunication: The language Gap in Scandinavia. I Dil, Anwar S. (red.): *The Ecology of Language. Essays by Einar Haugen. Selected and Introduced by Anwar S. Dil,* ss. 215-236. Stanford, California: Stanford University Press.
- Haugen, Ola (2003): Nordisk språkråd – takk og farvel. I *Språknytt* 31, 1-2. Ss 15-17. Tilgjengelig fra http://www.sprakradet.no/Trykksaker/Spraaknytt/Arkivet/2003/1_2/Nordisk/ [Lesedato: 28.02.07].

-
- Holter, Harriet (1996): Fra kvalitative metoder til kvalitativ samfunnsforskning. I Holter, Harriet og Rangvald Kalleberg (red): *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*, 2. utg. Ss. 9-26. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hovdhaugen, Even (1979): Sosiolingvistikk – metoder, målsetning og ansvar. I Kleiven, Jo (red.): *Språk og samfunn*. Ss.13-26. Oslo: Pax forlag A.S.
- Hymes, Dell H. (1962): The ethnography of speaking. I Gladwin, T. og W.C. Sturtevant (red.): *Anthropology and human behavior*. Washington D.C: The Anthropological Society of Washington.
- Hymes, Dell H. (1972): On communicative competence. I Pride, J.B. og Janet Holmes (red.): *Sociolinguistics. Selected readings*. Ss. 269-293. Harmondsworth: Penguin Education
- Jacobsen, Dag Ingvar (2005): *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jahr, Ernst Håkon (1984): *Talemålet i skolen. En studie av drøftinger og bestemmelser om muntlig språkbruk i folkeskolen (fra 1874 til 1925)*. Oslo: Novus forlag.
- Jensen, Ernst (1998): "Den grønlandske folkeskole i krise?". I *Uddannelse. Skolen i Grønland*, 10. København: Undervisningsministeriet. Tilgjengelig fra <http://udd.uvm.dk/199810/udd2.htm?menuid=4515> [Lesedato:12.09.07].
- Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Kristoffersen (2006): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 3.utg. Oslo: Abstrakt forlag.
- Jørgensen, J. Normann (1989): Denmark. I *Sociolinguistica. International Yearbook for European Sociolinguistics* 3, ss. 21-28. Tübingen: Max Niemeyer Verlag
- Jørgensen, Nils & Eva Kärrlander (2001): *Grannspråksforståelse i Öresundsregionen år 2000. Gymnasisters hörförståelse*. Lund: Nordlund. Småskrifter från Institutionen för nordiska språk i Lund 22:2. Lunds universitet.
- Karker, Allan og Bertil Molde (1983): *Språkene i Norden*. Oslo: Nordisk språksekretariat.
- Kalleberg, Ragnvald (1996): Forskningsopplegget og samfunnsforskningens dobbeltdialog. I Holter, Harriet og Ragnvald Kalleberg (red): *Kvalitative metoder i samfunnsforskningen*, 2.utg. Ss. 26-73. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kleven, Thor Arnfinn (red.) (2002): *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolking og vurdering*. Oslo: Unipub forlag.
- Kortner, Olaf, Preben Munthe og Egil Tveterås (red.) (1979): *Aschehoug og Gyldendals store norske leksikon*. Bind 5, G-Hom. Oslo: Kunnskapsforlaget
- Kristiansen, Tore (1999a): *Den norske språksituasjonen sett fra Danmark*. Innlegg på offentlig møte arrangert av Språklig Samling 13.04.1999.

-
- Krogh, Thomas m.fl. (2005): *Historie, forståelse og fortolning. De historisk-filosofiske fags fremvekst og arbeidsmåter*, 4.utg. 2003, 4.oppl. 2005. Oslo: Gyldendal norsk forlag AS
- Kvale, Steinar (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Lund, Jørn (1987): Den livgivende omklamring. I *Årsberetning for fondet for dansk-norsk samarbejde 1987*.
- Løland, Ståle (1997): Språksamarbeid i Norden 1996. I Løland, Ståle, Jørgen Schack, Anna Maria Gustafsson, Kristján Arnason, Birgitta Lindgren (red.): *Språk i Norden 1997. Årsskrift for Nordisk språkråd og språknemdene i Norden*. Ss. 106-114. Oslo: Novus forlag.
- Magga, Ole Henrik (1997): Samisk språk. I Karker, Allan, Birgitta Lindgren og Ståle Løland (red.): *Nordens språk*. Ss. 137-161. Oslo: Novus Forlag.
- Martinussen, Willy (1986): *Sosiologisk analyse. En innføring*. 2.utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Maurud, Øivind (1976): *Nabospråksforståelse i Skandinavia. En undersøkelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige*. Stockholm: Nordiska rådet.
- Mæhlum, Brit (1992): *Dialektal sosialisering. En studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Oslo: Novus forlag.
- Mæhlum, Brit (2002): Forklaring og forklaring, fru Blom. I *Motskrift* nr. 2. Ss. 36-43. Trondheim: Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, NTNU.
- Mårtenson, Per og Anton Fjeldstad (1993): *Svenska för norrmän*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Nordisk råd/ Nordisk ministerråd (2006): *Sprogdeklarationen. Endelig version*. Tilgjengelig fra: <http://www.norden.org/sprak/sk/Sprogdeklarationen%20-%20endelig%20version.pdf> [Lesedato 26.10.07]
- Nordisk Sprogråd (2002): *Internordisk sprogforståelse i en tid med øget internationalisering*. 2-årigt forskningsprosjekt under ledelse af Nordisk Sprogråd på oppdrag af Nordisk Kulturfond. Prosjektbeskrivelse. November 2002. Tilgjengelig fra <http://ins.sol.lu.se/Assets/INSProjektbeskrivelse.pdf> [Lesedato: 25.02.07].
- Persoons, Yves og Kas Deprez (1988): Attitude. I Ammon, Ulrich, Norbert Dittmar, Klaus J. Mattheier (red.): *Sociolinguistics. An international Handbook of the Science of Language and Society*, vol.2. Ss-125-132.. Berlin: Walter de Gruyter & co.
- Regnéll, Hans (1982): *Att beskriva och förklara. Vad det kan innebära inom olika forskningsområden*. Avesta: Bokförlaget Doxa AB.
- Reuter, Mikael (1997): Svenskan i Finland. I Karker, Allan, Birgitta Lindgren og Ståle Løland (red.): *Nordens språk*. Ss. 95-110. Oslo: Novus Forlag.

-
- Robson, Colin (2002): *Real world research. A resource for social scientists and practitioners – researchers*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Romaine, Suzanne (1982): *Socio-historical linguistics its status and methodology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Røynealand, Unn (1994): *Når bygdemål møter bymål – ein individsentrert eksempelstudie av fire sunnmøringar i Oslo*. Hovedfagsoppgave. Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Skilbred, Tonje (2005): *Finnes det en sammenheng mellom holdning til egen dialekt og holdning til dialekt i tv og radio? En sosiolingvistisk analyse av tromsøværingers og porsgrunnsfolks forhold til egen dialekt og til dialekt i tv og radio*. Masteroppgave. Institutt for språkvitenskap. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Skjervheim, Hans [1957] (1996): Deltakar og tilskodar. I *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Oslo: Idé og tanke, Aschehoug.
- Skramstad, Tone (2000): Hvor står sosiolingvistikken i dag? Sosiolingvistikk – metoder, målsetning og ansvar 1979-1999. I Akselberg, Gunnstein (red.): *Målbryting 4*. Ss. 139-147. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Skaalvik, Einar M. og Sidsel Skaalvik (1996): *Selvoppfatning, motivasjon og læringsmiljø*. Otta: Tano
- Sjekkeland, Martin (2001): 'Personlegdomen' som bakgrunnsvariabel i sosiolingvistikken. I Akselberg, Gunnstein (red.): *Målbryting 5*. Ss. 31-48. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Stedje, Espen (2006): Ny nordisk språkdeklarasjon. I *Magasinet Norden 4*, s.9. Oslo: Foreningen Norden.
- Stemshaug, Ola (1972): Sosiolingvistiske forhold i Trøndelag. I Dalen, Arnold og Ola Stemshaug (red.): *Trøndermål. Språkarv og språkforhold i Trøndelag og på Nordmøre*. Ss. 48-66. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Torp, Arne (1998): *Nordiske språk i nordisk og germansk perspektiv*. Oslo: Novus forlag.
- Torp, Arne (2001): Den norske språksituasjonen i nordisk perspektiv. I Blomquist Marianne, Mirja Saari og Peter Slotte (red.): *Våra språk i tid och rum*. Ss. 279-295. Helsingfors: Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet.
- Tschudi, Finn (1996): Om nødvendigheten av syntese mellom kvantitative og kvalitative metoder. I Holter, Harriet og Ragnvald Kalleberg (red.): *Kvalitative metoder i samfunnsforskningen*, 2.utg. Ss. 109-129. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tønnesson, Øyvind (2002): Nordisk råd 1952-2002. I Enggaard, Knud (red.): *50 år. Nordisk Råd 1952-2002. Til nordisk nytte?* København: Nordisk Råd.

-
- Venås, Kjell (1991): *Mål og miljø. Innføring i sosiolingvistikk eller språksosiologi*. Oslo: Novus forlag.
- Vikør, Lars S.(2001): *The Nordic Languages. Their status and interrelations*. Oslo: Novus forlag.
- Warren, Neil og Marie Jahoda (red.) (1973): *Attitudes. Selected Readings. Second edition*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Wiggen, Geirr (1987): Brit Mæhlum: "Språklige variasjonsmønstre hos innflyttere i Oslo." Tromsø-studier i språkvitenskap VIII. Oslo: Novus forlag 1986. I *Norsk lingvistisk tidsskrift* 2. Ss. 29-38.
- Wiggen, Geirr (1989): Norway. I *Sociolinguistica. International Yearbook for European Sociolinguistics* 3. Ss. 75-84. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Wiggen, Geirr (1998): Det nordiske språkfelleskapet: språksosiologiske vilkår og framtidsutsikter. I Løland, Ståle, Jørgen Schack, Anna Maria Gustafsson, Kristján Arnason, Birgitta Lindgren (red.): *Språk i Norden 1998. Årsskrift for Nordisk språkråd og språknemdene i Norden*. Ss. 120-164. Oslo: Novus forlag.
- Wiggen, Geirr (2005): Nyere personlighetsforskningens relevans for framtidig sosiolingvistik. I Melander, Björn, Görel Bergman-Claeson, Olle Josephson, Lennart Larsson, Bengt Nordberg og Carin Östman (red.): *Språk i tid. Studier tilägnade Mats Thelander på 60-årsdagen*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala Universitetet 67.
- Wright, Georg Henrik von (1975): *Explanation and understanding*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Øresundsbro Konsortiet: 14 000 pendler over broen hver dag. I *Øresunds Konsortiet*. Tilgjengelig fra: <http://www.oresundsbron.com/documents/document.php?obj=4948> [Lesedato: 22.10.2007]
- Aas, Inger (2000): *Grannespråkundervisning – har vi det da? Grannespråkundervisning i dansk, norsk og svensk grunnskole: aktuell praksis og lærerholdninger*. Hovedfagsavhandling i nordisk språk og litteratur. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Åsen, Ivar (1992): Språklæring framfor fjernsynsapparatet. Ein studie i grannespråkforståing. Hovedfagsoppgave i nordisk. Bergen: Universitetet i Bergen.

Vedlegg

- Vedlegg 1: Brev til My Travel
- Vedlegg 2: Følgerev fra veileder
- Vedlegg 3: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring
- Vedlegg 4: Kvittering fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD)
- Vedlegg 5: Informantoversikt
- Vedlegg 6: a) Spørreskjema
b) Spørreskjemasvar
- Vedlegg 7: Intervjuguide
- Vedlegg 8: Intervjuene (1-10)
- Vedlegg 9: Middagsprat
- Vedlegg 10: Spørsmål til videotesten
- Vedlegg 11: Resultater fra videotesten
- Vedlegg 12: Ukeplan My Travel Service Academy
- Vedlegg 13: Ord fra sketsj

Vedlegg 1: Brev til My Travel

Forespørsel om deltakelse ved My Travel Service Academy i forbindelse med gransking av interskandinavisk språkforståelse

Til
Ving Norge/My Travel
v/John Greger Thorsen

Oslo, 08. mars 2007

Som mastergradstudent ved Universitetet i Oslo og i forbindelse med mitt avhandlingsarbeid i nordisk språkvitenskap om *interskandinavisk språkforståelse*, har jeg kommet til den fasen der det skal rekrutteres informanter til den praktiske gjennomførelsen av arbeidet. Det er av den årsak jeg nå henvender meg til Deres bedrift med forespørsel om hjelp til å utføre de nødvendige undersøkelser. Jeg har et sterkt ønske om å få kunne være til stede under opplæringa ved My Travel Service Academy, ettersom dette er en møteplass for unge mennesker fra Skandinavia som skal både jobbe og bo sammen, og er i så måte den ideelle arena for mine språkstudier. I det følgende vil jeg si noen ord om temaet for avhandlinga mi, og gi en beskrivelse av prosjektets overordnede mål og gjennomførelse.

Med interskandinavisk språkforståelse menes den mulighet svensker, dansker og nordmenn har til å forstå hverandre språklig i møte med hverandre, og ikke sjelden brukes termen "det skandinaviske språkfelleskapet". I en tid med økt globalisering, hvor påvirkningene utenfra og især det engelske språket står stadig sterkere, ville det være naivt å tro at det nordiske språksamfunnet forblir uberørt. Dansk, svensk og norsk er svært beslektede språk, men tall fra en nylig forskningsrapport utarbeidet av Nordisk Språkråd viser at den innbyrdes forståelsen blant unge skandinaver ikke er like god som den var for tretti år siden.

Mitt formål med oppgava er å studere hvor god/dårlig nabospråkforståelsen er i faktiske kommunikasjonsituasjoner, og beskrive hvordan den utvikles over tid i bestemte kontekster som forutsetter interaksjon mellom nordboere. I tillegg ønsker jeg å undersøke om det finnes en sammenheng mellom holdninger til hverandres nabospråk og språkforståelsen.

Resultatene fra undersøkelsen vil presenteres med en garanti om anonymitet, slik at personopplysninger ikke kan knyttes til enkeltpersoners identitet. Innsamling og bearbeidelse av data vil først settes i gang etter godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste (NSD). Det utvalg av personer som måtte delta, vil få egne brev med nødvendig informasjon om hva opplysningene skal brukes til, og at det ikke er av formålet interesse å koble personlige data til konkrete navn. All deltakelse skal være frivillig, og skriftlig samtykke vil utbedes på forhånd.

Mine forskningsmetoder vil i hovedsak være av kvalitativ art og bestå av:

- Spørreskjema til alle kursdeltakere (før, under og etter kurset)
- Lyd-/videoopptak av gruppesamtaler både i skole- og fritidssammenheng
- Individuelle intervju av enkeltpersoner (elever og/eller lærer)
- Deltakende observasjon (ved at jeg er til stede)

For spørsmål om oppgava og undersøkelsene, kan jeg kontaktes på: beatehs@student.uio.no. Min veileder er professor Geirr Wiggen ved Universitetet i Oslo. Jeg vil gjøre oppmerksom på at det kan komme til å skje endringer av den foreløpige planen. De det vil berøre, vil bli informert. Dersom konsernet stiller seg positivt til min forespørsel, kan jeg forsikre Dere om at jeg vil utføre mine undersøkelser med det ansvaret der påkreves, og det vil samtidig glede meg stort å få samarbeide med My Travel.

Med vennlig hilsen

Beate Hogsnes Søgård

Anbefaling

Beate Hogsnes Søgård (f. 21.11.1979) er mastergradsstudent ved Universitetet i Oslo og arbeider med sin mastergradsavhandling i nordisk språkvitenskap under min veiledning. Emnet er svært aktuelt: å undersøke praktisk grannespråksbruk og -forståelse i en konkret interskandinavisk yrkesopplæringsammenheng, inkl. den effekten et slikt yrkesinnføringskurs måtte ha på kursdeltakernes oppfatning av hverandres skandinaviske nabospråk.

Fra EU-synsvinkel er den nordiske grannespråksforståelsen unik og et eksempel til etterfølgelse i andre Europa-regioner med ulike, nærstående språk (romanske, slaviske o.a.). I det perspektivet er det paradoksalt at det skandinaviske språkfellesskapet kan synes utsatt for forvitring hos unge mennesker i vår tid, og vi trenger kunnskap både om de kreftene som virker i en slik retning, og om de kreftene som kan virke til å opprettholde og styrke språkfellesskapet i Norden. I forhold til den sentrale verdien vår internordiske og, især, interskandinaviske grannespråksforståelse er, og den vekt Nordisk ministerråd legger på å opprettholde og styrke den, er det imidlertid ennå utført relativt få studier av dette felles kulturaspektet i Norden. Noen fins imidlertid, og stimulert av den fellesnordiske kulturpolitikken på dette området i det siste, er det blitt økt interesse for det. Behovet for oppdatert, aktuell saksinnsikt etablert på vitenskapelig grunnlag er rett nok større enn det som kan tilfredsstilles umiddelbart, men enhver delstudie bidrar konstruktivt til å etablere en helhetsforståelse av situasjonen.

Når Beate Hogsnes Søgård nå ønsker å utføre en studie av saksfeltet slik det viser seg i *My Travel Service Academy*, anbefaler jeg at hun får anledning til det. Med stor entusiasme og en ryddig og disiplinert arbeidsstil ligger de personlige forutsetningene hos Søgård godt til rette for en utbytterik undersøkelse, som burde være av interesse *My Travel Service Academy* så vel som for mer allmenne innsyn i vår tids interskandinaviske språkfellesskap.

Geirr Wiggen
professor, dr. philos.
Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling
Universitetet i Oslo
8. mars 2007

Vedlegg 3: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt om nabospråkforståelse (grannespråkforståelse) i Skandinavia.

Nabospråkforståelse i Skandinavia. Hva handler dette om? Og hvordan undersøke dette?

Som mastergradstudent ved Universitetet i Oslo og i forbindelse med mitt avhandlingsarbeid i nordisk språkvitenskap skal jeg studere hvor godt skandinaver forstår hverandre når de møtes, slik som i yrkessammenheng.

For å utføre mine praktiske undersøkelser trenger jeg informanter som er villige til å bli spilt inn på lydbånd og/eller film mens de snakker/diskuterer i en gruppe, svare på spørreskjemaer, og besvare spørsmål tilknyttet lyttetest. Enkelte personer er jeg også interessert i å intervju, der de får fortelle om sine opplevelser og erfaringer med nabospråket.

Hva skjer med lyd- og filmopptakene i prosjektperioden?

Etter at materialet er samlet inn, skal det transkriberes. Det vil si at det du har sagt under lyd- og filmopptakene skal skrives ned, analyseres og lagres i en database. På den måten kan jeg enkelt gå tilbake å se på ord, setninger og andre faktorer som inngår i samtalen.

Alle opplysninger vil behandles konfidensielt. Ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den endelige oppgaven. Prosjektet er planlagt avsluttet ved utgangen av 2007. Etter prosjektslutt er det ønskelig å oppbevare datamaterialet videre og gjøre det tilgjengelig for andre språkforskere.

Oppbevaring og videre forskning etter prosjektslutt.

For oppbevaring og videre bruk innen språkforskningsformål er det aktuelt å lagre hele det innsamlede materialet i en database ved Tekstlaboratoriet ved Universitetet i Oslo. Både lyd- og bildeopptak og opplysninger om deg lagres. Dersom du samtykker til en slik oppbevaring og videre bruk, vil andre språkforskere få tilgang til materialet i databasen, men ingen opplysninger vil bli lagret i åpne nettverk.

Navnelister oppbevares atskilt fra det øvrige datamaterialet, men en koblingsnøkkel mellom disse vil allikevel eksistere. Koblingsnøkkelen gjør det mulig å kontakte deg igjen senere dersom det er aktuelt å bruke datamaterialet til annet enn språkforskning, ved eventuelle oppfølgingsstudier, samt å identifisere deg dersom du senere ønsker å trekke deg fra undersøkelsen.

Dersom du ikke samtykker til videre bruk og oppbevaring etter prosjektslutt, vil alle opplysninger tilknyttet deg anonymiseres senest ved utgangen av 2007.

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning ved NSD, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Hva har dette med My Travel å gjøre?

My Travel er et skandinavisk firma, og er en arbeidsplass der det danske, norske og svenske språket møtes. Derfor er skolen en ideell arena for mine språkundersøkelser. Det er på eget initiativ at jeg har kontaktet My Travel Service Academy og bedt om å få være til stede på reiselederskolen. Mitt formål er som sagt å observere språket i bruk. Det er viktig å vite at de undersøkelsene du deltar på i mitt studentprosjekt, IKKE ligger til grunn for My Travels vurdering av deg som elev ved skolen.

Samtykkeerklæring

Undersøkelsen er frivillig, og du kan når som helst trekke deg uten å oppgi noen grunn for dette. Jeg håper du vil delta, ettersom det er viktig at flest mulig er med. Ønsker du å være med, ber jeg deg være vennlig å skrive under på en samtykkeerklæring på neste side. Dersom du samtykker til at datamaterialet kan oppbevares etter prosjektslutt og benyttes videre til språkforskningsformål, er det fint hvis du også krysser av for dette. Har du spørsmål til prosjektet kan du henvende deg til meg direkte eller min faglige veileder.

Ansvarlig veileder for mitt prosjekt er:

Geirr Wiggen
Professor, dr. philos, Fagdidaktikk (nordiske språk)
Universitetet i Oslo
Tlf: 22 85 50 31
E-post: geirr.wiggen@ils.uio.no

Med vennlig hilsen

Beate Hogsnes Søgård
Student, Universitetet i Oslo
e-post: beatehs@student.uio.no
mob: 97562632

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg har fått informasjonen om prosjektet og samtykker til deltakelse.

Denne erklæringen hindrer ikke at jeg på ethvert tidspunkt kan trekke samtykket tilbake.

Underskrift:

.....

Sted/Dato:

.....

Jeg samtykker også til (valgfritt) at datamaterialet kan oppbevares etter prosjektslutt og benyttes til språkforskningsformål.

Adresse:

Telefon:

E-post:

Vedlegg 4: Kvittering fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Geirr Wiggen
Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling
Universitetet i Oslo
Postboks 1099 Blindern
0317 OSLO

Vår dato: 03.04.2007

Vår ref: 16545/JE

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 12.03.2007. Meldingen gjelder prosjektet:

16545

Interskandinavisk språkforståelse – en eksempelstudie fra opplæring i en skandinavisk reiselederbedrift

Behandlingsansvarlig
Daglig ansvarlig
Student

Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder
Geirr Wiggen
Beate Hogsnes Søgård

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/endringskjema>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/register/>

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2007 rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Kontaktperson: Janne Sigbjørnsen Eie tlf: 55 58 31 52

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Beate Hogsnes Søgård, Mogata 16 C, 0464 OSLO

Janne Sigbjørnsen Eie
Janne Sigbjørnsen Eie

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Vedlegg 5: Informantoversikt

Informant-kode	Fiktivt navn brukt i avhandlinga	Alder	Nåværende bosted	Oppvekststed	Bor med en fra nabolandet
DK1	ANJA	21	København	Slangerup	Sara, SK4
DK2	PERNILLE	20	Helsingør	Nykøbing (Falster) og Hundige, Nivå (Sjælland)	SK8
DK3	LOTTE	20	Aars	Aars	SK19
DK4	VIBEKE	20	Ålborg	Finland 0-4 år, siden Danmark	Anneli, SK5
NK1	HEIDI	23	Bergen	Bergen	Victoria, SK3
NK2	LINE	20	Bergen	Bergen	SK13
NK3	ELLEN	21	Bergen	Bergen	SK 16
SK1		20	Gotland	Gotland	
SK2		23	Malmö	Malmö	
SK3	VICTORIA	23	Dalstorp	Dalstorp	Heidi, NK1
SK4	SARA	20	Växjö	Växjö	Anja, DK1
SK5	ANNELI	21	Lindesberg	Lindesberg	Vibeke, DK4
SK6		21	Herrljunga	Herrljunga	
SK7	STINA	22	Söderköping	Söderköping	
SK8		20	Halmstad	Getinge	Pernille, DK2
SK9	ANNA	23	Stockholm	Stockholm	
SK10		25	Stockholm	Sundsvall	
SK11		26	Göteborg	Stockholm	
SK12		23	Stockholm	Trollhättan	
SK13		21	Filipstad	Filipstad	Line, NK2
SK14		21	Örebro	Örebro	
SK15		22	x	Tärnaby	
SK16		22	Avesta	Avesta	Ellen, NK3
SK17	MALIN	23	Umeå	Umeå	
SK18		20	Östersund	Östersund	
SK19		21	Boden	Boden	Lotte, DK3
SM1		21	Väckelsång	Väckelsång	
SM2	NIKLAS	20	Morgongåva	Morgongåva	
SM3		21	Gotland	Gotland	
SM4		27	Uppsala	Uppsala	
SM5	ROBERT	21	Umeå	Umeå	
SM6		21	Umeå	Umeå	
SM7	JAN	21	Umeå	Umeå	
SM8	HENRIK	20	Malmö	Malmö	
SM9		23	Töreboda	Töreboda	

Vedlegg 6a:

SPØRRESKJEMA / FRÅGEFORMULÄR

Navn: _____

Alder: __ år

Kjønn: Mann Kvinne

Nasjonalitet: Dansk Norsk Svensk

Det/de språk jeg snakker med mine foreldre / foresatte er: _____

Nåværende bosted: _____

Oppvekststed: _____

Hva er din høyeste utførte utdanning / utdanning? Kryss av:

Grunnskole / Folkeskole

Videregående skole / gymnas

Høyere utdanning på høyskole eller universitet

Annet: _____

Hva er / var din fars høyeste utførte utdanning / utdanning? Kryss av:

Grunnskole / Folkeskole

Videregående skole / gymnas

Høyere utdanning på høyskole eller universitet

Annet: _____

Hva er / var din mors høyeste utførte utdanning / utdanning? Kryss av:

Grunnskole / Folkeskole

Videregående skole / gymnas

Høyere utdanning på høyskole eller universitet

Annet: _____

Spørsmålene / frågorna under er organisert på følgende måte / sätt:

danske deltakere svarer på spørsmålene under del **B og C**

norske deltakere svarer på spørsmålene under del **A og C**

svenske deltakere svarer på spørsmålene under del **A og B**

alle deltakere svarer på spørsmålene under **del D**

DEL A

1. Synes du / Tycker du dansk (talespråk) er lett eller vanskelig / svært å forstå? Kryss av:

Lett å forstå

Vanskelig/svært å forstå

Annet / kommentar: _____

2. Hva synes / tycker du om dansk (talespråk) Kryss av?

Fint språk

Stygt / fult språk

Annet / kommentar: _____

3. Hvor ofte er du i Danmark?

En gang i uka / veckan

En gang i måneden / månaden

En gang i året / om året

Mer sjeldent / mer sällan

Annet / kommentar: _____

4. Hvor ofte er du sammen med dansker / Hur ofta umgås du med danskar?

En gang i uka / veckan

En gang i måneden / månaden

En gang i året / om året

Mer sjeldent / mer sällan

Annet / kommentar: _____

5. Har du personlig kontakt med dansker?

Ja Nei (Hvis du har svart "Nei" kan du gå direkte til spørsmål /fråga nr.6)

Hvis du har svart "Ja", vennligst fortsett:

Hvor mange?

1-2

3-5

Mer enn 5

Hvilke er disse personene? (her kan du sette flere kryss):

venner

familie

slektninger

kollegaer

foretningsforbindelser

folk jeg har truffet på reise

Annet / kommentar: _____

Hvor ofte møtes dere?

Flere ganger i uka /veckan

1-2 ganger i måneden / månaden

2-3 ganger i året / om året

Mer sjeldent

Annet / kommentar: _____

Hvor møtes dere?

(Land og by/stad) _____

Annet / kommentar: _____

6. Hvor ofte / Hur ofta ser du på danske TV-/ fjernsynsprogram eller filmer:

En gang i uka / veckan

En gang i måneden / månaden

En gang i året / om året
Mer sjeldent / mer själlan
Annet / kommentar: _____

Om du ser på dansk tv / film, hva ser du på da?

Er programmene / filmene du ser tekstet?

Ja Nei

På hvilket språk? _____

Hvis "Nei":

Hvor stort er ditt ønske om å få programmet / filmen oversatt og tekstet på ditt eget morsmål?

Stort ønske om tekst

lite ønske om tekst

Annet / kommentar: _____

7. Hvor ofte leser du litteratur på dansk? :

En gang i uka / veckan

En gang i måneden / månaden

En gang i året / om året

Mer sjeldent / mer själlan

Annet / kommentar: _____

Om du leser litteratur på dansk, hva leser du da?

8. Har du hatt undervisning i dansk på skolen?

Ja

Bare litt

Nei

DEL B

1. Synes du / Tycker du norsk (talespråk) er let eller svært / svært at forstå? Kryss av:

Lett å forstå

Svært / svært at forstå

Annet / kommentar: _____

2. Hva synes / tycker du om norsk (talespråk) Kryss av?

Smukt / fint språk

Grimt / fult språk

Annet / kommentar: _____

3. Hvor ofte er du i Norge?

En gang i ugen / veckan

En gang i måneden / månaden

En gang i året
Mer sjeldent / mer sällan
Annet / kommentar: _____

4. Hvor ofte er du sammen med nordmenn? Hur ofta umgås du med norrmän?

En gang i ugen / veckan
En gang i måneden / månaden
En gang i året / om året
Mer sjeldent / mer sällan
Annet / kommentar: _____

5. Har du personlig kontakt med nordmenn?

Ja Nei
Hvis du har svart "Ja", vennligst fortsett:
Hvor mange?
1-2
3-5
Mer enn 5

Hvilke er disse personene? (her kan du sette flere kryss):

venner
familie
slektninger
kollegaer
foretningsforbindelser
folk jeg har truffet på reise
Annet / kommentar: _____

Hvor ofte møtes dere? / Hur ofta träffas ni?

Flere ganger i ugen / veckan
1-2 ganger i måneden
2-3 ganger i året / om året
Mer sjældent / mer sällan
Annet / kommentar: _____

Hvor møtes dere?
(Land og by/stad) _____
Annet / kommentar: _____

6. Hvor ofte ser du på norske TV- / fjernsynsprogram eller filmer:

En gang i ugen / veckan
En gang i måneden / månaden
En gang i året
Mer sjældent / mer sällan
Annet / kommentar: _____

Om du ser på norsk TV / film, hva ser du på da?

Er programmene / filmene du ser tekstet?

Ja Nei

På hvilket språk? _____

Hvis "Nei":

Hvor stort er ditt ønske om å få programmet / filmen oversatt og tekstet på ditt eget morsmål?

Stort ønske om tekst

lite ønske om tekst

Annet / kommentar: _____

7. Hvor ofte leser du litteratur på norsk? :

En gang i ugen / veckan

En gang i måneden / månaden

En gang i året

Mer sjeldent / mer sällan

Annet / kommentar: _____

Om du leser litteratur på norsk, hva leser du da?

8. Har du hatt undervisning i norsk på skolen?

Ja

Bare litt

Nei

DEL C

1. Synes du svensk (talespråk) er lett eller vanskelig / svært å forstå? Kryss av:

Lett å forstå

Vanskelig / svært å forstå

Annet / kommentar: _____

2. Hva synes du om svensk (talespråk)?

Fint / smukt språk

Stygt / grimt språk

Annet / kommentar: _____

3. Hvor ofte er du i Sverige?

En gang i uka / ugen

En gang i måneden

En gang i året

Mer sjeldent/sjældent

Annet / kommentar: _____

4. Hvor ofte er du sammen med svensker?

En gang i uka / ugen

En gang i måneden

En gang i året

Mer sjeldent / sjældent

Annet / kommentar: _____

5. Har du personlig kontakt med svensker?

Ja Nei

Hvis du har svart "Ja", vennligst fortsett:

Hvor mange?

1-2

3-5

Mer enn 5

Hvilke er disse personene? (her kan du sette flere kryss):

venner

familie

slektninger

kollegaer

foretningsforbindelser

folk jeg har truffet på reise

Annet / kommentar: _____

Hvor ofte møtes dere?

Flere ganger i uka / ugen

1-2 ganger i måneden

2-3 ganger om året

Mer sjeldent / sjældent

Annet / kommentar: _____

Hvor møtes dere?

(Land og by/stad) _____

Annet / kommentar: _____

6. Hvor ofte ser du på svenske TV- / fjernsynsprogram eller filmer:

En gang i uka / ugen

En gang i måneden

En gang i året

Mer sjeldent / sjældent

Annet / kommentar: _____

Om du ser på svensk tv / film, hva ser du på da?

Er programmene / filmene du ser tekstet?

Ja Nei

På hvilket språk? _____

Hvis "Nei":

Hvor stort er ditt ønske om å få programmet / filmen oversatt og teksten på ditt morsmål?

Stort ønske om tekst

lite ønske om tekst

Annet / kommentar: _____

7. Hvor ofte leser du litteratur på svensk? :

En gang i uka / ugen

En gang i måneden

En gang i året

Mer sjeldent / sjældent

Annet / kommentar: _____

Om du leser litteratur på svensk, hva leser du da?

8. Har du hatt undervisning i svensk på skolen?

Ja

Bare litt

Nei

DEL D

Hva synes du / tycker du om ditt eget språk?

Fint / smukt språk

Stygt / fult / grimt språk

Annet / kommentar: _____

Kunne du tenke deg å bo, studere eller arbeide i et annet skandinavisk land?

Ja

Nei

Hvis ja, hvilket/hvilke land?: _____

Synes du dette temaet for spørreundersøkelsen / spørreformulæret har vært interessant?

Ja

Nei

Vet ikke

Har det vært interessant å svare?

Ja

Nei

Vet ikke

I en del skandinaviske bedrifter er engelsk blitt arbeidsspråket. Hva er ditt synspunkt på dette, er du positiv eller negativ?

Positiv

Negativ

Annet / kommentar: _____

Har du kommentarer, synspunkter eller egne tanker om kommunikasjon og språkforståelse mellom skandinaver, eller om undersøkelsen, så kan du skrive det her:

Tusen takk for at du tok deg tid til å svare!

Sp.mål 1: Synes du da/no/sv talespråk er lett eller vanskelig å forstå (5=lett, 1=vanskelig)?				
	Dansk talespråk	Norsk talespråk	Svensk talespråk	
DK1		3	3	
DK2		4	3	
DK3		4	2	
DK4		4	4	
NK1	3		5	
NK2	2		5	
NK3	4		5	
SK1	2	4		
SK2	3	4		
SK3	3	4		
SK4	4	5		
SK5	3	4		
SK6	3	4		
SK7	2	4		
SK8	3	4		
SK9	1	4		
SK10	2	3		
SK11	3	4		
SK12	2	4		
SK13	2	4		
SK14	5	4		
SK15	2	5		
SK16	2	4		
SK17	1	5		
SK18	2	4		
SK19	2	4		
SM1	2	4		
SM2	2	4		
SM3	1	4		
SM4	3	4		
SM5	1	5		
SM6	2	4		
SM7	3	3		
SM8	4	5		
Gj.snitt:	2,46666667	4,064516129	3,857142857	

Sp.mål 2:	Hva synes du om dans/svensk/norsk talespråk?(5=fint, 1=stygt)					
	Da:	Sv:	No:	Kommentar/annet:		
DK1		3	3			
DK2		5	3			
DK3		4	4			
DK4		5	4			
NK1	2	5				
NK2	3	5				
NK3	3	5				
SK1	3		4			
SK2	3		3			
SK3	2		3			
SK4	4		5			
SK5	3		4			
SK6	3		5			
SK7	3		3			
SK8	2		5			
SK9	3		5	Om norsk: Jättefint		
SK10	3		4			
SK11	3		4	Om norsk: Mysigt		
SK12	3		4			
SK13	3		4			
SK14	3		5			
SK15	2		4			
SK16	1		5			
SK17	2		5			
SK18	2		4			
SK19	2		4			
SM1	2		5			
SM2	2		5			
SM3	3		4			
SM4	2		4			
SM5	2		4	Om norsk: Det låter mer roligt än fint		
SM6	2		5			
SM7	2		4			
SM8	2		5			
SM9	3		4			
	2,516129	4,571429	4,1875			

Sp.mål:3	Hvor ofte er du i Danmark?				Hvor ofte er du i Norge?				Hvor ofte er du i Sverige?				Kommentarer:	
	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden		
DK1								X				X		
DK2								X			X			
DK3								X				X		
DK4								X			X			
NK1				X								X		
NK2				X							X			
NK3			X								X			
SK1				X				X						
SK2			X					X						
SK3				X				X						
SK4			X					X						
SK5				X				X						
SK6			X					X						
SK7				X				X						
SK8			X					X						
SK9				X			X							
SK10				X				X						
SK11				X				X						
SK12				X				X						
SK13				X			X							
SK14				X				X						
SK15				X		X								
SK16				X				X						
SK17				X	ubesv.	se komm.								bodd i Norge 8 mnd
SK18				X			X							
SK19				X				X						
SM1			X					X						
SM2			X				X							
SM3				X				X						
SM4				X				X						
SM5				X		X								
SM6				X				X						
SM7				X				X						
SM8	ubesv.	se komm.						X						hver dag, jobber der
SM9				X				X						

Sp.mål:4	Hvor ofte er du sammen med dansker?				Hvor ofte er du sammen med nordmenn?				Hvor ofte er du sammen med svensker?						
	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden			
DK1								X		X					
DK2								X						X	
DK3								X							X
DK4								X						X	
NK1				X								X			
NK2				X										X	
NK3			X												X
SK1				X				X							
SK2				X				X							
SK3				X				X							
SK4				X				X							
SK5				X				X							
SK6				X				X							
SK7				X				X							
SK8				X				X							
SK9				X			X								
SK10				X				X							
SK11		X			X	X									
SK12				X	X										
SK13				X			X								
SK14				X				X							
SK15				X	X										
SK16				X			X								
SK17				X	ubesv.										
SK18		X					X								
SK19				X				X							
SM1				X				X							
SM2				X			X								
SM3				X				X							
SM4				X				X							
SM5				X		X									
SM6				X				X							
SM7				X			X								
SM8				X				X							
SM9				X			X								

Sp.mål:5	Har du personlig kontakt med dansker?				Hvem?	Har du personlig kontakt med nordmenn?				Hvem?	Har du personlig kontakt med svensker?				Hvem?
	Ja/nei?	Hvis ja, hvor mange?				Ja/nei?	Hvis ja, hvor mange?				Ja/nei?	Hvis ja, hvor mange?			
		1-2 pers.	3-5 pers.	mer enn 5			1-2 pers.	3-5 pers.	mer enn 5			1-2 pers.	3-5 pers.	mer enn 5	
DK1					N					J	X			k	
DK2					N					J	X			v,k	
DK3					N					N					
DK4					N					J		X		fa	
NK1	N									N					
NK2	N									J	X			r	
NK3	N									N					
SK1	N				N										
SK2	N				N										
SK3	N				N										
SK4	J	X			v, r	N									
SK5	N					N									
SK6	J	X			r	J	X			r					
SK7	N					N									
SK8	N					N									
SK9	J		X		k, r	J	X			k,r					
SK10	N					N									
SK11	J	X			k	J				v					
SK12	N					J	X								
SK13	N					J	X								
SK14	N					N									
SK15	N					J	X			v,k					
SK16	N					J	X			v,k,r					
SK17	N					N									
SK18	N					J		X		k					
SK19	N					N									
SM1	J	X			r	J	X			r					
SM2	N					N									
SM3	N					N									
SM4	J	X			v	N									
SM5	N					N									
SM6	N					N									
SM7	N					J	X			v					
SM8	N					N									
SM9	ubesv.					J	X			k					

v = venner, fa = familie, s = slektninger, k = kollegaer, fo = foretningsforbindelser, r = folk truffet på reise

Sp.mål:6	Hvor ofte ser du på dansk TV/film				Hvor ofte ser du på norsk TV/film?				Hvor ofte ser du på svensk TV/film			
	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden
DK1							X				X	
DK2							X		X			
DK3								X				X
DK4								X				X
NK1			X								X	
NK2				X								X
NK3				X							X	
SK1				X				X				
SK2				X				X				
SK3				X				X				
SK4				X				X				
SK5	X						X					
SK6				X				X				
SK7	X				X							
SK8				X				X				
SK9				X			X					
SK10				X				X				
SK11				X				X				
SK12			X			X						
SK13	X				X							
SK14				X				X				
SK15				X				X				
SK16			X					X				
SK17				X				X				
SK18	X							X				
SK19				X				X				
SM1				X				X				
SM2				X				X				
SM3				X				X				
SM4				X				X				
SM5		X						X				
SM6			X				X					
SM7				X				X				
SM8			X					X				
SM9			X					X				

Sp.mål:7	Hvor ofte leser du litteratur på dansk?				Hvor ofte leser du litteratur på norsk?				Hvor ofte leser du litteratur på svensk?			
	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden	1g i uka	1g i mnd.	1g i året	Mer sjelden
DK1								X				X
DK2								X				X
DK3								X				X
DK4								X				X
NK1				X								X
NK2				X								X
NK3				X								X
SK1				X				X				
SK2				X				X				
SK3				X				X				
SK4				X				X				
SK5				X				X				
SK6				X				X				
SK7				X				X				
SK8				X				X				
SK9				X				X				
SK10				X				X				
SK11				X				X				
SK12				X				X				
SK13				X				X				
SK14				X				X				
SK15				X				X				
SK16				X				X				
SK17				X				X				
SK18				X				X				
SK19				X				X				
SM1				X				X				
SM2				X				X				
SM3				X				X				
SM4				X				X				
SM5				X				X				
SM6				X				X				
SM7				X				X				
SM8				X				X				
SM9				X				X				

Sp.mål: 8	Fikk du undervisning i dansk på skolen?			Fikk du undervisning i norsk på skolen?			Fikk du undervisning i svensk på skolen?		
	Ja	Bare litt	Nei	Ja	Bare litt	Nei	Ja	Bare litt	Nei
DK1						X			X
DK2						X		X	
DK3					X			X	
DK4						X		X	
NK1			X						X
NK2			X						X
NK3			X						X
SK1			X			X			
SK2			X			X			
SK3			X			X			
SK4		X				X			
SK5			X			X			
SK6						X			
SK7		X	X		Ubesvart				
SK8					X				
SK9			X			X			
SK10		X			X				
SK11			X			X			
SK12			X			X			
SK13			X			X			
SK14			X			X			
SK15		X			X				
SK16			X			X			
SK17			X			X			
SK18			X			X			
SK19			X			X			
SM1			X	X					
SM2			X			X			
SM3			X			X			
SM4			X			X			
SM5			X			X			
SM6			X			X			
SM7			X			X			
SM8			X			X			
SM9		X			X				

Del D	Hva syns du om ditt eget språk? (5=fint, 1=stygt)				
	Da:	Sv:	No:	Kommentar/annet:	
DK1	4				
DK2	2				
DK3	5				
DK4	3				
NK1			5		
NK2			3		
NK3			3		
SK1		4			
SK2		5			
SK3		4			
SK4		4			
SK5		2			
SK6		4			
SK7		4			
SK8		5		Klart språk!	
SK9		4			
SK10		4			
SK11		4			
SK12		5			
SK13		5			
SK14		5			
SK15		2		Tråkigt	
SK16		4			
SK17		3			
SK18		4			
SK19		4			
SM1		4			
SM2		5			
SM3		4			
SM4		5			
SM5		4			
SM6		5			
SM7		3			
SM8		4			
SM9		4			
	3,5	4,07407	3,66667		

DEL D I en del skandinaviska bedrifter er engelsk blitt arbeidsspråket. Hva er ditt synspunkt på dette, er du positiv eller negativ?									
		(Rangering på en skala fra 1-5, der 5 = positiv, 1 = negativ)							
	Rangering:	Kommentar/annet:							
DK1	5	Det er alltid godt at lære engelsk og blive god til at snakke det.							
DK2	5								
DK3	3								
DK4	2								
NK1	4								
NK2	1								
NK3	1								
SK1	2								
SK2	2								
SK3	4								
SK4	5								
SK5	3								
SK6	4								
SK7	3	Både och, samtidigt som det blir mer internationellt så förlorar vi mycket av vårt eget språk och det er verkligen inte bra.							
SK8	4	För att det är ett världspråk							
SK9	2								
SK10	5								
SK11	5	Alla kan.							
SK12	5								
SK13	5								
SK14	5								
SK15	5								
SK16	3								
SK17	5								
SK18	ubesv.	Både positivt och negativt. För- och nackdelar.							
SK19	3								
SM1	3	Jag gillar att prat engelska, men självklart ska vi vara redda om vår språkliga arv.							
SM2	3								
SM3	3								
SM4	5								
SM5	3								
SM6	5								
SM7	5								
SM8	3								

DEL D	Kunne du tenke deg å bo, studere eller arbeide i et annet skandinavisk land?			
	Ja	Nei	Hvis ja, hvilket land?	Kommentar:
DK1	x		Sverige	
DK2	x		Sverige	
DK3		x		
DK4	x		Sverige	
NK1	x			
NK2	x		Sverige	
NK3	x		Sverige	
SK1	x		Danmark og Norge	
SK2	x		Danmark og Norge	
SK3	x		Norge	
SK4	x		Danmark og Norge	
SK5	x			
SK6	x		Norge	
SK7				vet inte, aldrig varit i Danmark eller Norge
SK8	x		Danmark og Norge	
SK9	x		Norge	
SK10	x		Danmark	
SK11	x		Danmark og Norge	
SK12		x		
SK13	x			
SK14	x		Danmark og Norge	
SK15				vet ej
SK16	x		Norge	
SK17	x		Norge	
SK18	x		Danmark og Norge	
SK19	x		Norge	
SM1	x		Danmark og Norge	
SM2	x			
SM3	x		Norge	
SM4		x		
SM5	x		Danmark	
SM6	x		Danmark	
SM7	x		Danmark og Norge	
SM8	x		Danmark og Norge	
SM9	x			

Vedlegg 7:

Intervjuguide

Introduksjon - sjekkliste

- Gjenta kort hva prosjektet skal handle om (spørsmål om språk)
- Si litt om hva det skal resultere i (studentprosjekt, masteroppgave)
- Informere om at samtalen spilles inn på bånd
- Forsikre informanten om full anonymitet – at det som blir sagt ikke skal kunne føres tilbake til ham/henne
- Informere intervjupersonen om retten til å avbryte intervjuet når som helst
- Be informanten å ikke snakke om sensitive opplysninger om verken seg selv eller tredjeperson

1. Informantens bakgrunn

- a) Kan du fortelle litt om deg selv?
- b) Kan du fortelle meg litt om det stedet du kommer fra?
- c) Før du kom hit, hva drev du på med da?
- d) Kan du fortelle meg om din motivasjon for å søke på jobben som reiseleder?
- e) Hvilke forventninger har du til skolen og yrket?

2. Informantens møte med skolen, de andre deltakerne og språket

- a) Hvordan opplever du har blitt tatt i mot her av de andre elevene og lærerne?
- b) Har du hatt mye kontakt med svensker/dansker/nordmenn tidligere?
På hvilken måte? Hvis ja: I hvilke situasjoner/på hvilken måte? Kan du fortelle mer?
Kan du gi et eksempel?
Hvor ofte? Hvor lenge?
- c) Fikk du nabospråksundervisning/grannespråksundervisning når du gikk på på skolen?
- d) Hvor godt føler du selv at du forstår de andre språkene?
Er det noe du oppfatter som spesielt vanskelig?
Hva går fint/lett?
Opplever du at sv/da/no de gjør noe for at du skal forstå?
- e) Når du snakker med folk fra nabolanda, synes du selv at du blir godt forstått?
Hva gjør du når du ikke blir forstått?

Noen spesielle strategier/tiltak? Har du slått over til engelsk/eller til nabospråket? Bare ord eller hele setninger?

- f) Er du noe du opplever som slitsomt i kommunikasjonen?
- g) Er det noe som er skremmende eller irriterende?
- h) Er det noe som provoserer deg?
- i) Er det noe du synes er søtt og morsomt?
- j) Du skal nå i gang med å jobbe i et skandinavisk firma, og skal derfor forholde deg til skandinaviske gjester som enten snakker dansk, norsk eller svensk. Hvilke tanker har du om dette?
- k) Tror du at språkforståelsen din av nabospråka vil utvikle seg til det bedre i løpet av de syv ukene du er her på skolen?
- l) Er det noe av undervisningsopplegget eller kurssituasjonen som har vært nyttig for din forståelse av nabospråka? Er det noe i kurset som har hjulpet deg til å forstå?
- m) Hva tror du er den beste måten (den viktigste kilden til) å lære seg nabospråka på?

3. Litt mer om bruk av nabospråklige massemedier og preferanser

Du sa tidligere at du hadde hatt/ikke hadde hatt noe særlig kontakt med folk fra nabolanda. Men...

- a) Ser du TV-/fjernsynsprogram eller film fra nabolanda?
Hva synes du om kvaliteten på disse programma?
- b) Leser du litteratur fra nabolandet?
Hva synes du om kvaliteten på det du leser/har lest?
- c) Hører du på musikk fra nabolandet?
Hva synes du om kvaliteten på denne musikken?
- d) Er det noe av film, musikk og litteratur som du synes nabolandet er bedre på?
- e) Når du ser på fjernsynsprogram fra nabolanda, har du behov for å få det oversatt og teksten?
- f) Hvis du fikk velge å ha ett av de to nabospråka som ditt morsmål – hvilket ville det blitt?

4. Synspunkter på påstander

- a) Det har blitt sagt at dansk, norsk og svensk er nesten som dialekter av samme språk. Hvor enig er du i dette utsagnet?

b) Det er blitt sagt at blant skandinaver er nordmenn de beste til å forstå sine nabospråk/grannespråk. Er du enig i dette? Hva er din erfaring?

c) Er det viktig for deg at det skandinaviske språkfelleskapet opprettholdes?

Vedlegg 8: Intervjuene (intervju 1-10)

Intervju 1 med Line, NK2

[...]

Har du hatt kontakt med svensker og dansker tidligere?

Jeg har en svensk venninne da. Så jeg har snakket en del med hun, så jeg forstår egentlig veldig godt svensk liksom. Men når de kommer fra, sånn langt ned imot Danmark, da synes jeg det blir vanskelig å forstå. Når de snakker litt mer sånn..(demonstrerer med en hveselyd) – litt mer sånn skånedialekt. Da blir det sånn ”hm..hva sa du?”.

Hvor ofte treffer du venninna di?

Jeg skriver meldinger med henne, det er ikke noe sånn... Jeg traffe henne i Syden da, når jeg var på ferie.

Hvor i Sverige kommer hun fra?

Hun kommer fra Stockholm.

Er det sånn at dere skriver mest e-post?

Ja, det er mest e-post og sms og sånn.

Treffes dere innimellom eller prater på telefon?

Vi har ikke ringt så mye, det er mest sånn mail da.

Har dere møttes etter at dere møttes første gang?

Nei det har vi ikke. Men det blir jo kanskje til engang.

Hvilket år var det dere møttes?

Det var 2004.

Ja, tre år, som du har hatt kontakt med henne, den svenske jenta. [...] Du var inne på at du forsto svensk ganske greit, litt vanskelig med den her sørlige dialekten.. Så hvordan er det med det danske språket?

Det synes jeg er ganske vanskelig. Altså, jeg må konsentrere meg for å forstå hva de sier da. Også kan jeg dette ut av og til og da er det sånn... Da kommer jeg ikke så lett inn igjen i hva de sier, også får jeg ikke med meg det første de sier så... detter jeg helt ut liksom.

Er det noen av danskene som du har forstått litt bedre enn andre her?

Jeg har forstått best læreren da. Men det er kanskje for at han snakker litt saktere og tar det litt rolig, sant.

Hva synes du om den måten den svenske læreren snakker på?

Det går veldig fint.

Når du snakker med folk fra nabolanda, føler du selv at du blir godt forstått?

Eh – altså... for eksempel romvenninnen min – da må jeg av og til legge over litt på svensk så hun skal forstå hva jeg sier, sikkert fordi at jeg er fra Bergen og at det er litt sånn ”rrr” ((demonstrerer med skarpe r)) og litt vanskelig på det. Så... Men vi bruker litt kroppsspråk og sånn. ”Kan du ta den?” liksom ((strekker ut hånda)), og peker og... Men hun forstår ganske mye faktisk.

Hun forstod mer enn du kanskje...

...hadde trodd.

Har du noen spesielle strategier og tiltak du prøver for å gjøre deg forstått på når du merker at hun ikke forstår?

Det var for eksempel i går, så snakket vi om noe, også sier hun ”ja” til noe som jeg visste hun skulle si nei til, og da sier jeg [uklart] ”nei, nå forstod du ikke hva jeg sa!” - ”nei” ((latter)) og da måtte jeg ta hele setningen på svensk – sånn havveis svensk da.

Fikk du noe undervisning i dansk og svensk når du gikk på skolen?

Nei

Ikke?

Ingenting. Det eneste er jo... hørt på TV og...det er jo mest sånn.

Det var ingen tekster dere leste på svensk eller dansk?

Nei.

Du sa jo at du tidligere hadde hatt kontakt med en svensk jente fra Stockholm. Men ser du ofte på TV-program eller film fra naboland?

Jeg har sett mye svensk film – det har jeg. Når vi var liten så vi jo Pippi og alle de her svenske barne... Så jeg tror egentlig vi norske vi ser veldig mye barneserier på svensk sant?

Mmm

Så jeg tror egentlig det er der vi får at..vi forstår svenskene ganske godt da. Siden vi ser på det fra vi er liten liksom.

Vi er oppvokst med barnefortellingene til Astrid Lindgren blant annet ja.

Mmm

Hva synes du om kvaliteten på de svenske programma?

Næh... Pippi, hun er jeg veldig fornøyd med i alle fall. Det var store greier det!

Er det noen danske serier du har fulgt med på eller film?

Ikke som jeg kommer på nei

Hva med litteratur da? Leser du noen gang bøker eller blader på svensk eller dansk?

Jeg har lest et blad engang på dansk, men asså dansk er jo nesten det samme som norsk – skrift liksom.

Du opplever at det går...?

Veldig fint.

Ja. Hva med musikk da?

Jeg har hørt mye svensk musikk – det har jeg. Carola og litt sånn. Men dansk, der blir det vel ikke så mye tror jeg.

Hva synes du om det svenske språket?

Jeg synes det svenske språket er fint jeg. Jeg liker s.. altså, de virker så glad og lissom... når de snakker så høres det ut som om de er fornøyd hele tiden. Mens danskene da blir det litt mer sånn (demonstrer med lyder) det er akkurat som de har en potet sittende fast eller noe sånt i halsen.

Så hvis jeg spurte deg om hvilket språk du liker best?

Så ville jeg svart svensk.

Du skal nå i gang med å jobbe for et skandinavisk firma, og derfor skal du forholde deg til skandinaviske gjenster, hvilke tanker har du om det nå?

Nei, jeg må jo bare innstille meg på at jeg må lære meg å forstå dansk og.. egentlig, ja det er jo ord og sånn jeg ikke forstår på svensk og, men det er ikke så mye liksom, men så må jeg kunne formidle meg så de forstår det og sant?

Mmm

Så jeg må sikkert legge litt om óg – prøve å legge det til rette for de som hører på deg da.

Språkfolk sier jo gjerne at dansk, norsk og svensk det er nesten som dialekter av samme språk. Hvor enig er du i det utsagnet?

Nei, jeg kan ikke si at jeg er så veldig enig i det egentlig. For det, altså, jeg tenker på Norge har jo, altså, de oppi Finnmark, det er ikke alltid jeg forstår de heller egentlig, så det er ikke alltid at jeg forstår de norske som om jeg skulle forstå de svenske liksom

Har det vært lettest å komme i kontakt med svenskene eller danskene her? Kan du si noe om det, selv om dere ikke har kommet så langt i kurset?

Det er lettest å komme med svenskene. Jeg har faktisk ikke snakket så mye med de danske egentlig.

Og de har heller ikke oppsøkt deg?

Nei.

Det er kanskje gjerne sånn at det blir litt klikker i begynnelsen. Nå er du kommet til andre skoledagen din her. Har du merket noen utvikling i din språkforståelse i svensk og dansk hittil, bare på de to dagene?

Jeg har merket det litt på dansk, det har jeg. For at før jeg reiste, så var det en dansk som jobbet i en butikk og jeg skjønnte jo INGENTING! Jeg bare: "Hm"? (latter) Nei, så det.. Men nå forstår jeg..altså jeg forstår hvis jeg konsentrerer meg. Men jeg må konsentrere meg for å forstå liksom.

Hvor viktig synes du at det er at vi opprettholder det skandinaviske språkfelleskapet?

Jeg synes det er fint å kunne kommunisere med folk fra andre land. Altså Norge, Danmark og Sverige kan kommunisere uten å måtte bruke engelsk. Jeg synes jo det er veldig flott liksom.

Det er blitt sagt at nordmenn er de beste til å forstå sine nabospråk. Hva er din erfaring der?

Altså jeg har forstått det sånn at det var danskene som var flinkest å forstå.

Å ja?

Men, det er sikkert jeg som har tatt feil der da

Nei, men hvis det var din erfaring..

Mmm. Jeg har følt at de forstår oss bedre enn vi forstår de i alle fall.

Ja.

Er i alle fall min erfaring liksom.

Intervju 2 med Anneli, SK5

[...]

Har du hatt kontakt med dansker og nordmenn tidligere?

Nej, det kan jag inte påstå eftersom jag jobbar där jag jobbar nu, så äh... sitter jag vissa perioder på exportavdelningen, och då är det ju... då exporterar vi ju till Norge och Danmark, så det är ju då. Men då man ringer till Norge till exempel, då pratar ju han svenska så jag ska förstå ((latter)), så att med ändå lite svensk dialekt eller norsk dialekt så.

Han legger om?

Ja, precis. En annan är jättenöjd för att man förstår, men han, han gör ju bara för att jag skall fatta. Nej, så jag kan inte säga inget direkt så, så det skal bli spennande. Det är bra att kunna.

Har du hatt kontakt med dansker også – gjennom jobben?

Ja, danskar också.

Hvordan har telefonkontakten gått der?

Där var det ju lite svårare. Där fick vi ta lite på engelska ibland. Men det går bra.

Hvor godt føler du selv at du forstår de andre språkene, norsk og dansk?

Norska är ju betydligt lättare än danska, det är det ju. Men det beror (på), alltså danska, hon som jag bor i hop med, jag kommer inte ens i håg vad hon heter – det är inte så noga. Men när hon... Alltså det är ju så olika vart i Danmark de är (ifrån) också, för att det, vissa är ju ((avbryter seg selv)), pratar ju ganska lätt danska. Man kan, har man en konversation så där, så kan man gissa vad de säger åtminstone. Mens alltså andra pratar ju jättesvårt.

Hun du bor sammen med – vet du sånn ca hvilken del av Danmark kommer hun kommer fra?

Jag kommer inte riktig i håg, men hon pratar ju lätt danska, tycker jag. Det tycker jag, så det är bra.

Du har tre lærere som presenterer hvert sitt land. Hva synes du om den måten den danske og norske læreren snakker på?

Om det er svært å forstå vad de säger eller?

Ja, eller bare litt generelt.

Jag får nog säga samma sak där, att den norska är också lätt att förstå. Alltså de är ju så duktig att prata lärarna, att de är ju liksom... och göra sig förstådd och så. Så jag tycker att danskan också går rätt bra när han pratar. Nu har ju inte han pratat så jättemycket.

Men de pratet på rent norsk og rent dansk den første perioden på velkomstmøtet i går. Hvordan synes du det gikk?

Hmm... Alltså man förstår ju, man har ett hum om vad det handlar om, man vet ju ungefär vad de pratar om. Så då kan man ju, som jag sa, gissa sig till det om man inte förstår. Men jag tycker att det går rätt så bra. Man får ju koncentrera sig extra mycket, när det är norsk eller dansk som pratar.

Men du føler at du forstår norsk mye bedre enn dansk?

Ja, så är det ju – definitivt.

Når du snakker med folk fra Danmark eller Norge, føler du at de forstår deg godt?

Äh ((latter)) Norge tror jag inte, de som är här tror jag inte är något problem. Jag tror de förstår vad jag säger. Men, alltså, jag tror dansk, de som är från Danmark förstår mig lika lite som jag förstår de om man säger – det tror jag. Så det är lika svårt. För de får ju också fråga om flera gånger vad jag säger.

Hva gjør du når du merker at du ikke blir forstått?

Man måste ju försöka hitta andra ord, eller någonting som kanske liknar danskan eller norskan då, i stället. Använda kroppsspråk.

Når du gikk på skolen, fikk noen grannespråksundervisning da, i dansk eller norsk?

Nej, det kan jag inte minnas att vi haft.

Ikke hvor dere leste noen danske eller norske tekster, eller så en video?

Det tror jag inte, det om det är för jättelänge sedan, om man lärde sig något ord så där kanske. Men inget så där på senare... senare tid.

Hender det seg at du ser TV-program eller filmer fra nabolanda?

Ja, Anna Phil i Danmark den är bra... jo, men så gör det ju, men då är det ju alltid svensk text, så då blir det ju inte att man lyssnar i varje fall, då tittar man ju bare på texten ändå. Så det är alltid med text.

Hadde du sett det som en fordel at det ikke var noe tekst?

Ja precis, då hade man ju lärt sig lite.

Eller om det hadde vært tekst på dansk kanskje?

Ja! Men några program ser man väl.

Er det noen norske program du kan komme på?

Inte så där på rak arm. Jag tror inte ni har några... eller at vi har några norska serier eller TV-program i Sverige, just nu i varje fall.

”Først og sist” har du hørt om det? Et sånt talkshow-program som er norsk.

Aha!

Jeg vet at det sendes på Sverige TV 1 eller TV 2.

Alltså stå-opp? Komiker...

Nei, et mer sånn talkshow hvor man inviterer gjester i studio – ganske kjente gjester i blant og..

Jaha

Litt sånn populærvitenskapelig...

Ja ja ja

.. litt sånn a la ”Senkveld med Luke”.

Aha, ja ja ja, okey.

Det husker jeg. Ja, ja, men det kan jo være nytt. Hva med litteratur fra nabolanda? Leser du...

Alltså böcker i frå..

Bøker eller..

Tidningar eller något sådant?

Eller e-post, eller... noe annet?

Nej – nej det är nog dåligt med det.

Ja?

Nej, inget sånt.

Ikke noe du kan komme på?

Nej, nej.

Hva med musikk da? Er du noe inn i norsk musikk eller dansk musikk?

((Latter)) Det är nog faktisk dåligt med det också. Fast jag är inte så duktig att lyssna på musik, så jag lyssnar mest på radio och då spelar de inte... ja dansk det är jo de här som vann Eurovision eller vad det var för flera år sen, de här Olson Brothers ((latter)).

De danske?

Ja, precis danska ja ((latter)).

Men det er ikke noe som...

Det är väl det enda man kan komma på!

Du lytter fast – det er ikke noe fast norsk...

Nej

radioprogram eller noe sånt?

Nej.

Hvordan vil du beskrive det norske språket? Eller det danske språket? Vi kan jo begynne med det norske.

Oj – dansk det är väldigt grötigt. Det är: ”Glö, glö” [lydmalende ord] så hela tiden. Norska är ju mer så här glatt och det är ju så här liksom... jag vet inte hur jag skal förklara, men det låter mer glatt på något vis så att när, ja när ni pratar. Medan danska är ”glö, glö glö” [lydmalende ord] ((latter)). Det är väldigt svårt att beskriva.

Hvilket språk liker du best da?

Av danska och norska? Äh... jag tror nog att det är dan...((avbryter seg selv og korrigerer)) eller norska. Det är kanske för att man förstår också, ja jag skulle nog säga norska. Eftersom det låter mycket gladare också, på något vis.

Nå er du jo her på dag nummer to, men kjenner du allerede nå, på dette tidspunktet, at det har skjedd ett eller annet med utviklinga av språkforståelsen din, selv om det bare har gått to dager?

Det är svårt att säga eftersom jag inte haft så mycket kontakt, och behövt använda mig utav danska och norska så. Men det tycker jag - alltså jag är förvånad över att jag förstår så mycket som jag gör.

Ja?

Så att, jag vet inte om det beror på om jag utvecklats och lärt mig, eller att det beror på att man kanske har ve (vetat)... kunnat hela tiden. Det vet jag inte. Men man, jag förstår mer än vad jag trodde jag skulle förstå.

Ja. Men det er en god følelse!

Ja ((latter)), precis!

Hvor viktig synes du at det er at vi opprettholder det skandinaviske språkfelleskapet? At vi faktisk kan...

Kommunicera?

Ja.

Men det är ju jätteviktigt egentligen, för det är ju... Att bara kunna norska det är ju... det är ju jättebra att kunna liksom. Så att, ju flere språk man kan, ju större fördel är det ju.

Mmm...

Men det är ju svårt att veta om man skal lära sig det i skolan – tycker jag. Norska tror jag, alltså norska är ju lättare att förstå det tror jag man inte behöver läsa liksom i skolan och så,

utan det lär man sig. Jag tror, kommer man till Norge, och skal jobba till exempel, då lär man sig rätt fort – vad de menar, fast man har olika budskap på olika ord liksom.

Ja.

Danskan är väl svårare då i sådana fall, om man ska lära sig det i skolan eller inte. Jag tror om man bara bosätter sig på ett ställe eller något sådant där att, då går det bra liksom, att kommunicera med varandra.

Det kommer av seg selv...

Ja, jag tror det.

... etter hvert som man får høre det?

Ja, mm, precis.

Det har blitt påstått av språkfolk og lingvister at svensk, dansk og norsk er dialekter av samme språk.

Okey!

Hvor enig er du i det utsagnet? Har du noen mening om det?

Alltså de påstår ju det de som bor i Skåne till exempel i Sverige, att de har lättare att förstå danskan då, eftersom de pratar som de gör. Och det kan nog ligga mycket i det, at de har mycket lättare att förstå, för de påminner ju ändå mer om varandra än vad min dialekt gör och en dansk. Så det kan ju mycket väl stämma att... beroende på vart man befinner sig i landet så påminner... för åker man till Värmland då pratar ju de nästan norska liksom...

Ja.

Så att det kan nog stämma.

Nå skal du i gang med å jobbe for et skandinavisk firma, og derfor skal du forholde deg til skandinaviske gjester.

Mmm

Hvilke tanker har du om dette? Tenkte du noe spesielt på dette før du kom ned hit?

Jag har nog inte tänkt så mycket på det.

Språket?

Alltså jag tror bara under de här sju veckorna får man lära sig vilka ord man som svensk inte skal använda, som kan misstolkas av danskar eller norskor. Så att... Jag tror inte det är något problem så. Och ju mer om man skulle få ett jobb och börja jobba, och jobba med skandinaver, turister, så, så lär man sig ju jättefort om man har kontakt med skandinaver dagligen...

Mmm

Så då tror jag det kommer. Det er inget jag går och oroar mig för – det är det inte.

Nei?

Nej, jag tror det går bra.

Det tror jeg også!

[...]

Intervju 3 med Anja, DK1

[...]

Lærerne er rigtig flinke og rigtig søde og åbne – og de virker rigtig coole, og de andre elever virker også rigtig, rigtig søde. Det er lidt hårdt, hvis man kan sige det på den måde, vi er så få danskere, fordi vi skal tænke rigtig, rigtig meget – altså de snakker bare svensk, over hovedet på en, fordi at – og når de snakker så hurtigt så kan du slet ikke følge med. Så det kræver meget arbejde også i starten i forhold til dem, for at vi er lidt... vi er fire og de er tredve, svenskerne.

Det blir slitsomt?

Hvad siger du? Det forstår jeg ikke.

At det blir hårdt [+dansk] som du sier – at man må anstrenge seg mye for å få med seg det som blir sagt.

Præcis. Men de er søde så det bliver ikke noget problem altså – det er bare lige indtil man lærer å forstå ordene, hvis man kan sige det på den måde, ikke?

Har du hatt mye kontakt med svensker og nordmenn tidligere?

Altså via mit arbejde - jeg arbejder på et hotel i Vedbæk, og der har vi mange svenskere og nordmænd i restauranten om aftenen, men det er mere sådan: Jeg vil have en cola og en burger, eller en bøf. Men lidt kontakt via mit arbejde.

Hvordan vil du beskrive det norske og svenske språket?

Hvis vi tager det norske, så er det meget... hvis jeg sammenligner med det danske, så synes jeg det faktisk er ret nemt at forstå, og det... altså de har jo sådan lidt dialekter eller hvad man kan sige, accenter, det er lidt sådan mere hoppende ((latter)) om man kan sige det på den måden, i forhold til det danske – det kører meget sådan... det er meget... Og svenskerne eller nordmændene de hopper sådan – det er sådan lidt mere flydende synes jeg, i forhold til det danske sprog som er meget sådan... stift på en måde. Nej – jeg ved ikke. Det er svært at forklare.

Litt mer sånn...

Ja, hvad skal man sige – altså ordene flyder måske nemmere på norsk og svensk sådan. Også når svenskerne snakker, det er meget højt og det er meget... det er sådan glad, hvis man kan sige det på den måden, for dansk det virker tit surt – det er svært at forklare, men forstår du hvad jeg mener?

Ja. Mer bevægelse kanskje?

Ja, præcis. Også bare i kropssproget generelt – så kan danskerne godt virke sådan lidt tilbageholdne synes jeg. Også i kropssproget... men det udvikler sig også i den måde ordene kommer ud, på en eller anden måde, sådan.

Hvilket språk kan du best like [typisk dansk ordstilling]?

Det er svensk, tror jeg, fordi det er så langt fra vores... eller ikke så langt fra dansk, men det er længst fra dansk. Jeg tror jeg tænker på at det er også det jeg gerne vil lære, fordi norsk – det kan man næsten godt forstå, det er ikke så mange ord du skal lære, men det svenske det forstår du slet ikke noget af – eller jeg forstår det slet ikke når de snakker to og to uden mig for eksempel. Det virker spændende at snart kunne lære å følge med i deres samtaler.

Selv om dere nå ikke har kommet lenger enn til skoledag nummer to, har du merket noen utvikling i din språkforståelse din allerede?

Ja, rigtig meget. Vi sad og snakkede om det tidligere i dag, det er meget nemmere at forstå hinanden i dag. Vi havde de her præsentationer tidligere hvor vi skulle præsentere hinanden alle sammen, og der var to eller tre af de svenske elever som jeg ikke forstod, og selvfølgelig de interne jokes også, det forstår man jo ikke endnu. Men jeg var faktisk overrasket over hvor meget jeg forstod.

[...]

Du skal nå i gang med å jobbe for et skandinavisk firma. Det betyr at du skal forholde deg til skandinaviske gjester, både danske, norske og svenske. Hva tenkte du om det før du kom hit?

Spændende, og sådan inspirerende og lærerigt igen. Igen det der med at du lærer svensk og at du lærer norsk, og du lærer deres mentalitet. Men jeg tror ikke at norsk og svensk (mentalitet) er så anderledes end dansk.

[...]

Synes du det er viktig at vi opprettholder det skandinaviske språkfelleskapet?

Jobmæssigt så syns jeg det er rigtig vigtigt. Det er jo en fordel for mig hvis jeg nok kan lære, hvis jeg for eksempel kan snakke med alle svenskere og alle nordmænd om to måneder så kan jeg i princippet få arbejde i Sverige og i Norge, og det er en kæmpefordel, så jeg synes det er en rigtig god mulighed, fordi – hvis man siger, altså hvis man siger at det om tredve år er kæmpe arbejdsløshed i Norge (mener egentlig Danmark), så om alle danske børn havde lært norsk, så kunde de jo søge over grænserne og omvendt. For det er jo ikke, okay – det jo ikke så langt fra Sverige, Norge og Danmark.

Fikk du noe undervisning i svensk eller norsk når du gikk på skolen?

Nej.

Ikke på gymnaset heller?

Nej, vi havde ikke noget – det havde vi ikke.

Har du opplevd at det er lettere å komme i kontakt med svensker eller lettere å komme i kontakt med nordmenn?

Her på skolen synes jeg personligt at svenskerne har været mest imødekommende. Men jeg synes også det er svært at generalisere fordi det er kun tre nordmænd.

Ja.

Så det er måske lidt sådan... men svenskerne helt klart, hvad jeg har opfattet her på skolen – men jeg kan ikke rigtig generalisere synes jeg ikke på den her...

Nei.

Den er lidt svær – når de kun er tre.

[...]

Intervju 4 med Robert, SM5

[...]

Har du hatt mye kontakt med dansker og nordmenn tidligere?

Aa, norska lite mer alltså, eftersom jag varit uppe i Hemavan en del

Oppe i?

Hemavan, det är som vid Mo i Rana...

Okey.

Och där är det ju mycket norrmän på vintrarna och kör scooter och, åker skidor, och festar och så där så, man har träffat en del... en del norrmän, men inte jättemycket, men en del... Och sen då danska, då var vi på Roskilde för oj, tre år sedan eller någonting, och då var det ju mest danskar där, eller mycket danskar i alla fall.

Men de nordmennene du har møtt, er det slik at du har hatt langvarig kontakt med noen av dem? At dere ringes på telefon eller skriver e-post?

Nej, nej så har det inte varit, utan det är mer man träffar de när man är ute och festar eller åker skidor eller scooter med dem så där... sen inte så mycket mer.

Men hvordan har det vært da? Med tanke på språket?

Norskan har ju inte varit något problem faktiskt. Ja det är klart att det är några ord som faller bort så där men... det är inga problem att fixa. Men danskan hade jag jättestora problem med när vi var på Roskilde. Vi, vi gick över till engelska till slut.

Hvor godt føler du at du forstår de andre språkene. Hva synes du går lett, og hva er det du opplever som vanskelig, svært [...]? Hvordan går det med å forstå norsk og dansk nå?

Nu går det, nu går det mycket bättre. Det gör det faktiskt. Alltså norskan, nu tycker jag det nästan låter som svenska – mer eller mindre. Aa, danskan är lite, när de pratar fort, då är det fortfarande lite svårt - ja det blir bättre och bättre.

Ja, du har jo vært her en uke nå. Når du snakker med nordmenn og dansker, føler du at du blir godt forstått?

Ja, helt klart. Jag tycker att danskarna de har varit riktigt duktiga på att lära sig svenska, så att ja, så det är knappt någonting man inte förstår.

Hvis du står fast, hva gjør du da?

I fall?

Hvis man står fast på...

Aa, om man fastnar på... Ja, då försöker man att hitta synonymer bara för orden, bara göra det så enkelt som möjligt för att man tänker inte så när man pratar med en svensk att man skall

((avbryter seg selv)) Ja, ja... jag vet inte riktig hur det funkar när man pratar, men det kommer ju bara ut... så när man ser att de reagerar på ett ord så där, när man ser att de inte förstår, så försöker man bara hitta något synonymt eller så hoppar man ju bara över till engelska och säger det engelska ordet och så, ja.

Selv om dere har totalforbud mot det på skolen?

Jo, jo men, ja man får väl nobba [+slang] lite på reglerna.

Er det noe som du har opplevd om spesielt slitsomt i kommunikasjonen med nabospråkene?

Nej, inte särskilt så. Alltså, nej... jag tycker det har varit ganska roligt att fått lära alltså som... Det är ju roligt när man märker att man förstår mer och mer, då blir det ju roligare och roligare För, för från början tänkte man att det skulle bli omöjligt – i alla fall danskan.

Ja, hvordan var reaksjonen din etter den første timen der den danske læreren underviste alene som handlet om livsstil?

Ja, jag trodde aldrig att jag skulle förstå danska, för det var grötigt ((latter)) ... Jag kunde inte sitta och skriva samtidigt som han pratade, för då, då försvann allt bort. Jag fick sitta och koncentrera mig och... Det var flera med mig också som efteråt kände så här att ((puster lettet ut)) när han slutade så kunde man slappna av, för man satt och koncentrerade sig så hårt när han pratade. Man var nästan slut efter den lektionen. Nu går det mycket bättre.

Er det noe du har opplevd som skremmende, irriterende eller provoserende i kommunikasjon med de andre (underforstått dansker, nordmenn)?

Nej, det tycker jag väl inte. Man blir ju mer som – eller ja, man blir väl mer frustrerad på sig själv att man inte lär sig... alltså så... För man märker att danskarna, för Anja – hon, hon var ju shitduktig, hon tog ju mycket kontakt i början, och hon började förstå snabbare, alltså hon började förstå svenska snabbare än vad vi förstod danskan. Då blir det ju så... jaa, nu måste jag lära mig [...] Nu får jag skärpa mig!

Hvis jeg spør motsatt, er det noe du synes er søtt eller morsomt?

Som är roligt?

Ja.

Ja norskan är ju alltid rolig att lyssna på, den låter ju alltid glad, alltså hela tiden, och... ja danskarna låter ju lite förbannade hela tiden, faktisk – så det är lite kul.

På hvilken måte?

Ja, jag vet inte riktigt vad det är som gör det men... det blir så att de så här ((demonstrerer med litt "aggressive" vokallyder, stød etc)) alltså det låter som de "grumlar" fram allting och så där. Jag vet inte – det är svårt att förklara, men de låter lite arga.

Du skal nå i gang med å jobbe for et skandinavisk firma der du skal ta hånd om skandinaviske gjester, både danske, norske og svenske. Hvilke tanker gjorde du deg om dette før du kom til guideskolen?

Då hade jag inte riktig koll på att det skulle vara, alltså, jag visste att det skulle vara danska och norska alltså elever på skolan, men inte att man skulle ta..., jag trodde att var man svensk så tog man hand om svenskar, svenska gäster och så där men. Ja, det var lite nervöst så där när man fick veta, för, för som sagt när man kom hit så förstod man ju inte ett ord av danskan, och så tänkte man ju att det kommer aldrig att gå. Men, ja nu märker man att bara på en vecka förstår man så mycket mer, så då, om sju veckor är det nog inga problem alls. [...]

Så du kjenner at du har hatt en utvikling nå bare på en uke ikke sant?

Ja, helt klart!

Er det noe du kan peke på ved kurset eller undervisningen som har hjulpet deg til å forstå de andre språkene – at du har blitt bedre?

Ja, men det är nog att det är norsk eller dansk lärare och norsk lärare också så där så att man... ja du måste förstå det nästan. Och också sen som när de har sådana olika... som de visar på overhead, alltså då kanske det står på svenska, men han pratar på danska och norska, så att man får höra orden, så att man kopplar de svenska orden med hur de ser ut på danska eller norska – så tycker jag.

Så det har vært en bra...

Ja det har varit jättebra! Också kompendierna, att de har varit på olika språk. För då har man gått igenom det kanske på svenska, så får man det på danska, då vet man ju vad innehållet är, så då går det att räkna ut orden och så där också.

Hva er så den beste måten å lære seg norsk og dansk på?

Ja, men det är nu så, att få umgås, alltså som vi gör nu hela tiden att man... Jag menar det är inte så roligt att, för danskarna skulle det ju inte vara så kul om de bara umgicks med varandra eftersom de bara är tre stycken [...].

Du bor med en annen svenske på rommet. Men det var jo også bare svenske gutter her...

Ja, man var lite rädd där att hamna med en dansk, och det tyckte... och det var det många som tyckte, de som hamnade med en norska eller danska att bara "Shit! Jag förstår inte ett ord!".

Har det vært reaksjoner på det?

Ja, ja – det var första dagen att det var så här: "Jag förstår ingenting!"

Og du synes det var litt skremmende å tenke på at du kunne ha havnet på rom med en norsk eller dansk?

Exakt. Det kändes lite så där att bara: Hur fan, hur ska det gå? Ska man bo ihop med någon man inte förstår över huvudtaget.

Men kunne du tenkt deg å bo med en?

Ja, nu ja hade jag inte alls haft något problem med det[...] Man är ju alltid nervös inför nya grejer, det är man ju, men som oftast så löser det sig jämt, så att man bygger upp lite för stora scenarier.

I Skandinavia har vi muligheten til så snakke med hverandre på våre egne morsmål, og man snakker gjerne om et skandinavisk språkfelleskap. Synes du at det er viktig at dette opprettholdes?

Ja, det är ju helt klart det skulle ju vara trist om norskar, danskar och svenskar inte skulle förstå varandra över huvudtaget. Ja, jag tycker att det är lite läckert, alltså det känns som... om man åker till Köpenhamn känns ju lite så halvtexotiskt så där med ett annat språk även fast det är såpass nära och så där. Jag tycker att det är kul. Och det, ja, det är nog viktigt att det går att förstå varandra, på något sätt.

Ja, det er håp. Du har...

Ja, exakt. Jag menar nu skulle man... det är klart. Man ska nog inte bli för kaxig, men jag ska inte tro att jag kan hela danska språket riktigt än, men man skulle ju ha tusen gånger lättare än vad man hade alltså förra gången man var i Danmark, för då var ju allt så här lite "Ojojoi!", man fick bara prata engelska nästan.

Men hadde du noe dansk eller norsk på skolen?

Nej, jag tror... en islänning hade vi.

Fikk dere opplæring i islandsk?

Nej.

Men dere leste ikke noen tekster på norsk eller dansk? Eller så en film?

Inte på skolan så där – det fick man inte. Men på TV har det ju gått den här Mordkommissionen, jag vet inte, det heter väl något annat på danska.

Rejseholdet [dansk]?

Ja, just det. De har ju några kriminalserier som man ser på.

Men da er det tekstet?

Ja, jo på svenska. Annars förstår man ingenting. För man märkte nu när man var ute, nu när ledarna var med också [uklart], och då drog de på med en dansk hip-hop låt eller någonting så där, och då ställde jag mig verkligen still och försökte lyssna, men då hörde jag inte ett ord vad de sa faktiskt.

Da kommer ordene raskt.

Ja, exakt då går det för fort. Då hänger man inte med.

Så har det vel kanskje litt med at hip-hop språket er et slags eget språk med masse slang.

Ja, exakt med slang och så.

Hvis du ville bo, studere eller arbeide i et annet land så ville det vært Danmark (svar fra spørreskjema). Hvorfor?

Ja, jag gillar Danmark. Jag tycker om deras inställning. Alltså jag har bara varit tre gånger, men man tycker alltid det är en skön stämning och trevligt folk och så där. Och jag har som sagt bara varit Norge två gånger och inte träffat normän, förutom att man åker skidor med dem så där... [oklart] nej, men jag gillar Danmark.

Er det i Nord-Norge du har vært i når du har vært i Norge?

Ja, exakt, Narvik och Mo i Rana. Men när jag var i Narvik då var det på militärövning, så då var det lite speciellt.

[...]

Intervju 5 med Niklas SM2

[...]

Har du hatt mye kontakt med nordmenn og dansker før du kom hit?

Norrmän har jag haft en hel del kontakt med genom brottningen – jag har tävlat och tränat med norrmän. Jag har varit nere i Danmark, men har inte haft så mycket kontakt med dem. Jag har liksom inte förstått mig på det der språket så jag har liksom inte tagit kontakt med dem heller.

Når du har vært i Danmark, har du henvendt deg på svensk?

Engelska har jag gjort mig förstått på.

Har dere slått om til engelsk?

Ja.

Har du fått undervisning i dansk eller norsk på skolen?

Ingenting.

Ingen tekster dere leste, eller filmer dere så som var på dansk eller norsk?

Man har sett alltså lita norska filmer – har man sett. ”Hjälparna från Telemarken”.

I skolesammenheng?

Ja, i skolsammenhang. Det var just i historien och religion, men danska har vi inte sett någonting i skolan.

Hvor godt føler du at du forstår norsk og dansk?

Norska har jag väldigt lätt för. Men danska det är – jag får verkligen tänka till. Det är et väldigt, väldigt grötigt språk.

Kan du peke på noe spesielt som er problematisk med dansk?

Själva orden i sig (själv) är inte så jättesvåra, men det är just uttalet. ”Dejlig chokolade”((demonstrerer med dansk uttale)) liksom. Det låter som de har gröt i munnen när de pratar. Det har jag väldigt svårt för.

Har du hatt problemer med å forstå norsk her nede?

I början med Merete (den norske læreren), för hon pratar inte som du gör (østlandsk talemålsvariant). Det är väldigt annorlunda, men alltså jag förstod det – det gjorde jag, men det märktes tydligt att det var dialekt.

Synes du selv at du blir godt forstått i samtale med folk fra naboland?

Ja, det tycker jag.

Hva gjør du i tilfellene der du ikke blir forstått – der du merker at de ikke forstår deg.

Ja, vi får ju inte prata engelska, så det försöker vi att undvika. Men om det är just ett ord de inte förstår, då berättar man saker om ordet liksom, vad det innebär, tills de förstår. Så det har inte varit något problem.

Hva gjør du når du ikke forstår?

Då säger jag bara det: ”Nu, nu får du ta det långsammare, nu hängde jag inte alls med”. Och då gör de oftast det.

Så du sier ifra?

Ja, absolut.

Du lar det ikke bare passere?

Nej, nej fast jag vill lära mig. Det är ju en del av yrket. Det måste man ju kunna.

Er det noe du har opplevd som slitsomt i samtaler med norsk- og dansktalende?

Det var alltså med Niels (den danske læreren) i början när han verkligen drog på med sin breda danska, då fick man ju – då kunde man ju inte sitta och lyssna som om att det var Karl som pratade. Du var tvungen att koncentrera dig. Och av en hel text, så kanske fick man in 50 procent av informationen. Så det – man får verkligen använda skallen.

Allerede andre eller tredje skoledag holdt han (den danske læreren) en leksjon alene, som gikk helt og holdent på dansk...

Mmm, det vart för mycket det. Då hängde jag inte alls med.

Er det noe du har opplevd som skremmende, irriterende eller noe som har provosert deg i samtaler med de andre?

Nej, ingenting faktisk.

Men er det noe du synes har vært søtt eller morsomt i forhold til de andre språka?

Norska är et fint språk, det är det. Det är mycket roligt. Danskan det är... nej, nej jag tycker inte om danskan. Men norska är et fint språk, et gammalt språk.

Hvordan vil du beskrive, hvordan opplever du dansk?

Grötigt. Det låter som om de har mat i munnen när de pratar.

Du skal i gang med å jobbe for et skandinavisk firma og det innebærer også at du skal ha med skandinaviske gjester å gjøre – ikke bare svenske, men også norske og danske – hvilke tanker har du om det nå? Og hva tenkte du om det før du kom hit?

Innan jag kom hit, så tänkte jag inte så jättemycket på det ändå, förutom at, ja danskarna är här och de får sin undervisning på sitt språk. Men nu när man hör, och börjar lära sig, så är det spännande – det är det. Men det tar lite tid.

Tror du språkforståelsen din av de andre språka vil utvikle seg til det bedre i løpet av syv uker her på skolen? Har du merket noen utvikling allerede?

Det har jeg gjort. Jeg forstår mycket bättre. Men just språkmässigt så pratar inte jag danska så som Henrik, han lägger in danska ord hela tiden. Nej, det kan inte jag göra. Men jag förstår bättre och bättre.

Etter syv uker hva tror du har skjedd da?

Då pratar jag nog skandinaviska. I alla fall tills en viss del. Är jag i Norge, då kan jag slå på och prata lite norska, och är jag i Danmark så finns det ju danska ord jag kan använda, det tror jag.

Hvordan vil du definere skandinavisk?

Det är en blandning av allting.

Er det noe ved undervisningen eller kursopplegget som har vært nyttig for din utvikling av forståelsen av de andre språka? Som har hjulpet deg til å forstå bedre?

Grupparbetet är ju riktig bra. När man verkligen måste prat med varandra. Det är en jävligt nyttig del, det är det. Och sen att lärarna har undervisning båda på norska, svenska och danska.

Det har vært en fordel?

Ja.

For dere hadde en leksjon om språk allerede i begynnelsen av første uke. Var det noe der som var til hjelp for deg? Noe som var interessant, noe som gjorde at det gikk opp et lys for deg?

I början pratade alla tre skandinaviska. Men sen förklarade de mer och mer om språken, danskan först, på en gång, liksom... Det är ju väldigt likt svenska i grund och botten! Men just då började jag att förstå ännu mer. Det var väldigt, väldigt spännande framför allt.

Innenfor språkvitenskapen kunne man regne dansk, norsk og svensk som dialekter av samme språk. Hvor enig eller uenig er du i det utsagnet?

Jo, faktisk vi tillhör Skandinavien – vi pratar skandinaviska i det här yrket, men faktisk när man kollar tillbaks, långt tillbaks när det har varit krig mellan länderna så här, så i grund och botten så är det ju ”klumpen” där uppe i norr. Som alla vikingarna, så hade man ju sitt språk. Ja, så det håller jag faktisk med om at det är et eget språk, fast med dialekter.

Hva er den beste måten å lære seg nabospråket på?

Det är just att man får prata med varandra, hela tiden. Att du inte får använda engelska, du måste göra dig förstått på et annat sätt – det tycker jag är det viktigaste.

Er det viktig for deg at det skandinaviske språkfelleskapet opprettholdes? At vi faktisk kan snakke med hverandre på vårt eget morsmål.

Ja, det tycker jag. Det är jätteviktigt.

Man kunne jo alternativt ty til et felles språk som engelsk

Nej, nej jag tycker man ska vara rädd om sitt språk, man ska vara stolt över det.

Intervju 6 med Heidi, NK1

[...]

Har du hatt mye kontakt med svensker og dansker før du kom hit?

Nei, det er bare folk jeg har truffet på ferie og sånn, og brevvenner når jeg var liten.

Du har en brevvenn?

Ja, jeg har en svensk brevvenn.

Når begynte dere å brevveksle?

Herregud! ((latter)) Det er mange år siden. Jeg husker ikke. Men det var slutten av barneskolen og begynnelsen på ungdomsskolen eller noe sånt.

Hvor møttes dere?

På ferie i Frankrike.

Hvor i Sverige er hun fra?

Jeg tror det er Stockholm, hvis jeg ikke tar feil.

Fikk du noen nabospråkundervisning når du gikk på skolen?

Nei, ikke som jeg kommer på i alle fall. Det kan være at vi har lest en svensk tekst i forbindelse med ett eller annet, men ikke sånn for å lære språket.

Hvor godt føler du at du forstår de andre språka?

Jeg synes jeg forstår det meste. Altså, det er jo alltid et ord her og der jeg ikke forstår, men... også forstår jeg svensk mye bedre enn jeg forstår dansk.

Hva er det som gjør svensken enklere enn dansken?

Det snakker mer tydelig, eller jeg vet ikke. Det er vanskelig å forklare egentlig, men det er liksom med danskene så blir det bare: "Wø" [+lydmalende] – forstår liksom ikke hva de prøver å få ut.

Hvis du har problemer med svensk, hva er det som er problemet da?

Nei, det er liksom... De har andre ord som ikke ligner i det hele tatt. Eller de har et ord som gjerne hos oss betyr noe annet liksom.

Når du snakker med folk fra nabolanda, føler du selv at du blir godt forstått?

Ja, jeg synes det. Det er liksom på lik linje. Det er noen ord de ikke forstår – det er litt sånn likt på en måte.

Har du måttet gjøre noe for å bli forstått?

Det har jo skjedd det og liksom. Altså sånn som når vi hadde... det var en øvelse her på skolen, når vi skulle oversette svenske ord til norsk, og dansk og alt det der, så når vi skulle forklare for eksempel hva "lyn" var for noe, sant, så skjønte jo ikke de, så da måtte vi tegne en sky og sånn, og da skjønte de hva det var [uklart].

Er det noen andre måter du forklarer deg på hvis du merker at du ikke blir forstått?

Ja, jeg bruker kroppsspråk.

Er det noe du har opplevd som slitsomt i kommunikasjon med nabolanda?

Nei, jeg tror ikke det. Det har gått greit.

Er det noe som har virket skremmende, irriterende eller som har provosert deg med hensyn til de andre språka?

Nei.

Er det noe som du har opplevd som søtt eller morsomt?

Ja, det er det. Jeg kommer ikke på noe ord her [uklart] men det har vært enkelte ting.

Og da har det handlet om ord?

Ja, for eksempel.

Ja, for nå har du bodd med en svensk romkammerat. Har det vært en fordel?

Ja, det har vært positivt, for da snakker jeg mye med en svenske, og lærer fortere det andre språket, det er litt greit. Og så [uklart] vil jeg lære litt mer svensk og dansk.

Du skal nå i gang med å jobbe for et skandinavisk firma, og da betyr det at du skal ta hånd om skandinaviske gjester, ikke bare norske, men også svenske og danske. Hvilke tanker har du gjort deg om dette nå, og hvilke tanker hadde du om dette før du kom hit?

Jeg har ikke tenkt på... Jeg har ikke tenkt så mye på det før jeg kom hit da, at jeg må lære skandinavisk. Jeg har ikke satt meg så mye inn i det der, så da... men nå er det – hva skal jeg si... Det blir en utfordring det og for man må finne ut hvilke ord de synes vi – altså hva de synes er vanskelig på norsk – må vite liksom hvilke ord du skal oversette til svensk eller dansk liksom. Det blir en utfordring.

Tror du din språkforståelse av nabospråka vil utvikle seg til det bedre i løpet av den tida du er her?

Det håper jeg [uklart]. Det tror jeg, absolutt.

Har du merket noen utvikling nå allerede?

Ja, allerede – jeg har lært meg nye ord som jeg ikke kunne fra før.

Er det noe i undervisninga eller ved kursopplegget som har vært nyttig for din utvikling?

Det er det helt sikkert. Jeg kan ikke komme på noe. [...]

Hva tror du er den beste måten å lære seg nabospråka på?

Beste måten... Jeg synes det er en ganske bra måte å snakke mye med liksom. Det hjelper på å lese svenske ord og sånne ting og. Og danske.

Har du lest mye svensk og dansk litteratur før?

Nei, jeg leser bare norsk.

Tilbake til det her med hva som kunne vært nyttig i undervisninga. Dere hadde jo en leksjon allerede andre eller tredje dagen som het "Hva sa du, sa du?", der dere satt i grupper og oversatte ord og liknende. Gav den noen aha-opplevelse.

Ja, ja. Det er jo en fin måte å [uklart] selvfølgelig. Men jeg husker ikke så mye fra de ordene da liksom. Jeg husker mer fra vi har snakket sammen faktisk. [uklart] så gjentar vi det oftere, de samme tingene. Der var det liksom bare en gang å få oversette noe.

Er det viktig for deg at det skandinaviske språkfellesskapet opprettholdes?

Ja det synes jeg er viktig. Jeg vil ikke at alt skal liksom bli skandinavisk, hvis du skjønner hva jeg mener?

At...

At vi begynner å snakke sånn til vanlig – skandinavisk. At vi hadde begynt sånn at alle forstod hverandre hele tiden, skjønner du hva jeg mener?

Å ja, at vi har hvert vårt...

Altså at i Norge snakker vi norsk, og i Sverige snakker de svensk.

Men det at vi har muligheten til å faktisk forstå hverandre...

Ja, det er jo kjempepositivt synes jeg.

For alternativet ville vært å legge om til et annet språk...

Engelsk. Nei, men jeg synes det er greit... Altså det er greit å ha det i bakgrunn, men jeg synes det er fint vi lærer dette og.

Har du vært mye i for eksempel Danmark tidligere?

Nei, jeg har vel vært der sånn en gang tror jeg.

Hvilket språk har du henvendt deg til dansker på da?

Jeg var ganske liten når jeg reiste, så jeg tror ikke jeg snakket så mye med dem for eksempel de. Men når jeg har truffet svensker, så har jeg brukt mitt eget språk liksom. Så husker jeg at det var et ord jeg ikke forstod og det var når hun begynte å snakke om at "jag vill ha glass". Jeg bare: "Hæ!" Også, å ja, is ja. Nei, så jeg har alltid snakket mitt eget språk. Men her nede så har vi begynt og, men det er for å forstå hverandre, så blir det sånn at jeg begynner å snakke litt svenske ord og sånn – så de skal forstå meg.

Du legger inn svenske ord når...?

Ja, prøver på det i alle fall. Hvis jeg for eksempel ikke vet det svenske ordet for det, så begynner jeg å snakke litt svensk. Man blir veldig påvirket da, når man går rundt og surrer med en haug med svensker. Det er svensk hele tiden, da begynner du selv å snakke svensk. Det er jo litt morsomt og da.

[...]

Intervju 7 med Victoria, SK3, og Malin, SK17.

[...]

Har dere hatt mye kontakt med dansker og nordmenn tidligere?

M: jo, jag har varit i Norge och arbetat i åtta månader.

Hvor hen da?

M: i Bergen, och det var jätteroligt. Vi for sex stycken tjejer och jobbade där för et bemanningsföretag som heter Adecco, och vi gjorde olika saker som städning, jobbade i kantiner, jobbade i lager, lite allt möjligt, så det var jätteroligt! Och samtidigt fick man ju lära sig norska och hur deras kultur är. Så det var... det var kjempegøy [+norsk]!

Har du fortsatt noe kontakt med norske...?

M: Aa, jo. Jo vi har... eller ja, jo men jag har haft kontakt med lite personer där, så det er jätteroligt. Och det är en faktiskt, nu i juni som ska komma till Umeå och hälsa på. Hon har aldrig varit i Sverige förut, Hilde heter hon. Det ska bli jättekul.

Du har også jobbet i Norge?

V: Ja, jag jobbade i Bryne utanför Stavanger – ett litet tag.

Hvor lenge var du der?

V: Sammanlagt så var jag nog där en och en halv månad.

Har du fortsatt kontakt med noen norske derfra?

V: Nej, grejen var ju den att vi var bara svenskar som jobbade på den restauranten. Så det var ju bara svenske folk de tog in då, så man umgicks ju bara de svenskarna.

Men var det bare svenske gjester og?

V: Nej, det var bara norska gäster. Men bara svensk personal. Jag har ju andra norska kompisar som jag har kontakt med då.

Hvor er de ifra?

V: Kirkenes. Och Berlevåg.

Hvor ofte treffer du de?

V: Det är inte så ofta, för att... våra familjer är ju med i den här husvagnsklubben Caravan, så det blir... man har ju träffat dem väldigt mycket när man har varit med där då, på de här nordiska tingen som det heter. Då är det ju husvagnar från hela Norden, så det är ju både ifrån Sverige, Norge, Danmark och Finland.

Hvor treffes dere da?

V: Ett år är det i Sverige, sen byter de så här [uklart], så det är väldigt mycket båda norska, danska och svenska...

Så du har hatt kontakt med dansker på den måten også?

V: Ja

Men har du noen nær personlig kontakt med dansker i dag, som du telefonerer med eller skriver e-post med?

V: Nej, inte nu. Nu har det inte blivit så mycket eftersom man har jobbat, och man har glidit ifrån varandra väldigt mycket också, eftersom man inte har träffats på typ fyra år eller någonting.

Men når du har vært på de her nordiske treffene og det har vært dansker til stede, hvilket språk har dere kommunisert på da?

V: Svenska och danska.

Hva med deg? Har du hatt noen kontakt med dansker?

M: Nej, faktisk inte. Det har varit mest norska. Danska – nej, inga kontakter.

Leser dere norsk (her sier jeg faktisk svensk, men mottakerne oppfatter hva jeg mener) eller dansk litteratur?

M: Nej, tyvärr inte. Jag fick reda på i dag vart Köpenhamn låg till exempel. Vi hade en geografilektion, så så mycket kan jag om Danmark. Men det är säkert jättefint där, och trevliga människor. Det är et ställa jag nog skulle kunna besöka.

Ser dere på noen danske eller norske program på TV?

M: Äh, jo vi har et program i Sverige som visas från Norge. Jag tror det heter ”Senkveld”.

Senkveld med Thomas og Harald?

M: Ja [...] och det är ju på norska. Det är väl det enda jag vet. Och det – då har jag väl sett det för att det är så kul, för att jag tycker att norska låter så himla härligt språk [uklart], och positivt och alla är så glada, så det är kul att kolla. Och så tänker man tillbaka: ”Åh, va kul det var i Norge!”

Men da er det vel som regel tekstet på svensk?

M: Ja, det är det.

Har du noen program du følger med på som er nabospråklige?

V: Inte på norska direkt. Det gäller mest dansk eftersom de har den här ”Mordkommissionen” och ”Anna Phil” och de man har sett.

M: Mm...

V: det är ju jätteroligt att titta på.

M: Ja, tycker jag med.

V: det är ju spännande, för jag är ju alltid så att jag försöker att lista ut? Vad som händer, men det brukar inte funka.

Men det er også teksten?

V: Ja, tyvärr så är det det. Nej... ”Anna Phil”, nej, jo det är nog textat. Det är det.

Hvis dere kunne slippe teksten, hadde dere villet det?

M: Ja, det hade nog inte varit något problem. Man lär sig ju mer då. Men det är klart – själv så tycker jag att norska är lättare än att förstå danska, så att det kan gärna vara en dansk text om det skulle vara på danska, men norska är ju lättare att förstå, tycker jag.

Fikk dere noen grannespråkundervisning når dere gikk på skolen?

M: Det var väl mer geografi, alltså var det låg sån, men inget språk så, nej. Inte hos oss. Inte vad jag minns i alla fall.

V: Inte hos oss heller. Det är faktiskt väldigt tråkigt, men...

M: Det hade ju varit bra.

Dere skulle gjerne ville hatt det?

V: Ja.

M: Det hade varit jätteroligt!

V: Vi är ju ändå så, i... [...] länder här uppe. Vi har ju alla tillhört samma land en gång.

M: Det hade varit kul om man hade haft språk, alltså skandinaviska språk, på lektionen. Det kanske kommer – vet aldrig.

Hvor godt føler dere at dere forstår de andre språkene?

M: Alltså danska man får anstränga sig lite grann – man får ju anstränga sig mer för att förstå, och kanske är det lättare om de pratar lite saktare då. Så att det går ju att förstå om man bara koncentrerar sig, verkligen lyssnar.

Hva er det som går lett med dansk, og hva er det som er problematisk? Kan du peke på noe spesielt?

M: Det är nog de korta orden. Alltså det är väldigt – alltså det är väldigt snabbt slut på orden. Ja, det hade varit lättare om det inte var det. Nej, men det är väldigt snabbt slut på orden. Då hör man inte riktigt.

Har du samme opplevelse?

V: Alltså, det beror ju på. Jag tycker att norskan är ju lätt att förstå. Men danskan det beror sig på vart ifrån i Danmark de kommer. Kommer de från Köpenhamn så är det absolut inga problem att förstå, även om de pratar fort. För att det är ju som i Oslo, det är väldigt mycket

blandat med båda svenska och norska, så på danskan är det ju både svenska och danska. Men som Niels` dialekt, när han stod och pratade sin rena dialekt, då förstod jag inte et ord ut av vad han sa. För det gick så fort, och det var så bred dialekt.

Og norsk går fint?

V: Det var lite problem när vi var där uppe i Kirkenes då men.

Hva slags problem?

V: De pratar ju väldigt bred norska. Också även – var det ju väldigt mycket samer där uppe samtidigt, så de hade ju den samiska norskan typ så här. Så man bara: ”Ursäkta, vad sa du?”.

Men du har også en lærer med dialektbakgrunn fra Bergen og bor sammen med ei norsk jente fra Bergen, hvordan har det gått?

V: Vissa ord har man förstått mer av än andra, men – man lär så länge man lever. Man måste ju försöka, och förstår man inte, så får man fråga: ”Uräkta, va sa du, kan du ta det en gång till?”

Har du lært noe spesielt nå når du har bodd med henne?

V og M: [uklart] ((latter))

V: Jo, det där med snabel-a.

M: Jaha.

Alfakrøll?

V: Ja, alfakrøll!

M: Ja, väldigt roligt sak. Snabel-a heter alfakrøll på norska. Det har vi skrattat åt, och jag tror Heidi skrattar lika mycket åt att det heter snabel-a på svenska, så det är väldigt roligt att...

Når dere snakker med folk fra nabolanda, føler dere at dere blir godt forstått?

M: Ja, de flesta som jag har frågat tycker att det är lättare att förstå svenska, de jag har pratat med i alla fall tycker att svenska är som ett rent språk. Vi pratar tydligt.

V: Pratar vi för fort och för mycket slang så förstår de ju inte vårt språk heller, så direkt. För att vi har ju olika slangord i olika delar ut av Sverige. Så även om ett ord betyder en helt annan sak uppe i Umeå, så är det inte säkert det betyder samma sak nere hos oss.

Har du noen eksempler?

V: ´Kilit´.

Og det betyr?

V: Tråkigt.

Og er ´kilit´ det samme som ´tråkigt´ i Umeå?

V: Nej, det är det hos oss. Och det är samma sak med `syttligt` og `tyken`.

Syttligt – og det betyr?

V: `äckligt`

Og hva var det siste du sa?

V: `tyken` - väldigt kaxig.

M: Mmm. Men faktiskt så kan det bli lite missförstånd, eller inte missförstånd, men alltså vi använder ju olika slang precis som Victoria säger – uppe i Norrland, Stockholm, Göteborg, så att i bland – i alle fall min rumskompis, någon gång har jag inte förstått vad hon har sagt.

Men du bor med en svensk.

M: Ja, jag bor till och med med en svensk. Men hon pratar väldigt snabbt också, och det är lite slang här och där, och jag: ”**Vad?**”.

Så det har vært litt kommunikasjonsproblemer mellom svenskene også?

V: Ja.

M: Jo, faktisk.

Din romskompis [+svensk], hun er fra?

M: Hon är från... utanför Göteborg – i Herrljunga! Herrljunga heter det. Så hon pratar väldigt snabbt, och det är ”gött” och sån, medan jag pratar väldigt långsamt.

Så hun forstår som regel deg?

M: Ja, det har väl varit någon gång: ” Vad? Vad säger du”? Då har det varit någon slang.

V: Men så är det ju så at herrljungabor har ju mer – vad ska man säga – en blandning mellan göteborgska, kimbo, skaraborgare, boråsdiakkt, så de har ju fyra dialekter på en... så det, jag kan ha svårt att förstå de dialekterna också. Och ändå så bor jag bara – vad är det det tar? – en timme upp till Herrljunga från där jag bor. Så... ((latter)).

Er det noe dere har opplevd som slitsomt i kommunikasjon med dansker og nordmenn?

V: När man ska berätta historier och de inte förstår sammanhanget, så man får stå och berätta den, berätta den och berätta den. Och då har det roliga forsvunnit redan...

M: Eller kanske man ska berätta någonting, det ska gå snabbt, man vill berätta det direkt också tar det lite längre tid, också: ”Nej! Så här.” Också kanske man fuskar och använder et engelskt ord.

Er det noe som har vært skremmende eller irriterende?

M: Nej, inte vad jag tycker.

V: Nej, jag tycker inte det heller för att man måste ändå förstå att de gör ju så gott de kan, och vi gör så gott vi kan, och norskorna gör så gott dem kan.

M Ja, så det är ganska lika nivå.

Så det er ingenting som har provosert dere?

V: Nej.

M: Nej, inte vad jag vet.

Er det noe dere har opplevd som morsomt eller søtt i kommunikasjonen med dansker eller nordmenn?

M: Alltså som jag sade tidigare tycker jag att norska är så himla härligt, de använder väldigt gulliga ord, jag tycker det.

Har du noen favoritter?

M: Äh, ja nu på rak arm kommer jag inte på någon. Nej, jag kommer inte på någon. "Vi skal ha det godt" [+norsk] och så där och lite, "mor min" [+norsk] och så där. Det är lite sött.

V: `Koselig` [+norsk] tycker jag är ett sött ord.

M: Ja.

Dere skal nå i gang med å jobbe for et skandinavisk firma der dere skal ta hånd om ikke bare svenske gjester, men også danske og norske. Hva tenkte dere om det før dere kom hit, og hva tenker dere nå?

M: Jaa, alltså, innan jag åkte hit visste jag ju att det också skulle vara från Danmark och Norge. Jag tyckte direkt: "Å gud vad kul, då får man annat språk – lära sig mer!". Tyckte det var jättespännande! Men självklart visste man ju att det var ett skandinavisk bolag, så man kommer ju att få jobba med andra – båda Danmark och Norge, och kanske Finland också.

Så det var du bevisst på?

M: Ja, jag var förberedd.

Hva tenkte du?

V: Jag tycker det ska bli kul att lära sig prata mer skandinaviskt. Så att man gör sig förstådd på alla tre språken, samtidigt så tycker jag det är väldigt intressant.

Tenkte du det også før du kom hit? Eller var det slik at du tenkte at jeg er svensk så jeg skal ta hånd om svenske gjester?

V: Neej, jag har nog tagit det mer som ett klackspark. Liksom att, jaja får jag danska gäster, så får jag danska gäster. Det är bara att skratta sig glad utåt – försöka förklara. Så jag har nog inte tänkt så jättemycket på liksom vilka jag ska ta hand om, utan jag ser liksom alla som... alla är hjärtligt välkomna liksom, det har ingen betydelse om de är svenskar, norskar eller danskar, jag ska göra mitt jobb i alla fall.

Da må du jo være innstilt på å lære alle språkene?

V: Ja. Alltså nu så, ettersom jeg jobbar på et hotell som servitris og bartender, så har vi ju veldigt mycket norska och danska gäster, så det är liksom [uklart]...

Så du er vant med det?

V: Så det är inget ovanligt för mig att ta hand om skandinaviska gäster.

Tror dere at språkforståelsen deres vil være bedre om syv uker enn den er nå?

M: Ja, självklart!

V: Jo, jag tror den kommer att bli jättemycket bättre.

M: Javisst.

Har dere kjent noen utvikling allerede nå på en og en halv uke?

V: Ja, vi har fått våra norska till att prata mer svenska!

M: Ja verkligen, de har varit duktiga.

De norske elevene her?

M: Mmm, de är duktiga på svenska. Riktigt duktiga!

Er det sann at de legger om helt eller?

V: De använder lite enstaka ord. De tycker det är kul själv också. Så det är jätteroligt.

Hva med dansken, har dere kjent noen utvikling der fra første timen dere hadde med den danske læreren?

V: Ja! Alltså det har blivit mycket lättare att förstå Niels sedan första gången.

M: Ja.Mmm.

V: Första gången så satt man liksom där bara och: "Ska vi förstå det här?" ungefär.

M: Mmm.

V: Men nu så går det mycket lättare.

M: Jo, det går mycket bättre, men det kan finnas någon enstaka ord, och då räcker man ju... räcker de flesta upp handen och säger "ja," men kunde du typ skriva ned, eller vad betyder det där?" [uklart]. Det blir bättre och bättre.

Det er vel godt?

M: Ja, det är jättekul!

Hva tror dere er den beste måten, altså den viktigste kilden, källan [+svensk], til å lære seg nabospråkene på?

M: Det tror jeg är, eller det har jag också erfarenhet av, för att... då på plats – att man är på plats – så man... det är lättast för då hör man det hela tiden när man kanske går till affärer och ska handla och man hör det omkring sig det språket, det man talar i det landet, ja, till exempel jag var i Syd-Amerika och ville lära mig spanska. Så då var jag där i tre månader och blev väldigt ganska duktig på spanska så att, eller medelmåttigt så där, genom att gå i affärer, höra, så så lärde jag mig.

Ved å være på plass.

M: Ja. Också gick jag i skolan också lite grann.

Dine erfaringer da?

V: Jag tror också man lär sig ju mer man hör det. Jag tror inte det är så lätt att bara sitta och plugga in ett språk. Utan att, ju mer du utövar det, desto mer lär du.

M: Praktiskt alltså.

V: Ja.

M: Att man får se det. Jag går och köper en flaska vatten och får använda hur mycket det koster eller. Man ser i hyllorna på affärerna va det heter på det språket. Så att praktiskt, det tycker det är det bästa själv att lära sig et språk. Om man har möjlighet till det självklart.

Men nå er dere i Spania, så det er vel begrenset hvor mye dansk og norsk personale du treffer i butikker.

M: Ja, jo visst, visst, visst det är lite begränsad.

Er det noe ved undervisninga eller kursopplegget som har vært positivt for språkutviklinga av nabopråka. Er det noe som har vært spesielt nyttig?

M: Ja, vi fick väl ett papper där första dagen där vi fick gå ihop några grupper och sitta och översätta ord på svenska, danska och norska. Och då stod det ju flera ord och då fick man ju lära sig, det tycker jag var bra.

Var det noe spesielt du oppdaget under den leksjonen? Fikk du noen spesielle, tanker eller reaksjoner på det.

M: Aha, att det var ganska mycket ord som man inte förstod. Men vi hade tur och hade med en norsk i vår grupp, så hon översatte nu ganska lätt. Det är ett bra sätt att få se ord och hur de stavas och så, översätta.

V: Jag tycker att det har varit ganska kul liksom att vi har fått ha en norsk eller dansk i gruppen hela tiden, så att inte de har suttit för sig själva, och att vi svenska har suttit för oss själva, utan att vi har försökt köra ihop så att alla får vara med och prova på de olika språken, och sen då samtidigt då, som Malin säger, liksom att det var väldigt roligt att försöka sätta sig med de här orden och försöka lära sig dem. Vi hade ju en norska i vår grupp som inte heller kunde riktigt alla danska ord, men det gick bra ändå.

Hvor viktig er det for dere at det skandinaviske språkfelleskapet opprettholdes? Med det mener jeg at vi i Danmark, Norge og Sverige har muligheten til å kommunisere med hverandre på vårt eget morsmål og allikevel forstå uten å måtte ty til et annet språk.

M: Det är ju jätteroligt tycker jag! Men det är ju... alla är ju olika språkintresserade, så att... Jag tror de flesta tycker att det skulle vara kul att kunna förstå bättre. Men även fast... det går ju använda kroppsspråk. Men själv så tycker jag det är kul att kunna läsa mer norska och danska.

Men den her skandinaviske gemenskapen [+svensk], er den viktig for dere?

V: Ja, det tror jag faktiskt att det är, för att Sverige, Danmark och Norge de har ju ändå en sammanhörighet eftersom vi är såpass nära som vi är. Och det tror jag liksom att är ganska bra att vi beholder vår självständighet och har våra språk, så att vi inte går över till engelska som de flesta andra länder gör. Det tror jag är ganska viktigt – så att vi får vara självständiga fortfarande.

M: Mmm – nej, men det kan jag ju holde med om.

Er det noe mer dere har å si, er det noen andre tanker dere har gjort dere i forbindelse med de skandinaviske språka?

((Lang pause))

Du har jo bodd med en svensk romkamerat. Hva synes du om det?

M: Alltså jag hade väl kanske förväntat mig att jag skulle bo med en dansk eftersom jag har varit i Norge för jag skrev det på ansökningsen på Internet. För det stod då att vi kom ju inte få bo med någon svensk – alltså ni väljer inte, utan det kan gärna bli en dansk eller norsk, och då hade jag tyckt det hade varit jätteroligt att bo med en dansk för att lära sig, så det var lite så där: "Ah!". Men det går ju bra.

Var det litt nedtur?

M: Ja, lite så där.

For du skrev det spesielt det i søknaden at du kunne tenke deg å bo med en dansk?

M: Ja. Eller det stod så att ni inte har möjlighet att välja vem ni hamnar med, så det kan gärna bli en dansk eller norsk. Så att man hade som inställning att det blir nog en danska eftersom jag har varit i Norge. Men nu var det ju fler, majoriteten var ju svenskar, och tre norskar och fyra danskar. Men det är ingen fara. Man får fånga in dem.

Omgås dere mye med danskene her på skolen?

M: Nej, de håller sig faktiskt lite för sig själva, medan norskorerna är lite mer utspridda.

Så du føler at...?

M: Ja, en liten nackdel – de skulle gärna kunna sprida på sig lite granne.

Gav du opp noe spesielt ønske om hvilken nasjonalitet du ville bo med?

V: Nej, hade skrivit att jag hade bott i Norge och att jag även hade umgåtts jättemycket med danskar, så jag sa för min del så spelar det absolut ingen roll. Jag skulle bara tycka att det var roligt att bo med en dansk eller norsk – men nu fick jag tur och (fick) bo med en norsk.

[...]

Intervju 8 med Ellen, NK3

[...]

Hadde du hatt mye kontakt med dansker og svensker tidligere?

Vi pleier ofte å reise med danmarksbåten. Men det blir ikke så mye snakking med dansker da. Det blir litt shopping da. Ellers reiser vi til Sverige om sommeren. Vi har litt svenske programmer på TV og.

Svensk?

Programmer – altså ser du på ”Hotel Cæsar”, så er hun (en av skuespillerne) svensk, altså vi hører litt mye svensk.

Når du gikk på skolen, fikk du noen form for nabospråksundervisning - noe undervisning i dansk eller svensk?

Nei.

Ikke noen ting?

Ja, eh, spansk og tysk.

Ja, men jeg tenkte som en del av norskundervisninga. At dere var innom svenske og danske tekster og fikk lære litt om språket.

Jeg kan ikke huske det nå, men jeg syns at på måte vi har hatt det. Vi har gått... vi har gått gjennom historien til Norge og da kommer vi innom Sverige og Danmark. Det er ikke så mye tekster – gammelnorsk er jo litt dansk.

Hvor godt føler du at du forstår de andre språka?

Jeg føler at jeg forstår det veldig godt. Det er noen ord jeg ikke forstår, ellers forstår jeg det meste.

Hvis du tenker på svensk, hva er det som eventuelt skulle være problemet der?

Når de begynner med slangordene, så...

Faller du litt ut?

Ja, men det er bare enkelte ord. Når de sier en hel setning så forstår du sammenhengen av det de skal si, så lærer vi nye ord og så husker vi på de.

Hvordan er det med dansken da?

Det er vel akkurat det samme syns jeg.

Ordene?

Ja. Ordene. Og av og til har de sånn: ”Uææ” [+lydmalende ord] og da, da skjønner jeg ikke

Uttalen?

Ja, når de ikke uttaler hele ordet.

Hva mener du med at de ikke uttaler hele ordet?

De forkorter de. Da kan det være vanskelig å forstå hva de mener.

Når du snakker med folk fra nabolanda, føler du at du blir godt forstått?

Ja, det tror jeg. Ikke når jeg snakker skikkelig bergensk, men når jeg snakker sånn: ”jeg, meg, deg” ((demonstrerer med østnorsk uttale)), og så legger vi litt om til svensk og dansk. Vi legger om tonefallet litt sånn at de forstår det bedre.

Det var det jeg skulle spørre deg om – hva du gjør når du merker at de ikke forstår. Men hva gjør du når du ikke forstår dem?

Da repeterer jeg ordet og spør hva det betyr. Også legger de om til et annet ord, så lærer vi det.

Er det ne som du har opplevd som slitsomt i kommunikasjonen med svensker og dansker?

Nei, egentlig ikke. Jeg syns ikke det har vært noen problemer med å forstå de eller noe sånt, så det har gått veldig fint.

Er det noe du har opplevd som skremmende med det å skulle snakke med svensker og dansker?

Nei.

Noe som har irritert deg eller provosert deg?

((Latter)) ingenting faktisk.

Har du opplevd noe som har vært søtt eller morsomt i møtet med nabospråket?

De har jo skjønne ord som vi lærer, som `gumman` [+svensk].

Har du noen favoritter?

Det er vel helst det, `gumman` [+svensk], også når de har setninger de sier som: ”Lägg av!” [+svensk]og sånn. Vi tar etter de, også begynner vi og, ja.

Du skal nå jobbe for et skandinavisk firma som betyr at du ikke bare skal ta hånd om norske gjester, men også svenske og danske. Hva tenkte du om det før du kom hit?

Da tenkte jeg at det kunne bli litt problematisk. Men ettersom vi har vært her nå, så har vi lært de mest brukte svenske og danske ordene som vi ikke bruker selv, så da er det lettere å legge om de ordene sånn at de forstår det. Men i begynnelsen virket det veldig skremmende i hvert fall dansker – ta imot dansker.

Tror du språkforståelsen din vil utvikle seg ennå mer de fem resterende ukene?

Ja, det tror jeg

Har du merket noen utvikling hittil?

Jaja, jeg merker nå at jeg lærer mye mer ord, som jeg sa i sted. Og de lærer mer av oss også. Så vi lærer av hverandre [uklart] forstår hverandre bedre.

Er det noe som du har vært veldig fornøyd med undervisninga som har vært nyttig for din språkforståelse?

Når vi skulle oversette forskjellige ord – det var for så vidt greit. Vi hadde, jeg kunne mye av det fra før, men noen ting lærte vi.

Oppdaget noe nytt ved den øvelsen?

Det var i hvert fall vanskelig å forklare hva noen ord betydde – det var det.

Hva tror du er den beste måten å lære seg nabospråka på?

Det må være sånn som vi har det nå, det er helt perfekt, at vi sitter i grupper, arbeider med dem, snakker sammen, er mye sammen, hører mye på språket.

Du bor på rom med sammen med en svensk, har det vært en fordel?

Ja. Det tror jeg.

Hvor viktig er det for deg at det skandinaviske språkfelleskapet opprettholdes? At vi i Danmark, Norge og Sverige snakker hvert vårt morsmål, men at vi allikevel har muligheten til å kommunisere med hverandre.

Hvor viktig det er for meg?

Ja.

Altså det, det har jeg egentlig ikke tenkt over ((latter)).

Men alternativet kunne jo...

At vi snakket engelsk?

Ja.

Nei, nei, det... jeg synes det er bra at vi lærer - at vi snakker vårt eget språk – at vi heller kan lære av hverandre, du blir bedre på det.

Jeg la merke til at dere i går var satt sammen i en gruppe der dere bare var danske og norske som skulle samarbeide. Hvordan føler du at det gikk?

Jeg synes det var veldig greit. Vi forstod hverandre hele tiden. Jeg trodde det kom til å bli at de... ja for to av de danskene snakker sånn veldig uforståelig, men det gikk veldig fint. Jeg tror faktisk vi forstod alt som ble sagt.

Intervju 9 med Vibeke, DK4

[...]

Hadde du hatt mye kontakt med svensker og nordmenn før du kom hit?

Ja, altså jeg har tre kusiner og en fætter i Sverige. Min rigtige far var jo fra Finland, altså finlandssvensk, så det er hans bror der har de børn i Sverige, og dem, ja vi besøger dem tit og sådan noget. Nej tit – en gang om året.

Ja.

Jo, altså jeg forstår godt svensk. Og jeg har også engang snakket svensk, men har desværre kommet lidt fra det.

Men hva med norsken da?

Nej, det har jeg ikke rigtig haft kontakt med, nej.

Fikk du noen nabospråksundervisning i skolen? Fikk du lære noe norsk, fikk du lære noe svensk?

Nej. Vi, altså vi havde nogen ganger en svensk tekst, eller norsk tekst som vi skulle læse, men vi skulle ikke lære sproget. Det var bare...

For å bli kjent?

Ja, lige bare for at læse lidt skandinavisk sprog.

Så dere leste noen svenske og norske tekster. Fikk dere høre noe svensk eller norsk? Så dere noen film for eksempel?

Ja, men... Jeg har ikke set nogen film tror jeg ikke. Men vi fik de der tekster – nogen historier. Men, ja... vi har ikke haft særligt meget i skolen.

Du sa jo at du forstod svensk veldig godt.

Ja, ja. Ikke når de snakker hurtigt. Men ellers så.

Hva med norsk da?

Jo, men det... jeg har jo aldrig rigtig snakket med nordmænd før, men jeg kan da altså mærke at der er mange ens ord, og I har jo også det her æ, ø og å, og sådan noget. Så det er jo meget ens med det. Så det, jeg synes det går i hvert fald let – det går lige så fint som svensk næsten.

Har det vært mye (språk-) problemer mellom deg og hun svenske du bor med?

Nej, det har der ikke. Altså, jeg prøver at snakke så meget svensk, så mange svenske ord som muligt til hende så hun forstår det bedre ((latter)). Men – jo hvis jeg snakker ren dansk så forstår hun måske heller ikke så godt. Og jeg forstår heller ikke altid hvad hun siger til mig.

Men når du snakker med andre nordmenn og svensker her, føler du at du blir godt forstått?

Ikke altid. Men så plejer de at sige det til mig, eller så spørger jeg om de forstod hvad jeg har sagt. Men jeg prøver jo også med dem at snakke så meget svensk, sådan putte lidt svensk og nogle norsk ord ind i det danske.

Så det er ord du legger inn. Men hender det seg at du legger inn hele svenske setninger også?

Ja, ja! Det gør jeg – nogen ganger hvis det lige kommer en god dag ((latter)). Nej, jeg synes det går fint nok at snakke svensk sådan da.

Liker du godt norsk og svensk?

Ja, jeg synes det er flotte sprog. Jeg synes man synger sådan. Jeg synes dansk er meget kedeligt sprog.

Du synes det?

Og jeg har faktisk altid tænkt hvis jeg nu, at hvis jeg kom i kontakt med svensk på et andet tidspunkt, altså for eksempel det her, så vil jeg tage nogle kurser hvor jeg kunne lære. Det er et så flot et sprog.

Hva er det som er så kjedelig med dansk da?

Med hvad da?

Du sa at dansk var litt sånn...

Det er sådan kedeligt – altså det er sådan... Jeg synes vi snakker meget i den samme tone, altså sådan samme toneleje. Mens svensk og norsk det er mere sådan: "Ou ou" [+lydmalende ord] . Altså det... det lyder meget sjovere, meget dejligere.

Er det noe du har opplevd som slitsomt i kommunikasjon med svensker og nordmenn her nede?

Jo – altså hvis man... vi er jo ikke så mange danskere. Så man er jo tit alene dansker i en gruppe med svensker, og så tager de jo ikke altid hensyn. Altså de snakker meget hurtigt med hinanden. Men så må man lige sige til dem at de må snakke langsommere. Også hvis man nu siger et eller andet, så er det ikke altid de gider at sige sådan "Hvad sagde du lige?" hvis de ikke forstod det. De gider ikke sådan rigtigt at... prøve at forstå mig på en måde. Det synes jeg de er lidt dårlige til ((latter)).

Ja, at de gir opp lett?

Hvad?

*At de gir **opp** lett?*

Ja, de gir op let. Ja, det gør de – det synes jeg. Det gør de rigtigt meget, ja.

Er det forskjellig, eller er det alle som gjør det?

Nej, det er forskelligt fra person til person. Men jeg synes det er mange der gør det.

Hva med de norske da? Har du pratet noe særlig med dem?

Ja, sådan lidt, ja.

Dere hadde gruppearbeid i går.

Ja.

Hvordan gikk det?

Hvad for noget tænkte du på?

Det var i går – med en gang dere møtte i klasserommet så skulle dere lage en kampsang.

Nå ja! Jo, det gik rigtig godt. Der var ikke rigtig nogen sprogmisforståelser eller noget sådan.

For da var dere tre norske...

...og fire danske. Men det gik godt det!

Er det noe du har opplevd som skremmende eller irriterende i samtale med...

Neej. Det er irriterende hvis man lige har stået og fortalt en lang historie og så de siger.. de bare siger okay eller de ikke siger at de har forstået altså – de ikke siger til hvis de... ja.

Det kjennes litt irriterende...

Ja, så kan de godt lige sige det fra starten af – sige det lige igen.

Er det noe du har opplevd som søtt eller morsomt?

Æh ((latter)) jo altså det der – den der lektionen vi havde, den der ”vad sa du, sa du?” ((sier det med svensk uttale)).

Ja?

Jeg synes, eller jeg havde hørt mange af de ord efter, så tænker man lige først okay Hvad var det lige de sagde der? Men så kom jeg lige i tanke om at okay, det var jo ikke lige det...

Var det de orda som stod på lista, eller de som inngikk i sketsjen i begynnelsen?

Det var begge dele. Mest de der i sketchen tror jeg.

Ja?

`Bolle` og sådan noget ((latter)).

Nettopp! Men du skal nå i gang med å jobbe for et skandinavisk firma, og da betyr det at du også skal ta hand om svensker og nordmenn, hva tenkte du om det før du kom hit?

Jeg tænkte at det ville blive en rigtig spændende udfordring. Også tænkte jeg det vil jo nok kom til å lære mere svensk her, så vil jeg føle mig mere sikker i det, hvis jeg skulle snakke med en svensk eller norsk gæst.

Tror du at du kommer til å utvikle deg ennå mer nå?

Ja, det håber jeg... hvert fald.

Har du kjent noen utvikling så langt i kurset, etter en og en halv uke?

Jo – jo det synes jeg, sådan... jeg synes, jeg synes, som sagt når vi ikke er så mange danskere, så skal man tage meget mere... sådan, så skal man være meget mere på for at blive hørt, så det synes jeg. Jeg skal gøre en god indsats for at hvert fald sådan – i gruppearbejde og sådan.

Er det noe du vil trekke fram som har vært veldig nyttig ved undervisningen og kurset på det her med språk. Noe som har hjulpet deg?

Ja. Nej, men jeg synes det er godt at de har en svensk, en norsk og en dansk lærer. Nej men jeg synes ikke det er så svært at forstå hvad de siger – på undervisningen.

Nei?

Nei... Jeg synes bare det har været godt synes jeg.

Hva tror du er den beste måten å lære seg nabospråkene på?

Det er jo at være sammen, altså være i konstant kontakt med dem hele tiden ligesom vi er nu. Bo sammen med en, så man er tvunget til at skulle snakke det sprog.

Da var du jo heldig som fikk bo sammen med en fra et annet land.

Ja, ja men det vidste jeg godt næsten at jeg skulle. Nej! Det vidste jeg jo ikke! For jeg vidste ikke hvor mange danskere vi kom, men det havde jeg regnet med. I al fald håbet på det – at jeg skulle bo med en svensk eller norsk.

Du var positivt innstilt på det?

Ja!

Hvor viktig er det for deg at det skandinaviske språkfelleskapet vi snakker om opprettholdes?

Mmm.. jo...

Det at vi faktisk har hvert vårt morsmål, men at vi allikevel kan kommunisere sammen.

Men jeg synes det er spændende! At vi har så mange... altså vi - det er jo, det er jo så meget til fælles ved vores sprog at vi faktisk godt kan forstå hinanden, selv om vi ikke... Hvis jeg snakker med en svensker rent dansk...

Mmm.

Altså det... Hvis jeg snakket med en englænder, så kunne de jo ikke forstå hvad jeg sagde, hvis jeg snakkede rent dansk. Jeg synes det... altså, det er fedt at man har det...

At man har..?

At man ligesom har den skandinaviske...ja...

At det finnes en mulighet...

Ja.

For et alternativ kunne jo være å slå over til engelsk?

Mmm – ja, det har jeg ikke riktig brukt.

Dere har jo hatt totalforbud på det her på skolen.

Ja ((latter)).

Hvordan har det gått?

Hvad?

Hvordan har det gått?

Det har gått godt syns jeg. Jeg har ikke snakket engelsk.

Har det vært mange som har gått utenom regelen?

Nej, det synes jeg egentlig ikke. Nej det har jeg ikke oplevet, nej. Så ville jeg bare prøve at forklare det på en anden måde, hvis man ikke forstår.

Okey, nei, men da skal du ha takk for samtalen, Vibeke!

((latter)) Det var så lidt!

Intervju 10 med Henrik, SM8

[...]

I och med at vi skal gå den här reseledarutbildningen, så ... det er ju ingen här som är blyg av sig, det er ingen som är tillbakadragen utan att det bara är människor som är trevliga och sociala, alla är verkligen utåt.

Hadde du hatt mye kontakt med danske og norske før du kom hit?

Nej, det har jag inte haft. Norrmän och norskor har jag stort sett inte haft någon kontakt med egentlig. Åh... jag jobbar i Danmark.

Hvor hen i Danmark?

Mellan Köpenhamn och Kastrup. Ørestad finns der en hållplats som heter, der det ligger et stort köpcenter som heter Fields.

Du jobber på Fields ja!

Ja, jag sitter där på tredje våningen på ett kontor där. Men vi ringer bara till svenskar, så at det... jag ringer inga danskar för det, så at det är inte så at jag har kontakt med danskar der, även om jag jobbar i Danmark, så att det är väl egentligen den kontakten jag har haft.

Så du har ingen danske kollegaer heller?

Nej, bara... jag sitter ju som telefonförsäljare, men vår ekonomichef är dansk, så han är inhyrd eftersom vi måste följa dansk skattelagstiftning, så är han dansk. Men honom pratar jag inte med så jättemycket, så at det... i och med att han ändå håller på med sina ekonomisaker och jag sitter och ringer så blir det inte till att jag pratar så jättemycket med honom.

Og nordmenn hadde du ikke hatt noe kontakt med?

Norrmän har jag inte haft någon kontakt med nej.

Hvor godt føler du at du forstår dansk og norsk?

Bra. Men det beror mycket på, jag märker att det beror mycket på vem jag pratar med.

Ja.

Alltså det beror mycket på vilken norska eller vilken danska de pratar. Eh... och sen mycket från person till person, det beror väl på... Åh, ja jag vet inte riktigt vad det beror på, men som Diana är jättelätt att förstå nu. Men vi har pratat en hel del. Så jag har lärt mig massa ord, så när jag skal säga `skämta` så säger jag `drilla` [+dansk], och det förstår ju norska också, så det är lite sådana saker, så att... Nej, men det går faktiskt mycket bättre än jag förväntat mig, för att normalt sätt är så är jag rett duktig på språk.

Mmm.

Så jag har alltid varit duktig i engelska, alltid varit duktig i spanska och italienska. Men jag har alltid haft jättesvårt för danska. Men det här går faktiskt mycket bättre än vad jag trodde

att det skulle gå. Man får fråga två gånger alltid, vad de säger ((latter)), sen så går det rätt bra faktiskt.

Ja. Kjenner du at du har hatt noen utvikling nå bare på en og en halv uke?

I danska och norska?

Ja.

Kanske inte så jättemycket i norska, för jag kanske har pratat mer med de danska flickorna. Men det kommer väl.

For å spørre motsatt, hvordan føler du at du blir forstått av de andre fra nabolanda?

Samma sak där – bättre av danskarna, men det tror jag är för att jag är från Malmö, så att det... Så att jag tror att de som kommer längre upp åt i landet i Sverige, att de blir bättre förstådda av norskorna. Så det är väl nu därför.

Hva gjør du når du ikke forstår?

Då frågar jag en gång till. Så, så... ber de säga det en gång till. Och, vi har blivit förbjudna att prat engelska ju, så det går inte. Så, nää... frågar de mig en gång till helt enkelt, så får de försöka förklara... så får det bli som det blir helt enkelt, så det går bra nästan hela tiden tycker jag.

Ja. Nå utdanner du deg i en skandinavisk bedrift, og det betyr jo at du nå som skandinavisk guide ikke bare skal ta hånd om svenske gjester, men også danske og norske. Hvilke tanker gjorde du deg om det før du kom hit? Og hvilke tanker gjør du deg nå?

Alltså innan jag kom hit, så var jag lite rädd för det här med danskan. Jag kända att det man har hört om norska, det är ännu lättare att förstå än danska, innan jag åkte hit, men nu verkar det som, just nu känner det som om det går bättre för mig att förstå danskan än norskan. Jag känner att, jag känner att vi har rätt bra förståelse för varandra – mellan svenskan, danskan och norskan. Så det är bara efter drygt en vecka, så att efter sju veckor tror jag att det kommer att gå väldigt bra.

Ja.

Och då, sen så tror jag att det blir en bra förberedelse för att jobb sen som reseledare för danska och norska också.

Du bor på rom på en annen svensk gutt, for det fantes jo ingen...

Nej, det var ju ingen danska eller norska killar här, så det [uklart].

Fikk du noen som helst opplæring i dansk eller norsk på skolen? Var dere innom noen danske eller norske tekster?

Nej... det hade vi inte, men i högstadiet... då tror jag vi hade två lektioner i danska. Då gick vi igenom lite danska ord – vad vi skulle hålla koll på. Det ändå jag egentligen kommer i håg det är att `köttbullar` är `frikadeller` på danska, och att `frikadeller` är `köttbullar`, och så – det är

det ända jag kommer ihåg därifrån. Nej det är bra, det är nog det jag kunde minnas, men det var lite sådana ord.

Mmm...

Och att `polis` är `betjent` [+dansk]. (Henrik uttalar ordet som om han sa ”bekjent”. Derfor oppfatter jeg det ikke).

Hva da?

`Polis` heter ”bekjent”

Polis?

Ja, de kallar det ”bekjent”

Hm.

Hvor viktig er det for deg at skandinaviske språkfelleskapet opprettholdes?

Alltså var för sig menar du?

Jeg tenker på, vi snakker om et skandinavisk...

...språk?

Ja, eller egentlig tre forskjellige språk, men som allikevel er så like at vi kan kommunisere med hverandre.

Alltså... du kan... så där [uklart], nej jag tycker faktiskt att vi skall ha kvar de, men så kan man kanske läsa lite mer [uklart], så kan man kanske ta in lite mera - som et alternativ till at skämta och driva med folk i svenska, att ta in `drilla` [+dansk], så att vi också använder oss av det. Och då hade vi också... alltså sådana saker, sådana saker... mer som et alternativ, som om jag då skulle säga till en dansk: ”jag skämtar bara med dig!”.

Ja?

Så förstår han inte. Så säger jag av ren automatik så här: ”Ja, men du vet – drillar med dig, drillar dig”, jaha – då förstår han direkt. Alltså ta in sådana ord som et alternativ till... också kan vi göra...

Ord som man vet skiller seg fra hverandre?

Ja, precis. Att man kan ta in dem, eller hitta de... något alternativ där, som kan användas i alla språken. Men jag tycker ändå att vi skall behålla våra svenska, danska och norska.

Er det noe spesielt du vil peke på ved kurset eller undervisninga her som har vært veldig positivt for nettopp det å bli bedre på nabospråk, grannspråken [svensk]?

Neej... Det är att, det är ju jättebra att vi har en dansk, vi har en norsk och vi har en svensk lärare. Och det är ju jättebra för att förbereda oss för att jobba som reseledare, sen med båda danska, norska och svenska. Äh, så är det bra att vi har en dansk lärare, vi har en norsk lärare och en svensk lärare – det är jättebra!

Mmm...

Så att vi får höra det. Så också att... att vi sitter koncentrerade och då tar vi inn mycket av de orden också.

Jeg tror det var den andre dagen, så innledet den danske læreren en leksjon om livsstil, hvor han pratet dansk hele leksjonen, og da fikk jeg høre litt forskjellige reaksjoner på det. Hva var din reaksjon?

Alltså, det... man, man, jag får ju sitta koncentrerad hela tiden. Man måste sitta koncentrerad hela tiden. Det är inte som när en svensk pratar, man kan liksom inte sitta och bara ja [uklart]... man måste verkligen liksom "ja, okey, okey" ((nikker bekräftande)), annars hänger man inte med. Koncentrerar man sig bara, så går det rett bra!

Mmm.

Eller gick det rett bra.

Er det noe du har opplevd som slitsomt i kommunikasjon med danske og norske?

Nej, egentligen inte alltså. I och med att jag har rett lätt då för då att lära mig engelska, spanska och italienska, så tycker jag det är väldigt kul med språk. Så jag tycker inte det är jobbigt på något sett. Jag tycker det är kul och liksom det får ta den tiden det tar helt enkelt när man pratar med någon.

Men har det gjort deg irritert noen gang?

Neej...

Har det vært noen situasjoner der du har kjent at du...

Nej, att man har blivit lite frustrerad av, menar du? Att man inte har förstådd, eller att de inte har förstådd mig?

Ja, noe sånt.

Nej, jag blir inte irriterad.

Mer frustrert enn irritert?

Nej, det blir jag inte heller. Jag är rätt lättsam.

Er det noe du har opplevd som spesielt søtt eller morsomt?

Roligt [uklart]?

Ja, søtt...

Jag förstår vad du menar. Äh... du menar i ett språkligt sammanhang då?

Ja.

Nej, det är ingenting jag kan komma på så här. Nej, men det var ju det att en `ko` på svenska kan man kalla `kossa`, och det betyder något helt annat på danska, eller om det var norska?

Dansk vel.

Ja, men det var rätt lustigt!

[...]

Vedlegg 9:

Middagsprat

Jan: Det svåra når man ska lära sig ett språk eller förstå någon som pratar ett annan språk enn sig själv, så är det när folk ställer korta frågor till en, för då har man inget sammanhang. Det är först när folk säger långa meningar eller berättar någon ting som man kan ta lite av varje ord, och då förstår man. Det är de här korta fraserna som är svåra.

Lotte: En spesielt, anderledes, negativ ting til dig, det er at du ikke forstår når jeg kalder dig Jan.

Jan: Det är ruggigt dårlig – det burde jag fattat. Men jag gör det ändå inte.

Lotte: Jan. Jan, Jan, Jan, Jan ((snakker fort)).

Alle: ((ler))

Lotte: Og vi har heller ikke snakket så meget sammen. Vi har hilst på hinanden. Det gælder sådan sett [uklart]. Positive ting: Du er meget let at snakke med – det er meget nemt at snakke med dig. Du er meget åben – åben personlighed. Hænger I med?

Alle: Mmm

Lotte: Eh... du er også god til at henvende dig til folk, til at snakke med folk. Alltså gå hen til folk og sige: "Hey, hey!" Det er du god til. Og så er du fuld af sjov – humor. Du er fuld af fis.

Alle: ((ler høyt))

Jan: Ja, det låter riktigt bra! Det är det sjukaste jag har hört!

Stina: Du får säga til de hemma: "Bara så ni vet det, jag är full av fis!"

Jan: Det var det ändå jag fikk höra...

Lotte: Jeg har fået sagt det negative jeg vil sige. Ja, positive ting: ((snakker til Stina)) Du er lettere å forstå end svenskerne. Æh... jeg kender deg ikke så godt, men du virker som en meget sød person – rar person.

Victoria: Nu tror jag inte att jag forstod.

Lotte: Rar - venlig.

Victoria: Ah, nu forstod jag.

Lotte: Negative ting. Ett ... må jeg nævne ti? ((med spøkefull tone))

Alle: ((ler))

Lotte: Nej, positive. Du er meget åben. Du siger dine ting. Du kommer frem med dine ting – du er ikke bange for at vise din personlighed, hvem du er – det er du ikke bange for at vise. Så... du har en nem dialekt at forstå – det er nemt at forstå din dialekt, for mig.

Stina: Det skulle du inte göra om jag pratade på min riktiga dialekt. Jag skärper mig väldigt mycket, eller jag pratar annorlunda vad jag gör här än vad jag gör när jag är hemma.

Lotte: Ja, det gør jeg også. Det gør jeg **også** – hvad hedder det?

Victoria: Jag också

Lotte: Också ((med svensk uttale))

Jan: Vad är det här ordet ”wø” ((etterligner et dansk stød eller lignende)). (Jeg tror han mener dem danske uttalen av ordet *hvad* ettersom Lotte ofte sier ”eller hvad” i slutten av setninger)).

Alle: ((ler))

Jan: ”Wø”! Vad betyder det här ”wø”... ”wø”.

Alle: ((latter))

Lotte: Hvad er det?

Alle: ((latter))

Jan: Vad betyder det ”wø” – du sa det nyss: ”Det gör jeg också wø”... Jag fattar inte.

Lotte: Åh, at jeg snakker heller ikke min rigtige dialekt.

Jan: Men vad är ”wø”?

Alle: ((latter))

Jan: Alltså direkt översättning för ”wø”?

Lotte: Jeg tror bare det er noget jeg gør. Det er bare... det kan jeg ikke [uklart].

Jan: Är det en attitydgrej – litt så här pussy cat..?

Lotte: Det er psykisk. Jeg kan ikke gøre noget for det.

Alle: ((høy latter))

Jan: Nej, vi kör på du, så vi blir klare.

Lotte: Hvor mange fik jeg nævnt? Fikk jeg nevnt tre?

Stina: Jo

Jan: Jaa... ja, kom igen nu!

Stina: Ja, du har väl nämt uppen... ((avbrytes av Jan))

Jan: Bra dialekt, lättförstådd...

Stina: Aa

Jan: Framåt

Stina: Ja – och det er sju, typ.

Lotte: Så – da [uklart] til jer alle sammen. I får fem! Et dansk program der hedder ”Scenen er din”. Et program hvor amatører – forstår i det?

Line : Mmm, ja.

Victoria: Amatör ja.

Lotte: Ja. Opptar.. det forstår du ikke?

Stina: Amatörer?

Lotte: [overlappende] de er ikke professionelle

Jan: alltså vi förstår ju direkt ”amatörer” men jag fattar det inte ... [uklart]

Alle: ((latter))

Lotte: Et program der kører i fjernsynet – tv-et

Jan: Ja

Lotte: ja.

Jan: der det är amatörer

Alle: ((latter))

Jan: et program i Danmark der det är amatörer

Lotte: ja

Jan: som gör vad?

Lotte: Med amatører – der synger, der optræder

Stina: Ja

Jan: Aha, ja, ja okey

Lotte: De synger og danser og underholder – der er det en, hun sidder og gir point, hun gir dem alle sammen: Jeg gir deg FEM! Og det er det højeste man kan gi – til alle sammen der har været oppe og optrædet har hun sagt: Jeg gir deg FEM!

Jan: Okey, så nu gav du oss FEM?

Alle: ((latter))

Lotte: ja

Jan: ja, ja den köper jag. Då henger jag med.

Lotte: Der fallt joken til jorden.

Jan og Victoria: ja

Dansk udgave:

Svensk videosekvens

1. Hvilket arbejde har hun?

2. Hvor plejer hun at vandre?

3. Hvilken type vej plejer hun at vandre?

4. Hvad er det som halveres når man har gået denne vej?

5. Hvilket husdyr har hendes datter?

Dansk videosekvens

1. Hvor gammel er han?

2. Hvor befinder han sig når han arbejder?

3. Indenfor hvilken branche har han arbejdet i flere år?

4. Hvad spiller han i fritiden?

5. Hvad vil han gøre hvis han vinder en masse penge?

Norsk videosekvens

1. Hvilket arbejde har han?

2. Hvem er det som køber hans tjenester?

3. Han skriver en bridgespalte og i tillæg laver han noget andet. Hvad er det?

4. Han har folk siddende hjemme som kan hjælpe ham. Hvem er de?

5. Hvor længe har han levet af dette arbejde?

Engelsk videosekvens

1. Deltageren svarer fejl på spørgsmålet om hvad `Paul Jones` er. Hvad er det rigtige svar på spørgsmålet?

2. Hans venner og kollegaer har kommenteret svaret på det spørgsmål hvor han tog fejl. Hvad synes de om svaret?

3. Han har delt pengepremien med sine venner. Hvad har han givet dem økonomisk bidrag til?

4. Hvor rejste han hen for de penge han vandt?

5. Hvad har han købt for de penge han vandt?

Norsks utgave:

Svensk videosekvens

6. Hvilket yrke har hun?

7. Hvor pleier hun å vandre?

8. Hva slags vei pleier hun at vandre?

9. Hva er det som halveres når man har gått denne vei?

10. Hvilket husdyr har datteren hennes?

Dansk videosekvens

6. Hvor gammel er han?

7. Hvor befinner han seg når han jobber?

8. I hvilken bransje har han jobbet i flere år?

9. Hva spiller han i fritiden?

10. Hva vil han gjøre hvis han vinner masse penge?

Norsk videosekvens

6. Hvilket yrke har han?

7. Hvem er det som kjøper hans tjenester?

8. Han skriver en bridgespalte og i tillegg gjør han noe annet. Hva er det?

9. Han har folk sittende hjemme som kan hjelpe ham. Hvem er de?

10. Hvor lenge har han levd av yrket sitt?

Engelsk videosekvens

6. Deltageren svarer feil på spørsmålet om hva `Paul Jones` er. Hva er det riktige svar på spørsmålet?

7. Hans venner og kollegaer har kommentert svaret på det spørsmålet hvor han tog feil. Hva synes de om svaret?

8. Han har delt pengepremien med vennene sine. Hva har han gitt dem økonomisk bidrag til?

9. Hvor har han reist for de pengene han vant?

10. Hva har han kjøpt for de pengene han vant?

Svensk utgave:

Svensk videosekvens

11. Vilket yrke har hon?

12. Var brukar hon vandra?

13. Vilken slags väg brukar hon vandra?

14. Vad är det som halveras när man har gått denna väg?

15. Vad för slags husdjur har hennes dotter?

Dansk videosekvens

11. Hur gammal är han?

12. Var befinner han sig när han arbetar?

13. I vilken bransch har han arbetat i flera år?

14. Vad spelar han på fritiden?

15. Vad ska han göra om han vinner massa pengar?

Norsk videosekvens

11. Vilket yrke har han?

12. Vem är det som köper hans tjänster?

13. Han skriver en bridgespalt och dessutom gör han något annat. Vad är det?

14. Han har folk sittande hemma som kan hjälpa honom. Vilka är det?

15. Hur länge har han levt av sitt yrke?

Engelsk videosekvens

11. Den tävlande missar frågan om vad `Paul Jones` är. Vilket är det riktige svaret på frågan?

12. Hans vänner och kollegor har uttalat sig om svaret på den fråga han missade. Vad tycker de om svaret?

13. Han har delat med sig av prispengarna till sina vänner. Vad har han gett dem ekonomiska bidrag till?

14. Vart har han rest för prispengarna?

15. Vad har han köpt för prispengarna?

Vedlegg 11: Resultater fra videotesten

11a) Testresultat skandinavisk og engelsk med individuell poengfordeling.

Testresultat skandinaviske språk og engelsk.					
Sammenlagt poengsum for hver informant. Maks oppnåelig poengsum er 40.					
	da/vt	no/vt	sv/vt	en/vt	Totalsum:
DK1	10	0	7	7	24
DK2	9	2	4	7	22
DK3	10	6	6	7	29
DK4	9	4	3	8	24
NK1	7	10	1	10	28
NK2	5	5	5	3	18
NK3	8	10	6	8	32
SK1	6	2	10	4	22
SK2	7	4	10	7	28
SK3	5	5	10	10	30
SK4	7	3	10	8	28
SK5	6	4	10	6	26
SK6	7	4	10	8	29
SK7	7	8	9	8	32
SK8	9	5	10	2	26
SK9	3	2	6	1	12
SK10	2	3	8	8	21
SK11	2	2	8	5	17
SK12	6	6	9	5	26
SK13	8	4	4	9	25
SK14	5	7	9	7	28
SK15	4	5	10	10	29
SK16	4	2	9	5	20
SK17	2	5	7	6	20
SK18	4	5	10	3	22
SK19	3	6	8	4	21
SM1	7	8	9	8	32
SM2	4	6	10	10	30
SM3	5	6	10	8	29
SM4	5	8	6	4	23
SM5	7	1	10	10	28
SM6	3	5	10	10	28
SM7	5	4	8	10	27
SM8	8	4	8	10	30

11b) Testresultat nabospråk og engelsk med individuell poengfordeling.

Testresultat nabospråk (ikke eget) og engelsk.					
Sammenlagt poengsum for hver informant. Maks oppnåelig poengsum er 30.					
	da/vt	no/vt	sv/vt	en/vt	Totalsum:
DK1		0	7	7	14
DK2		2	4	7	13
DK3		6	6	7	19
DK4		4	3	8	15
NK1	7		1	10	18
NK2	5		5	3	13
NK3	8		6	8	22
SK1	6	2		4	12
SK2	7	4		7	18
SK3	5	5		10	20
SK4	7	3		8	18
SK5	6	4		6	16
SK6	7	4		8	19
SK7	7	8		8	23
SK8	9	5		2	16
SK9	3	2		1	6
SK10	2	3		8	13
SK11	2	2		5	9
SK12	6	6		5	17
SK13	8	4		9	21
SK14	5	7		7	19
SK15	4	5		10	19
SK16	4	2		5	11
SK17	2	5		6	13
SK18	4	5		3	12
SK19	3	6		4	13
SM1	7	8		8	23
SM2	4	6		10	20
SM3	5	6		8	19
SM4	5	8		4	17
SM5	7	1		10	18
SM6	3	5		10	18
SM7	5	4		10	19
SM8	8	4		10	22

11c) Testresultat skandinaviske språk. Ikke engelsk.

Testresultat bare skandinaviske språk.				
Poengfordeling på deltest (maks 10) og totalt (maks 30) for hver informant.				
	da/vt	no/vt	sv/vt	totalsum:
DK1	10	0	7	17
DK2	9	2	4	15
DK3	10	6	6	22
DK4	9	4	3	16
NK1	7	10	1	18
NK2	5	5	5	15
NK3	8	10	6	24
SK1	6	2	10	18
SK2	7	4	10	21
SK3	5	5	10	20
SK4	7	3	10	20
SK5	6	4	10	20
SK6	7	4	10	21
SK7	7	8	9	24
SK8	9	5	10	24
SK9	3	2	6	11
SK10	2	3	8	13
SK11	2	2	8	12
SK12	6	6	9	21
SK13	8	4	4	16
SK14	5	7	9	21
SK15	4	5	10	19
SK16	4	2	9	15
SK17	2	5	7	14
SK18	4	5	10	19
SK19	3	6	8	17
SM1	7	8	9	24
SM2	4	6	10	20
SM3	5	6	10	21
SM4	5	8	6	19
SM5	7	1	10	18
SM6	3	5	10	18
SM7	5	4	8	17
SM8	8	4	8	20

11 d) **Selvrapporterte data (sr) på en skala fra 1-5 der 1=vanskelig og 5=lett, sammenlignet med videotestresultatet (vt) som gir maks 10 poeng.**

Forventet resultat er regnet ut på grunnlag av sr.

Har man vurdert sin egen språkforståelse til:

5, burde poengsummen bli 9-10 poeng

4, burde poengsummen bli 7-8 poeng

3, burde poengsummen bli 5-6 poeng

2, burde poengsummen bli 3-4 poeng

1, burde poengsummen bli 2 eller mindre.

Avvik er regnet ut med utgangspunkt i forventet resultat sammenlignet med faktisk resultat (vt). Avvik i pluss forstås på den måten at respondenten har overrapportert sine språkforståelseskunnskaper, mens minus viser at respondenten har underrapportert. Nederst i hver avvikskolonne står det gjennomsnittlige avviket regnet ut.

Sammenligning i forhold til DANSK SPRÅK

	da/sr	forventet	da/vt	Avvik
DK1			10	
DK2			9	
DK3			10	
DK4			9	
NK1	3	5-6	7	-1
NK2	2	3-4	5	-1
NK3	4	7-8	8	0
SK1	2	3-4	6	-2
SK2	3	5-6	7	-1
SK3	3	5-6	5	0
SK4	4	7-8	7	0
SK5	3	5-6	6	0
SK6	3	5-6	7	-1
SK7	2	3-4	7	-3
SK8	3	5-6	9	-3
SK9	1	2>	3	-1
SK10	2	3-4	2	1
SK11	3	5-6	2	3
SK12	2	3-4	6	-2
SK13	2	3-4	8	-4
SK14	5	9-10	5	4
SK15	2	3-4	4	0
SK16	2	3-4	4	0
SK17	1	2>	2	0
SK18	2	3-4	4	0
SK19	2	3-4	3	0
SM1	2	3-4	7	-3
SM2	2	3-4	4	0
SM3	1	2>	5	-3
SM4	3	5-6	5	0
SM5	1	2>	7	-5
SM6	2	3-4	3	0
SM7	3	5-6	5	0
SM8	4	7-8	8	0
				-1,06667

Sammenligning i forhold til NORSK SPRÅK

	no/sr	forv. res.	no/vt	Avvik
DK1	3	5-6	0	5
DK2	4	7-8	2	5
DK3	4	7-8	6	1
DK4	4	7-8	4	3
NK1			10	
NK2			5	
NK3			10	
SK1	4	7-8	2	5
SK2	4	7-8	4	3
SK3	4	7-8	5	2
SK4	5	9-10	3	6
SK5	4	7-8	4	3
SK6	4	7-8	4	3
SK7	4	7-8	8	0
SK8	4	7-8	5	2
SK9	4	7-8	2	5
SK10	3	5-6	3	2
SK11	4	7-8	2	5
SK12	4	7-8	6	1
SK13	4	7-8	4	3
SK14	4	7-8	7	0
SK15	5	9-10	5	4
SK16	4	7-8	2	5
SK17	5	9-10	5	4
SK18	4	7-8	5	2
SK19	4	7-8	6	1
SM1	4	7-8	8	0
SM2	4	7-8	6	1
SM3	4	7-8	6	1
SM4	4	7-8	8	0
SM5	5	9-10	1	8
SM6	4	7-8	5	2
SM7	3	5-6	4	1
SM8	5	9-10	4	0
				2,677419

Sammenligning i forhold til SVENSK
SPRÅK

	sv/sr	forv. res.	sv/vt	Avvik
DK1	3	5-6	7	-1
DK2	3	5-6	4	1
DK3	2	3-4	6	-2
DK4	4	8-7	3	4
NK1	5	9-10	1	8
NK2	5	9-10	5	4
NK3	5	9-10	6	3
SK1			10	2,428571
SK2			10	
SK3			10	
SK4			10	
SK5			10	
SK6			10	
SK7			9	
SK8			10	
SK9			6	
SK10			8	
SK11			8	
SK12			9	
SK13			4	
SK14			9	
SK15			10	
SK16			9	
SK17			7	
SK18			10	
SK19			8	
SM1			9	
SM2			10	
SM3			10	
SM4			6	
SM5			10	
SM6			10	
SM7			8	
SM8			8	

Vedlegg 12: Ukeplan for første og andre kursuke ved My Travels guideskole

MY TRAVEL service academy

Weekly planner

Vecka 1

	Söndag 08/04	Mandag 09/04	Tisdag 10/04	Onsdag 11/04	Torsdag 12/04	Fredag 13/04	Lördag 14/04	Söndag 15/04
07.00					Morgenfriskeren			
09.00	Velkomstmöte M TSA & School Rules	Vem är du?	Livsstil!	Från träbåt till A333! PIR, PAX, ARR, DEP, PMI, LPA = Fackspråk	TRF Teori Single & double bagger Kommunikation	Sales I THE INVISIBLE MAN	Skjema fri og studier på egenhånd	
09.45		Lisa & Kalle						
09.55								
10.40								
11.00								
11.45	S i e s t a							
11.55		Förväntningar	Kroppsspråk/pacing	PT	3,8-4,0	Afrika + Islam		
12.40		Va' sa' du sa' du?		1:a Intryck Del I			Improvisation	Miljö
15.00	Skattjakt					BAG & FREM		
15.45	Välkomstmiddag Kl.20.30							
15.55								
16.40								
17.00								
17.45								
17.55								
18.40								
Happenings			1:a intryck Del II	Turismens historia "The Movie"				

MY TRAVEL service academy

Weekly planner

Vecka 2

	Måndag 16/04	Tisdag 17/04	Onsdag 18/04	Torsdag 19/04	Fredag 20/04	Lördag 21/04	Söndag 22/04
07.00				Morgenfriskeren			
09.00	T R A N S F E R K	Skand geografi	WE CARE	T E X A M E N	Feedback Forum På Transfer	Schema-fri Studier på egen hand	Schema-fri Studier på egen hand
09.45		När & Fjärran	L.M.H				
09.55							
10.40							
11.00							
11.45	S I E S T A						
11.55		AVIS	VENTIL I		Sales		
12.40		EUROCENTER					
15.00					BAG & FREM		
15.45							
15.55							
16.40							
17.00							
17.45							
17.55							
18.40							
Happenings						Cabaret!	

Vedlegg 13: Ord fra sketsj		
Eksempler på ord (fra replikkene):	Hvem misforstår i rollespillet?	Hvorfor? (Elevenes og lærernes forklaringer):
NO: spise frokost	dansken	<i>frokost</i> betyr <i>lunsj</i> på dansk
NO: et glass jus (juice)	svensken	kan forveksles med <i>ljus</i> på svensk, som betyr <i>lys</i> (no.)
SV: får jag en klunk	dansken	betyr <i>testikkel</i> på dansk. Oversatt til norsk betyr det <i>slurk</i>
DK: det er til at grine af	nordmannen	<i>å grine</i> på norsk betyr <i>å gråte</i> . På dansk: <i>å le</i>
NO: blir du med på byen?	svensken	betyr <i>landsby</i> eller <i>grend</i> på svensk
SV: det blir roligt	dansken og nordmannen	<i>rolig</i> på dansk og norsk betyr <i>stille</i> . På svensk: <i>morsom</i>
DK: vi skal ha sjov	svensken og nordmannen	forveksles med <i>show</i> , som på svensk og norsk betyr <i>forestilling</i>
NO: bli med på vorspiel	svensken	forveksles med <i>förspel</i> (sv.) = forspill/innledende akt før sex
SV: jag tar en bärs	nordmannen	forveksles med <i>bæsj</i> (no.) som betyr <i>avføring/dritt</i>
DK: du	nordmannen	uttalen forveksles med <i>do</i> i betydningen <i>toalett</i> på norsk
NO: blir du med på kino ?	svensken	forveksles med <i>kinamat</i> av svensken. <i>Kino</i> er <i>bio</i> på svensk, og <i>biograf</i> på dansk
NO: har du fyr ?	dansken	forveksles med <i>kar, type</i> . <i>Fyr</i> brukt på norsk her betyr <i>lighter/fyrstikker</i>
DK: du er rar !	nordmannen	<i>rar</i> er på norsk synonymt med <i>merkelig</i> . Men i noen dialekter betyr det <i>søt</i>
SV: skall du med och pula i trädgården?	dansken og nordmannen	på svensk betyr det <i>å arbeide, pusle</i> i hagen. På norsk/dansk: slang for <i>samleie</i>
SV: se, en kossa !	dansken	<i>kossa</i> (slang for <i>ku</i> på svensk). På dansk: slang for det kvinnelige kjønnsorgan
DK: pung	svensken	betyr <i>pengepung</i> (dk.). På svensk: <i>testikkel</i>
NO: jeg skal kneppe jakken	dansken	<i>å kneppe</i> er på dansk et slangord for <i>å ha samleie</i>
NO: vi tar en drosje	dansken	betyr <i>hestevogn</i> på dansk. <i>Drosje</i> brukes synonymt med <i>taxi</i> på norsk